STEFAN ZWEIG

Acımak

10 00

28

ACIMAK

STEFAN ZWEIG

www.facebook.com/groups/ekitaphane

www.facebook.com/ekitaphane

HASRET =)

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ

STEFAN ZWEIG

ACIMAK

Çeviren:

NİYAZİ ERÖZTÜRK

Gedikpaşa Cami Sk. No: 57 Kat:2
34440 - Çemberlitaş - İSTANBUL
Tel: 516 17 46
PK:12 Sirkeci - İSTANBUL

Kapak Düzeni : Bülent Engez
Kapak Filmi : Ebru Grafik
Baskı : Engin Ofset
Cilt : Nurburak Cilt Evi

KİTAP VE YAZAR HAKKINDA

Stefan Zweig'ın bu tek romanında, birbirinden farklı iki acıma türü işleniyor: «Sabırla ve gerçek duygudaşlıkla her zorluğa katlanmaya kararlı olan» gerçek acımak ve yalnızca kalbin sabırsızlığından kaynaklanan, «yabancı bir felaketin üzücülüğünden elden geldiğince çabuk kurtulmak isteyen», sözde acımak.

1914 Yaz'ında Macaristan'ın küçük bir garnizon kentinde görevli olarak bulunan genç Teğmen Hofmiller bu konuyla ilgili üzücü bir olay yaşar. Kötürüm bir kız olan Edith'in kendisine duyduğu büyük sevgiye, hiç de istemeden karşılık vermek durumunda kalır. Fakat sonunda, genç kızın sevgisinin yüceliği, babanın ricaları ve Hofmiller'in etkisiyle hastasının iyileşebileceğini düşünen Doktor Condor'un baskısı karşısında, onunla nişanlanmaktan kurtaramaz kendini. Gerçekte, yalnızca kalbinin sabırsızlığından kaynaklanan acıma duygusuna yenik düşerek nişanlanmıştır genç kızla. Bu gerçeği ancak, acımasızca eleştirmeye ve alay etmeye hazır olan arkadaşlarıyla karşılaştığında, böyle kötürüm bir Yahudi kızla ancak parası için evlenilebileceğini düşündüklerini anladığında, kendisi de bütün açıklığı ile fark eder. Bu durumda arkadaşlarından çekindiği için bir korku krizine yakalanarak, nişanlanmış olduğu gerçeğini açıkça yalanlar. Hemen ardından da, bu şerefsizce davranıştan ancak intihar ederek kurtulabileceğini anlar. Fakat,

genç teğmenin ne yapmak istediğini son anda anlayan komutanı onu hemen başka bir birliğe gönderir. Hofmiller, yapmış olduğu haksızlığı anlayarak, Edith'le olan ilişkisini yenilemek isterse de, gelişmeler onun bu isteğini olanaksız kılar.

Yazar Stefan Zweig 28.11.1881'de Viyana'da doğdu. 1919'dan 1985'e kadar Salzburg'da yaşadıktan sonra İngiltere'ye ve oradan da 1940'ta Brezilya'ya göç etti. Önceleri, Verlaine, Baudelaire ve özellikle de Verhaeren çevirileri ile tanınırdı. 1901'de, ilk şiir kitabı olan «Silberne Saiten»i yayımladı. Ününün yayılmasında, tarihsel minyatürleri ve biyografi çalışmalarının yanı sıra, bu epik eserin de büyük rolü olmuştur. Geçmiş bir zamanı anlatan «Die Welt von Gestern» adlı eseri 1944'te yayımlandı. 1942 Şubat'ında, Brezilya'nın Petropolis kentinde, İkinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı yıkımın ve düş kırıklığının etkisiyle hayatına son verdi.

*
* *

Bilgelik kitabındaki, «varlıklı kişiye daha da verilir» sözü, yazarlar tarafından rahatlıkla, «çok şey anlatmış olana başkaları da anlatır,» şeklinde yorumlanabilir. Pek yaygın bir kanıya göre, bir yazarın, hayal gücünü aralıksız çalıştırarak, tükenmez dağarcığından arka arkaya olaylar ve öyküler yarattığını sanmak kadar büyük bir yanılgı olamaz. Gerçekte o, arayıp bulmak yerine, yalnızca kişilerin ve olayların kendisini bulmalarını sağlamakla yetinir. Eğer dinlemek ve gözlemek yeteneğini kanıtlamışsa, kendilerini anlatmasını sağlamak için, o kişiler yazarı zaten durup dinlenmeden arıyorlardır. Yazgıları yorumlamayı sıkca deneyen kişiye, pek çok kişi kendi yazgısını anlatır!

Bu olay da bana, hemen hemen burada anlatıldığı şekliyle ve hiç beklenmeyen bir biçimde anlatıldı.

Oldukça yoğun geçen bir günün akşamında, Viyana'nın kenar mahallelerinden birindeki, artık eskisi gibi tutulmadığını

sandığım bir lokantaya uğramıştım. Fakat kapıdan girer girmez, yanılmış olduğumu anlayarak canım sıkıldı. Hemen ilk masada oturan bir tanıdık, tüm içtenlik belirtilerini içeren ve doğal olarak pek karşılık veremediğim bir sevinçle ayağa fırlayarak, masasına davet etti beni. Bu güler yüzlü ve konuşkan bey'in içten pazarlıklı veya rahatsız edici bir kişi olduğunu ileri sürmek gerçeğe aykırı olurdu herhalde. O sadece, çocukların pul biriktirmeleri gibi, tanıdıklarının sayısını büyük bir gayretle arttırmaya çalışan ve kolleksiyonundaki her parça ile gurur duyan, yaradılıştan insancıl bir kişiydi. Bu iyi niyetli tuhaf kişi (İkinci mesleğinde çok bilgili ve çalışkan bir arşivci) için hayatın tüm anlamı, arada sırada gazetelerde rastlanan her addan, gururlu bir doğallıkla söz ederek: «Yakın bir dostumdur» ya da «Ah, onunla daha dün buluşmuştuk» veya «Dostum A bana söyledi, dostum B.nin düşündüğüne göre» der ve böylece alfabenin sonuna kadar devam edebilirdi. Sanatçı dostlarının ilk temsillerinde ne olursa olsun alkış tutar, tüm kadın oyunculara ertesi sabah telefon ederek kutlar, hiçbir doğum gününü unutmaz, üzücü gazete haberlerine değinmez ve o kişiye duyduğu sempartiyi büyük bir içtenlikle belirtirdi. O gerçekten de içten pazarlıklı biri değildi. Çünkü, kendisinden rica edilen küçük bir yardım veya seçkin kolleksiyonuna eklenen yeni bir ad onu mutlu etmeye yeterdi. Fakat, dostum «ben de oradaydım»ı (Bu iyi niyetli asalakları öteki züppelerden ayırt etmek için, Viyana'da böyle alaycı bir deyim kullanılır) daha etraflıca tanıtmaya gerek yoktur; çünkü onu herkes tanır ve içtenlikli zararsızlığından ancak kabaca davranılarak kurtulunabileceğini bilir.

İşte ben de kaderime boyun eğerek masasına oturdum ve salona uzunca boylu bir bey girene kadar geçen on beş dakika içinde bir sürü gevezelik dinlemek zorunda kaldım. Genç görünümlü yüzünün sağlıklı rengi ve şakaklarındaki belirgin kırlarla dikkati çeken bu bey'in dimdik yürüyüşünden, eski bir asker olduğu hemen anlaşılıyordu. Onu gören dostum hemen harekete geçerek, o tipik konuşma biçimiyle selamını

verdiği halde, bu selam aynı saygı ile değil de, daha çok umursamazlıkla alındı. Sonra, hemen koşan garson onun siparişlerini alırken, dostum da yanıma sokularak fısıldamaya başladı: «Gelenin kim olduğunu biliyor musunuz?» Onun toplama merakını ve kolleksiyonundaki pek ilginç sayılamayacak parçalarla da övünme huyunu bildiğim için, gereksiz açıklamalardan kurtulmak amacıyla, kısaca: «Hayır», dedim ve pastamı parçalara ayırmayı sürdürdüm. Ama benim bu kayıtsızlığım ad tellalını daha da telaşlandırdı ve eliyle ağzını örterek, fısıldamaya başladı:

«Ama bu, ordu levazım dairesinden Hofmiller! Savaşta Maria Theresia Nişanı kazanan Hofmiller'i tanımanız gerek!»

Fakat bu gerçek beni beklenen biçimde şaşırtamadığı için, büyük bir yurtseverlikle işlenmiş bir kitabı okurcasına, bu Süvari Yüzbaşısı Hofmiller'in savaşta neler başarmış olduğunu anlatmaya başladı: Önce süvari alayında büyük başarılar kazanmış ve sonra da Piave üstündeki keşif uçusunda tek başına üç düşman uçağı düşürmüş ve daha sonra da, ağır makineli bölüğündeyken bir cephe kesimini ele geçirip, üç gün korumuştu (Doğal olarak, belirtmeye gerek görmediğim bir çok ayrıntılarla süslenmişti bu olaylar). Aynı zamanda da, Avusturya'nın bu çok değerli nişanını İmparator Karl'ın kendi eliyle göğsüne takmış olduğu böyle eşsiz bir kişiyi tanımamamdan ötürü duyduğu şaşkınlığı sık sık belirtmeden edemiyordu.

Tarihe mal olmuş böyle bir kahramanı iki metre uzaklıktan görebilmek için, farkında olmadan öteki masaya doğru baktım. Ama karşılaştığım şey, bana sanki şöyle bir soru yönelten sert bakışlar oldu:

Bu herif sana benim hakkımda bir şeyler mi anlattı yoksa? Şaşkınlıkla izlenecek bir şey yok bende! Aynı zamanda bu bey, oldukça kaba bir biçimde iskemlesini çevirerek, sırtını bize döndü. Utanarak bakışlarımı çevirdim ondan ve bir daha o masanın örtüsünü bile görmemeye dikkat ettim. Biraz sonra da iyi kalpli geveze dostumla vedalaşarak ayrıldım. Ama kapı-

dan çıkarken, herhalde benim hakkımda da kusursuz bir açıklama yapabilmek amacıyla, onun hemen kahramanın masasına geçtiğini fark ettim.

Hepsi bu kadardı. Bir bakışmadan ileri gitmeyen bu karşılaşmayı kısa bir süre sonra mutlaka unutacaktım. Fakat rastlantı bu ya, bana kabaca sırtını dönmüş olan bu bey'le hemen ertesi gün bir toplantıda karşılaştım. Bir gün öncekı spor giysinin yerini şimdi pek şık bir smokin almıştı. Gülümseyişimizi gizlemek için ikimiz de oldukça gayret göstermek zorunda kaldık. Büyücek bir grupta önemli bir gize ortaklaşa sahip olan kişilere özgü, o bilinen gülümseyişlerdendi bu. Benim onu tanıdığım gibi o da beni hemen tanımıştı ve herhalde yine aynı şekilde, dünkü aracının başarısızlığı ile belki ikimiz de sinirlenmiş veya neşelenmiştik. Önceleri konuşmaktan kaçındıksa da, çevremizde oldukça heyecanlı bir tartışma başladığında, bunun olanaksızlığını kısa sürede fark ettik.

Bu tartışmanın 1938'de geçtiğini belirtecek olursam, konunun ne olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. İlerde çağımızın tarihini yazacak olanlar, 1938 Yılının şaşkın Avrupa'sının her ülkesinde hemen hemen tüm konuşmaların, yeni bir dünya savaşı olup olmayacağı hakkındaki tahminlere ilişkin olduğunu belirleyeceklerdir. Bu konu, tüm toplantıları kaçınılmaz bir şekilde etkiliyordu ve bazen kişi, tahminler ve umutlarla korkularını geçiştirmeye, insanlardan çok, telaşlı ve gizemli gerilimlerle yüklü zamanın ve ortamın ihtiyaç duyduğunu düşünmekten kendini alamıyordu.

Kendi haklılığına inanan bir kişi olan avukat ev sahibi tartışmayı yönetiyor, alışılmış görüşler ve saçmalıklarla, yeni kuşağın savaşı tanıdığını ve hazırlıksız olarak bir yenisine daha kalkışamayacağını kanıtlıyordu. Daha seferberlik ilanında silahların geri tepeceğini ve özellikle kendisi gibi eski savaşçıların kendilerini nelerin beklediğini unutmadıklarını belirtiyordu. On bin ve hatta yüz bin fabrikada patlayıcıların ve zehirli gazların

üretilmekte olduğu bir sırada, savaş olasılığını, parmağının bir hareketiyle sigarasının külünü silkelermiş gibi rahatça yoksamasına sinirlenmiştim.

Gerçekleşmesi istenen bir şeye her zaman inanılmaması gerektiği yanıtını verdim, kesin bir tavırla. Savaş makinesini yöneten kurumlar ve askeri kuruluşlar da herhalde uyumamışlar, biz hayallerle uğraşırken, yığınları organize ederek, gerektiğinde kullanıma hazır bir şekilde eğitmişlerdi. İçinde bulunduğumuz barış sürecinde bile, yapılan propagandalar sayesinde, yurttaşların boyun eğme yeteneği inanılamayacak derecede gelişmişti. Seferberliğin ilan edildiği saniyeden başlayarak, hiçbir yerde bir karşı koymayla karşılaşılmayacağı gerçeğine inanmak gerekiyordu. Bir toz parçası olan insanın isteklerinin, günümüzde artık hiçbir hesapta yeri yoktu.

Doğal olarak herkes bana karşı çıkmıştı. Çünkü, denenmiş uygulamada kişi, bilinçaltında varlığına inandığı tehlikeden kurtulabilmek için, kendini uyuşturma içgüdüsüne sığınır ve bir tehlike olmadığını savunur. Ucuz iyimserlikten kaçınmak gerektiğini belirten bir uyarının ise, yan odada hazır bekleyen zengin bir akşam yemeğinin yanında yersiz görünmesi çok doğaldı.

İşte tam o sırada hiç beklenmeyen bir biçimde, Maria Theresia Şövalyesi benden yana çıktı; özellikle, bir içgüdü yanılgısı ile, karşıtım olacağını sandığım kişi!

«Evet, günümüzde insan malzemesinin isteyip istemediğinin hesaplanacağını düşünmek kadar büyük saçmalık olamaz,» dedi kesin bir tavırla. Çünkü bir sonraki savaşta esas görev makinelere verilecek ve insan onların bir çeşit tamamlayıcısı olacaktı. Geçen savaşta cephede, açıkça savaşa karşı veya savaştan yana olan pek fazla kişiye rastlamamıştı. Pek çoğu, bir toz parçasının rüzgarla savrulması gibi savaşa katılmış ve herkesi iradesiz bir biçimde, büyük çuvalın içindeki bezelye taneleri gibi oradan oraya savuran o büyük girdaba kapılmıştı. Gerçekte, savaşa kaçanlar, belki de savaştan kaçanlardan daha çoktu.

Onu şaşkınlıkla dinlerken, giderek daha da ateşli bir tarzda konuşması ilgimi çekiyordu.

«Kendimizi aldatmayalım. Eğer bugün herhangi bir ülkedeki bize tümüyle yabancı bir savaş için, Polinezya'daki veya Afrika'nın herhangi bir köşesindeki bir savaş için reklam yapılmaya başlansa, binlerce, yüz binlerce kişi, nedenini pek bilmeden koşardı; belki kendinden, belki de beğenmediği yaşam koşullarından kaçmak için koşardı. Fakat, bir savaşa gerçekten karşı çıkılabilineceği şansı bence sıfırdır!

Bir tek kişinin bir organizasyona karşı koyabilmesi için, birilerine uymanın gerektirdiği cesaretten daha da büyük olan bireysel cesaret gereklidir ve bu özellik, ilerleyen teknik ve örgütlenme karşısında yok olmaktadır. Savaşta, özellikle toplum cesareti olgusu ile, emir komuta zinciri altında gösterilen cesaretle karşılaştım ve bu olguyu dikkatle inceleyen kişi, oldukça garip bileşimlerle karşılaşır; gereğinden çok gurur, düşüncesizlik ve hatta can sıkıntısı, ama her şeyden çok da korku. Evet, geride kalma korkusu, alay edilme korkusu, karar vermek zorunda kalmak korkusu ve her şeyden fazla da, topluma karşıt olma korkusu. Cephede büyük cesaret gösteren bazılarını, sivil yaşamda oldukça kuşku uyandırıcı kahramanlar olarak gördüm. Anladığınızı umarım!» dedi saygıyla, duyduklarından hiç de hoşlanmadığı yüzünden anlaşılan ev sahibine. «Kendimi onlardan ayrı görmediğimi de özellikle belirtmek isterim!»

Konuşma tarzından hoşlanmıştım ve ona doğru ilerlemek istiyordum ki, evin hanımı tarafından yemeğe davet edildik ve birbirimizden uzak iskemlelere oturtulduğumuz için konuşma olanağı bulamadım. Ancak herkes ayaklandığında gardropta karşılaşabildik.

«Ortak koruyucumuzun bizi dolaylı olarak tanıştırmış olduğunu sanıyorum,» dedi gülümseyerek.

«Hem de elinden geldiğince,» diyerek gülümsedim ben de.

«Herhalde nasıl bir kahraman olduğumu iyice anlatmış ve madalyamı bol bol göğsüne takmıştır!»

«Aşağı yukarı öyle.»

«Evet, onunla korkunç gururlanıyor, tıpkı sizin kitaplarınızla gururlandığı gibi.»

«Komik adamcağız! Ama ondan beterleri de var. Ayrıca, eğer sizce de uygunsa bir süre birlikte yürüyebiliriz.»

Yürümeye başladık. Birden bana döndü:

«Benim zevkime göre oldukça gösterişli olan bu Maria Theresi Nişanı'ndan çektiğim kadar başka hiçbir şeyden çekmediğime inanabilmenizi çok isterdim. Ama gerçekçi olmak gerekirse, onu cephede göğsüme taktıklarında doğal olarak çok duygulanmıştım. Ne de olsa asker olarak yetiştirilmiş ve askeri okulda bu nişandan bir efsane gibi söz edildiğini duymuştum hep. Bir savaşta ancak bir düzine askere düşebilecek, gerçekten de gökten düşen bir yıldızı andıran bu nişandan söz edilirdi yalnızca.

Evet, yirmi sekiz yaşındaki bir delikanlı için böyle bir olay gerçekten de çok anlamlıdır. Kişi bir anda herkesin önüne geçiveriyor, göğsünde sanki birden küçük bir güneş parlamış gibi, herkes şaşkınlık içinde ve erişilemez imparator onun elini sıkarak kutluyor. Fakat bu nişan yalnızca askerlik dünyasında bir anlama ve gecerliliğe sahipti. Savaş sona erdiğinde, sadece yirmi dakika boyunca cesaret göstermiş olduğum için, yaşam boyunca damgalanmış bir kahraman olarak ortalıkta dolaşmak bana pek komik geldi. Belki de on bin asker benden daha da cesur davranmış olduğu halde fark edilmemiş ve hatta hayatta bile kalamamıştı. Aradan bir yıl kadar geçmişti ki, kişilerin her yerde bu metal parçasına gözlerini dikip, sonra da bakışlarını saygıyla yüzüme kaldırmalarından bıkmıştım. Ayaklı bir anıt gibi dolaşmak zorunda kalışım ve sonu gelmeyen bu göze batış, savaş sona erdikten kısa bir süre sonra ordudan ayrılmanın nedenlerinden biriydi.»

Biraz durakladıktan sonra, konuşmasını daha da ateşli bir biçimde sürdürdü:

«Nedenlerinden biriydi dedim, fakat gerçek neden, daha iyi anlayabileceğinizi sandığım özel bir konu ile ilgiliydi. Gerçek neden, o nişanı hak ettiğimden, yani kahramanlığımdan kuşkulanmamdan kaynaklanıyordu. Bu nişanın ardındaki kişinin kahramanlıktan oldukça uzak, hatta kahramanlıkla kesinlikle ilgisi olmayan bir kişi olduğunu, şaşkınlık ve hayranlıkla bakakalan yabancılardan çok daha iyi biliyordum. İçinde bulunduğu çaresiz durumdan kurtulmak için kendini çılgınca savaşa atanlardan biriydim. Görev duygusuyla kahramanca davranmaktan çok, özel sorumluluktan kaçmaktı bu. Siz nasıl düşünürsünüz bilmem, ama benim için, ünlü ve kutsanmış bir kişi olarak yaşamak oldukça anlamsız ve katlanılması zor bir durum. Bu yüzden, kahramanlık öykümü artık üniformamın göğsünde dolaştırmak zorunda olmadığım için çok rahatlamıştım. Herhangi birinin eski ünümden söz etmesi beni hâlâ sinirlendiriyor ve dün az daha masanıza gelip o gevezeye çatarak, benim yerime başka biriyle gururlanmayı denemesini söyleyecektim. Bunu sizden sakiamaya ne gerek var ki! Saygılı bakışlarınızla tüm akşam boyunca rahatsız oldum ve o gevezenin anlattıklarını yalanlayabilmek için, bu kahraman kişiliğini ne gibi yanlış yollardan elde ettiğimi size zorla da olsa anlatmak istedim. Bu oldukça garip öykü, herhalde, cesaretin genellikle tersyüz edilmiş zayıflıktan başka bir şey olmadığını da kanıtlayabilecekti.

Ayrıca, onu size şimdi olduğu gibi anlatmamam için hiçbir neden göremiyorum. Bir kişinin çeyrek yüzyıl geride kalmış olan geçmişi artık o kişiyi değil, bir başkasını ilgilendirir. Vaktiniz var mıydı? Acaba sıkılır mıydınız?»

Tabi ki vaktım vardı. Tenha sokaklarda uzun bir süre aşağı yukarı dolaştık ve sonraki günlerde de yeterince birlikte olduk. Anlattıklarının pek azını değiştirdim. Belki hafif süvari yerine

mızraklı süvari dedim. Tanınmamaları için, garnizonların haritadaki yerlerini ve tüm önemli adları dikkatle değiştirdim. Fakat hiçbir yerinde önemli bir katkıda bulunmadım ve şimdi ben değil, o anlatmaya başlıyor.

İki çeşit acımak vardır. Bunlardan, gerçekte kalbin sabırsızlığından başka bir şey olmayan, duygusal ve güçsüz biri, yabancı bir felaketin üzücülüğünden elden geldiğince çabuk kurtulmak ister; bu acımak, acıya ortak olmak değil, yabancı bir felaketten içgüdüsel olarak korunma çabasıdır.

Duygusallıktan uzak ama yaratıcı olan öteki ise, gerçek acımadır; o ne istediğini bilir. Gücünün sonuna kadar ve hatta o sonun sınırlarını aşsa bile, tüm acılara katlanarak, o felakete ortak olmaya kararlıdır.

Her şey bir becerisizlikle, günahsız bir ahmaklık, Fransızların deyimiyle, bir şaşkınlıkla başladı. Sonra da bunu, aptallığımı düzeltme çabaları izledi. Fakat, bir saatin çarkı çabucak tamir edilmek istendiğinde, genellikle tüm mekanizma kullanılamaz hale gelir. Yıllar sonra bugün bile, beceriksizliğimin nerede son bulup, gerçek suçumun nerede başladığını kestiremiyorum. Herhalde bunu hiçbir zaman da bilemeyeceğim.

O zamanlar yirmi beş yaşındaydım ve x... mızraklı süvari alayında teğmen olarak görev yapıyordum. Asker olmak için herhangi bir zaman güçlü bir isteğe veya görev duygusuna kapılmış olduğumu söyleyemem. Fakat, eski bir Avusturyalı memur ailesinde iki kız çocuğu ve her zaman aç dört oğlan, pek doyurucu olmayan bir masanın çevresine oturuyorlarsa, aile bütçesine daha uzun zaman yük olmamaları için, neye eğilimleri olduğu araştırılmadan hemen bir mesleğe itiliverirler. Çok okuduğu için daha ilkokulda gözleri bozulan kardeşim Ulrich papaz okuluna sokulmuş, iri kemiklerim yüzünden ben de askeri okula gönderilmiştim. Oradan çıktıktan sonra da, herhangi bir çaba göstermeye gerek kalmadan yaşam sürüp gidiyor. Her şeyi devlet düzenliyor. Daha erginlik çağına girmemiş solgun bir çocuktan, birkaç yıl içinde ve ücretsiz olarak yetiştirdiği, bıyıkları yeni terlemiş subay adayını kullanıma hazır halde orduya gönderiyor. Ben de, daha on sekiz yaşıma basmadan, İmparatorun doğum günlerinden

birinde mezun oldum ve kısa bir süre sonra da ilk yıldız yakama yapıştırıldı. Böylece ilk aşama tamamlanmış ve terfi etme nöbeti, gerekli aralarla emekliliğe ve romatizma ağrılarına kadar sürmek üzere başlamıştı. Oldukça masraflı sayılan süvari sınıfına katılmayı da hiç düşünmemiştim. Bu garip fikir, ikinci evliliğini babamın ağabeyi ile yapmış olan Daisy Yengeden çıkmıştı. Maliye Bakanlığından ayrıldıktan sonra bir bankanın yöneticiliğine geçen amcamın oldukça yüksek bir geliri vardı. Varlıklı ve züppe huylu Daisy Yenge, Hofmiller adını taşıyan bir akrabanın, piyade sınıfında hizmet ederek aileyi utandırmasını istemiyordu. Bu garip isteğin gerçekleştirilmesi için bana ayda yüz Kuronluk bir yardımda bulunmayı bile kabullendiği için, sanki ona şükran duyuyormuş gibi davranmam da gerekiyordu üstelik. Süvari sınıfında veya herhangi başka bir sınıfta aktif olarak hizmet etmekten hoşlanıp hoşlanmadığımı ben dahil hiç kimse düşünmemişti. Eyerde oturduğumda mutluydum ve düşüncelerim atın boynundan öteye geçmiyordu.

1913 Kasımında, bir genelge herhalde bir bürodan ötekine kaymış olmalı. Çünkü, Jaroslau'daki küçük süvari bölüğümüz, Macaristan sınırındaki başka bir küçük garnizona gönderilmişti birden. Bu küçük kentin gerçek adını belirtmemin veya belirtmememin hiçbir önemi yok. Çünkü, aynı üniformadaki iki düğme, Avusturya'nın taşra garnizonları kadar birbirine benzeyemez. Her yerde aynı görüntüler: Bir kışla, bir koşu alanı, bir eğitim alanı, bir subay gazinosu, bunun yanı sıra üç otel, iki kahvehane, bir pasta salonu, bir meyhane, ikinci mesleklerinde subaylar ve süreli askerlerle yakından ilgilenen kılıksız şantözlerin boy gösterdiği, perişan bir varyete.

Askerlik hizmeti her yerde, yüzyıllardır hiçbir değişikliğe uğramamış olan talimatnamelere göre her saati belirlenmiş, tekdüze bir yaşantıdan ibaretti. Geriye kalan boş zamanlar da pek eğlendirici sayılmazdı. Subay gazinosunda hep aynı yüzler, aynı konuşmalar, kahvedeki aynı iskambil partileri ve aynı bilardo. Bu tür küçük kentlerin altı veya sekiz yüz damının çevresine Tanrının hiç olmazsa değişik birer manzara ve gökyüzü vermiş olmasına insan bazen şaşmaktan kendini alamaz.

Galiçya'daki eski garnizonuma göre, yeni garnizonumun yine de olumlu bir yanı vardı. Ekspres tren istasyonu olan bu kent Viyana'ya oldukça yakın, Budapeşte'ye ise pek uzak sayılmazdı. Parası olan kişi, (Süvaride genellikle zengin gençler ve soylu ailelerin, fabrikatörlerin oğulları gönüllü olarak hizmet ederlerdi) eğer elini çabuk tutarsa, akşam beş treniyle Viyana'ya gidip gece iki buçuk treniyle de dönebilirdi. Yani, tiyatroya gitmek, piyasa caddesinde gezinmek, centilmence davranmak ve kısa süreli serüvenler aramak için yeterli zaman vardı. Bazı talihlilerin orada evleri veya garsoniyerleri bile vardı. Ama bu tür canlandırıcı yaramazlıklar ne yazık ki benim aylık gelirimin çok dışındaydı. Vakit geçirmek için geriye yalnızca kahve ve pasta salonu kalıyordu. Orada da, iskambil partileri genellikle para gerektirdiği için, bilardo veya satranç oynamakla yetiniyordum.

1919 Mayısının ortaları olması gereken bir gün, aynı zamanda belediye başkan yardımcısı olan Eczacı ile öğleden sonra pasta salonunda oturuyorduk. Her zamanki gibi yine üç parti oyunumuzu oynamış, kalkmaya üşendiğimiz için, hiç de zevk almadığımız bir konuşmayı sürdürmeye çalışıyorduk. Birden açılan kapıdan içeri, uçuşan etekleri ile çevresine tazelik saçan güzel bir kız girdi; badem gibi kahverengi gözler, esmer tenli, iyi giyimli, taşra ile hiçbir ilişkisi yok ve her şeyden önce, bu dayanılamaz tekdüzelikte yeni bir yüz. Ama ne yazık ki, bu şık peri kızı, kendisine saygıyla bakakalan bizlere bakmadı bile. Sert, soylu, sağlam sporcu adımlarıyla mermer masaların arasın-

dan geçerek, büyücek bir sipariş vereceği satış tezgahına doğru ilerledi. Pastane sahibinin onun önünde ne derin bir saygıyla eğildiği hemen dikkatimi çekti (Kırlangıç kuyruğu ceketinin arka dikişinin öylesine gerildiğini daha önceleri hiç görmemiştim). Hatta karısı bile, tüm subayların komplimanlarını kayıtsızlıkla kabul eden bu dolgun taşra venüsü bile kasasının başından kalkarak, elinden geldiğince yumuşattığı saygı gösterilerine girişti. Pastacı siparişleri not ederken, birkaç pralinin tadına bakan güzel kız bir yandan da Bayan Grossmaier'le konuşuyordu. Hiç yakışık almayacak biçimde boyunlarımızı uzatmış olan bizlere ise yan gözle bile bakmıyordu. Doğal olarak, genç hanım eline bir tek paket bile almadı. Bayan Grossmaier'in de belirttiği gibi, tüm sipariş güvenilir bir şekilde gönderilecekti. Bizim gibi ölümcüllerin otomatik çelik kasaya peşin ödeme şeklimiz, bu genç bayanın aklının ucundan bile geçmedi. Hemen anlamıştık; çok değerli, soylu bir müşteri! Siparişini verip çıkmak için döndüğünde, ona kapıyı açmak isteyen Bay Grossmaier telaşla fırladı. Bizim Eczacı bey de, önümüzden süzülerek geçeni saygıyla selamlamak için ayağa kalktı. Kendine güvenen kişilere özgü bir güleryüzlülükle teşekkür etti genç bayan (Vay canına, böylesine yumuşak, ceylan bakışlı gözler!). Bu başına buyrak yaratık hakkında dostumu sorguya çekebilmek için, onun komplimanlar arasında dışarı çıkışını zor bekledim.

«Ne? Onu tanımıyor musunuz? Bu hanım. (Gerçek adı bu olmadığı halde, ben ona Kekesfalva diyeceğim) Kekesfalva Beyinin yeğenidir. Kekesfalva'ları tanıyorsunuz herhalde?»

Kekesfalva adını bin Kuronluk bir banknot gibi ortaya atıveren Eczacı, «öyle mi elbette!» gibi bir yanıt beklercesine yüzüme bakıyordu. Ama ben, ancak bir iki ay önce bu garnizona gönderilmiş teğmen, hiçbir şey bilmeyen ben, bu esrarlı tanrının kim olduğunu da bilmiyordum. Eczacı bey, beni bu konuda aydınlatması için saygıyla rica edişim üzerine, rahat bir taşralı gururluluğu ile anlatmaya başladı. (Kendi kendisiyle konuşurcasına, gevezelikler ve ayrıntılarla dolu bu açıklamayı belirtmek istemiyorum.)

Anlattığına göre, Kekesfalva, çevrenin en varlıklı kişisiymiş. Sadece Kekesfalva konağı değil, her şey onunmuş.

«Ama bilmeniz gerek, eğitim alanından görülür. Yolun solundaki büyük eski parkın içindeki, yassı kuleli sarı konak.»

Ayrıca, R. yolundaki büyük şeker fabrikası, Bruck'daki kereste fabrikası ve M.'deki hara da onunmuş. Tüm bunların yanı sıra, Budapeşte ve Viyana'da da altı veya yedi evi varmış.

«Evet, muhitimizde böylesine varlıklı ve gerçek bir aristokrat gibi yaşamasını bilen birinin bulunduğuna insanın inanası gelmiyor. Kışın Viyana'da Jacquin strasse'deki sarayda, yazın kaplıcalarda ve ilkbaharda buradaki konakta birkaç ay kalır. Hem de öyle bir konak ki! Viyana'dan gelen müzisyenler, şampanya ve Fransız şarapları, her şeyin en iyisinin iyisi!»

Ama yine de, eğer memnun olacaksam, beni o eve davet ettirmekle sevinirmiş. Çünkü Kekesfalva beyi ile dostmuş. Yıllar önce onunla sık sık iş yapmış ve genç subayları evinde görmekten hoşlandığını bilirmiş. Bir tek söz söylemesi, davet edilmem için yeterliymiş.

Durum böyleyse, neden olmasın? Durgun bir gölü andıran bu taşra garnizonunda insan sıkıntıdan boğulabilir. Gezinti caddesindeki tüm kadınlar, yazlık veya kışlık şapkaları, günlük veya şık giysileri daha uzaktan görülünce tanınır. Hiçbir değişiklik yoktur. Kişi burada köpekleri, hizmetçileri ve çocukları da çok iyi tanır. Gazinonun Bo-

hemyalı şişman kadın aşçısının tüm hünerleri bilinir ve hiç değişmeyen yemek listesinin görüntüsü bile kişinin iştahını kaçırmaya yeter. Her sokaktaki her ad. her tabela, her duvar ilanı tanınır, hangi binada hangi dükkanın bulunduğu, hangi dükkanın ne iş yaptığı ezbere bilinir. İlçe yargıcının ne zaman kahveye gelip pencerenin solundaki yerini aldığını ve tam saat dört buçukta sütlü kahvesini ısmarladığını, Garson Eugen gibi herkes de tam olarak bilir. Noter beyin de on dakika sonra, beşe yirmi kala geldiği, ama (önemli değişiklik) zayıf midesi yüzünden limonlu çay içtiği ve hiç değişmeyen esprilerini yaptığı herkes tarafından bilinir. Ah, tüm yüzleri, tüm üniformaları, tüm atları, tüm arabaları ve çevrenin tüm dilencilerini, bıkana kadar da kendini tanır burada insan. Bu can sıkıcı ortamdan bir kere olsun neden kaçılmasın ki? Sonra o güzel kız, o ceylan bakışlı gözler! Böylece, sahte bir umursamazlıkla (Bu kendini beğenmiş hapçının önünde hevesli görünmek hiç de hoş olmaz) koruyucuma, Kekesfalva ailesi ile tanışmanın hiç de fena olmayacağını düşündüğümü belirttim.

Gerçekten de, aradan ancak iki gün geçmişti ki, gururla kabarmış olarak ve kayırıcı bir ifadeyle kahveye bir davetiye getirdi. Adımın çok güzel bir yazıyla eklenmiş olduğu bu davetiyede, Herr Lajos von Kekesfalva'nın Teğmen Anton Holfmiller'i gelecek haftanın çarşamba akşamı saat sekizde akşam yemeğine beklediği bildiriliyordu. Çok şükür ki, bizim gibiler de böyle durumlarda nasıl davranılması gerektiğini bilir. Daha pazar günü, öğleden önce en gösterlşli üniformama, beyaz eldivenlere ve rugan ayakkabılara bürünüp, acımasızca traş olup, bıyıklarıma da bir damla kolonya sürdükten sonra, ilk ziyareti yapmak için yola koyuldum. Kartvizitimi alan uşak, (yaşlı, ağzı sıkı, üniforması iyi) özür dilercesine mırıldanarak, efendilerinin sayın teğmeni göremedikleri için üzü-

leceklerini, ama o sırada kilisede olduklarını bildirdi. Böylesi daha iyi diye düşündüm; ister görev sırasında ister görev dışında olsun, ilk ziyaretler hep korkunçtur. Ama ne olursa olsun, sen görevini yaptın. Çarşamba akşamı gidersin ve herhalde eğlenirsin. Kekesfalva olayı çarşambaya kadar kapanmıştır, diye düşünüyorum. Ama iki gün sonra, yani salı günü, Kekesfalva beyinin odama bırakılmış bir kartviziti ile karşılaşmak oldukça hoşuma gitti. Çok güzel, diye düşünüyorum, bu kişiler nasıl davranılacağını çok iyi biliyorlar. İlk ziyaretimden iki gün sonra bana, bu küçük subaya bir karşı ziyaret! Bir general bile daha fazlasını bekleyemez doğrusu. Böylece, gerçekten de çok olumlu bir içgüdü ile çarşamba akşamı için sevinmeye başladım.

Ama daha başlangıçta araya saçma bir olay girdi. Aslında, batıl inançlı olup, bazı işaretlere dikkat etmek gerekir. Çarşamba akşamı saat yedi buçukta hazırlığımı eksiksiz olarak tamamlamıştım. En gösterişli üniformam, yeni eldivenler, rugan ayakkabılar, bıçak gibi ütülenmiş pantalondan sonra, emirerim paltomun katlarını düzeltiyordu ki, kapı vurulmaya başladı; bir emireri! Nöbetçi subay olan arkadaşım Yüzbaşı Graf Steinhübel, beni erat koğuşuna çağırıyordu. Herhalde körkütük sarhoş olan iki mızraklı süvari kavgaya tutuşmuşlar ve biri ötekinin kafasına tüfek kabzası ile vurmuştu. Şimdi bu sersem kan içinde, ağzı bir karış açık baygın yatıyordu. Kafasının hâlâ yekpare olup olmadığını ise kimse bilemiyordu. Alay doktoru izinli olarak Viyana'ya gittiği ve Albay da bulunamadığı için zor durumda kalan bizim Steinhübel beni yardıma çağırtmıştı. O kanamalı askerle uğraşırken, ben de bir yandan tutanak hazırlıyor ve kahvede veya başka bir yerde doktor bulmaları için sağa sola haberci gönderiyordum.

Her şeyden önemlisi de, davet saatine on beş dakika

kalmış olmasıydı. On beş dakikadan veya yarım saatten önce ayrılamayacağımı da görüyordum. Lanet olsun, böyle bir saçmalık özellikle bugünü buldu, davetli olduğum bugünü! Artan sabırsızlığımla saate bakıyorum. Eğer burada beş dakika daha oyalanacak olursam zamanında yetişemeyeceğim. Fakat, bize iliklerimize işleyecek şekilde öğretilecek görev, her tür özel zorunluluğun önünde geliyor. Kaçmam olanaksız. İşte o zaman, bu aksi durumda yapılacak tek şeyi yapıyorum. Yani, emirerimi bir faytonla Kekesfalva'lara göndererek, geç kalacak olursam kusuruma bakılmamasını rica ediyor, ne yazık ki beklenmeyen bir görev nedeniyle, vesaire, vesaire. Neyse ki kışladaki bu karışıklık uzun sürmüyor ve hemen bulunan bir doktorla birlikte Albay da sahneye çıkıyor ve sonunda gizlice sıvışabiliyorum.

Fakat yeni bir şansızlık daha: Özellikle bugün belediye alanında hiç fayton yok ve telefonla sekiz nallı bir araba çağrılana kadar bekliyorum. Böylece, konağın büyük holüne girdiğimde, duvar saatinin uzun göstergesinin dikey duruma gelmesi kaçınılmaz oluyor. Sekiz yerine tam sekiz buçuk ve gardrop paltolarla tıkabasa dolmuş bile. Uşağın sıkıntılı yüzünden de anlaşıldığına göre, oldukça geç kalmış olmalıyım (Kötü! Kötü! Hem de daha ilk ziyarette!)

Ama yine de, uşak, (Bu sefer beyaz eldivenler, frak, sert gömlek ve surat) emirerimin yarım saat önce haber getirdiğini bildirerek beni rahatlatıp, salona buyur ediyor. Dört pencereli, kırmızı ipekle kaplı, kristal avizelerle çok iyi aydınlatılmış, görülmemiş derecede şık bir salon bu. Böylesini daha önce gerçekten de hiç görmedim. Ama ne yazık ki, bomboş olduğunu fark ederek utanıyorum ve yan taraftan belirgin tabak sesleri duyuluyor; rezalet, rezalet, aklıma gelmişti zaten, yemeğe oturmuşlar bile!

Ama kendimi toparlıyorum ve uşak önümdeki sür-

gülü kapıyı açtığında, yemek salonunun eşiğine kadar ilerleyerek topuklarımı hızla birbirine vuruyor ve eğiliyorum. Herkes kafasını kaldırıyor. Yirmi veya kırk göz, tümüyle yabancı gözler, kapının eşiğinden bir türlü ayrılamayan bu rötarlıyı süzüyor. Herhalde ev sahibi olan yaşlıca bir bey hemen ayağa kalkıp, bir yandan peçetesini toparlamaya çalışarak bana doğru ilerliyor ve davet edercesine elini uzatıyor. Gözümde canlandırmış olduğum tipe hiç benzemiyor. Hiç de taşralı bir soylu gibi Macar tipi bıyıklı, dolgun yanaklı, iyi şarapla semizlemiş ve kızarmış bir kişi değil Kekesfalva beyi.

Altları şiş gözleri, altın çerçeveli gözlüklerin ardından yorgunlukla bakıyor. Omuzları sanki biraz öne eğik, kısık sesi ancak fısıltı şeklinde konuşmasına yetiyor. Beyaz bir sivri sakalla sonuçlanan incecik yüzüyle daha çok bir bilim adamını anımsatıyor. Yaşlı adamın alışılmamış zarif davranışları, kararsızlığımı yatıştırabilmemde çok yardımcı oldu; hayır hayır, gerçekte kendisinin özür dilemesi gerekiyor, diye sözümü kesti hemen. Görevde kişinin nelerle karşılaşabileceğini çok iyi bildiğini, bu durumda kendisine haber göndermiş olmanın büyük bir incelik olduğunu belirtti. Ne zaman gelebileceğimi bilemedikleri için yemeğe başlamak zorunda kalmışlardı. Ama artık hiç beklemeden yerime oturmalıydım. Daha sonra beni tüm konuklarla tanıştıracaktı. İşte şurada (Aynı zamanda da masaya yöneltiyordu beni) kızı oturuyordu. Kendisi gibi narin, incecik, solgun, çok genç bir kız, konuşmasını yarıda keserek başını kaldırdı, iki gri göz ürkekçe süzdü beni. Ama ben bu incecik yüze ancak şöyle bir bakarak, onun ve her iki yanındakilerin önünde eğildim. Değişik bir tanışma şekli yüzünden çatal bıçaklarını bırakmak zorunda kalmadıkları için duydukları memnunluk yüzlerinden açıkça okunabiliyor.

İlk iki üç dakika içinde kendimi oldukça rahatsız his-

sediyorum. Alaydan hiç kimse yok burada. Hiçbir arkadaş, hiçbir tanıdık, hatta kentin ileri gelenlerinden bile hiç kimse yok; sadece yabancılar, tam anlamıyla yabancılar var. Görünüşe göre konuklar, sadece çevredeki toprak sahipleri ile aileleri veya devlet memurları. Ama yalnızca sivil, hep sivil, benimkinden başka hiçbir üniforma yok. Aman Tanrım, beceriksizliğim ve utangaçlığımla bu yabancı kişilerle nasıl konuşabileceğim? Neyse ki iyi bir yere oturtulmuşum. Yanımda, hayat dolu, kahverengi gözlü güzel yeğen oturuyor. Pasta salonundaki hayranlık dolu bakışlarımı sezmiş olmalı ki, eski bir dost gibi gülüyor bana. Kahve çekirdeği gibi gözleri var ve gerçekten de, kavrulan kahve çekirdekleri gibi çıtırdıyorlar gülerken. Sık siyah saçlarının altında çok sevimli, küçücük, saydam kulakları var; yosunların arasındaki pembe siklamentler gibi, diye düşünüyorum. Çıplak kolları yumuşak ve pürüzsüz; dokunulduğunda, soyulmuş şeftaliyi anımsatırlar herhalde.

Böyle güzel bir kızın yanında oturmak çok iyi geliyor ve tatlı bir Macar diyeleği ile konuşması ise beni neredeyse âşık edecek. Pırıl pırıl bir salondaki böylesine kusursuz hazırlanmış bir masada oturmak, arkada üniformalı uşağı, önde en güzel yemekleri bulmak kişiyi çok rahatlatıyor.

Sağımdaki, hafif Polonya diyeleği ile konuşan hanım da, biraz dolgunca olduğu halde oldukça çekici sayılır. Yoksa bunu yapan sadece şarap mı? Beyaz eldivenli uşakların gümüş sürahilerden ve şiş göbekli şişelerden adeta savurganlıkla sundukları altın sarısı, sonra yine kan koyuluğunda ve şimdi de şampanya gibi kabarcıklanan şarap mı acaba? Bizim mert Eczacı gerçekten de palavra atmamış. Kekesfalva'larda aynı saraydaki gibi yaşanıyor. Şimdiye dek böylesine iyi yemedim; böylesine iyi, böylesine görkemli, böylesine bol yenebileceğini düşünmedim

bile. Birbirinden lezzetli ve değerli yiyecekler sonu gelmeyen sahanlar içinde yağdırılıyor. İstakoz dilimleriyle çevrilmiş, marulla süslenmiş soluk mavi balıklar altın renkli salçaların içinde yüzüyor, besili horozlar, şekillendirilmiş pilavdan eyerlerin üstünde binicilik taslıyor, mavi ışıklar saçan rumların içinde pudingler alevleniyor, renkli ve tatlı dondurma topları üst üste yığılıyor, dünyanın yarısını dolaşmış meyveler gümüş tabakların içinde öpüşüyorlar. Bir türlü ardı arkası kesilmiyor, kesilmiyor ve sonunda, yeşil, kırmızı, beyaz, sarı renkli sert içkilerden oluşmuş gerçek bir gökkuşağı ve nefis kahvelerin yanında kuşkonmaz kalınlığında purolar!

Muhteşem, büyüleyici bir ev. Parlak, mutlu, neşeli bir akşam! Sağımdaki, solumdaki, karşımdaki ve şimdi ötekilerin de ağırbaşlı davranışlarını unutarak seslerini yükselttikleri ve gözleri parlamaya başladığı için mi ben de kendimi rahat ve serbest hissetmeye başladım, bilemiyorum. Ama ne olursa olsun, o tutukluğum geçti artık. En küçük bir sıkıntı duymadan konuşabiliyorum. Aynı zamanda iki komşuma da kur yapıyor, içiyor, gülüyor, kendime güvenerek rahatça çevreme bakınıyorum. Bu arada, her seferinde rastlantı olmasa da, arada sırada elim İlona'nın (Körpe yeğenin adı bu) güzel ve çıplak koluna değiyor; ama görünüşe bakılırsa, bu yavaş dokunuşları kötüye çekmiyor. Bu bolluk şöleninde hepimiz gibi o da rahat, coşkulu ve anlayışlı.

Giderek, taşkınlığa ve hatta azgınlık sınırına varan bir hafiflik hissediyorum. (Acaba bu hal, ender rastlanır kalitedeki Tokay şarabı ile şampanyayı iyice karıştırmış olmamın eseri mi?) Artık mutluluğa tam anlamı ile erişebilmem, ayaklarımın yerden kesilebilmesi ve kendimden geçebilmem için yalnızca bir tek şeyin eksikliğini duyuyorum. Farkında olmadan aradığım bu şeyin ne olduğunu ise biraz sonra, üçüncü bir odadan gelmeye başlayan mü-

zik sesi ile anlıyorum (Uşak, sürgülü kapıyı yavaşça açmıştı yine).

Duyabilmeyi çok istediğim dans müziği, bir kuartet tarafından çalınıyor. Ritmik ve yumuşak bir vals iki keman tarafından çalınırken, bir çellonun kalın perdeden hüzünlü sesi onlara eşlik ediyor ve sert stakkato ile piyano etkileyici bir tempo veriyor. Evet, müzik, müzik, yalnızca o eksikti! Bu iç hafifliğini daha yoğun bir biçimde duyabilmek için şimdi dans etmek, bir vals yapmak, dönüp durmak, uçmak gerek! Gerçekten de bu Kekesfalva konağı büyülü bir ev olmalı; yalnızca düş görmek yeter, o düş hemen gerçekleşiveriyor. Şimdi de, masadan kalkıp çifter çifter salona geçtiğimizde (Kolumu İlona'ya uzatıyorum ve yine o serin, yumuşak, iç gıcıklayıcı deriyi hissediyorum) tüm masaların kaldırılmış ve koltukların duvar diplerine sıralanmış olduğunu görüyorum. Parke zemin pürüzsüz, pırıl pırıl, kahverengi bir ayna gibi parlıyor. Göksel bir dans pisti ve bu yan odadan duyulan müzik insanı baştan çıkarıyor.

İlona'ya dönüyorum. Anlayarak gülüyor. Gözleri «evet» dediğinde, pürüzsüz pistte dönmeye başladık bile biz, iki çift, üç çift, beş çift ve ölçülü davranmayı sürdürenlerle yaşlılar bizi izleyerek alkışlıyorlar. Dans etmeyi seviyor, hatta iyi dans ediyorum. Sarmaşdolaş uçuyoruz. Hayatım boyunca daha iyi dans etmiş olduğumu anımsamıyorum. Bir sonraki valste öteki komşumu dansa kaldırıyorum; o da çok iyi dans ediyor ve saçlarının kokusu ile kendimden geçercesine, ona doğru eğilerek soluk alıyorum. Ah, ne kadar da güzel dans ediyor, her şey çok güzel, yıllardır olmadığımca mutluyum. Ne yapacağımı bilemiyorum. En iyisi, herkesi kucaklayarak, gönülden gelen sözler, şükran sözleri söylemek istiyorum; öylesine hafif, öylesine coşku dolu, öylesine genç hissediyorum kendimi. Birinden ötekine koşuyor, konuşuyor, gülüyor,

dans ediyor ve bu mutluluk akıntısına kendimi öylesine kaptırıyorum ki, zamanın bile farkında değilim.

Birden gözüm saate ilişiyor; on buçuk! Bir saat boyunca dans edip, konuşup, şakalaştığım halde, ben kaba herif evin kızını hâlâ dansa kaldırmadığımı anımsayarak dehşete kapılıyorum! Yalnızca komşularımla ve hoşuma giden başka hanımlarla dans ettim ve evin kızını aklıma bile getirmedim! Böylesi bir kabalık! Evet, böylesi bir hakaret!

Ama şimdi acele etmeli, bu durumun hemen tamir edilmesi gerek!

Ama kızın yüzünü tüm olarak anımsayamadığımı korkuyla fark ediyorum. Masada otururken sadece kısaca önünde eğilmiştim. Sadece narin, yumuşak bir şeyleri ve o gri gözlerin hızlı, meraklı bakışını anımsayabiliyorum.

Ama nerede olabilir ki? Evin kızı olarak, şimdiden ayrılmış olamaz. Duvarların dibinde oturan tüm kadınları ve kızları sabırsızlıkla süzüyorum; hiçbiri ona benzemiyor. Sonunda, bir Çin paravanının ardında kuartetin müzik yapmakta olduğu salona girdiğimde rahat bir soluk alıyorum. Çünkü, işte şurada (Mutlaka o olmalı) : Üstünde çiçekler olan malakit yeşili bir masanın ardındaki buduar köşesinde, açık mavi giysisinin içinde, incecik ve narin, iki yaşlı hanımın arasında oturuyor. Kendini tümüyle müzik dinlemeye vermişcesine, küçücük başını biraz yana eğmiş. Pembe güllerin etkili renkleriyle karşılaştırınca, koyu kırmızı saçlarının altındaki alnının ne denli solgun olduğunu fark edebiliyorum. Ama şimdi gereksiz incelemelere ayıracak zamanım yok. Sonunda onu bulabildiğim için rahat bir soluk alıyorum. Zamanında tamir bilirim artık hatamı.

Hemen yakında müzik tıngırdarken, masaya yaklaşıp, dansa davet için saygıyla eğiliyorum. Yadırgayan bir çift göz şaşkınlıkla bana dönerken, başlamış olduğu sözü ta-

mamlayamayan dudaklar yarı açık kalıyor. Fakat, ayağa kalkmak için hiçbir davranış göremiyorum. Yoksa anlamadı mı? Yeniden eğilirken mahmuzlarım hafifçe şıngırdıyor : «Rica edebilir miyim, Sayın Bayan?»

Ama şimdi olanlar korkunç. Öne doğru eğik olan gövdesi, herhangi bir darbeden kaçınmak ister gibi geriye doğru kaykılıyor. Aynı zamanda da, solgun yanakları birden kızarıp, biraz önce aralık olan dudaklar sımsıkı kenetleniyor. Yalnızca gözler, hayatım boyunca hiç görmediğim bir biçimde, hiç kımıldamadan, dehşetle bana bakıp duruyorlar! Kısa bir an sonra, kaskatı kesilmiş beden sarsılmaya başlıyor. Her iki eliyle kenarına dayanarak ayağa kalkmaya çabalarken sallanmaya başlayan masanın üstündeki çiçek çanağı şangır şungur sesler çıkarırken, tahta veya metal olabilecek bir şeylerin de yere düştüğü duyuluyor. Her iik eliyle, hâlâ sallanan masaya tutunuyor ve incecik bedeni tiril tiril titriyor. Fakat, hal böyleyken yine de kaçmıyor, masanın kenarına daha bir kısı tutunmaya çalışıyor. Ve hep bu titreme; kasılmış yumruklarından saçlarının ucuna kadar hep bu titreme! Sonra birden bir hıçkırık ve boğuluyormuşcasına atılan bir çığlık!

Ama, yanındaki yaşlı hanımlar hemen onunla ilgilenmeye, okşamaya, dil dökmeye, yatıştırmaya girişip, masanın kenarında kasılıp kalmış ellerini dikkatle açtılar ve yeniden koltuğuna düştü. Ama ağlama sürüyor. Giderek hızlanarak, kan kusmak gibi, şiddetle kusmak gibi, ardı kesilmeyen aralıklı sarsıntılarla çırpınarak haykırıyor.

Paravanın ardındaki müzik (Olanların duyulmasını önlüyor) kısa bir ara verecek olsa, hıçkırıklar dans salonuna kadar duyulabilecek. Aptal aptal, korkuyla dikilip duruyorum. Nedir bunlar, ne oldu?! Artık utanmaya başladığı için başını masaya dayayarak ağlayanı avutmaya çalışan yaşlı hanımlara şaşkın şaşkın bakıyorum. Ama bu incecik bedeni dalga dalga sarsan hıçkırıklar omuzlara

kadar varıyor ve her seferinde çiçek çanağı da birlikte şıngırdıyor. Bense şaşkınlıkla buz kesilmiş dikilip duruyor, yağlı bir ilmik gibi boynumu sıkan yakam yüzünden neredeyse boğuluyorum.

«Özür dilerim,» diye mırıldanıyorum sonunda (Ağlayanla ilgilenen kadınların beni gördükleri yok) ve sendeleyerek salona dönüyorum. Görünüşe bakılırsa olanları hiç kimse fark etmemiş. Çiftler hızla dönüyor ve salon da birlikte öylesine dönmeye başlıyor ki, bir sütuna tutunmak zorunda kalıyorum. Ne oldu böyle? Yanlış bir şey mi yaptım? Aman Tanrım! Hızla ve gereğinden fazla içerek kendimi kaybettim ve bir aptallık yaptım!

Bu arada müzik durdu ve çiftler birbirinden ayrıldı. Jandarma yüzbaşısı bir reveransla İlona'yı selamlayınca hemen ona saldırdım ve şaşkınlıkla yüzüme bakarken bir kenara çektim : «Lütfen bana yardım ediniz! Tanrı aşkına yardım edin, açıklayın bana!»

Kulağına hoş bir şeyler fısıldamak için kendisini herhalde pencereye doğru götüreceğimi sanmış olan İlona'nın bakışları birden sertleşiveriyor. Duyduğum şaşkınlık yüzünden acınacak veya ürkülecek bir durumda olsam gerek. Olan biteni telaşla anlatıyorum. Çok garip ama, aynı içerdeki kız gibi, görülmemiş bir dehşete kapılarak, bana çatmaya başlıyor :

«Çıldırdınız mı siz?... Bilmiyor musunuz ki?... Görmediniz mi?...»

«Hayır,» diye mırıldanıyorum, bu yeni ve anlayamadığım dehşetle yılgınlığa kapılarak. «Neyi görmedim mi ki?... ben hiçbir şey bilmiyorum. Bu eve bu ilk gelişim.»

«Edith'in... kötürüm olduğunu fark etmediniz mi? Zavallı kötürüm bacaklarını görmediniz mi? Koltuk değnekleri olmadan iki adım bile atamaz o... ve siz... kaba adam...»

(Ağzından kaçırabileceği kötü bir sözü bastırmaya çalışıyor)

«Zavallıyı dansa davet ediyorsunuz... Ah! korkunç... Hemen onun yanına gitmeliyim.»

«Hayır!» (Çaresizlik içinde İlona'nın kolunu yakalıyorum) «Biraz daha durun, biraz daha... benim için kendisinden özür dilemelisiniz. Bilemezdim ki... onu yalnızca masada gördüm, hepsi hepsi bir saniye... Lütfen kendisine anlatın...»

Ama İlona, hırsla yüzüme bakarak kolunu kurtarıp, salona doğru yürümeye başlıyor. Ağzımda acı bir tat, soluk almakta zorluk çekerek, dönüp duran, vızıldayan, gevezelik eden, gülüp söyleyen (Artık varlıklarına dayanamadığım) kişilerin bulunduğu salonun eşiğinde duruyorum : Beş dakika daha ve yaptığım aptallığı herkes öğrenecek! Beş dakika sonra, alaycı, ayıplayıcı, horlayıcı bakışlar her yönden üstüme dikilecek. Ve yarın sabah, kaba beceriksizliğim yüzlerce dudak tarafından tüm kente yayılacak; sabah erkenden sütle birlikte kapılara bırakılacak, hizmetçi odalarında değiştirilerek anlatılacak ve oradan da kahvelere, bürolara yayılacak. Yarın alayda her şey duyulacak!

Bu arada kızın babasını sanki bir sis tabakasının ardındaymış gibi görüyorum. Üzüntülü bir yüzle (Öğrenmiş midir?) salonun ortasından buraya doğru geliyor. Hedefi ben miyim yoksa? Hayır, onunla karşılaşamam şimdi! Birden büyük bir korkuya kapılıyorum ve ne yaptığımın farkında olmadan, hole ve bu korkunç evden dışarı açılan kapıya doğru sendeliyorum.

«Sayın Teğmen bizi şimdiden terk etmek mi istiyorlar?» diyor uşak, saygılı bir şaşkınlıkla.

«Evet,» diyorum ve bu sözün ağzımdan çıkışıyla ürküyorum. Gitmek istiyor muyum gerçekten? Ve uşak paltomu gardroptan aldığında, bu korkakça kaçışla belki de hiç

bağışlanamayacak bir aptallık yaptığımı anlıyorum. Ama artık çok geç. Saygıyla eğilerek kapıyı açarken ona paltomu geri vererek salona dönemem artık.

Böylece, yüzümde rüzgarın soluğu, kalbimde utancın ateşi ve boğulan bir kişininki gibi soluğum kesilmiş olarak, kendimi birden bu yabancı evin, bu lanetli evin kapısında buluyorum.

***

Her şey, işte bu uğursuz beceriksizlikle başladı. Aradan yıllar geçtikten sonra, tüm felaketlerin başlangıcı olan o budalaca olayı şimdi soğukkanlılıkla gözümün önüne getirdiğimde, gerçekte hiçbir suçum olmadan bu yanılgıya düştüğümü görüyorum.

Kötürüm bir kızı dansa davet etmek gibi bir hataya en akıllı, en tecrübeli kişi bile düşebilirdi. Fakat, o dehşet duygusunun hemen ardından, kendimi sadece korkunç bir budala olarak görmekle kalmayıp, vahşilik ve canilikle suçlamıştım. Günahsız bir çocuğu kırbaçlamıştım sanki. Sonuç olarak, bu olay soğukkanlılıkla düzeltilebilirdi. Ama özür dilemeyi denemeden, bir suçlu gibi kaçıp gidişimle durumu kolayca düzeltilemeyecek bir hale soktum (Kapının önüne çıktığımda alnıma vuran ilk rüzgarla bu gerçeğin farkına varmıştım hemen).

Evin önünde dururkenki halimi anlatabileceğimi pek sanmıyorum. Aydınlık pencerelerin ardında müzik susmuştu. Herhalde müzisyenler ara vermişti. Fakat, kontrol edemediğim o suçluluk duygusuyla kıvranırken, dansın benim yüzümden durduğunu, hıçkıra hıçkıra ağlayan kızı avutmak için herkesin o odaya koştuğunu düşündüm. Tüm konuklar, kadınlar, erkekler, kızlar, kötürüm bir çocuğu dansa davet eden ve gerçekleştirdiği bu çirkin davranıştan sonra korkakça kaçan aşağılık bir kişi hakkında bu

kapalı kapının ardında konuşuyorlardı. Ertesi gün, (Birden fışkıran terin soğukluğunu kasketimin altında hissetmiştim) tüm kent halkı rezaleti öğrenecek ve dedikodusunu yapacaktı. Arkadaşlarımı gözümde canlandırıyordum. Ferencz'i, Mislywetz'i ve özellikle de şakacı Jozsi'yi yanıma yaklaşırken görüyordum: «Çok iyi işler başarıyorsun doğrusu, Toni! Dizginlerin biraz gevşetilince tüm alayı rezil ediyorsun!» Bu aşağılamalar ve alaylar subay gazinosunda aylarca sürüp gidecekti. İçimizden birinin yaptığı herhangi bir aptallık on yıl, yirmi yıl boyunca anlatılır durur, tüm saçmalıklar, eşeklikler ölümsüzleştirilir, şakalar anıtlaştırılırdı. Aradan on altı yıl geçtiği halde, Yüzbaşı Wolinski'nin can sıkıcı öyküsünü hâlâ anlatıp dururlar: Viyana'dan döndükten sonra, kontes T.'yi yolda tanıdığını ve ilk geceyi onun evinde geçirdiğini anlattığından iki gün sonra, kendini kontes olarak tanıtan hizmetçinin işine nasıl son verildiğini açıklayan skandal haberin gazetelerde yayımlanması ve Cazanova'nın da alay doktorunun gözetimi altında yapmak zorunda kaldığı üç haftalık kür bir türlü unutulmamıştı. Arkadaşların gözünde komik duruma düşen kişi, bu durumdan hiçbir zaman kurtulamaz; unutmak ve bağışlamak gibi şeyleri tanımaz onlar. Olacakları gözümde canlandırdıkça, anlamsız fikirlerin ateşine kaptırıyordum kendimi. İşaret parmağımla tetiğe birden basıvermek, gelecekte yaşamak zorunda kalacağım cehennem azabına karşı yüz kere daha kolay geliyordu bana. Elimden hiçbir şey gelmeden, acaba arkadaşlarım ayıbımı öğrendiler mi düşüncesiyle bekleyecek veya arkamdan şakalar yapılıp, gülümsemeye başlandı mı acaba, diye kendimi yiyip duracaktım. Ah, kendimi çok iyi tanıyordum; bir kez dedikodular, alaylar ve aşağılamalar başlayınca, dayanabilecek gücü bulamayacaktım kendimde.

O gece eve nasıl gittiğimi hâlâ bilemiyorum. Yalnız-

ca, ilk yaptığım işin dolabı açmak ve konuklar için sakladığım rakı şişesini çıkarmak olduğunu anımsıyorum. Üç yarım su bardağı rakıyı ağzıma boşaltarak, gırtlağımdaki o iğrenç duygudan kurtulmaya çalışmıştım. Sonra da giyimli olarak kendimi yatağa atarak, olanları düşünmeye çalıştım. Fakat, bir seradaki çiçeklerin birden ateşli ve tropikal bir biçimde gelişmeye başlamaları gibi, karanlıkta çılgınca hayaller görmeye başladım. O bunaltıcı yerde, insanın soluğunu kesen parlak renkli sarmaşıklara garip hayaller ateş ediyor ve alevler içindeki beynimde bir düş hızıyla oluşan korkunç görüntüler birbirini kovalıyordu. Yaşam boyunca bu rezillikten kurtulamayacağım, diye düşündüm. Toplum dışına itilecek, arkadaşlarımın arasında alay konusu olacaktım. Kentin her yerinde dedikodum yapılacaktı. Nasıl bir suç işlediğimi bilenlerle karşılaşmamak için, odamdan dışarı adımımı atamayacak, hiçbir zaman sokağa çıkamayacaktım (Çünkü, o sersemce davranıştan sonra duyduğum heyecanla allak bullak olmuş, büyük bir suç işlediğimi sanarak, herkesin maskarası olacağımı düşünmüştüm). Sonunda uyubaldığimde, korkularımın ateşli bir biçimde sürdüğü, yarım bir uyku olmuştu herhalde. Çünkü, gözümü açar açmaz o öfkeli çocuk yüzü yine gözümün önüne gelmişti. Titreyen dudaklarını, masanın kenarını sıkı sıkı kavrayan ellerini görüyor, koltuk değneği olduklarını ancak anlayabildiğim tahtaların gürültüyle yere düşüşlerini duyuyordum. Sonra birden, aptalca bir korkuya kapılarak, kapının açılıp, incecik bacakları ve bakımlı keçi sakalı ile babasının içeri girip yatağımın başına kadar gelebileceğini düşündüm. Bu korkuyla hemen fırladım yataktan. Gece ve korku teriyle nemlenmiş yüzümü aynada gördüğümde, soluk camın arkasındaki bu sersemin suratının ortasına bir yumruk indirmeyi çok istedim.

Ama çok şükür ki artık gündüz oldu; koridorda adım

sesleri, sokakta arabalar var. Pencereden aydınlık girmeye başladığında, hayaller yaratılmasını kolaylaştıran o ürkütücü karanlığa göre daha net düşünebiliyor kişi. Belki de her şey sandığım kadar korkunç değildir, diye düşünüyorum. Belki de hiç kimse olanların farkına varmamıştır. Ama o, o hiçbir zaman unutmayacak, hiçbir zaman bağışlamayacaktı, solgun, hasta, zavallı kötürüm kız!

İşte tam o sırada, çok yardımı dokunabilecek bir şey geldi aklıma. Birbirine karışmış saçlarımı hızla tarayıp, üniformamı giyerek, o zavallı Rutenya diyeleği ile ardımdan seslenen şaşkın emirerimin yanından geçip hızla dışarı çıktım: «Teğmenim, Teğmenim, kahve hazır!»

Kışla merdivenlerinden ikişer üçer atlayarak, yarı giyimli olarak avluda dikilip duran askerlerin arasından öylesine hızla geçtim ki, hazırola geçecek zaman bulamadılar. Onları bir hamlede geride bırakarak, kışla kapısından dışarı attım kendimi. Bir teğmen için uygun görülebilecek en yüksek hızla, doğruca belediye alanındaki çiçekçiye gidiyordum. Sabırsızlığım yüzünden, sabahın beş buçuğunda dükkanların açık olamayacağını tümüyle unutmuştum. Ama bereket versin ki, Bayan Gurtner çiçekçiliğin yanı sıra sebzecilik de yapıyordu. Yarısı boşaltılmış bir patates arabası kapının önünde duruyordu ve cama birkaç kere sertçe vurunca merdivenlerden inmeye başladığını duydum. O acelede bir de masal uydurmuştum: Bugün yakın arkadaşımın doğum günü olduğunu dün tümüyle unutmuştum. Yarım saat sonra göreve çıkacağımız için, çiçeklerin hemen gönderilmesini istiyordum. Yani çiçek gerekti bana şimdi, dükkanındaki en güzel çiçekler! Sırtındaki gecelikle aşağı inmiş olan şişman çiçekçi, delik deterliklerini sürüyerek dükkanı açtı ve uzun saplı bir demet gülden oluşan hazinesini gösterdi; acaba bunlardan kaç tane istiyordum? Hepsini, dedim, hepsini! Onları sa-

dece şöyle bir bağlamak yeterli miydi, yoksa güzel bir sepete yerleştirilmelerini mi isterdim? Evet, evet, bir sepete! Aylığımdan geri kalan paranın tümü bu değerli siparişe gittiği için, akşam yemeklerini ve kahve ziyaretlerini kısmam veya borç almam gerekecek. Ama şimdi tüm bunların benim için hiç önemi yok veya daha çok, budalalığımın bana pahalıya mal olmasına seviniyorum. Çünkü aptallığımı gerektiğince cezalandırmak, iki katlı eşekliğimin bedelini kendime acı bir biçimde ödetmek için dünkü geceden beri sinsi bir istek duyuyordum.

Her şey yolunda, öyle değil mi? Bulabileceğim en güzel güller, bir sepete güzelce yerleştirilerek, güvenilir bir şekilde birazdan gönderilecek! Ama Bayan Gurtner büyük bir telaşla peşimden koşuyor. Fakat çiçekleri nereye ve kime göndermesi gerekiyordu? Sayın Teğmen bu konuda hiçbir şey söylememişlerdi! Doğru ya, üç kere aptal ben, o heyecan içinde bunu unuttum. Kekesfalva konağına gönderilmesini söylüyorum ve İlona'nın o korku dolu haykırışı sayesinde kurbanımın adını anımsayabiliyorum: Bayan Edith von Kekesfalva için.

«Evet, evet, Kekesfalva'lar,» diyor Bayan Gurtner. «En iyi müşterimizdirler.»

Ve yeni bir soru! (Yine dükkandan çıkmak üzereydim) Acaba bir şeyler de yazmak istemez miydim? Bir şeyler yazmak mı? Tabi ya! Gönderenin adı! Yoksa, çiçekleri kimin gönderdiğini nasıl öğrenebilir ki?

Yine geri dönüp, bir kartvizit alarak üstüne şöyle yazıyorum: «Bağışlanabilmek ricası ile.» Hayır, olanaksız! Yapacağım dördüncü saçmalık olurdu bu. Aptallığımı bir kez daha anımsatmaya ne gerek var ki? Ama başka ne yapabilirim? «En içten üzüntülerimle.» Hayır, bu hiç olmaz. Kendisi için üzüldüğümü sanabilir. En iyisi yazmamak, hiçbir şey yazmamak.

«Sadece kartımı koyun, Bayan Gurtner. Kartımdan

başkasına gerek yok» İşte şimdi hafifledim. Hızla kışlaya koşup kahvemi çabucak içiyor ve elimden geldiğince eğitim yaptırıyorum askere. Ama orduda, bir subayın akşamdan kalma bir halde sabahleyin göreve çıkması pek yadırganmaz. Pek çoğu, eğlenceyle geçirilmiş bir geceden sonra yorgun argın Viyana'dan döndüğünde gözlerini açık tutamaz ve at üstünde uyuklar. Gerçekte, hiç ara vermeden komut vermek, eğitim yaptırmak ve sonra da at sırtında yola çıkmak işime geliyor. Çünkü, iç sıkıntısını bir dereceye kadar dağıtır görev. Ama yine de kafamda rahatsız edici anıların gürültüsü sürüyor, safralı köpüğü andıran bir şişkinlik gırtlağımı tıkamayı sürdürüyor.

Ama öğleyin, subay gazinosuna doğru ilerlerken, «Teğmenim» diye aceleyle bağıran emirerim peşimden koşmaya başladı. Elinde bir mektup var. Mavi İngiliz kağıdından, uzunca, parfümlü bir zarf. Arkasına bir arma zımbalanmış. Üstündeki ince ve dik yazıya bakılacak olursa, bir kadın mektubu bu. Hemen zarfı yırtarak mektubu okuyorum :

«Saygıdeğer Teğmen. Beni çok sevindiren ve hâlâ da sevindirmekte olan, hak etmediğim kadar güzel çiçekler için bütün kalbimle teşekkür ederim. Lütfen, herhangi bir öğleden sonra bize çaya geliniz. Önceden birdirmenize hiç gerek yok. Ben (Ne yazık ki!) her zaman evdeyim. Edith v. K.»

Yumuşak bir el yazısı. İster istemez, masanın kenarını kavrayan o incecik çocuk parmaklarını ve bir kadehe Bordo şarabı boşaltılmışcasına, birden kıpkırmızı kesilen o solgun yüzünü anımsıyorum. Bu birkaç satırı bir daha, bir daha, bir daha okuyor ve rahat bir soluk alıyorum.

Sersemliğimden söz etmeye hiç gerek görmemiş. Aynı zamanda da ne büyük bir ustalık ve zariflikle sakatlığını kendisi belirtmeye çalışmış : «Ben (Ne yazık ki!) her zaman evdeyim.» Daha kibarca bağışlanamaz insan. Kırgınlıktan hiçbir şekilde söz edilmiyor. Yüreğimdeki büyük bir yükten kurtuldum. Ömür boyu hapis cezası beklerken, yargıcın ayağa kalkarak, «beraatine karar verilmiştir» dediğini duyan bir sanık gibi hissediyorum kendimi. Ona teşekkür etmek için elden geldiğince çabuk ziyaretine gitmeliyim. Bugün perşembe olduğuna göre, pazar günü konağa giderim. Hayır, hayır, en iyisi cumartesi gitmek!

Ama kendime verdiğim bu sözü tutamadım. Çok sabırsızdım. Suçumun hesabını bir an önce vermek isteğinden doğan huzursuzlukla sıkılıyor, belirsiz bir durumun üzüntüsünden hemen kurtulmak istiyordum. Çünkü hâlâ, subay gazinosunda veya kahvede birileri beceriksizliğimden söz etmeye başlayacak korkusunu içimden atamamıştım. «Anlat bakalım, Kekesfalva'ların konağında neler oldu?» O zaman, soğukkanlılıkla ve kendime güvenerek yanıt vermek istiyordum : «Sevimli insanlar! Dün öğleden sonra yine onlara çaya gitmiştim!» Böylece, oradan kaçarcasına ayrılmadığımı herkes anlayacaktı. Bu üzücü olayı artık bir sonuca bağlamak gerekiyordu. Sona ermeliydi artık bu durum! işte bu duygu kargaşasının etkisinden kurtulamayarak, hemen ertesi gün, yani cuma günü, en iyi arkadaşlarım Ferencz ve Jozsi ile gezinti caddesinde dolaşırken birden kararımı verdim : Ziyareti bugün yapmalısın! Ve hemen ardından da, biraz şaşıran arkadaşlarımdan ayrıldım.

Hızlı yürünecek olursa en çok yarım saat sürecek olan yol pek uzun sayılmazdı. Önce kentten çıkana kadar can sıkıcı beş dakika. Sonra, eğitim alanına da giden ve atlarımızın her taşını tanıdığı tozlu şosenin izlenmesi gerekiyordu (Burada dizginler gevşetilir). Köprü başındaki küçük kilisenin yanından, şosenin yarı genişliğinde bir yol ayrılır. Çevresinde küçük göller oluşturan ince bir derenin sabırsızca eşlik ettiği bu yol, yeşil kestane ağaçlarının gölgesinde uzanan özel bir yol daha doğrusu.

Fakat ne gariptir ki, bahçe duvarları ve parmaklıklı kapısı görünmeye başlayan konağa yaklaştıkça cesaretim de giderek azalıyor. Dişçinin kapısına kadar geldikten sonra dönmek için bahane arayanlar gibi, ben de hızla kaçmak istiyorum. İlle de bugün mü olmalı? O mektuptan sonra olayın kapandığını düşünmem gerekmez mi? Farkında olmadan adımlarımı yavaşlatıyorum.

Kişi eğer doğru yola gitmek istemiyorsa, her zaman, için geri dönebilir ve başka bir yola sapıvermek yeterlidir. İşte ben de yoldan ayrılıp, küçük derenin üstündeki bir kalastan karşıya geçerek, konağı önce dıştan dolaşmak için çayıra çıkıyorum.

Yüksek taş duvarın ardındaki geniş bir alana yayılmış tek katlı bina Barok stilinde inşe edilmiş, Schönbrunn sarısı ile boyanmış ve yeşil pencere panjurları ile süslenmişti. Geceleyin yaptığım ilk ziyaret sırasında fark edemediğim bir parka doğru yayılan ve bir avlu ile konaktan ayrılan küçük binalar herhalde ahırlar, hizmetçi barınakları ve yönetim binası olmalıydı. Kalın duvarlardaki öküzgözü denen deliklerden içeri baktığımda, döşeniş şekli yüzünden konağın modern bir yapı olduğunu sanmış olmakla yanıldığımı anlıyorum. Bu kekesfalva konağı, Bohemya'daki manevralarda sık sık önünden geçtiğimiz eski malikânelerden, soylu ailelerin yurtluklarından biriydi. Yalnızca, binaya pek uymayan garip şekilli kule dikkati çekiyordu. Belki de eski bir şatonun kalıntısı olan bu köşeli kule, İtalyan kiliselerinin çan kulelerini andırıyordu. Bu garip kuleyi eğitim alanından sık sık gördüğümü ve herhalde bir kilisenin kulesi olmalı, diye düşündüğümü şimdi anımsıyorum. Aynı zamanda da, yuvarlak bir başlığının olmadığını ve bu garip küpün, güneşlenme terası veya rasathane olarak kullanılan düz bir çatısı olduğunu fark ediyorum. Fakat, bu konağın soydan soya geçen eski yurtluklardan biri olduğu hakkındaki düşüncelerim güç-

lendikçe. huzursuzluğum da artıyor. Başka yer kalmamış gibi burada, davranış biçimine herhalde çok dikkat edilen bu yerde kendimi öylesine aptalca tanıtmıştım!

Fakat, konağı dolaşarak parmaklıklı kapıya öteki yönden ulaştığımda, kesin kararımı veriyorum. Dümdüz budanmış ağaçların arasındaki çakıllı yoldan geçerek, eski bir töreye göre bu yörede çıngırak yerine kullanılan ağır bronz kapı tokmağını vuruyorum. Hemen kapıya çıkıyor uşak. Çok garip, ziyaretimi önceden bildirmediğim halde hiç şaşırmadı! Hiçbir şey sormadan veya hazırladığım kartviziti almak gereğini duymadan, salona buyurmam için önümde saygıyla eğiliyor ve daha odalarında olan hanımların birazdan aşağı ineceklerini bildiriyor. Görünüşe göre, ziyaretim mutlaka kabul edilecek. Davetli bir konukmuşum gibi yol gösteriyor bana. O akşam dans edilen kırmızı duvar kağıtlı salonu sıkılarak tanıdığımda, o uğursuz köşenin bulunduğu odanın hemen yan tarafta olduğunu boğazımdaki o acı tat anımsatıyor bana.

Ama şimdilik, incecik altın bezeklerle süslenmiş krem renkli sürgü kapı, aptalca davranışıma sahne olan ve gözümün önünden hiç gitmeyen o yeri görmemi önlüyor. Aradan birkaç dakika geçtikten sonra kapının ardında koltukların itilişi, alçak sesle konuşmalar ve gelip gitmeler, orada birden fazla kişinin bulunduğunu anlatıyor bana. Salonu inceleyerek, bekleme zamanını kısaltmaya çalışıyorum : Değerli antika mobilyalar, sağda solda eski gobelenler ve bahçeye açılan camlı kapıların arasında, Büyük Kanalın ve San Marko Alanının değerli olduklarını sandığım tabloları. Dikkatimi daha çok yan taraftan gelen seslere vermeye çalıştığım için, bu sanat hazinelerini zaten birbirlerinden pek ayırd edemiyorum. Şimdi tabak sesleri duyuluyor. Sonra bir kapı gıcırdıyor ve galiba koltuk değneklerinin düzensiz seslerini duyuyorum.

Sonunda, görünmeyen bir el içerden sürgülü kapı-

ları açıyor. Bana doğru ilerleyen kişi İlona. «Sayın Teğmen, gelmekle ne iyi ettiniz.» Sonra da beni çok iyi tanıdığım o odaya davet ediyor. Aynı köşede, aynı malakit yeşili masanın ardındaki aynı koltukta (Bu utandırıcı sahneyi neden tekrarlıyorlar ki?) oturan kötürüm, bacaklarını örtecek şekilde beyaz bir kürk almış kucağına. Olanları anımsamam istenmiyor herhalde. Önceden mutlaka prova edilmiş bir içtenlikle gülümseyen Edith beni hasta köşesinden selamlıyor. Fakat bu karşılaşma, sıkıcı bir karşılaşma olmaktan öteye geçemiyor ve masanın üstünden bana elini sıkılarak uzatışından, onun da «olanları» düşündüğünü hemen anlıyorum. Kaynaşabilmeyi sağlayacak ilk sözleri hiçbirimiz söyleyemiyoruz. Neyse ki, İlona, bu boğucu suskunluğa hemen bir son veriyor :

«Size ne ikram edebilirim, Sayın Teğmen, çay veya kahve?»

«Ah, siz nasıl isterseniz,» yanıtını veriyorum.

«Hayır, siz hangisini daha çok istiyorsanız! Zorlanmanıza hiç gerek yok, hiç fark etmez benim için.»

«Öyleyse kahve rica edeceğim,» diyorum ve bu arada sesimin kısık çıkmadığını da fark ederek rahatlıyorum. Çok becerikli davranan esmer kız, böylesine maddesel bir soruyla ilk gerginliği geçiştirmeyi başardı. Ama hemen sonra, hizmetçileri görevlendirmek için, acımasızca ayrılıyor yanımızdan ve beni rahatsız edici bir şekilde, kurbanımla baş başa bırakıyor. Artık bir şeyler söylemenin, ne pahasına olursa olsun konuşmaya başlamanın zamanı geldi.

Ama gırtlağımda bir tıkaç var sanki ve herhalde bakışlarımda da bir ürkeklik olmalı. Çünkü, bacaklarını örten kürkė gözlerimi diktiğimi sanabileceğini düşünerek, koltuğa doğru bakmaya çekiniyorum. Neyse ki o benden daha soğukkanlı davranarak, şimdi ilk olarak tanıdığım, sinirli-ateşli bir biçimde söze başladı :

«Oturmak istemez miydiniz, Teğmen Hofmiller? Şu koltuğu yanıştırıverin. Hem, kılıcınızı niye çözmüyorsunuz ki? Biz barıştan yanayız... oradaki masanın üstüne veya pencerenin önüne nasıl... isterseniz.»

Bir koltuğu acemice onun yanına doğru yaklaştırıyorum. Rahatça bakabilmeyi hâlâ beceremiyorum. Ama o bana kararlı bir şekilde yardım etmeyi sürdürüyor :

«O eşsiz çiçekler için teşekkür etmeliyim size... sonra... ayrıca, kendimi tutamayarak aptalca davrandığım için de sizden özür dilemem gerek... Davranışım korkunçtu... sabaha kadar uyuyamadım, öylesine utanç içindeydim. Halbuki siz içtnlikle davranmıştınız ve... nereden bilebilirdiniz ki. Ayrıca,» (Birden, sinirli ve sert bir şekilde güldü) «ayrıca, içimden geçenleri de anladınız... dans edenleri görebilecek şekilde oturmuştum ve siz geldiğinizde, başka hiçbir şeyi dans edebilmek kadar istemiyordum... ben dansın hastasıyımdır. Dans edenleri saatler boyunca, her hareketlerini içime sindirene dek izleyebilirim... gerçekten, her hareketi. O zaman dans eden, dönen, eğilen, yumuşak davranıp kendini yönetilmeye bırakan, savrulan başkası değil ben olurum... belki de tahmin edemeyeceğiniz kadar, böylesine çılgın olabiliyor insan... Ne de olsa, çocukluğumda büyük bir istekle ve çok iyi dans ederdim... ve şimdi, ne zaman bir düş görsem mutlaka dansla ilgili oluyor. Evet, ne kadar aptalca olursa olsun, düşlerimde dans ediyorum ve belki de bu babam için daha iyidir, çünkü... eğer başıma bu gelmeseydi, evden kaçarak dansöz olmuştum... Başka hiçbir şey beni bu kadar ilgilendirmiyor ve kişinin bedeniyle, hareketleriyle, tüm benliğiyle her akşam yüzlerce kişiyi etkilemesi, avucunun içine alması... muhteşem bir şey olmalı bu... ayrıca, ne kadar çılgın olduğumu anlayabilmeniz için... tüm ünlü dansözlerin resimlerini biriktiriyorum. Hepsi var bende; Saharet, Pawlowa ve Karsawina. Hep-

sinin fotoğrafları, rollerindeki pozları var bende. Durun, onları size göstereyim... orada, çekmecenin içindeler... şurada, söminenin yanında... şuradaki cilalı Çin işi çekmecenin içindeler... şurada, şöminenin yanında...» (Sabırsızlandığı için birden tizleşiyor) «Hayır, hayır, hayır, sol taraftaki kitapların yanında... ah, ne beceriksizsiniz... Evet, işte o. Bakın, şu üstteki en sevdiğim resimdir. Pawlowa, ölmek üzere olan kuğu rolünde... ah! eğer onu izlemeye gidebilseydim, bu benim en mutlu günüm olurdu!»

İlona'nın çıkmış olduğu arka taraftaki kapı sessizce açılmaya başladı. Aceleyle, yakalanmış gibi, kuru bir takırtıyla kutunun kapağını kapatıverdi Edith.

«Ötekilerin yanında bundan hiç söz etmeyin! Size söylediklerimin bir tekinden bile söz etmek yok!»

Kapıyı dikkatle açan, beyaz saçlı, Franz Joseph favorileri özenle kesilmiş uşak. Onun ardından İlona, lastik tekerlekli bir servis masasının üstündeki, zengince donatılmış çay tepsisini getiriyor. Servis yaparak yanımıza oturduğunda kendimi hemen daha rahat hissetmeye başlıyorum. Çünkü, servis masasının hemen ardından içeri giren ve şimdi de teklifsizce bacaklarıma sürtünüp duran iri Ankara kedisi, konuşmayı başlatmak için sevindirici bir neden oluşturuyor. Kediyi çok beğendiğimi söylüyorum ve ne zamandan beri burada bulunduğum, garnizonda kendimi nasıl hissettiğim, acaba teğmen falancayı tanıyıp tanımadığım, Viyana'ya sıkça mı gidip geldiğim hakkında sorular başlıyor. İsteksizce başlayan bu rahat konuşma sırasında da o rahatsız edici gerginlik hiç farkına varmadan sona eriyor. Hatta artık kızlara yandan bakabiliyorum bile. Birbirlerine benzer hiçbir yönleri yok. Tam bir kadın olan İlona sıcacık, dolgun, istek uyandırıcı, sağlıklı. Onun yanında Edith ise, yarı çocuk yarı kız. Belki on yedi yaşında, belki on sekiz, herhangi bir biçimde tamamlanmamış sanki daha. Garip bir karşıtlık :

İnsan biriyle dans etmek, öpüşmek, ötekini ise bir hasta gibi şımartmak, zarar vermemeye çalışarak okşamak, korumak ve her şeyden önce avutmak istiyor. Çünkü, çevresine garip bir rahatsızlık yayıyor. Yüzü bir an bile rahat durmuyor; bir sağa bir sola bakıyor, bazen dikiliyor, bazen bitkinmiş gibi arkasına yaslanıyor ve konuşması da davranışları gibi sinirli. Hep oradan oraya atlayarak, hızlı hızlı ve hiç ara vermeden konuşuyor. Belki kendine hakim olamaması ve huzursuzluğu, bacaklarının zorunlu hareketsizliğini dengelemek isteğindan kaynaklanıyor, belki de sürekli bir hafif ateş, davranışlarını ve konuşmasını hızlandırıyordur, diye düşünüyorum. Fakat, gözleyebilmek için pek az zaman kalıyor bana. Çünkü, hızlı sorular, kolay ve ateşli konuşma biçimi ile dikkatleri tümüyle üstüne çekebilmeyi çok iyi biliyor. Apansızın, uyarıcı ve enteresan bir konuya giriyoruz.

Bir saat sürüyor bu. Hatta belki de bir buçuk saat. Sonra, salon tarafından birinin gölgesi görünüyor birden. Sanki rahatsız etmekten korkarcasına, dikkatle bize doğru geliyor birisi. Kekesfalva bu. «lütfen, lütfen,» diye omuzuma bastırıyor, kalkmamı engellemek için ve kızının alnına hafif bir öpücük kondurmak için eğiliyor. Üstünde yine o beyaz zıhlı siyah giysi ve boynunda eski moda bir boyunbağı var (onu hiç başka şekilde görmedim). Altın çerçeveli gözlüğünün ardındaki dikkatle gözleyen gözleriyle bir doktoru andırıyordu. Gerçekten de, hasta yatağının kenarına ilişen bir doktor gibi, kötürüm kızının yanına dikkatle oturuyor. Çok garip, onun geldiği andan beri odaya melankolik bir hava hakim oldu. Arada bir şefkatle kontrol eden yumuşak bakışları, bu ana kadar rahatça sürmüş olan sohbetimizin akışını engelledi. Rahatsız oluşumuzun o da hemen farkına vararak, bir konuşma başlatmaya çalışıyor. O da aynı biçimde, alay ve komutanı soruyor. Şimdi tümen komutanı olarak savaş ba-

kanlığında görev yapan eski albay hakkında bilgi almaya çalışıyor. Görünüşe göre, personel işlerimizi şaşılacak kadar iyi biliyor. Neden bilmiyorum ama, öyle sanıyorum ki, sözü geçen tüm yüksek rütbeli subaylarla olan yakın ilişkisini özellikle belirtmek istiyor.

On dakika daha, diyorum kendi kendime, sonra sade bir biçimde izin isterim. Tam o sırada kapı birkaç kere hafifce çalınıyor ve sanki çıplak ayakla yürüyen uşak sessizce yaklaşarak, Edith'in kulağına bir şeyler fısıldıyor. Kendine hakim olamayarak bağırıyor Edith :

«Beklesin! Veya hayır, bugün beni tümüyle rahat bıraksın. İhtiyacım yok ona, gitsin!»

Bu kızgınca davranışı hepimizi utandırıyor ve gereğinden fazla oturduğum düşüncesiyle, mahçup bir halde ayağa kalkıyorum. Ama o hiç çekinmeden, uşak gibi beni de tersliyor :

«Hayır, kalınız! Rahatsız olmanıza gerek yok!»

Bu emredici sese daha çok şımarıklık egemen. Baba da bu utanç verici durumu sezmiş olmalı ki, çaresizliği yüzünden okunarak uyarıyor :

«Ama Edith...»

Belki onun bu ürkmüş halinden, belki de benim mahçup bir halde ayakta dikilişimden, sinirlerine hakim olamadığını anlayarak, birden bana dönüyor :

«Özür dilerim. Paldır küldür içeri gireceği yerde, biraz bekleyebilirdi, Josef. Günlük işkenceden başka bir şey değildi bu, yani, bana beden hareketleri yaptıran masördü. Tam anlamıyla saçmalık; bir, iki, bir, iki, yukarı, aşağı, yukarı. Bu hareketler sayesinde her şeyin birden düzelmesi bekleniyor. Sayın doktorumuzun buluşu ve tümüyle gereksiz bir eziyet. Ötekiler gibi anlamsız.»

Sanki bunlar onun suçuymuş gibi, meydan okurcasına babasına bakıyor. Yaşlı adam, (Benden utanıyor) şaşkınca ona doğru eğiliyor.

«Ama çocuğum... gerçekten inanıyor musun ki, Doktor Condor...»

Ama sesini kesiyor, çünkü kızın dudakları seğirmeye, burnunun kanatları titremeye başladı. O gün de dudakları böyle titremişti, yeni bir başlangıçtan korkuyorum. Ama birden kızarıyor ve uysal bir tavırla mırıldanıyor :

«Öyle olsun. Hiçbir anlamı olmadığı halde gidiyorum, ama saçmalık bu. Özür dilerim, Teğmen Hofmiller, umarım yakında yine gelirsiniz.»

Eğiliyorum ve veda etmek istiyorum. Ama o düşüncesini değiştirmiş bile :

«Hayır, ben yürüyüşe geçerken babamın yanında kalınız.»

(O «yürüyüş» sözünü, bir gözdağı vermek ister gibi, üstüne basarak sertçe söylemişti. Sonra, masanın üstündeki küçük bronz çıngırağı alarak çalmaya başlıyor. Bir an bile beklemeden birilerini yardıma çağırabilmesi için, evin pek çok yerinde böyle çıngıraklar bulunduğunu daha sonraları fark ettim.) Çıngırak keskin ve tiz bir ses çıkardı. Bağırmaya başladığında gizlice sıvışmış olan uşak yine görünüyor.

«Bana yardım et,» emrini verip, kürk örtüyü üstünden atıyor. Alçak sesle bir şeyler söylemek isteyen İlona ona doğru eğiliyor ama, «hayır» diye tesliyor arkadaşını, sinirli bir sesle.

«Josef'in beni ayağa kaldırması yeterli. Kendim yürüyebilirim.»

Şimdi olacaklar çok acıklı. Ona doğru eğilen uşak, her iki eliyle koltuk altlarından tuttuğu bu hafif bedeni bilinçli bir şekilde ayağa kaldırıverdi. Ayağa kalkınca koltuğun arkasına tutunarak, meydan okurcasına hepimizin yüzüne bakıyor. Sonra, bir örtünün altındaki koltuk değ-

neklerini alıp, dudaklarını ısırarak koltuklarının altına yerleştiriyor ve (tok-tok, tok-tok) yürümeye başlıyor.

Eğer düşecek olursa hemen tutmaya hazır olan uşak kolları iki yana açık olarak peşinden giderken, sallanarak, kendini öne doğru atarak zorla ilerlemeye çalışıyor. Tok-tok, tok-tok, bir adım daha ve bir adım daha. Bu arada, gergin kösele ve metal gibi bir şeyler gıcırdıyor ve şıngırdıyor. Herhalde, (Zavallı bacaklarına bakmaya cesaret edemiyorum) bacaklarını güçlendirecek bir aygıt taşıyor. Büyük bir dayanma gücü gerektiren bu zorlu yürüyüş karşısında, buz gibi bir el tarafından yakalanmışcasına sıkışıyor yüreğim. Çünkü, kendisine yardım edilmesini veya tekerlekli iskemleye götürülmesini istemeyişindeki meydan okuyucu anlamı anlıyorum. Bir kötürüm olduğunu bana, özellikle bana ve hepimize göstermek istiyor. Çaresizliğin anlaşılmayan öc alıcılığı ile, çektiği işkenceyle bize işkence etmek, Tanrı yerine, biz sağlıklıları suçlamak istiyor. Ama özellikle bu korkunç meydan okuyuştan, çaresizliği yüzünden çektiği acının sınırsızlığını anlayabiliyorum (Onu dansa davet ettiğim zamankinden bin kere daha güçlü olarak anlıyorum). Sonunda, (Çok uzun sürüyor bu) oraya buraya sallanarak, titreyen ve savrulan incecik bedeninin ağırlığını bir koltuk değneğinden ötekine atarak, kapıya kadarki birkaç adımı geride bırakıyor. Ona bir kere olsun dikkatle bakabilme cesaretini bulamadım kendimde. Çünkü, değneklerin o sert ve kuru tok-tokları, ayaklarındaki aygıtın gıcırdayıp şıngırdaması ve harcadığı güç yüzünden soluk soluğa kalışı ile öylesine üzülmüş, heyecanlanmıştım ki, kalp atışlarımı üniforma kumaşının üstünden algılayabiliyordum. Odadan çıktıktan sonra bile, kapalı kapının ardındaki o korkunç ses yavaşlayıp, duyulamayana kadar, soluk almadan dinlemeyi sürdürüyorum.

Ancak o zaman, artık hiçbir ses duyulmadığı için çev-

reme bakınabiliyorum. Yaşlı adam, (Yeni fark ediyorum) o arada ayağa kalkmış olmalı. Pencereden dışarı bakmakta adeta direniyor, oldukça direniyor. Pencereden içeri vuran ışıkta bir gölge gibi görüyorum onu, fakat bu gölgenin omuzlarının sarsıldığı yine de belli oluyor. O da, çocuğunun her gün böylesine ıstırap çektiğini gören baba da, biraz önce gördükleriyle yıkılmış olmalı. Odanın havası ikimizin arasında kaskatı kesilmiş. Birkaç dakika sonra bu koyu şekil dönerek, sanki kaygan bir zeminde yürüyormuş gibi, kararsız adımlarla yavaşça yaklaşıyor.

«Biraz kabaca davranmış olduğu için çocuğun kusurun bakmayın. Teğmenim, ama... yıllardır ona nasıl işkence edildiğini bilemezsiniz ki. Hep başka bir şey deneniyor ve ancak çok yavaş ilerlenebiliyor. Sabırsızlığını anlayabiliyorum. Ama ne yapabiliriz ki? Her şeyin denenmesi gerek, denemek zorundayız!»

Terk edilmiş çay masasının önünde duran yaşlı adam, konuşurken yüzüme bakmıyor. Yarı kapalı gözlerini masaya dikmiş. Düş gören bir kişi gibi, dört köşe şeker kutusunu eline alarak parmaklarının arasında evirip çevirdikten sonra yine yerine bırakıyor. Bir sarhoşunkileri andırıyor davranışları. Sanki orada onu çok ilgilendiren önemli bir şey varmış gibi, gözlerini hâlâ masadan ayıramıyor. Farkında olmadan bir kaşık alıyor, yukarı kaldırıyor, yine yerine bırakıyor ve kaşığa doğru konuşuyor :

«Çocuğumun önceleri nasıl olduğunu bilebilseydiniz! Gün boyunca merdivenlerden aşağı yukarı inip çıkar, eşiklerin üstünden sıçrayarak odalarda öylesine koşuşurdu ki, korkuya kapılmaktan kendimizi alamazdık. On bir yaşındayken midillisine atlayıp çayırlara çıktığında, kimseler yetişemezdi ardından. Öylesine korkusuz, çevik ve atılgandı ki, rahmetli eşim ve ben korkmaktan kendimizi alamazdık. Onun için her şey öylesine kolaydı ki, kolla-

rını açsa hemen uçabileceğini sanırdık... ve onun gibi bir çocuğun başına geldi bunlar, onun gibi...»

Seyrek beyaz saçların çevrelediği başı, masaya doğru her an biraz daha eğiliyor. Kaşığın yerine, şimdi gereksizce eline aldığı bir şeker maşası ile masanın üstünde sinirli hareketler yapıyor (Biliyorum; utanıyor, çekiniyor ve yüzüme bakmaya cesaret edemiyor).

«Halbuki, onu sevindirmek bugün bile öyle kolay ki. Küçücük bir şey için bile bir çocuk gibi sevinebilir. En aptalca şakalara bile güler ve okuduğu bir kitapla heyecanlanabilir. Çiçekleriniz geldiğinde, size hakaret etmiş olmanın korkusundan kurtularak, nasıl çığınca sevindiğini görmeliydiniz. Her şeyi nasıl da büyük bir incelikle anlayabildiğine inanamazsınız. Her şeyi bizlerden daha güçlü bir şekilde sezebiliyor. Biraz önce kendine hakim olamadığı için herkesten çok kendisinin üzülmekte olduğunu çok iyi biliyorum... Ama nasıl... nasıl kendine hakim olabilir ki insan?... her şey böylesine yavaş ilerliyorken bir çocuk nasıl sabırlı olabilir? Hiçbir suçu olmadığı halde Tanrıdan böylesine bir darbe yerse nasıl sessiz kalabilir?... hiçbir suçu olmadığı halde!»

Titreyen elindeki şeker maşasıyla boşluğa çizip durduğu, var olmayan şekillere dikmişti gözlerini. Ve birden ürkerek, elindekini bir şangırtı ile masaya attı. Sanki uyanmış ve kendi kendine değil de, bir yabancının önünde konuştuğunun farkına varmıştı. Bambaşka bir sesle beceriksizce özür dilemeye başladı :

«Özür dilerim, Teğmen... nasıl oldu da problemlerimizle canınızı sıkabildim! Çünkü... kendime hakim olamadım... ve size sadece anlatmak istiyordum... onun hakkında kötü düşünmenizi istemiyorum... yoksa...»

Kekeleyip duran adamın sözünü yarıda keserek yanına yaklaşmak cesaretini nasıl bulabildiğimi bilmiyorum. Ama birden, bu yaşlı ve yabancı adamın elini iki elimle

kavradım. Hiçbir şey söylemedim. Sadece, bilinçsizce karşı koyan soğuk ve kemikli elini tutarak sıktım. Şaşkınlıkla bakakaldı bana. Parlayan gözlük camlarının ardındaki kararsız bakışları, yumuşak ve çekingen, gözlerimi arıyordu. Bir şey söylemesinden korkuyordum. Ama bunu yapmadı. Sadece, yuvarlak siyah gözbebekleri, sanki taşacakmış gibi irileşti. Ben de, içimde kabarmakta olan yabancı duygulardan kaçmak için aceleyle selam verdim ve odadan çıktım.

Hole çıktığımda, paltomu giymeme yardım etti uşak. Birden ardımda bir hava cereyanı sezdim. Arkamı dönmeden, bana teşekkür etme isteğine karşı koyamayan yaşlı adamın peşimden geldiğini ve şimdi de eşikte durduğunu anlamıştım. Ama utandırılmak istemiyordum. Arkamda durduğunu sanki bilmiyormuşum gibi davrandım. Kalbim hızla çarparak, bu kederli evden ayrıldım.

* *

Ertesi sabah, (Evlerin üstünde hâlâ bir sis tabakası duruyor ve kent halkının rahat uykusunu kaçırmamak için tüm panjurlar kapalı) her sabah olduğu gibi bölüğümüz yine eğitime çıktı. Rahatsız kaldırım taşlarının üstünde önce ağır adımla gidiyoruz. Hâlâ uyku mahmurluğunu üstlerinden atamamış mızraklı süvariler eyerlerinin üstünde uyuşuk ve isteksiz sallanıp duruyorlar. Önümüzdeki dört beş sokağı biraz sonra geride bırakarak çıktığımız şosede hafif tırısa kalkarak, biraz sonra sağ taraftaki açık kırlığa çıkıyoruz. Bölüğe «dörtnal» komutunu veriyorum ve koşmaya başlayan atlar hep birlikte burunlarından solumaya başlıyorlar. Akıllı hayvanlar, bu yumuşak, güzel ve geniş alanı çok iyi tanıyorlar; onları ayrıca teşvik etmeye hiç gerek yok. Dizginler gevşek bırakılabilir, çünkü bacakların dürtme işaretini alır almaz tüm

güçleriyle koşmaya başlıyorlar. Onlar da coşkunun ve rahatlamanın zevkini çıkarıyorlar.

Ben en öndeyim. Ata binmekten çok büyük zevk alıyorum. Soğuk hava hızla alnıma ve yanaklarıma çarparken, kalçadan yukarı dalga dalga yayılan kanın, gevşeyen bedenimde canlı bir ısıtıcı gibi dolaştığını duyuyorum. Enfes bir sabah havası : İçinde hâlâ gece çiyinin tadı, yumuşak toprağın soluğu, çiçeklenen çayırlayın kokusu duyuluyorken, soluyan yumuşak burunlardan çıkan sıcak buharlar insanın çevresinde uçuşuyor. Uyku sersemi ve paslı bedeni tatlı bir şekilde sarsan ve uyuşukluğu boğucu bir sis perdesi gibi yırtıp atan bu ilk sabah koşusu her seferinde coşturur beni; bir rahatlık duygusu elimde olmadan göğsümü şişirir ve ıslık çalan havayı açık dudaklarımla içerim. «Dörtnaal! Dörtnaal!» Gözlerin daha bir parladığını, duyguların canlandığını seziyorum ve ardımda kılıçların ritmik şakırtısı, atların hep birlikte soluyuşu, eğerlerin yumuşak gıcırtısı ve birbirinden ayırd edilemeyen nal sesleri. İnsanlar ve atlardan oluşan bu masalsı beden, bir tek hamle ile ileri atılıyordu. İleri, ileri, ilerii! Dörtnal, dörtnal, dörtnaall! Ah, böyle at koşturmak, dünyanın sonuna kadar böyle at koşturmak! Bu zevkin yaratıcısı ve efendisi olmanın gizli gururu ile, adamlarıma bakmak için eyerde arkama dönüyorum. Ve birden, uslu askerlerimin yüzlerinin değişmiş olduğunu görüyorum. Rutenyanlılara özgü o ağır eziklik, aldırmazlık ve uykusuzluk gözlerinden pas gibi akıp gitmiş. İzlendiklerini anlayarak eyerlerinde dikleşiyor ve gözlerimdeki sevince gülen ağızlarıyla yanıt veriyorlar. O ağır kanlı çiftçi çocuklarının da, yaşadığımız bu düşsel uçuşun hızlı hareketleri ile coşmuş olduklarını görüyorum. Benim gibi onlar da, her an kullanılmaya hazır güçlerinin ve gençliklerinin içgüdüsel mutluluğunu yüreklerinde duyuyorlar. Ama birden komut veriyorum: «Duuur! Tırıs.» Şaşkınlıkla kasıyorlar dizginleri. Tüm bölük, frenlenmiş bir araç gibi, ağır koşu biçimine geçiyor. Biraz şaşkınca, yan yan bakıyorlar bana. Halbuki, (Beni ve karşı koyulamaz biniciliğimi tanıyorlar) her zaman hızlı bir dörtnalla çayırlardan eğitim alanının sonuna kadar gideriz. Ama sanki yabancı bir el dizginlerimi kasıvermişti birden; o anda aklıma bir şey geldi. Farkında olmadan, ufuktaki beyaz duvarı, konağın bahçesindeki ağaçları ve kulenin çatısını fark etmiş olmalıyım ki, bir düşünce kurşun gibi saplandı içime: belki biri oradan seni görüyordur! Dans etme isteğinle incitmiş olduğun ve şimdi de at koşturma isteğinle incittiğin biri! Seni böyle kuşlar gibi uçarken görürse, köstekli bacakları yüzünden kıskanacak biri!

Ama şu bir gerçek ki, böyle sağlıklı, özgür ve kendimden geçercesine at koşturmaktan utanıyorum birden. Yakışıksız bir iltimas olarak gördüğüm bu bedensel mutluluk yüzünden utanıyorum. Hayal kırıklığına uğrayan ardımdaki delikanlıları ağır bir deh-çüş tırısına geçiriyorum. Yüzlerini görmeden, yeniden hızlanmalarını sağlayacak bir komutu boşuna beklediklerini biliyorum. Bu garip çekingenliğe yakalandığımda, böyle bir perhizin yararsız ve aptalca olduğunu da biliyorum doğal olarak. Başka birine yasaklanmış bir zevkten benim de vazgeçmemin, başka biri mutsuz olduğu için kendime de mutluluğu yasaklamamın anlamsız olduğunu biliyorum. Biliyorum ki, güldüğümüz ve aptalca şakalar yaptığımız her saniye içinde herhangi bir yerde biri can çekişerek ölüyor, binlerce pencerenin ardında sefalet saklı ve insanlar açlık çekiyor. Hastaneler, taş ocakları, kömür ocakları olduğunu, fabrikalarda, bürolarda, hapishanelerde sayısız kişinin her saatinin angaryaya bağlanmış olduğunu ve bir başkasının kendine anlamsızca eziyet etmesiyle bu kişilerin rahatlayamayacaklarını da biliyorum. Yeryüzündeki sefaletleri gözünde canlandırmaya çalışan kişinin uy-

kusunun kaçacağını ve gülüşünün dudaklarında donup kalacağını çok iyi biliyorum. Fakat kişiyi şaşkına çeviren ve üzen acılar, düşünülen ve hayal edilen acılar olmuyor her zaman. Yalnızca, acıya ortak olabilen gözlerin tanık olduğu olaylar kişiyi gerçekten kederlendirebiliyor. Coşkun sevincimin arasında, onun koltuk değnekleri ile kendini salonda sürüklerkenki solgun ve çarpık yüzünü açık seçik görür gibi ve koltuk değneklerinin o kuru tok-toklarını, hasta eklemlerindeki aygıtın gıcırtılarını, şıngırtılarını duyar gibi olmuştum. İşte o zaman korkuyla ve hiç düşünmeden dizginleri kastım. Bunu yaptıktan sonra, şimdi kendi kendime konuşmamın hiçbir yararı yok. O coşkulu ve sürükleyici dörtnal yerine bu aptalca yavaş tırısı sürdürmen kime ne kazandırıyor ki? Ama bu darbe, vicdanımı etkileyebilecek şekilde, kalbimin en duyarlı bir yerine isabet etmiş olmalı. Güçlü, özgür ve sağlıklı olarak, böyle bir bedensel zevki duyabilecek cesareti bulamıyorum kendimde. Eğitim alanının sonunu belirleyen orman kıyısına kadar yavaş ve uyuşuk bir biçimde ilerliyoruz. Ancak konaktan görülemeyecek bir yere geldiğimizde kendime gelerek, şöyle diyorum : «Saçmalık! Vazgeç bu duygusallıktan!» Ve komut veriyorum: «İlerii! Döörtnall»!

İşte, bu birden dizgin kasışla başladı her şey. Bu davranış aynı zamanda, o garip duygudaşlık zehirlenmesinin de ilk belirtisiydi. Önce, bana bir şeyler olmaya başladığını veya olduğunu fark eder gibi oldum. O güne kadar, sınırları belirli dar çevremde kayıtsızca yaşamıştım. Yalnızca, arkadaşlarım ve üstlerim için önemli ve eğlendirici konularla ilgilendim. Ama herhangi bir özel konu ile ne ben ilgilendim, ne de benimle ilgilenen oldu. Hiçbir şey gerçekten kederlendirmedi beni. Aile ilişkilerim düzenliydi, mesleğim ve kariyerim tüzüklerle belirlenmişti ve bu kayıtsız yaşam tarzı (Bunu ancak şimdi anlıyorum)

kalbimin duygusuzlaşmasına yol açmıştı. Ama şimdi, durup dururken bir şeyler olmuştu bana; gözle görülemeyen belirtilere bakılacak olursa, bedensel olmayan bir şeyler. Ama evet, gücendirdiğim kişinin kızgın bakışlarında gördüğüm ve daha önceleri hiç fark etmemiş olduğum o derin acı, bende bazı değişiklikler olmasına yol açmıştı. İşte bu yüzden, hastaların hastalıklarını anlayamamaları gibi, benim de anlayamadığım bir biçimde, içimdeki o gizemli ateşi uyandıran bir sıcaklık birden harekete geçti. O güne kadar içinde kayıtsızca yaşamış olduğum güvenli çevreyi aşarak, her yenilik gibi heyecanlandırıcı ve rahatsız edici olan yeni bir bölgeye girdiğimi önceleri pek anlayamadım. Hayatımda ilk olarak, anlayabilmeyi ve derinliklerine dalabilmeyi açıklanamayacak biçimde çekici bulduğum bir duygu uçurumuyla karşılaşmıştım. Ama aynı zamanda, böylesi çılgın bir hevese kapılmamam için bir içgüdü uyarıyordu beni. Şöyle diyordu : «Yeter! Özür diledin ya. Bu aptalca olayı düzelttin işte.» Fakat; «Bir kere daha git!» diye fısıldıyordu içimden başka bir ses. «Korku ve gerginlikle tüylerinin diken diken oluşunu bir kez daha yaşa!» Ve : «Vazgeç,» diye uyarıyordu öteki ses. «Sırnaşıklık etme. Kendini zorla kabul ettirmeye kalkışma! Bilgisiz bir genç olarak bu aşırılığa karşı koyanıayacak ve ilk andakinden daha da ağır saçmalıklar yapacaksın!»

Şaşırtıcı bir olay yüzünden, böyle bir karara varmama gerek kalmadı. Üç gün sonra masamda bulduğum Kekesfalva'nın bir mektubunda, pazar günü için yemeğe davet ediliyordum. Bu sefer yalnızca, aralarında bana sözünü etmiş olduğu, savaş bakanlığındaki yarbay F.'nin de bulunduğu beyler davetliymiş ve kızı ile İlona da çok sevineceklermiş. Bu davetin, benim gibi genç ve çekingen bir insanı çok gururlandırdığını belirtmek bana utanç vermiyor. Gerçekten de unutmamışlardı beni ve yarbay F.'nin de davetli olduğunu özellikle belirtmesiyle, Ke-

kesfalva'nın bana gizlice, meslekle ilgili iltimas sağlamak dileği anlatılmak isteniyordu.

Gerçekten de, daveti kabul ettiğim için hiç pişman olmadım. Rahatlatıcı bir akşam oldu benim için. Alayda hiç kimsenin ilgilenmediği ast rütbeli bir subay olarak, bu yaşlı ve oturaklı beyler tarafından çok özel ve alışılmamış bir içtenlikle karşılanmıştım. Görönüşe bakılırsa, Kekesfalva onların dikkatini üstüme çekmeyi çok iyi başarmıştı. Hayatımda ilk olarak, yüksek rütbeli bir subay, aramızda hiçbir fark yokmuşcasına konuşmuştu benimle. Alaydaki görevimden memnun olup olmadığımı ve terfi etmemle ilgili konuları öğrenmek istedi. Viyana'ya gittiğimde veya herhangi bir yardıma ihtiyacım olduğunda kendisini aramam için cesaret verdi bana. Tombul suratı iyilikseverlikle paralayan dazlak kafalı uyanık noter de evine davet etti beni. Şeker fabrikasının müdürü ise, konuşmalarını hep bana yönelerek yaptı. Subay gazinosunda üstlerinin her sözünü bir «başüstüne» ile doğrulamak durumunda olan benim gibi biri için çok değişik bir konuşma biçimiydi bu. Kendime güvenimi umduğumdan da çabuk kazandım ve yarım saat kadar sonra konuşmalara hiç çekinmeden katılmaya başladım.

O güne kadar yalnızca duyduklarımdan ve varlıklı arkadaşların atıp tutmalarından tanıdığım şeyler yine iki uşak tarafından masalara taşınıyordu: Hayatımda ilk olarak tattığım, buz gibi soğutulmuş havyar, karaca ezmesi, sülün ve yanında hep, duyguları hoş bir biçimde hareketa geçiren şaraplar. Bu tür şeylerle gözlerin kamaştırılmasına razı olmanın aptallık olduğunu biliyorum. Ama bunu yadsımaya ne gerek var ki! Ben, hiç kimse tarafından şımartılmamış olan küçük, genç teğmen, çocukça bir gururla, böylesine saygın kişiler eşliğinde böylesine zengin bir masada yemek yemenin tadını çıkarıyordum. Vay canına, diye düşünüyordum hep, vay canına, bun-

ları Waruschka ve Viyana da Sacher otelinde yediği zengin yemekle öğünüp duran o soluk suratlı gönüllü görmeliydi! Böyle bir eve girmiş olsalar, gözleri ve ağızları açık kalırdı! Evet, bu kıskanç öküzler, burada keyifle otururken savaş bakanlığından bir yarbayın sağlığıma kadeh kaldırışını, şeker fabrikasının müdürüyle dostça tartışmamızı ve sonra onun hakkımda düşündüklerini ağırbaşlılıkla açıklayışını bir görebilselerdi: «Her konuda bilgi sahibi oluşunuz beni şaşırttı doğrusu!»

Kahve servisi küçük odada yapılıyor. Buz gibi soğutulmuş şiş göbekli büyük kadehlerle getirilen konyağın yanı sıra, değişiklik olarak rakılar ve doğal olarak, gösterişli kuşakları ile kalın purolar ikram ediliyor.

Bir konuşma sırasında, neyi yeğleyeceğimi gizlice sormak için Kekesfalva bana doğru eğiliyor : Acaba oyuna katılmak mı isterdim, yoksa hanımlarla sohbet etmek mi? Tabi ki sonuncusunu, diyorum hemen; çünkü, savaş bakanlığından bir yarbayın karşısına geçmek hiç de rahat olmayacaktı. Kazanırsam belki de kızdırabilirim onu, kaybedersem aylık bütçem allak bullak olacak. Sonra da, cebimde ancak yirmi Kuron olduğunu anımsıyorum.

Böylece, yan tarafta oyun masası kurulurken, ben de kızların yanına oturuyorum. Çok garip, (Acaba her şeyi gözümde değişik kılan şarap mı, yoksa keyifli oluşum mu?) bugün ikisi de gözüme çok güzel görünüyor. Edith, bir önceki görüşmemizde olduğu gibi sararmış, solmuş, hastalıklı gibi gelmiyor bana. Belki de konukların şerefine yanaklarına biraz allık sürmüştür veya sadece neşeli olduğundan yanakları kızarmış. Ama şu bir gerçek ki, ağzının kenarındaki gergin ve sinirli çizgiden ve kaşlarının inatçı kasılışından eser yok. Uzun, pembe bir giysi var üstünde. Sakatlığını gizleyen bir kürk, bir örtü olmadan oturuyor orada ve öyle sanıyorum ki, keyfimiz yerinde olduğu için hiçbirimizin dikkatini çekmiyor bu du-

rum. İlona'nın biraz çakırkeyf oluşundan kuşkulanıyorum. Gözleri pırıl pırıl. Güzel ve dolgun omuzlarını gülerek geriye attığında, elimi çıplak koluna yarı rastlantıyla değdirmeye kalkışmamak için yana çekiliyorum. Böylesine zengin bir yemekten ve insanın içini nefis bir biçimde ısıtan konyaktan sonra, dumanı tatlı tatlı burnu gıdıklayan kalın bir puroyu içerken yanındaki güzel ve neşeli iki kızla rahatça gevezelik etmek en aptal kişi için bile pek zor olmasa gerek. Lanet olası çekingenliğim yakama yapışmadığında genellikle çok iyi sohbet ettiğimi biliyorum. Ama bu sefer tam anlamıyla formdayım ve dinleyenleri neşelendirebiliyorum. Bu anlattıklarım doğal olarak, alayda yaşanan bazı aptalca olaylarla ilgili. Mesela, geçen hafta postane kapandıktan sonra Viyana ekspresine bir mektup yetiştirmek isteyen komutan bir asker çağırmış, gerçek bir çiftçi çocuğuymuş bu ve mektubun hemen Viyana'ya ulaştırılması gerektiğini anlayınca doğruca ahıra koşarak atını eyerlemiş ve şoseye çıkarak doludizgin Viyana'ya doğru yola çıkmış. Bir sonraki askeri birliğe durum telefonla bildirilmeseymiş, bu eşek gerçekten de on sekiz saat at sürecekmiş. Tanrı hakkı için söylemek gerekirse, anlatarak kendimi ve dinleyicilerimi yorduğum bu olaylar hiç de etkileyici buluşlar değil. Gerçekten de herkesin tanıdığı olaylar, yeni veya eski kışla öyküleri.

Ama (Beni şaşırtacak bir biçimde) kızları çılgınca eğlendiriyorlar. İkisi de durmadan gülüyor. Edith'in gülüşü, çok tizleştiğinde bazen çatallaşan ince sesiyle, oldukça haşarı bir gülüş. Ama keyifliliği gerçekten içinden geliyor olmalı, çünkü yanaklarının porselen inceliğindeki saydam derisi giderek daha canlı renkler kazanıyor; biraz sağlık, hatta güzellik yüzünü aydınlatıyor ve gerçekte çelik gibi sert gri gözleri çocukça bir neşeyle parlıyor. Kösteklenmiş bedenini unuttuğu sürece onu izlemek çok güzel; çünkü böylece, hareketleri giderek daha da bir rahatlık kazanıyor ve jestleri yumuşuyor. Rahatça arkasına yaslanıyor, gülüyor, içiyor, İlona'yı kendine doğru çekerek kolunu omuzunu atıyor. Zevzekliklerimle ikisi de gerçekten çok eğleniyorlar. Başarılı bir anlatımda, anlatanı gayrete getiren bir şeyler vardır hep. Çoktan unuttuğum pek çok öykü geliyor aklıma. Gerçekte ürkek ve çekingen bir kişi olduğum halde, benim için çok yeni sayılabilecek bir ataklık kazanıyorum. Onlarla birlikte gülüyorum ve güldürüyorum. Yaramaz çocuklar gibi, bir köşede üçümüz birbirimize sokuluyoruz.

Fakat, hiç ara vermeden şakalar yapıp, kendimi bu neşeli havaya tümüyle kaptırmış göründüğüm halde, biraz bilinçli biraz bilinçsiz olarak, beni gözleyen bakışların varlığını seziyorum. Bu bakışlar bir gözlük camının ardından, oyun masasından geliyorlar ve mutluluğumu daha da arttıran sıcak, mutlu bakışlar bunlar. Gizlice, (Öteki-lerden utandığını sanıyorum) gözünün ucuyla dikkatle bize doğru bakıyor yaşlı adam ve bir ara bakışlarını yakaladığımda, içtenlikle başını sallıyor. Bu anda, müzik dinleyen bir kişinin ışıyan aydınlığı var yüzünde.

Gece yarısına kadar sürüyor bu durum. Sohbetimize bir kez olsun ara vermiyoruz. Bir kez daha nefis yiyecekler, lezzetli sandviçler ikram ediliyor ve gariptir ki, iştahla yemeye girişen yalnızca ben olmuyorum. Kızların ikisi de iştahla yiyor, güzel, ağır, siyah, kaliteli İngiliz Porto şarabından onlar da bolca içiyorlar. Ama sonunda ayrılmak zamanı geliyor. Edith ve İlona, eski bir dost, değerli ve güvenilir bir akadaşmışım gibi elimi sıkıyorlar. Doğal olarak, en kısa sürede, yarın veya öbürgün yine geleceğime söz vermem gerekiyor. Sonra da öteki üç beyle hole çıkıyorum. Otomobil bizi evlerimize götürecek. Uşak yarbaya yardım etmeye çalışırken, gardroptan paltomu kendim alıyorum. Sonra onu giymeye çalışırken, birinin yardım etmeye çalıştığını fark ediyorum birden.

Kekesfalva bu ve büyük bir şaşkınlıkla ona engel olmaya çalışırken, (Gencecik bir delikanlı olarak, bana hizmet etmesine nasıl göz yumabilirim ki?) fısıldayarak yanıma yanaşıyor :

«Ah, Sayın Teğmen,» diyor çekinerek. «Hiçbir şey bilmiyorsunuz siz. Çocuğumun bir kez daha gerçekten güldüğünü görmekle ne kadar mutlu olduğumu bilemezsiniz. Onu sevindirecek başka hiçbir şey yok ve bugün hemen hemen eskisi gibi hissetti kendini, eğer...»

Bu arada yarbay yaklaşıyor yanımıza : «Gidebilir miyiz?» diye dostça gülümsüyor bana. Kekesfalva doğal olarak yarbayın yanında konuşmasını sürdüremiyor ve birden yaşlı adamın elinin gizlice, bir kadını veya bir çocuğu okşar gibi, çekingenlikle kolumu yavaş yavaş okşadığını fark ediyorum. Ölçülemeyecek bir şefkat, ölçülemeyecek bir gönül borcu yatıyor bu dokunuşun gizlenişinde, saklanışında; onda öyle çok mutluluk ve öyle çok çaresizlik seziyorum ki, büyük bir karamsarlığa kapılmaktan alamıyorum kendimi ve askerliğe özgü saygılı bir davranışla yarbayın ardından üç basamağı inerken, sıkıntımın anlaşılmaması için kendime hakim olmam gerekiyor.

O gece hemen yatağa giremedim. Çok heyecanlıydım. Dışardan bakıldığında bu heyecanın nedeni çok küçük görülebileceği halde, (Yaşlı bir adamın kolumu şefkatle okşamasından başka bir şey olmamıştı) bu içtenlik dolu jest, içimde fırtınalar koparmaya yetmişti. Bu duygulandırıcı dokunuşta, bir kadından bile beklenemeyecek, masum ve aynı zamanda da ateşli bir şefkatin içtenliğini sezmiştim. Genç bir insan olarak, hayatımda ilk defa bir kişiye yardım etmiş olmanın bilincine varmış ve küçük rütbeli, sıradan, kararsız bir subayın, birini böylesine mutlu kılabilecek güce sahip almasıyla ölçüsüz bir şaşkınlığa kapılmıştım. Bu ani bulgu yüzünden kapıldığım coş-

kunun nedenini belki de açıklamam gerekiyorsa, anımsayabildiğim kadarıyla çocukluğumdan beri, hiç kimsenin dikkat etmediği, daha doğrusu gereksiz bir kişi olmanın bilinci kadar benliğimi başka hiçbir şeyin baskı altında tutmamış olduğunu belirtmeliyim. Askeri okulda ve askeri akademide hep sıradan ve hiç göze çarpmayan bir öğrenci olmuş, aranan ve üstün tutulanların arasına bir türlü girememiştim. Alaya çıktıktan sonra da değişmemişti bu durum. Bu yüzden, şuna içtenlikle inanıyorum ki, eğer birden kaybolacak olsam, mesela attan düşerek boynumu kırsam, arkadaşlar belki de, «yazık oldu» veya «zavallı Hormiller» diyecekler, ama bir ay sonra hiç kimse eksikliğimi duymayacaktı. Benim yerime atıma bindirilecek bir başkası, görevimi iyi veya kötü aynı benim gibi yapacaktı. Şimdiye kadar bulunduğum iki garnizonda tanıştığım iki kızla olan ilişkim de, arkadaşlarımla olan ilişkimden farksızdı. Jaroslau'da bir dişçi assistanı ve Viyana Neustadt'da bir terzi kız... Birlikte çıktık, izinli olduğu bir gün odama aldım ve doğum gününde ona bir mercan gerdanlık armağan ettim. Belki de gerçekten içten gelen sözler söyledik birbirimize. Ama tayinim çıktıktan sonra, ikimiz de kısa sürede avunabildik: İlk üç ay içinde arada bir mektuplaştıktan sonra, ikimiz de başkalarıyla arkadaş olduk. Aradaki tek fark, onun artık içten bir canlılıkla, Toni diyeceği yerde Ferdl demesiydi. Geride kaldı, unutuldu. Ama yirmi beş yaşında olduğum halde, o güne kadar güçlü ve ateşli bir duyguya kapılmam için hiçbir nedenle karşılaşmamıştım. Artık, görevimi gerekli titizlikle yapmak ve can sıkıcı bir biçimde göze batmamaktan başka bir şey istemiyor, beklemiyordum.

Ama şimdi, beklenmeyen gerçekleşmişti ve şaşkınlık dolu bir merakla bakıyordum kendime. Nasıl? Sıradan genç bir insan olan ben, başka insanları nasıl olup da etkileyebiliyordum? Elli Kuronun bile sahibi olmayan ben,

varlıklı bir adama tüm dostlarının verebileceğinden daha çok mutluluk verebiliyordum. Ben, Teğmen Hofmiller, birine yardım edebiliyor, avutabiliyordum! Bir akşam, iki akşam sakat bir kızın yanına oturup sohbet ettiğimde, gözleri ışıldamaya başlamış, yanaklarına kan gelmiş ve kapkaranlık bir ev benim varlığımla aydınlanıvermişti?!

Karanlık sokaklarda heyecanla hızlı hızlı yürümekten, tüm bedenim sanki ateşler içinde. Üniformamı çekip açmak istiyorum; sanki kalbim göğsüme sığamıyor. Çünkü, yaşadığım bu sürprizin yanı sıra, beni coşkunluğa iten ikinci bir sürprizin de farkına varıyorum; bu yabancı insanları kolayca, çok kolayca dost olarak kazanabilirim! Fazla bir gayret mi harcamıştım ki? Biraz yumuşak yürekli davranmış, o evde iki akşam, eğlenceli, keyifli, rahat iki akşam geçirmiştim ve bu kadarcık bir şey yetmişti. Bu durumda, tüm boş zamanları kahvede uyuşukca geçirmek, sıkıcı arkadaşlarla budalaca iskambil oyunları oynamak veya gezinti caddesinde bir aşağı bir yukarı dolaşıp durmak ne büyük bir aptallık olacaktı.

Hayır, bundan böyle bu ahmaklığa, bu boşluğa paydos! Adımlarım daha da hızlanırken, gözleri birden açılmış genç bir insan olarak, büyük bir hırsla karar veriyorum: Bu andan başlayarak, hayatımı değiştirmek istiyorum! Kahveye de seyrek gideceğim. O aptalca iskambil oyununa ve bilardoya son verip, hiç kimseye yararı olmayan ve beni aptallaştıran tüm vakit öldürme şekillerinden vazgeçeceğim. Daha da iyisi, o hastayı sık sık ziyaret edecek, hatta, iki kıza hoş ve eğlenceli konulardan söz edebilmek için, önceleri dikkatle hazırlanacağım. Birlikte satranç oynayacak, zamanımızı hoşca geçireceğiz. Yardım etmenin ve yararlı olmanın yalnızca düşüncesi bile içimde bir coşku uyandırmaya yetiyor. Bu coşkunluğun sarhoşluğu içinde, şarkı söylemek, çılgınca davranmak geliyor içimden. Kişi, ancak başkaları için de bir değer taşıdığını anladığı andan sonra, var oluşunun anlamını ve görevinin ne olduğunu anlayabiliyor.

⁂

Sonraki haftaların öğleden sonralarını ve genellikle akşamlarını da Kekesfalva'larda geçirmeye işte böyle ve yalnızca böyle başladım. Dostça yapılan bu sohbetler, kısa sürede bir alışkanlığa ve hiç de tehlikesiz sayılamayacak bir şımartılmaya yol açtı. Ama bu, çocukluğundan beri bir askeri kurumdan ötekine itilmiş olan ve soğuk kışla odaları ile dumanlı kantinler yerine, hiç ummadığı sıcak bir yuva bulmuş olan bir genç için öylesine çekiciydi ki! Görevim sona erdiğinde, saat dört buçukta veya beşte yola çıktıktan sonra, kapının tokmağını daha çalmadan, sanki büyülü bir delikten gelişimi gözlemiş gibi, uşak büyük bir sevinçle kapıyı ardına kadar açıyordu. Gerçek bir aile bireyi olarak görüldüğümü her şey açıkça ve şefkatle belirtiyordu. Bazı küçük isteklerim ve tercihlerim gizli bir öncelikle gerçekleştirilirdi. Severek içtiğim sigaralar hep hazır bulunduruluyor, severek okuyacağımı söz arasında belirtmiş olduğum herhangi bir kitabı, sanki rastlantıymış gibi, yaprakları kesilmiş ve yepyeni olarak, değiştirilemeyecek biçimde «benim» sayılan koltuğun yanındaki taburede buluyordum. Ufak tefek, değersiz şeylerdi bunlar ama, yabancı bir çevreyi rahatlatıcı bir aile ocağı gibi ısıtıyor, duyguları gizlice rahatlatıyor, netleştiriyorlardı. İşte ben orada, arkadaşlarımın yanında hiç duymamış olduğum bir rahatlıkla oturuyor ve içimden geldiğince sohbet ediyor, şakalar yapıyordum. Her tür bağlılığın, ruhun gerçek güçlerini oluşturduğunu ve kişinin gerçek değerinin ancak rahatça davranabildiğinde belirginleşebileceğini de anlamaya başlamıştım o arada.

Ama, kızlarla her gün beraberliğimizin beni böyle-

sine coşturan daha başka, daha gizemli bir nedeni vardı. Küçük yaşımda askeri okula verilişimden beri, on, on beş yıldan beri kesinlikle erkekler arasında, erkeklere özgü davranışların egemen olduğu bir çevrede yaşıyordum. Sabahtan gece yarısına, gece yarısından sabaha kadar, askeri akademinin yatakhanelerinde, manevra sırasında çadırlarda, kantinlerde, yemekte ve yolda, binicilik okulunda ve sınıflarda çevremde hep o erkeklere özgü kokuyu solumuştum; önce çocuklar, sonra yetişkinler, ama hep erkekler... Onların saldırgan davranışlarına, sağlam ve gürültülü adımlarına, sert seslerine, kekremsi kokularına, atılganlıklarına ve hatta bazen de bayağılıklarına alışmıştım. Tabi ki arkadaşlarımın pek çoğunu gerçekten severdim ve bu tür davranışlarının hiç de içtenlikli olmadığını bilirdim. Fakat, son bir tamamlayıcı canlılık eksikti bu atmosferde; sanki yeterince ozon, yeterince heyecanlandırıcı, gıdıklayıcı, elektriklendirici güç yoktu. Muhteşem bandomuzun yaptığı, eşsiz ritmik müzik, nasıl ki o yumuşacık, duygulandırıcı keman seslerinin yokluğu yüzünden yalnızca fanfar müziği olarak kalmak zorundaysa, arkadaşlar arasındaki içtenlik dolu en duygulu anlar bile, kadın varlığının veya yakınlığının her topluluğa kazandırdığı o yumuşaklıktan yoksun kalmak zorundaydı. On dört yaşında bir askeri okul öğrencisi olduğumuz sıralarda kentte ikişer ikişer dolaşırken, genç oğlanların kızlarla rahatça sohbet edişlerine veya flört edişlerine rastladığımızda allak bullak olur, bu duruma imrenmekten kendimizi alamazdık. Yaşıtlarımız için her gün sokakta, trende veya dans salonlarında doğal görülen bazı hakların, askeri öğrenim yüzünden zorla elimizden alınmış olduğunu düşünürdük. Yaşıtlarımız istedikleri gibi davranmakta özgürken, toplumdan çekip çıkarılarak parmaklıklar arkasına atılmış olan bizler, konuşulabilmenin bile gerçekleşemeyecek bir düş olduğunu kabul ettiğimiz bu kısa

etekli güzel kızlara bakakalırdık. Bu tür yoksunluklar hiçbir zaman unutulmuyor. Daha sonraları, hiç de çekingen davranmayan bazı kadınlarla yaşadığım çabuk ve ucuz serüvenler ise, o duygulu çocukluk düşlerinin yerini hiçbir zaman dolduramamıştı. Bu yüzden, toplum içinde rastlantı olarak ne zaman bir genç kızla karşılaşsam, uzun süren yoksunluklar yüzünden o doğal rahatlığı bir daha elde edememek üzere yitirmiş olduğumu ve aptalca davranmaktan kurtulamadığımı fark ederdim.

İşte şimdi, erkeksi, bıyıklı ve kaba arkadaşlar yerine, bir kızla arkadaşlık edebilmekle ilgili, kendime bile itiraf edemediğim o çocuksu düş tam anlamıyla gerçekleşivermişti.

Her öğleden sonra iki kızın arasına kurulup oturuyordum. Seslerinin tizliği ve dişiliği (Başka türlü açıklayamıyorum) bana adeta bedensel bir rahatlık veriyor, anlatılamayacak bir mutluluk duygusuyla, ilk olarak kızların yanında utangaç davranmamanın zevkini çıkarıyordum. Çünkü bu durum, ayrı cinsten gençlerin uzun süre birlikte olduklarında oluşmasının önüne geçilemeyecek o elektrikli ortamı önleyerek, beraberliğimizin daha da sevindirici olmasına yol açmıştı. Alaca karanlıkta baş başa vermeyi tehlikeli kılabilecek hiçbir duygusal yön yoktu uzun sohbetlerimizde. Doğal olarak önceleri, (İtiraf etmek zorundayım) İlona'nın öpülesi dolgun dudakları, biçimli kolları, yumuşacık hareketlerinden kaynaklanan o Macarlara özgü çekiciliği, genç bir erkek olarak hoş bir şaşkınlığa düşürdü beni. Gözlerinin içi gülen bu sıcacık ve yumuşacık şeyi kollarımın arasına alarak doya doya öpmek isteğine gem vurabilmek için, pek çok kereler ellerime hakim olmaya çalışmam gerekti. Fakat, tanışmamızdan hemen birkaç gün sonra İlona, iki yıldan beri Becskeret'li bir noter adayı ile nişanlı olduğunu ve yalnızca Edith'in iyileşmesini veya düzelmesini beklediğini bildir-

mişti. O zamana kadar bekleyecek olursa, Kekesfalva'nın bu yoksul akrabaya bir çeyiz vermeye söz vermiş olabileceğini düşündüm. Ayrıca, çaresizce tekerlekli iskemleye bağlanıp kalmış olan bu zavallı arkadaşımızdan habersizce, sevgiyle hiçbir ilişkisi olmayan öpücüklere ve sıkıştırmalara kalkışmakla iki yüzlülük ve kabalık etmiş olacaktık. Böylece, başlangıçta istekle titrememe neden olan bu heyecan azaldı ve sevgiyle ilgili tüm duygularım, giderek daha da yoğunlaşarak, çaresizlik içindeki Edith'e yöneldi; çünkü, bir hastaya yönelen acıma duygusu, duyguların o gizemli kimyasında zorunlu olarak şefkatten de payını alıyor. Kötürümün yanında oturmak, onu sohbetle neşelendirmek, incecik sinirli dudaklarının bir gülümseyişle rahatladığını görmek veya bazen bir kaprise karşı koyamayarak sabırsızca titremeye başladığında, yalnızca ellerimin dokunuşuyla yumuşayarak utanmasını sağlamak ve bunun için üstelik teşekkür eden bakışlarla karşılaşmak; onunla aramızdaki duygusal dostluğun bu tür ufak tefek sırdaşlıkları, arkadaşıyla yaşayabileceğim ateşli bir serüvenin verebileceği mutluluktan çok daha fazlasını veriyordu bana. Ve bu sessiz sarsıntılar sayesinde, hiç tanımadığım, aklıma bile getiremeyeceğim yumuşaklıktaki duyguların etkisinde olduğumu anlıyorum (Şu birkaç gün içinde öyle çok gerçeğin farkına varabildim ki!).

Tanımadığım yumuşak duygular; ama aynı zamanda da tehlikeli duygular! Çünkü en dikkatli gayretler bile boşa gidiyor; sağlıklı kişiyle hastanın, özgür kişiyle bir mahpusun arasındaki ilişki zamanla havada kalıveriyor. Felakete uğramış kişi alıngan oluyor ve sürekli çekilen acı yüzünden haksızca davranabiliyor. Birine veren, ötekine ise alan kişinin rolleri değiştirilemeyecek bir kesinlikle verilmiş olduğundan, borçlu ve alacaklı arasında yok edilemeyecek üzücü bir durumun ister istemez oluşması gibi, hastada da, kendisine yöneltilen tüm dikkatli

yakınlıklara karşı gizli bir kızgınlık oluşuyor. Kolayca yaralanabileceği konularda çok dikkatli olmak, yatıştırmak ve acımak arasındaki o çok duyarlı sınırı aşmamak gerekiyordu. Bir yandan da, yeterince şımartılmamış olduğu için, nazlı bir çocuğa, bir prensese hizmet edilmesi gibi herkesin kendine hizmet etmesini istiyor, ama isteklerinin büyük bir özenle yerine getirildiğini görmekle çaresizliğini daha derinden duyarak kızmaya başlıyordu. Çay fincanına veya kitabına rahatça uzanabilmesi için tabure biraz yanına yaklaştırıldığında, gözlerinden şimşekler saçarak bağırıyordu : «İstediğimi benim alamayacağımı mı sanıyorsunuz?» Kafesteki bir hayvanın, her zaman yaltaklandığı bakıcısına durup dururken bir pençe atması gibi, rahatça gevezelik ettiğimiz sıralarda bazen Edith de, sohbetimizi bir pençe darbesiyle parçalamak için duyduğu kötü isteğe karşı koyamayarak, kendinden «iğrenç bir kötürüm» diye söz ediveriyordu. Bu tür nazik durumlarda, saldırgan küskünlüklerine karşı koymamak için kişinin tüm gücünü kullanması gerekiyordu.

Fakat beni şaşırtan bir şekilde, bu gücü her zaman bulabiliyordum kendimde. Kazanılmış ilk bilgiden sonra, kişide daha başka bilgiler de gizemli bir biçimde oluşmaya başlıyor. Eğer kişiye, dünyaya özgü yalnızca bir tek acı çekme biçimini gerçekten anlayabilme yeteneği verilmişse, bu büyülü öğreti sayesinde o, tüm acı çekme biçimlerini, hiç duyulmamış ve mantığa aykırı olsalar bile anlayabiliyor. Bu yüzden, Edith'in ara sıra tutan hırçınlıkları ile yanıltılmaktan kendimi koruyabiliyor, davranışlarının haksızlığı ve yaralayıcılığı oranında, onun için duyduğum üzüntü de artıyordu. Gelişimin, İlona ve Baba tarafından neden sevinçle karşılandığını, hırçınlıkları sırasında benim de bulunuşumun neden tüm ev halkının işine geldiğini anlıyordum artık. Uzun süren bir hastalık, genel olarak yalnızca hastayı değil, çevresindekilerin acı-

ma duygusunu da yorar; güçlü duyguların da bir ölçüsü vardır. Baba ve kız arkadaş da, bu zavallı sabırsız için mutlaka kalplerinin en kuytu köşesine kadar üzüntüyle doluydular, ama artık yorgun ve yazgıya boyun eğen bir üzüntüydü bu. Edith'i hasta olarak, kötürümlüğü ise bir gerçek olarak kabulleniyor ve her seferinde bu kısa duygu fırtınalarının dinmesini başlarını öne eğerek bekliyorlardı. Benim her seferinde korktuğum gibi korkmuyorlardı artık. Ama buna karşın, çektiği ıstıraplarla her zaman yeniden üzüntüye kapılan ben, kısa bir süre sonra, hesapsızca davranışları yüzünden utanç duyduğu tek kişi olmuştum. Sinirlenerek kendini tutamadığı sıralarda, «ama sevgili Bayan Edith!» gibi uyarıcı bir şeyler söylediğimde, söz dinleyerek hemen sakinleşiveriyordu. Kıpkırmızı kesiliyor ve eğer ayakları engel olmasa, kendi kendinden kaçmaya çalışacağı anlaşılabiliyordu. Hiçbir zaman, içime işleyen şu sözlerini dinlemeden ayrılamıyordum ondan: «Ama yarın yine geleceksiniz? Bugün söylediğim o aptalca sözler için bana kırgın değilsiniz değil mi?» Böyle zamanlarda, içten gelen acıma duygularımdan başka verebilecek hiçbir şeyim olmadığı halde, başkalarını böylesine etkileyebilmemin garip şaşkınlığını duymamazlık edemezdim.

Ama her yeni bilginin bir coşkuya yol açması genç kişiler için çok doğaldır ve kendilerini heyecanlandıran bir duyguyu artık hep tatmak isterler. Bu duygudaşlığımın yalnızca beni adeta zevkle heyecanlandıran bir güç olmakla kalmayıp, aynı zamanda da bir hayırseverlik görüntüsü yarattığını fark ettiğimde, içimde garip bir değişim başladı. Bu yepyeni acıma duygusunun gerçekliğini kabul ettiğim ilk andan başlayarak, sanki kanıma karışan bir toksin onu daha sıcak, kırmızı, hızlı, hareketli, güçlü kılmıştı. Daha önceleri donuk bir aldırmazlık sisine gömülerek savsakça yaşamış olmanın duygusuzluğunu anlayamaz olmuştum birden. Önceleri hiç dikkatimi çek-

memiş olan pek çok şey beni ilgilendirmeye, heyecanlandırmaya başlamıştı. Yabancı bir felaketi ilk görüşümden beri içimde keskin ve bilinçli bir göz oluşmuş gibi, her yerde beni ilgilendiren, heyecanlandıran, üzen ayrıntılar görmeye başlamıştım. Yeryüzünün her yanı, sokak sokak, oda oda, fark edilebilir yazgılarla ve en küçük köşesine varıncaya dek yakıcı yoksulluklarla dolu olduğu için, günlerim artık aralıksız bir dikkatlilik ve merakla doluydu. Mesela, alıştırmak için bindiğim acemi at şaşkınca davrandığında, eskisi gibi sağrısına bütün gücümle vuramıyorum, çünkü ona çektirdiğim acıyı duyabiliyorum ve tuttuğum dizginler ellerimi yakıyor. Bazen, atına iyi gem vuramamış zavallı bir Rutenyalı asker hazırolda dururken öfkeli komutanımız tarafından yumruklandığında, farkında olmadan yumruklarımı sıkıp duruyorum.

Çevremizdeki öteki askerler onun suratına bakıp gülüyorlar, ama yalnızca ben, o duygusuz delikanlının utançla kapadığı gözkapaklarının ucunda kirpiklerinin nemlendiğini görüyorum. Subay gazinosunda, beceriksiz veya hantal arkadaşlarla ilgili şakalar yapılmasına dayanamıyorum artık. Bu zavallı ve çaresiz kızdaki güçsüzlüğün ıstırabını gördükten sonra, her tür zorbalık nefretle heyecanlanmama yol açıyor, her tür çaresizlik içimde yardım etme isteği uyandırıyordu. Önceleri hiç fark etmediğim ufak tefek şeyleri, rastlantının gözüme damlattığı bu sıcak acıma damlasından sonra fark etmeye başladım; saçma ve basit şeyler bunlar, ama her biri bende merak ve üzüntü yaratıyor. Örneğin, her zaman sigara satın aldığım tütüncü, verdiğim parayı yuvarlak gözlüğüne iyice yaklaştırdığında, acaba gözlerinde katarakt mı var diye kaygılanıyorum hemen. Ertesi gün kadıncağıza gözlerinin durumunu sormak, belki de ayrıca alay doktorumuz Golbaum'a onu bir kere muayene etmesi için rica etmek istiyorum. Veya başka bir gün, kızıl saçlı küçük K.'yı gö-

nüllülerin belirgin bir biçimde görmezlikten geldiklerini fark ediyorum ve bir gazete haberinde (Zavallı delikanlının bunda ne günahı var ki?) amcasının dolandırıcılıktan tutuklandığını okuduğumu anımsıyorum. Bu durumda, kantinde özellikle onun yanına oturarak, uzun uzun konuşuyorum ve haksız davranmış olduklarını öteki arkadaşlara belli etmek için böyle davrandığımı anladığı, şükran dolu bakışlarından açıkça anlaşılabiliyor. Veya, aksi halde Albayın çok ağır cezalandırabileceği bir askerimi yalvar yakar kurtarmaya çalışıyorum. Birdenbire içimde yer eden bu sevindirici duyguyu her gün değişik ve yeni biçimlerde duymaya çalışıyorum. Bu arada da şöyle diyorum kendi kendime: Bundan böyle elinden geldiğince yardım edeceksin herkese, ama herkese! Uyuşukluğa ve ilgisizliğe paydos artık! Kendini vererek güçlenmek, yazgılara ortak olarak öğrenmek, her tür acıyı paylaşmak ve dayanıklı olmak! Kendi kendine şaşıp kalan kalbim, bilmeden kalbini kırdığım ve çektiği acılar sayesinde acımanın büyülü yaratıcılığını bana öğretmiş olan hastaya duyduğum gönül borcuyla titriyor.

Fakat, bu tür romantik duygulardan kısa bir süre sonra uyandırıldım, hem de oldukça etkileyici bir biçimde oldu bu uyanış. Şöyle oldu: O öğleden sonra domino oynamış, sonra da uzun bir sohbete dalarak öyle güzel vakit geçirmiştik ki, akşamın epeyce ilerlemiş olduğunu anlayamamıştık.

Sonunda, on bir buçuk olduğunda korkuyla saate bakıyor ve hemen izin istiyorum. Ama Kekesfalva bana hole kadar eşlik ederken, dışardan yüz bin yaban arısınınkine eşit uğultular ve vızıltılar duyuyuyoruz. Gerçek bir sağanak, sundurmanın üstüne büyük bir gürültüyle iniyor. «Otomobil götürür sizi,» diye rahatlatıyor beni Kekesfalva. Bunun gerekli olmadığını söyleyerek, ona karşı çıkıyorum. Bu saatten sonra şoförün yeniden giyinip otomobili garajdan çıkarması benim için gerçekten üzücü bir durum (Yabancı varlıklar için duyduğum bu gözetme duygusu benim için çok yeni, ilk olarak bu hafta içinde duymaya başladım bunu). Ama ne de olsa, bu pis havada incecik rugan çizmelerle çamurlu yollarda sırılsıklam olarak yürümek yerine, rahat bir otomobilin yumuşak koltuklarına gömülerek eve götürülmek oldukça çekici. Sonunda razı oluyorum. Yaşlı adamın otomobile kadar benimle gelip üstümü örtmesine engel olamıyorum. Şoför motoru çalıştırıyor ve hâlâ devam eden sağanak altında hızla eve yollanıyoruz.

Sessizce ilerleyen otomobilin içinde çok rahat ve konforlu bir yolculuk bu. Fakat birden, kışlaya yöneldiğimizi fark edince, aradaki cama vurarak, belediye alanında durmasını rica ediyorum şoföre. Çünkü, Kekesfalva'nın gösterişli otomobili ile kışlanın önüne yanaşmak pek iyi olmayacak! Küçük bir teğmenin böyle lüks bir otomobille bir arşidük gibi çıkagelmesi ve üniformalı bir şoför tarafından kapısının açılmasının hoş karşılanmayacağını biliyorum. Bu tür gösterişli davranışları, biz altın yakalılar pek hoş karşılamayız. Ayrıca, bir içgüdü çoktandır, yaşadığım iki ayrı dünyayı birbirine elden geldiğince az karıştırmam için uyarıyordu beni. Birbirinden çok farklı bu iki dünyanın birinde, her istediğini elde edebilen, rahat, bağımsız bir kişiyken, görevden ibaret olan ötekinde, her zaman boyun eğmek zorunda olan, ay otuz bir yerine otuz çektiğinde kendini oldukça rahat hisseden zavallının biriydim. Birbirinden oldukça farklı bu iki kişiliğimin biri ötekini anımsamak istemiyor. Gerçek Toni Hofmiller'in hangisi olduğunu bazen gerçekten ayırd edemiyorum; görevdeki mi yoksa Kekesfalva'lardaki mi, dışardaki mi yoksa içerdeki mi?

İsteğime uyan şoför, kışlaya iki sokak uzaklıktaki belediye alanında duruyor. Dışarı çıkıp yakamı kaldırıyo-

rum ve geniş alanı hızla geçmek istiyorum. Ama tam bu sırada hava iyice azıtıyor ve rüzgâr ıslak yumruğunu hızla suratıma patlatıyor. Kışlaya kadar iki sokak boyunca yürümektense, bir kapı girintisine sığınarak beklemek daha iyi olacak. Hem belki de kahve hâlâ açıktır ve sevgili gökyüzü iri kovalarını boşaltana kadar orada rahatça oturabilirim. Kahveyle aramızda yalnızca iki ev var ve görünüşe göre ıslak pencerelerin ardından gaz lambasının kısık ışığı seçilebiliyor. Belki de arkadaşlar her zamanki masamızda oturuyorlardır hâlâ. Şöyle bir görünmek ve hatamı tamir etmek için iyi bir fırsat. Dün, önceki gün ve tüm hafta boyunca masamıza uğrayamadım. Aslına bakılırsa, bana kızgın olmaları için yeterince nedenleri var. Eğer kişi sadakatsizlik ediyorsa, hiç olmazsa kuralları uygulamaya özen göstermeli.

Kapıyı açıyorum. Lokalin ön tarafındaki lambalar tutumluluk nedeniyle söndürülmüş, okunmuş gazeteler masaların üstünde duruyor ve Garson Eugen hesap yapıyor. Ama arkadaki oyun salonunda ışık hâlâ yanıyor ve parıldayan üniforma düğmeleri görüyorum. Gerçekten de, hiç değişmeyen tarok oyuncuları, Üsteğmen Jozsi, Teğmen Ferencz ve Alay Doktoru Goldbaum hâlâ oturuyorlar. Görünüşe göre oyunlarını çoktan bitirmişler ve çok iyi bildiğim o ayağa kalkma korkusuyla arkalarına yaslanmış, pinekliyorlar, Bu can sıkıcı pineklemeye son vereceğinden, gelişim onlar için gerçek bir Tanrı armağanı olacak.

«Hey, Toni geldi!» diye alarm veriyor Ferencz. «Değersiz kulübemiz için ne büyük şeref! diye atılıyor, belirli sözleri tekrarlaması yüzünden sıkça alaya aldığımız Doktor. Uykulu altı göz parıldıyor ve gülüyor bana. «Servus! Servus!» Sevinçleri sevindiriyor beni. Gerçekten iyikalpli delikanlılar, diye düşünüyorum. Bunca zamandır

hiçbir neden göstermeden ve hiçbir açıklama yapmadan ortadan yok olmama hiç de kızmamışlar.

«Bir siyah,» diye kahve siparişini uyuklayan garsona verdikten sonra iskemlemi onlara yanaştırarak: «Yeni bir şeyler var mı bakalım?» sözleriyle, alışılmış biçimde başlatıyorum sohbeti.

Ablak suratını daha da yayan Ferencz'in parıldayan gözleri, kırmızı elma yanaklarında neredeyse kayboluyor ve yavaşça, pelte gibi açılıyor ağzı :

«Bu durumda en önemli yenilik, sizin gibi ulu bir kişinin yeniden aramızda bulunmak alçakgönüllülüğünü göstermesidir!» diyerek keyifle gülüyor.

Bir yandan da Alay Doktoru arkasına yaslanıp, sanki bir tiyatro sahnesindeymiş gibi söze başlıyor :

«Mahadöh, yeryüzünün tanrısı — Sizlerden biri olmak için — Aranıza indi gene gece yarısı — Zevki, ıstırabı birlikte tatmak için!»

Üçü de zevkle bakıyor bana ve hemen içimin burkulduğunu hissediyorum. Bunca gündür nerede olduğumu ve şimdi nereden geldiğimi onlar sormaya başlamadan, hemen benim anlatmam daha iyi olur, diye düşünüyorum. Ama daha ben söze başlayamadan, Ferencz garip bir biçimde göz kırpıyor ve Jozsi'yi dürtüyor.

«Şuraya bakın,» diye masanın altını işaret ediyor. «Ee, ne diyorsunuz? Bu pis havada ayağında rugan çizmeler, sırtında da en gösterişli üniforması var! Evet, Toni işini biliyor, kendine iyi bir kapı buldu o! İhtiyar tefecinin evinde masalsı bir hayat yaşanıyormuş. Her akşam beş çeşit yemek servisi yapılıyormuş eczacının anlattığına göre! havyar ve besili horozlar, gerçek içkiler ve en pahalı purolar! Kırmızı Aslan lokantasında yediğimiz iğrenç yemeklere hiç de benzemiyor bunlar! Evet, evet, Toni'nin ne mal olduğunu hiçbirimiz anlayamamışız. İşini biliyor o!»

Jozsi hemen ona yardıma atılıyor :

«Ama arkadaşlık bağları oldukça gevşek! Ya, sevgili Toni, senin o köşkteki ihtiyara: 'Babalık, yemeği bıçakla tıkınmayan aklı başında birkaç arkadaşım var, onları hele size bir getireyim de görün,' diyeceği yerde, varsın ekşi biralarını zıkkımlanıp, o anlamsız gulaşlarıyla gırtlaklarını yaksınlar, diye düşünüyor! Gerçekten de çok soylu bir arkadaşlık bu, kabul etmek zorundayım! Her şey kendisi için, başkasına zırnık bile yok! Ne dersin, hiç olmazsa bana kalın bir Upman getirdin mi bari? Eğer getirdinse, bugün için bağışlandın demektir!»

Ağızlarını şapırdatarak gülüyorlar. Ama kanım tepeme sıçrıyor birden. Çünkü, akşamları ayrılırken Kekesfalva'nın holde cebime en kaliteli purolarından birini sokuşturduğunu (Bunu her zaman yapıyor) bizim lanet olası Jozsi nereden bilebilir ki? Yoksa, göğüs cebimin düğmeleri arasından görülüyor mu puro? Hiçbir şey fark etmemeleri gerek. Sıkıntı içinde, gülmeye zorluyorum kendimi :

«Tabi ki bir Upman purosu olmalı! Daha ucuzuna da razı olmazsın! Ama ben öyle sanıyorum ki, üçüncü sınıf bir sigara yeter de artar bile sana.»

Bu sözlerle birlikte, sigara tabakamı açarak uzatıyorum. Aynı zamanda da elimin titremesine engel olamıyorum. Çünkü, dünkü günün yirmi beşinci doğum günüm olduğunu kızlar nasılsa öğrenmişler ve akşam yemeğinde peçetemi tabağımdan almak istediğimde, içinde ağır bir şey olduğunu fark ettim; doğum günü armağanı olarak bir sigara tabakası! Ama bu arada Ferencz, tabakanın yeni olduğunu anlamıştı bile. Daracık çevremizde en küçük bir yeniliğe bile önemli bir olay gözüyle bakılır.

«Hey, bu da nesi!» diye homurdandı. «Yeni bir donanım parçası.»

Tabakayı rahatça elimden alıp (Buna karşı ne yapabilirim ki!) yokluyor, gözden geçiriyor ve eliyle tartmaya başlıyor. Sonra da Doktora dönüyor :

«Hey, görünüşüne bakılacak olursa gerçek bu! Hele şuna alıcı gözüyle bir bak bakalım. Saygıdeğer üreticinin bu tür şeylerin ticaretini yaptığına göre, senin de az çok anlaman gerekir.»

Gerçekten de Drohobycz'lu bir kuyumcunun oğlu olan Doktor Goldbaum, gözlüğünü iri burnunun üstüne oturtarak tabakayı alıyor, şöyle bir tartıp iyice gözden geçiriyor ve parmağıyla ustalıkla orasına burasına vuruyor.

«Sahici,» kararını veriyor sonunda. «Gerçek altın, damgalı ve korkunç ağır! Bununla alay mevcudunun tümünün dişlerine altın kaplama yapılabilir. Değeri herhalde yedi yüz, sekiz yüz Kuron olmalı!»

Beni de şaşırtan bu karardan sonra, (Ah, bu herifler değerli şeylere nasıl da saygılı davranıyorlar!) Joszi'ye geri verdi. O da tabakayı parlatıp, inceleyip, sonunda kapattığında, şöyle bir irkildi.

«Burada bir yazı var! Dinleyin, dinleyin! Sevgili arkadaşımız Anton Hofmiller'e doğum günü için. İlona, Edith.»

Üçü de yüzüme bakakaldılar.

«Vay canına!» diye soludu sonunda Ferencz. «Son zamanlarda kendine iyi arkadaşlar seçiyorsun. Bravo doğrusu! Böyle bir şey yerine, çok çok bakır bir kibrit kutusu alabilirdin benden.»

Boğazıma bir şey tıkanıyor sanki. Kekesfalva'lardan armağan olarak aldığım altın sigara tabakası hakkındaki utanç verici yeniliği yarın tüm alay öğrenecek ve içindeki yazıyı birbirlerine ezbere aktaracaklar. Benimle böbürlenmek için Ferencz, subay gazinosunda : «O değerli tabakanı bir göster bakalım!» diyecek ve ben de karşı koyamayarak onu yüzbaşıya, binbaşıya ve hatta albaya say-

gıyla göstermek zorunda kalacağım. Hepsi onu ellerinde tartacak, değerini tahmin etmeye çalışacak, alaycı bir biçimde yazıyı okuyacak ve sonra da sorular ve şakalar başlayacak ve üstlerimin karşısında saygısızlık edemeyeceğim.

Şaşkınlığımın arasında, konuyu hemen kapatmak için soruyorum :

«Bir tarok partisi çevirmeye var mısınız?»

Ama, yumuşak gülümsemeleri, yerini hemen gülüşmelere bırakıyor :

«Hiç böyle bir şey duymuş muydun, Ferencz?» diyen Joszi, onu şöyle bir dürtüyor. «Saat yarımda, kahve kapanmak üzereyken oyuna başlamak istiyor!»

Doktor, rahat bir tembellikle arkasına yaslanıyor :

«Evet, evet, mutlu kişi zamanı fark etmez!»

Bu bayat şakaya biraz daha gülüyorlar. Ama Garson Eugen, saygılı bir ısrarla yanımıza dokuldu bile; kapanma saati! Kışlaya kadar birlikte yürüyüp, (Yağmur dinmiş) ayrılırken el sıkışıyoruz. Ferencz omuzuma bir şaplak atıyor. «Uğramakla çok iyi ettin,» diyor ve bu sözleri içtenlikle söylediğini seziyorum. Onlara neden böyle kızmıştım ki sanki? Hepsi de birbirine benzeyen, kıskançlık ve aksilikle ilgisi olmayan, iyi kalpli, namuslu adamlar. Eğer benimle birazcık eğlendilerse, bunu kötülük olsun diye yapmadılar.

Bu mert delikanlılar gerçekten de kötü bir düşünceyle hareket etmediler. Ama o aptalca şaşkınlıkları ve fısıldaşmaları ile, içimdeki bir şeyi bir daha bulamayacağım biçimde yitirmeme neden oldular; kendime olan güvenimi. Çünkü Kekesfalva'larla olan garip ilişkim, kendime duyduğum güveni şaşılacak derecede arttırmıştı. Hayatımda ilk olarak, kendimi veren, yardım eden olarak görmüştüm. Ama artık, bu ilişkiyi başkalarının nasıl gördüğünü veya daha doğrusu, bilinmesi olanaksız gizli yön-

leri yüzünden, dışardan nasıl görülmesi gerektiğini anlamıştım. İçimde belirsiz bir tutku gibi yer eden, acımanın bu ince zevkini (Bunu başka türlü açıklayamıyorum) yabancı kişiler nasıl anlayabilirlerdi ki? Bu konuksever ve bereketli eve yerleşmenin nedeninin ancak, kendimi bu varlıklı kişilere kabul ettirtmek, akşam yemeklerini bedavaya getirmek ve armağanlar almak olabileceği, onlar için değiştirilemeyecek bir gerçekti. Ama aynı zamanda da, kendilerince bunu kötü karşılamıyor, bu sıcak köşeyi, güzel puroları, benim gibi iyi bir delikanlıya çok görmüyorlardı. Bu sömürülmeye hazır kişiler tarafından kutlanmamda ve ağırlanmamda en küçük bir şerefsizlik veya kötülük görmüyorlar (İşte bu beni kızdırıyor).

Çünkü, bir süvari subayının, masasına oturduğu böyle değersiz bir kişiyi ancak şereflendirebileceğine kesinlikle inanıyorlar. Ferencz ve Joszi'nin o sigara tabakasına şaşırmalarının, beni ayıplamakla en küçük bir ilgisi bile yoktu ve aksine, böylesi güçlü bir kayırıcı bulmayı başarmış olmamla bir bakıma etkilenmişlerdi bile. Fakat can sıkıntımın gerçek nedeni, kendimden kuşkulanmaya başlamış olmam. Gerçekten de bir parazit gibi davranmıyor muyum acaba? Yetişkin bir insan ve bir subay olarak, benim için masraf edilmesine ve her akşam kendimi ağırlatmaya hakkım var mı? Örneğin, o altın sigara tabakasını ve havanın kötülediği bir akşam hemen boynuma doladıkları ipek kaşkolu kesinlikle kabul etmemem gerekirdi. Bir süvari subayı, yolda içilmek üzere akşamları cebine puro sokuşturulmasına engel olmalı ve (Aman Tanrım! Kekesfalva'yı yarın bundan hemen caydırtmalıyım) hele o koşu atı! Onun geçen gün, doru iğdiş atımın pek formda olmadığını mırıldanışını ve bunda da pek haksız olmadığını anımsıyorum birden. Ama, herkesin saygısını kazanmamı sağlayacak üç yaşında değerli bir koşu atını bana harasından ödünç vermek istemesi hiç de işime gel-

mez! Evet, «ödünç vermenin» onun için ne anlama geldiğini biliyorum! Zavallı çocuğun bakıcılığını sürdürmesi için İlona'ya nasıl ki bir çeyiz için söz vermişse, beni de satın alıp, yumuşak yürekliliğimin, şakalarımın ve arkadaşlığımın bedelini peşin ödemek istiyor! Ve ben budala adam da, kendimi böylesi bir asalaklıkla alçaltacağımın farkına varmaksızın, nerdeyse bu tuzağa yakalanacaktım!

Saçma, diyorum sonra kendi kendime ve yaşlı adamın üzüntüyle kolumu okşayışını ve kapıdan içeri her girişimde yüzünün nasıl aydınlanıverdiğini anımsıyorum. Beni o iki kıza bağlayan içtenlik dolu kardeşçe arkadaşlığı anımsıyorum. Bir bardak fazla içtiğimde fark etmiyorlar bunu herhalde, eğer fark ederlerse de, evlerinde kendimi rahat hissettiğim için seviniyorlardır kuşkusuz. Saçmalık, saçmalık, diye tekrarlıyorum hep. Saçmalık, bu yaşlı adam beni öz babamdan daha çok seviyor.

Eğer duygusal denge bir kez rayından çıkmışsa, kişinin kendini inandırmaya, avutmaya çalışması neye yarar ki! Biliyorum; Joszi ile Ferencz'in gülüşleri, şaşkınlıkları, o güzel ve yüzeysel rahatlığımı altüst etti. Bu varlıklı kişilere gerçekten de yalnızca acıdığın için, duygularını paylaştığın için mi gidiyorsun, diye kuşkuyla soruyorum kendime. Bu davranışda, kendini beğenmişlik ve yararlanma isteği de önemli bir rol oynamıyor mu acaba?

Herhalde bu konuya bir açıklık getirilmesi gerek. Ve ilk önlem olarak da, ziyaretlerimi seyrekleştirmeye, hemen yarın, Kekesfalva'lara yapmama alışılmış öğleden sonra ziyaretinden vazgeçmeye karar veriyorum.

Böylece, ertesi gün konağa gitmiyorum. Görevim sona erdikten hemen sonra Jozsi ve Ferencz'le birlikte kahveye yollanıyor, gazeteleri okuduktan sonra o vazgeçilemez tarok partilerine başlıyoruz. Ama korkunç derecede kötü oynuyorum. Çünkü tam karşıma düşen tahta kaplamalı duvarda yuvarlak bir duvar saati var; dördü yirmi, dördü otuz, dördü kırk, dördü elli geçiyor, iskambil kağıtlarını sayacağıma zamanı sayıyorum. Dört buçuk, bu saatte normal olarak çay için yola çıkıyorum, masa düzenlenmiş, her şey hazır ve eğer on beş dakika gecikecek olsam hemen sormaya başlıyorlar:

«Bugün bir şey mi oldu yoksa?»

Tam zamanında gidişim öylesine doğal görülmeye başlandı ki, artık onun bir görev olduğunu düşünmeye başladılar. İki buçuk haftadır bir tek öğleden sonrayı bile kaçırmadım ve herhalde şimdi onlar da benim gibi huzursuzca saate bakıp duruyor, bekliyor, bekliyorlardır! Hiç olmazsa telefon edip, bugün gelemeyeceğimi bildirmem gerekmez miydi? Veya daha da iyisi, emirerimi göndereyim...

«Ama Toni, bugün yaptığın hatalar bir skandaldan farksız! Biraz daha dikkatli ol,» diye kızıyor Jozsi, bir yandan da dik dik suratıma bakarken. Dalgınlığım yüzünden oldukça zararda. Kendime gelmeye çalışıyorum.

«Söyle bakalım, yerlerimizi değiştirebilir miyiz?»

«Tabi, ama neden ki?»

«Bilmiyorum, ama sanırım buranın gürültüsü rahatsız ediyor beni,» diye yalan söylüyorum.

Gerçekte, saati ve onun dakika dakika insafsızca ilerlemesini görmek istemiyorum. Sabırsızlık içindeyim. Düşüncelerimi toparlayamıyorum. Acaba telefona gidip özür dilesem mi düşüncesi ile bunalıyorum. Gerçek ilginin bir elektrik kontağı gibi kesilip açılamayacağını ve başkasının yazgısıyla ilgilenenin özgürlüğünün kısıtlanabileceğini yeni yeni anlamaya başlıyorum. Ama, başka işin yok mu senin, diye kızıyorum kendime. Her gün yollara düşmek zorunda değilim ya!

Sonra da, duyguları sınırlamanın gizli yasasına uygun olarak, bir darbe alan bilardo topunun onu başka

bir topa ulaştırması veya kızdırılan kişinin kızgınlığını hiç ilgisiz bir kişiden çıkarması gibi, Ferencz ve Joszi yerine Kekesfalva'lara yöneliyor kızgınlığım. Bir kere beklesinler beni bakalım! Armağanlar ve güleryüzle satın alınamayacağımı, masör veya jimnastik öğretmeni gibi dakik olamayacağımı görsünler bakalım! Zorunluluklar yaratmamak gerekir; alışkanlıklar kişiyi yükümlü kılar ve ben bağımlı olmak istemiyorum. Böylece, aptalca inadım yüzünden saat yedi buçuğa kadar, yani üç buçuk saat kahvede oturuyorum. Yalnızca, tam anlamıyla özgür olduğuma, istediğim yere ancak istediğim zaman gideceğime, Kekesfalva'ların güzel yemeklerinin ve kaliteli puralarının benim için hiçbir anlam taşımadığına kendimi inandırmak ve kanıtlamak için oturuyorum.

Saat yedi buçukta hep birlikte kalkıyoruz. Ferencz, gezinti caddesinde şöyle bir dolaşmayı öneriyor. Ama arkadaşlarımın ardından sokağa çıkar çıkmaz, hızla yanımızdan geçen birinin tanıdık bakışlarını fark eder gibi oluyorum. Bu İlona değil miydi? Tabi, şarap kırmızısı giysisini ve geniş bantlı Panama şapkasını iki gün önce övmemiş olsaydım bile, kalçalarının bu yumuşacık salınışı ile onu arkadan da tanıyabilirdim. Böyle sertçe nereye koşuyor acaba? Bunlar gezinti adımlarından çok koşu adımları! Ama ne kadar hızla kanat çırparsa çırpsın, hemen bu güzel kuşun peşine düşmek gerek!

«Pardon,» diyerek, şaşkınlık içindeki arkadaşlarımdan biraz kabaca ayrılıyor ve caddede uçuşan etekliğin peşine düşüyorum. Çünkü, Kekesfalva yeğenini garnizon dünyamda yaklamamı sağlayan bu rastlantıya aşırı derecede seviniyorum.

«İlona! İlona! Durun, durun!» diye sesleniyorum, garip bir hızla ilerleyen genç kıza ve sonunda, hiç de şaşırmış gibi davranmadan duruyor. Yanımdan geçip giderken tabi ki görmüş olmalı beni.

«Sizi kentte yakalamam çok hoş, İlona! Bizim bölgede sizinle bir gezinti yapmayı uzun zamandır istiyordum. Yoksa, iki adım uzaklıktaki o sizin de tanıdığınız pastaneye mi gitmek istersiniz?»

«Hayır, hayır,» diye biraş şaşkınca mırıldanıyor. «Acelem var, evde bekleniyorum.»

«Bu durumda beş dakika daha beklemeleri gerekecek. Eğer bir zorlukla karşılaşacak olursanız kullanabilmeniz için size bir mazeret mektubu verebilirim. Gelin ve öyle sert sert bakmayın bana.»

Bana kalsa, hemen kolundan yakalamak istiyorum. Çünkü, kızların etkileyici olanıyla kendi dünyamda karşılaştığım için çok sevinçliyim. Arkadaşlarımın beni bu güzel kızla görmeleri işime geliyor! Ama İlona'nın sinirliliği sürüyor.

«Hayır. Gerçekten eve gitmem gerekiyor,» diyor hızla. «Otomobil biraz ilerde bekliyor.»

Gerçekten de, belediye alanı yönünden şoför saygıyla selamlıyor.

«Ama hiç olmazsa otomobile kadar eşlik edebilirim size?»

«Tabi,» diye mırıldanıyor garip bir sinirlilikle. «Tabi... ayrıca... bugün öğleden sonra neden gelmediniz?»

«Bugün öğleden sonra mı?» diye, sanki anımsamak gerekiyormuş gibi yavaşça soruyorum. «Bugün öğleden sonra? Evet, evet, bugün öğleden sonra aptalca bir olayla karşılaştım. Yeni bir at almak isteyen Albayla birlikte gitmemiz gerekti. Atı bizim de görmemizi ve denememizi istiyordu (Bu olay gerçekte bir ay kadar önce oldu. Çok kötü yalan söylüyorum).

Bir şeyler söylemek istiyor, ama duraladı. Ama neden eldivenini çekiştiriyor ve ayağını sallayıp duruyor böyle? Sonra, birden hızla konuşuyor:

«Hiç olmazsa akşam yemeği için benimle birlikte gelmek istemez miydiniz?»

Dayan, diyorum kendi kendime. Sakın yumuşama! Hiç olmazsa bir kez, bir güncük! Üzüntüyle içimi çekiyorum :

«Sevinerek gelirdim, ama çok üzgünüm. Bugüne kaybolmuş bir gün gözüyle bakabiliriz. Çünkü akşama arkadaşlar arasında bir toplantı yapılacak ve benim de orada bulunmam gerek.»

Sert sert bakıyor yüzüme ve hiçbir şey söylemiyor. Saygısızca davranmak istediğinden mi, yoksa utandığından mı böyle davranıyor, bilmiyorum. Şoförün açtığı kapıyı içerden hızla kapatıyor ve pencereden soruyor :

«Ama yarın geliyorsunuz?»

«Evet, yarın mutlaka.» Ve otomobil hareket ediyor.

Kendimden pek memnun değilim. İlona'nın bu garip acelesi neden? Sanki benimle görülmekten korkuyormuş gibi, çok çekingen davrandı ve aceleyle ayrıldı.

Ayrıca, hiç olmazsa Edith'e hoşlanacağı birkaç söz ve babasına da saygıda kusur etmemek için bir selam gönderebilirdim. Onlar bana hiçbir şey yapmadılar ki! Ama bir yandan da, çekimser davranışım yüzünden memnunum. Dayanabildim. Artık hiç olmazsa, kendimi zorla kabul ettirmek istediğimi düşünemezler.

*
* *

Ertesi gün öğleden sonra her zamanki saatte geleceğimi İlona'ya söylemiş olduğum halde, dikkatli davranarak ziyaretimi önceden telefonla bildiriyorum. Katı kurallara uymak en doğrusu. Kurallar güvence demektir. Bu davranışımla, istenmediğim bir eve zorla girmek istemediğimi açıklamak istiyorum. Bundan böyle, ziyaretimin beklenip beklenmediğini, seve seve beklenip beklenmediğini hep soracağım. Ama bundan hiç olmazsa bu sefer kuşkulanmama gerek yok; çünkü uşak açık kapının önünde bekliyor beni ve daha içeri girerken, gerekli saygıyla bilgi veriyor :

«Küçük Hanım kule terasındalar ve Sayın Teğmenin doğruca yukarı çıkmalarını rica ediyorlar.» Sonra da şunları ekliyor : «Sanırım, Sayın Teğmen daha önce hiç yukarı çıkmadılar. Oranın ne kadar güzel olduğuna Sayın Teğmen şaşıracaklar.»

Bizim Josef gerçekten de haklıymış. Bu tuhaf ve karmaşık yapı pek çok kereler dikkatimi çektiği halde, daha önce hiçbir kule terasına çıkmadım. Çok önceleri, (Bunu daha önce de söylemiştim) artık tümüyle yıkılmış olan bir şatonun köşe kulesiymiş ve uzun süre boş durduktan sonra depo olarak kullanılmaya başlanmış. Edith çocukluğunda, annesi ve babası çok korktuğu halde, harap merdivenlerden yukarı kadar tırmanıp, eski eşyaların arasında yarasaların uyku sersemliği ile uçuştuğu ve çürük döşemelerinden her adımda toz bulutlarının yükseldiği çatı arasında dolaşırmış. Fakat yaradılıştan hayalci olan çocuk, kirli pencerelerinden sınırsız uzaklıkların görülebildiği bu yeri özellikle o gizemli yararsızlığı yüzünden kendine bir oyun dünyası ve saklanma yeri olarak seçmiş. Başına o felaket geldiğinde de, o zamanlar hiç kımıldatamadığı bacakları ile bir daha yükseklerdeki bu romantik çatı arasına çıkabilme umudunu yitirdiğinde, en değerli şeyinin kendisinden çalındığını düşünmüş. Çok sevdiği ve birden yitiriverdiği bu çocukluğunun cennetine büyük bir acıyla bakışını sık sık görürmüş babası.

Edith'in Almanya'daki bir sanatoryumda geçirdiği üç ayı ona bir sürpriz hazırlamak için değerlendiren Kekesfalva, kuleye bir asansör kurması ve çatıyı bir manzara terası şeklinde düzenlemesi için Viyana'lı bir mimarla anlaşmış. Edith sonbaharda sağlık durumunda hiçbir düzel-

me olmadan geri döndüğünde, tamir edilmiş kuleye sanatoryumlardaki kadar geniş bir asansör kurulmuş ve tekerlekli iskemlesiyle istediği zaman o çok sevdiği yere çıkabilmesi sağlanmıştı. Böylece, hiç ummadığı bir sırada çocukluğunun dünyasını yeniden kazanabilmişti.

Değişikliğin çok çabuk yapılması gerektiğinden, doğal olarak öncelikle teknik rahatlıklar sağlanmasına özen gösterilmiş ve yapı şekliyle pek ilgilenilmemişti. Dört köşeli dimdik kulenin tepesine oturtulmuş küp biçimindeki çatı, bu geometrik biçimiyle bir tersaneye veya elektrik santralına daha uygun düşerdi; Maria Theresia zamanından kalma süslü Barok stilindeki konağa hiç uymamıştı. Ama babanın başlıca isteği gerçekleştirilmiş, hiç ummadığı bir sırada kendisini hasta odasının tekdüzeliğinden kurtaran terası gören Edith, coşku dolu bir sevince kapılmıştı. Kendine ait olan bu manzara kulesinden, bir tabak gibi dümdüz araziyi dürbünle gözleyebilir, tarlaların ekilmesi, biçilmesi, her çeşit çalışma ve toplantı dahil olmak üzere, hiçbir şeyi gözden kaçırmazdı artık. Sonu gelmeyen bir yalnızlıktan sonra dünya ile yeniden ilgilenmeye başlayarak, bu yükseklikten halka halka dumanları ile bir oyuncağı andıran treni saatlerce izlemiş. Şoseden geçen hiçbir araba haylazca merakından kurtulamamış ve sonradan öğrendiğime göre, bizim pek çok koşularımıza, eğitimlerimize ve törenlerimize de dürbünüyle eşlik etmiş. Fakat garip bir kıskançlık duygusu ile, yalnızca kendisine ait olan bu yeri, özel dünyası olarak evin tüm konuklarından gizlemiş. Bu ulaşılamaz kuleye davet edilmiş olmanın özel bir yakınlık olarak değerlendirilmesi gerektiğini ancak sadık Josef'in göze çarpan heyecanından anlayabiliyordum.

Beni asansörle yukarı çıkarmak istiyordu Josef. Bu pahalı aracın yalnızca kendisi tarafından kullanılabilmesi ile ne derece gururlandığı yüzünden belli oluyordu. Ama,

her katta bırakılmış bir delikle aydınlanan bir döner merdivanle de terasa çıkılabildiğini söyleyince, asansöre binmek istemedim. Her merdiven başında manzaranın biraz daha zenginleştiğini görmenin herhalde çok çekici olması gerektiğini düşünmüştüm.

Gerçekten de, bu camsız ve daracık deliklerden büyüleyici manzaralar görülüyordu. Esintisiz, parlak, sıcak bir gün, arazinin üstüne altın bir bürümcük gibi çökmüştü. Çevredeki tek tük evlerin ve çiftlik binalarının bacalarından çıkan dumanlar hiç şekil değiştirmeden, durgun halkalar halinde göğe yükseliyor, damları sazla kaplanmış kulübeler, bacalarının üstündeki o vazgeçilemez leylek yuvaları ile belirgin biçimde görülebiliyor ve samanlıkların önündeki ördek gölcükleri bilenmiş metal gibi parlıyordu. Balmumu renkli tarlalarla cüce gibi küçücük şekiller, otlayan benekli inekler, yabani otları ayıklayan veya çamaşır yıkayan kadınlar, öküzlerin çektiği ağır arabalar ve özenle sınırlandırılmış tarla parsellerinin arasında hızla gidip gelen küçücük arabalar. Doksan basamak kadar çıktığımda, belki de Karpat Dağları olan bir mavilikle sınırlanan Macaristan'ın düz toprakları ve sol tarafta da birbirlerine zarif bir biçimde yaslanmış evleri ve soğan kubbeli kulesiyle küçük kentimiz rahatça görülmeye başladı. Kışlamızı, belediye binasını, okulu ve eğitim alanımızı dürbünsüz seçebiliyor ve garnizona tayin olusumdan beri ilk olarak, bu kuytu dünyanın gösterişsiz güzelliğini fark edebiliyordum.

Ama bu iç açıcı görüntüye kendimi rahatça kaptırmayı sürdüremezdim. Çünkü düz terasa ulaşmıştım ve hastayı selamlamaya hazırlamalıydım kendimi. Edith'i önce hiçbir yerde göremedim; üstünde dinlendiği yumuşak hasır koltuğun arkalığı, incecik bedenini tümüyle örten renkli bir midye kabuğunu andırırcasına bana dönük-

tü. Ancak yanındaki masanın üstündeki kitaplardan ve açık gramofondan anlayabildim onun orada olduğunu. Birden yaklaşmak istemedim yanına. Eğer uyuyor veya düş görüyorsa ürkebilirdi. Bu yüzden, onunla göz göze gelebilmek için terasın kıyısından dolaştım. Dikkatle yanına yaklaştığımda, anladım ki uyuyor. İncelik bedeni koltuğa özenle yerleştirilmiş ve bacaklarının üstüne yumuşak bir örtü örtülmüş. Alçalan güneşin sağlıklı bir renk kazandırmış olduğu o kızıl saçlarla çevrili oval çocuk yüzünü biraz yana eğerek bir yastığa yaslamış. Farkında olmadan duruyorum ve uyuyana bir resimmiş gibi bakmak için bu kararsız bekleyişten yararlanıyorum. Çünkü, pek çok kere bir arada olduğumuz halde ona hiçbir zaman dosdoğru bakamadım; duyarlı kişiler gibi, o da kendisine bakılmasına bilinçsizce karşı koyuyor. Konuşma arasında kendisine şöyle bir bakıldığını sezdiğinde, kaşlarının arasındaki o çizgi hemen gerginleşiyor, gözler hareketlenip, dudaklar sinirle gerilirken, profili bir an bile hareketsiz kalmıyor.

Orada kapalı gözlerle, direnmeden ve hareketsiz yatarken şimdi ilk defa (Ve kendimi saygısız bir kişi, bir hırsız gibi görüyorum) görünümünde çocukluğun, kadınlığın ve hastalığın en çekici biçimde karışmış olduğu biraz köşeli yüzüne uzun uzun bakabiliyorum. Susamış bir kişininkiler gibi hafifçe aralanmış dudaklar sessizce soluyor ama, bu kadarcık bir çaba, çocukça kupkuru göğsünün kabarmasına yol açıyor ve sanki bundan yorulmuş gibi, tüm kanını akıtmışcasına solgun görünen yüzü kızıl saçlarının arasında yastığa yaslanmış duruyor. Sessizce yaklaşıyorum. Gözlerinin altındaki gölgeler, şakaklarındaki mavi damarlar, burun kanatlarının saydam pembeliği, mermer solgunluğundaki derisi, onun ne kadar ince ve renksiz bir kılıfla dış baskılara karşı koymaya çalıştığını açıklıyor. Eğer sinirler böylesine yakın, böylesine korumasız olarak dış derinin altında çırpınıyorlarsa, kimbilir ne denli duyarlı olmak zorunda kalır kişi, diye düşünüyorum. Koşuşmak, dans etmek, uçuşmak için yaratılmış bu tüy gibi peri bedeninin acımasızca, sert ve ağır zemine zincirlenmiş olarak kalması kimbilir ne ölçüsüz acılara yol açıyordur! Zincirlenmiş zavallı varlık! Onun talihsizliğini her düşünüşümde olduğu gibi, yine içimde sıcak sıcak bir şeylerin yükseldiğini, acıyla yoran, aynı zamanda da çılgınca heyecanlandıran o acıma duygusunun kalbimde yine yoğunlaşmaya başladığını seziyorum. Kolunu hafifçe okşamak, ona doğru eğilmek ve eğer uyanıp beni tanıyacak olursa, gülümsemesini dudaklarından derlemek isteğiyle ellerim titriyor. Ona her bakışımda ve onu her düşünüşümde, acıma duygusuna eklenen şefkatli davranmak isteği daha da yaklaşmaya zorluyor beni. Ama onu kendinden ve bedensel gerçeğinden uzak tutan bu uykuyu bozmamak gerekir! Tüm korkulu düşüncelerinin içlerinde hapsolduğu, hastalıklarını tümüyle unuttukları, incecik bir yaprağa bir kelebeğin konuşu gibi, yarı aralanmış dudaklarına kendilerine ait olmayan, uyanır uyanmaz hemen korkup kaçacak yabancı bir tebessümün yerleştiği uyku sırasında hastalara böylesine içtenlikle yakın olabilmek ne güzel şey! Sakatların, kötürümlerin, yazgıları tarafından haksızlığı uğratılmışların, hiç olmazsa uykuda bedenlerinin biçimini veya biçimsizliğini bilmemeleri, o iyi yürekli aldatıcı düşlerin hiç olmazsa orada onlara bedenlerini güzel ve düzgün göstermesiyle, acı çekenlerin bedensel olarak zincirlendikleri beladan en azından o karanlıklar içindeki uyku dünyasında kaçabilmeleri Tanrının bağışladığı ne büyük bir mutluluk, diye düşünüyorum.

Ama beni en çok duygulandıran, örtünün üstünde çaprazlamasına duran elleri; uzunca biçimlendirilmiş tırnaklı, incecik eklemli, mavi davarlı, uzun ve yorgun eller. Belki ancak güvercin, tavşan gibi küçük hayvanları ok-

şayabilecek güce sahip, ama herhangi bir şeyi yakalayıp kavrayabilecek güçte olmayan, çaresiz, kanı çekilmiş, narin eller. Böylesine güçsüz ellerle kendini gerçek acılara karşı nasıl koruyabilir ki, diye üzüntüyle düşünüyorum. Herhangi bir şeyi elde etmek için nasıl savaşıp, yakalayıp, elinde tutabilir ki? Kendi ellerimi, en azgın atları bile dizginleri bir çekişiyle hizaya getiren sert, ağır, kaba ve güçlü ellerimi düşünmek iğrendiriyor beni. İstemediğim halde, sivri dizlerini örten örtüye takılıyor bakışlarım; böylesine kuş gibi hafif bir yaratık için ağır, çok ağır bir örtü bu. Güçsüz bacakları (Kırık mı, kötürüm mü, yoksa sadece zayıf mı olduklarını soracak gücü kendimde hiç bulamadım) bu örtünün altında o çelik veya kösele aygıta sıkıştırılmış, cansız duruyorlar. Her hareketinde bu korkunç aygıtın güçsüz eklemlere ağır bir zincir gibi asıldığını anımsıyorum. Bir kuş gibi uçuşması, koşuşması ve zıplaması, başkalarının yürümesi kadar normal karşılanabilecek böylesine incecik, zarif ve güçsüz bir varlığın hiç aralıksız o çirkin şıngırtılara ve gıcırtılara dayanması gerekiyor. Bu düşünceyle ister istemez ürperiyorum ve bu ürperti topuklarıma kadar öylesi bir güçle yayılıyor ki bedenime, mahmuzlarım bile şıngırdayarak titreşiyorlar. Bu çok alçak, duyulamayacak kadar ince bir ses, ama görünüşe göre onun hafif uykusunu dağıtmaya yetti. Huzursuzca solumaya başladığı halde gözlerini açmadı daha ama, elleri uyanmaya başladı bile. Parmaklar, sanki uyanırken geriniyorlarmış gibi, birbirinden ayrıldı, açıldı ve gerginleşti. İşte şimdi de gözkapakları yavaşça açıldı ve gözleri çevresine garip bir yabancılıkla bakınmaya başladı.

Beni fark eden bakışları birden hareketsizleşiyor; optik görüntüyü bilinçli düşünmeye ve anımsamaya bağlayan kontak ateşlenmedi daha. Ama sonra bir sarsılma ve artık iyice uyandı, beni tanıyor. Kalbinden bir hamlede pompalanan kanı ile yanakları kıpkırımız kesiliveriyor.

Yine, bir kristal kadehe birden kırmızı şarap doldurulmuş gibi oldu sanki.

«Ne aptallık,» diyor kaşlarını çatarak ve sanki kendini çıplak hissediyormuş gibi, biraz aşağı kaymış olan örtüyü sinirli bir hareketle yukarı çekiyor.

«Ne aptalca bir davranış! Birden uyuya kalmış olmalıyım.»

Ve burnunun kanatları hemen titremeye başlıyor. Meydan okuyan bakışlarla bakıyor bana.

«Neden beni hemen uyandırmadınız? Uyuyan bir kişi gözetlenmez! Hiç doğru bir davranış değil bu. Uyurken herkes komik görünür.»

Dikkatli davranmam yüzünden onu kızdırdığım için sıkılarak, aptalca bir şakayla kendimi kurtarmaya çalışıyorum :

«Uyanıkken komik görünmektense, uyurken komik görünmek daha iyidir!»

Ama daha şimdiden kollarıyla koltuğun kenarlarına dayanarak kendini yükseltmeye çalışıyor, kaşlarının arasındaki çizgi derinleşiyor ve aynı zamanda da dudakları tir tir titriyor. Keskin bakışlarla bakıyor yüzüme.

«Neden gelmediniz dün?»

Hemen yanıt veremeyeceğim kadar çabuk saldırıya geçti. Ama sanki bana işkence yapmak istercesine, konuşmasını sürdürüyor :

«Bizi öylesine ihmal edip beklettiğinize bakılacak olursa, gelmeyişinizin özel bir nedeni olmalı. Aksi halde, hiç olmazsa bir telefon ederdiniz!»

Ne aptalım ben! Özellikle bu soruyu hesaba katıp, geçerli bir mazeret hazırlamam gerekirdi! Ama böyle davranacağıma, ağırlığımı sıkıntıyla bir ayağımdan ötekine vererek, birden teftişe çıkmamız gerektiği ile ilgili çok kullanılmış eski bir yalanı gevelemeye başlıyorum. Saat

beşe doğru yine de kaçabileceğimi sanıyordum ama, Albay hepimize yeni bir at göstermek istiyordu vesaire vesaire...

Gri, sert ve keskin bakışları yüzümden ayrılmıyor. Yalanlarım beceriksizleştikçe onlar da kuşkuyla keskinleşiyorlar. Koltuğun kenarlarını kavramış olan ellerinin titrediğini görüyorum.

«Demek böyle,» diyor sonunda, soğuk ve sert bir sesle. «Bu duygulandırıcı teftiş öyküsü nasıl olsa sona eriyor acaba? Albayınız sonunda o gıcır gıcır yeni atı satın aldı mı bari?»

Tehlikeli biçimde batağa saplandığımı anlıyorum. Sanki eklemlerindeki bir rahatsızlıktan kurtulmak istercesine, elinde tuttuğu eldivenlerini bir, iki, üç kere masaya vuruyor. Sonra gözdağı verir gibi gözlerini yukarı kaldırıyor :

«Bu aptalca yalancılık yeter artık! Sözlerinizin bir teki bile! Ne binicilik okuluna gittiniz, ne de teftiş edilnasıl cesaret edebiliyorsunuz?»

Elinde tuttuğu eldivenler hızla ve daha hızla şaklıyor masada. Sonra onları kararlılıkla fırlatıp atıyor.

«Saçma sözlerinizin bir teki bile gerçek değil! Bir teki bile! Ne binicilik okuluna gittiniz, ne de teftiş ediliniz. Saat dört buçukta kahvede oturuyordunuz ve bildiğim kadarıyla pek ata binilmez orada. Beni aldatmaya kalkışmayınız! Saat altıda iskambil oynadığınızı şoförümüz rastlantı eseri olarak görmüş.»

Hâlâ bir şey söylemiyorum. Ama o kendi sözlerini şiddetle kesiyor :

«Ayrıca, sizden niçin utanmak gereksin ki! Gerçeği söylemediğiniz için önünüzde saklambaç oynamam mı gerekiyor? Gerçeği söylemekten korkmuyorum **ben.** Yani, şunu bilmeniz gerekir ki... hayır, şoförümüz sizi kahvede rastlantı olarak görmedi! Size ne olduğunu soruşturması için ben gönderdim onu. Bir telefon bile etmediğiniz için,

belki de hastalandığınızı veya başınıza bir şey gelmiş olabileceğini düşündüm ve... yani, sinirli olduğumu düşünebilirsiniz isterseniz... bekletilmeye dayanamıyorum işte... elimde değil, dayanamıyorum... şoförü oraya bu yüzden gönderdim. Ama kışlada, Sayın Teğmenin sağlığı yerinde olarak kahvede oyun oynadığını öğrenince, bize karşı neden böylesine kabaca davrandığınızı öğrenmesi için İlona'ya rica ettim... acaba dün herhangi bir biçimde hakaret mi etmiştim size... aptalca utanmazlıklarım sırasında bazen gerçekten de sorumsuzca davranabiliyorum... İşte böyle! Tüm bunları itiraf ettiğim için hiç utanç duymadığımı bilmelisiniz... Sonra da siz böylesine beceriksizce yalanlar bulmaya çalışıyorsunuz. Dostların birbirlerine böyle kötü yalanlar söylemelerinin ne çirkin bir şey olduğunu anlayamıyor musunuz?»

Ona yanıt vermek istiyordum. Öyle sanıyorum ki, hatta ona Frencz ve Joszi ile ilgili o aptalca olayı bile anlatmak istiyordum. Ama o, sert bir sesle şöyle buyurdu:

«Yeni buluşlar istemiyorum şimdi... yeni yalanlar duymak istemiyorum şimdi, başkalarına dayanamayacağım! Kusana dek yalanlarla doldurdular beni. Sabahtan akşama kadar, durmamacasına kaşık kaşık veriyorlr: 'Bugün ne kadar iyi görünüyorsun, ne yaman yürüyorsun bugün... harika, bugün çok, çok daha iyi gidiyor.' Sabahtan akşama kadar hep aynı yatıştırıcı haplar ve onlarla boğulduğumu hiç kimse fark etmiyor. Şunu neden dosdoğru söylemiyorsunuz ki : Dün zamanım yoktu ve gelmek için bir istek duymadım! Biz size abone olmuş değiliz ve eğer dün bana telefonla haber verdirtseydiniz ne kadar sevinirdim: 'Bugün size gelmiyorum. Kentte arkadaşlarla şöyle bir dolaşmak istiyoruz.' Burada her Tanrının günü hayırsever bir gönüllü hastabakıcı rolu yapmaktan bazen bıktığınızı ve yetişkin bir erkeğin, yabancı bir koltuğun yanına çökmektense, atını dörtnal koşturmayı veya sağ-

lıklı bacaklarıyla gezintiye çıkmayı yeğleyeceğini düşünemeyecek kadar budala mı sanıyorsunuz beni? Yalnızca bir tek şeyi iğrenç bulur, bir tek şeye katlanamam : Kaçamak sözler, dalaverecilik ve yalancılık! Bunlarla gırtlağıma kadar doluyum. Hepinizin düşündüğü gibi, hiç de o kadar aptal değilim ve ağır bile olsa, herhangi bir gerçeğe katlanabilirim. Bakınız, birkaç gün önce yeni bir Bohemyalı hizmetçi kadın geldi eve. Ondan önceki ölmüştü ve ilk gün, (Hiç kimseyle konuşmamıştı daha) koltuk değneklerimle bana oraya buraya ve oturduğum koltuğa kadar yardım ettiklerini gördü. Ürkerek elindeki fırçayı yere düşürdü ve yüksek sesle bağırmaya başladı : «Aman Tanrım! Böyle bir felaket! Böyle bir felaket! Böyle varlıklı, böyle soylu bir küçük hanım... ve bir kötürüm!» Bu doğru sözlü insanın üstüne çılgınca saldırdı İlona. Zavallıyı hemen işten çıkarıp kovalamak istiyorlardı. Ama beni... beni **memnun** etti bu sözler. Onun ürkmesi iyi geldi bana. Çünkü, hazırlıksız olarak böyle bir şey görünce ürkmek insanca bir davranış, bir açıkyürekliliktir. Ben de ona çıkırıp on Kuron verdim ve benim için dua etmeye kilisiye gitti... Bu olay gün boyunca rahatlattı beni. Evet, beni ilk olarak gören yabancı bir kişinin **gerçekten** neler duyuduğunu sonunda öğrenebilmiş olmak beni doğrusu çok rahatlattı... Ama sizler, sahte inceliğinizle beni **esirgemek** zorunda olduğunuzu düşünüyor ve o lanet olası dikkatli davranışlarınızla beni rahatlattığınıza inanabiliyorsunuz... Kafamda gözlerim olmadığını mı sanıyorsunuz? Koltuk değneklerimi elime aldığımda soluğunuzun kesildiğini ve bunu anlamamam için hemen bir konuşma başlattığınızı anlayabileceğimi düşünemiyor musunuz hiç? Gevezeliklerinizin ve kem kümlerinizin ardında, o mert kişinin, o biricik **dürüst** kişinin belirtmiş olduğu yılgı ve huzursuzluğu görmediğimi mi sanıyorsunuz? Sizin o yatıştırıcı, tatlı sözlerinizle, o iğrenç çamu-

runuzla içinizi dışınızı tanımadığımı mı düşünüyorsunuz? Ah, kapıyı ardınızdan kapayıp beni bir kadavra gibi geride bıraktığınızda hep derin bir soluk aldığınızı çok, ama çok iyi biliyorum...

Sonra, gözlerinizi devirerek, «zavallı çocukcağız» dediğinizi ve aynı zamanda da, «zavallı hasta» çocuk için özenle harcadığınız bir iki saat yüzünden kendinizden çok memnun olduğunuzu da biliyorum. Ama özveri istemiyorum ben! Merhametinizi bana günlük porsiyonlar halinde sunmakla yükümlü olduğunuzu düşünmenizi istemiyorum! En merhametli duygudaşlıklar bile umurumda değil! Kesinlikle söylüyorum: Bana acınılmasını istemiyorum! Eğer gelmek istiyorsanız gelin, ama gelmek istemiyorsanız, gelmeyebilirsiniz. Fakat o zaman gerçekten söz edilmeli, teftişlerden ve at denemelerinden değil! Elimde değil... elimde değil, yalancılığa ve o iğrenç dikkatliliğinize daha fazla dayanamayacağım!»

Kendine hakim olamayarak, bu son sözleri söylerken yüzü sapsarı kesilmiş, gözlerinde şimşekler çakıyordu. Sonra, bedensel gerginliği birden sona erdi. Tüm gücünü yitirmiş gibi başını koltuğun arkalığına yaslarken, heyecandan hâlâ titreyen dudaklarına yavaş yavaş kan gelmeye başlıyor.

«İşte böyle,» diyerek, utanmışcasına soluklanıyor. «Bunların söylenmesi gerekiyordu! Bu konu hakkında konuşmayalım artık. Bana bir, bir sigara verin.»

Şimdi de tuhaf bir şey geliyor başıma. Kendime her zaman hakimimdir ve ellerimi oldukça rahat kullanırım. Ama bu hiç beklenmeyen patlama yüzünden öylesine üzgünüm ki, sanki organlarım kötürümleşmiş gibi. Hayatım boyunca hiçbir şey beni böylesine şaşırtmadı. Tabakamdan zorla bir sigara çıkarıp veriyor ve bir kibrit yakıyorum. Ama ateşi ona uzatırken parmaklarım öylesine titriyor ki, onu doğru tutamıyorum bir türlü ve alev

sallanıp sönüyor. İkinci bir kibrit daha yakmam gerek, ama sigarasını daha yakamadan, bu da titreyen elimde sallanmaya başlıyor. Bu belirgin beceriksizliğimi fark ederek, şaşkınlığımı anlamış olmalı; çünkü şimdi çok değişik, oldukça endişeli bir sesle soruyor :

«Fakat ne oldu size böyle? Ama titriyorsunuz... Neden... neden böylesine heyecanlandınız? Tüm bunlar sizi niçin bu kadar ilgilendiriyor?»

Kibritin küçük alevi söndü. Ben hiçbir şey söylemeden oturunca, üzüntüyle mırıldanmaya başladı :

«Aptalca gevezeliklerim yüzünden nasıl olup da böylesine heyecanlanabiliyorsunuz? Babam gerçekten de haklıymış. Siz gerçekten de... gerçekten de tuhaf bir insansınız.»

Bu sırada ardımızdan hafif bir vızıltı duyuluyor. Terasa çıkan asansörün sesi bu. Josef bölmenin kapısını açıyor ve Kekesfalva, hastaya yaklaştığı zamanlarda omuzlarının çökmesine yol açan o suçluluk duygusunun ezikliğiyle, çekingen bir halde asansörden çıkıyor.

Geleni selamlamak için ayağa fırlıyorum hemen. Başını utangaç bir tavırla sallıyor ve alnına bir öpücük kondurmak için Edith'e eğiliyor. Bu evde herkes her şeyi algılayabiliyor galiba. Kuşkusuz, yaşlı adam da aramızda biraz önce oluşmuş olan o tehlikeli gerginliği fark etmiş olmalı ki, gözlerini yere dikmiş öyle durup bakıyor. Bir an önce kaçıp gitmek istediğini seziyorum. Edith yardımcı olmayı deniyor :

«Düşünebiliyor musun baba, Teğmen Hofmiller terası bugün ilk olarak görüyor.»

Ve, «evet, burası çok güzel,» derken, çok utandırıcı, bayağı bir şey söylemiş olmanın sıkıntısıyla hemen susuyorum yine. Sıkıntılı havayı dağıtmak isteyen Kekesfalva, koltuğa doğru eğiliyor :

«Korkarım, burası birazdan senin için epey serin olacak. Aşağı insek daha iyi olmaz mı?»

«Evet,» diyor Edith. Böylece, kitapları toplamak, Edith'in şalını omuzlarına yerleştirmek ve evin her masasının üstünde duran çıngıraklardan birini çalmak gibi bazı gerekli işler yapmakla oyalandığımız için hepimiz memnunuz. İki dakika sonra asansör vınlayarak yukarı çıkıyor ve Josef tekerlekli koltuğu ile Edith'i asansöre dikkatle yerleştiriyor.

«Biz de hemen geliyoruz,» diyerek şefkatle el sallıyor Kekesfalva. «Belki akşam yemeği için hazırlanırsın. Bu arada ben de Teğmenle bahçede biraz dolaşırım.»

Uşak kapıyı kapatıyor ve tekerlekli koltuk hastayla birlikte sanki bir mezara iniyormuş gibi alçalmaya başlıyor. Yaşlı adam ve ben, elimizde olmadan başımızı çeviriyoruz. İkimiz de susuyoruz ama, onun sıkılarak yanıma yaklaştığını seziyorum birden.

«Eğer bir sakıncası yoksa, bir konu hakkında konuşmak istiyorum sizinle... yani, bir şey için size rica etmek... İsterseniz yönetim binasındaki büroma gidebiliriz... tabi ki, sıkılmazsanız demek istiyorum... Aksi halde... aksi halde parkta da dolaşabiliriz.»

«Ama bu bana ancak şeref verir, Herr von Kekesfalva,» diyorum. Bu sırada, bizi almak için geri dönen asansörün vızıltısı duyuluyor. Aşağı inip, avluyu geçerek yönetim binasına yöneliyoruz. Kekesfalva'nın, sanki yakalanmaktan korkuyormuş gibi, evin duvarına adeta sürtünüp, eğilerek ve dikkatle yürüdüğünü görüyorum. Farkında olmadan, ben de sessiz, dikkatli adımlarla peşinden gidiyorum.

Alçak ve pek düzgün badanalanmış yönetim binasının dip tarafındaki bir kapıyı açıyor. Bu kapıdan, kışladaki odamdan daha lüks olmayan bürosuna giriyoruz: Ucuz bir yazı masası, çürük, aşınmış, lekeli bir hasır koltuk, yırtık

pırtık duvar kağıtlarına asılmış, yıllardır kullanılmadıkları belli listeler. Buradaki küf kokusu bana can sıkıcı bir biçimde, kışladaki eski büroları anımsatıyor. Daha ilk bakışta, bu yaşlı adamın lüksle ve rahatlıkla ilgili her şeyi kızının çevresine yığmış olduğunu ve kendisi için cimri bir köylü gibi hesaplı davrandığını anlıyorum (Şu birkaç gün içinde anlayış yeteneğim nasıl da gelişti). Önüm sıra yürüdüğü için, siyah ceketinin dirseklerinin nasıl itici bir biçimde parladığını fark ediyorum. Herhalde onu, en az on, on beş yıldır giyiyor.

Büronun en rahat koltuğu olan siyah deri kaplı geniş bir koltuğu bana doğru itiyor Kekesfalva. «Buyrun oturun, Sayın Teğmen,» diye şefkatli bir sesle konuşurken, bir yandan da, benden daha önce davranarak o eski hasır koltuğu kendine doğru çekiyor. Karşılıklı oturuyoruz şimdi sıkıntıyla. Artık başlayabilir, başlaması gerek ve varlıklı adamın, milyonerin, benim gibi zavallı bir teğmenden ne isteyebileceğini öğrenmek için, haklı bir merakla bekliyorum. Ama, sanki ayakkabılarına şöyle bir bakıyormuş gibi, başını inatla eğik tutuyor. Yalnızca soluk alışını duyuyorum. Solurken zorlanıyor sanki.

Başını kaldırıyor sonunda, Kekesfalva. Alnı ter içinde. Buğulanmış gözlüğünü çıkarınca yüzünün şekli değişiyor hemen; çıplak, zavallı, acıklı bir yüz bu. Miyoplarda genellikle rastlandığı gibi, gözlüğün ardından göründüğünden de cansız ve yorgun görünüyor. Gözkapak kenarlarının kırmızılığına bakarak, bu yaşlı adamın çok az ve kötü uyuduğunu da anladığımı sanıyorum. İçimde yine sıcak bir şeylerin kabardığını hissediyorum; biliyorum, o acıma duygusuna kapılacağım yine. Artık Herr von Kekesfalva'nın karşısında değil, yaşlı ve kaygılı bir adamın karşısında oturuyorum.

Ama işte şimdi, hafifçe öksürerek başlıyor:

«Teğmen Hofmiller,» (Paslanmış sesine hâlâ hakim

olamıyor) «yapabileceğiniz büyük bir iyilik için rica etmek istiyorum size... sizi yormaya hiçbir hakkım olmadığını tabi ki çok iyi biliyorum, bizi daha yeterince tanımıyorsunuz bile... ayrıca, kabul etmeyebilirsiniz de... tabi ki kabul etmeyebilirsiniz... Belki de bu haksız bir istek, rahatsız edici bir davranıştır ama, ilk gördüğümden beri güveniyorum size. İyi ve yardımsever bir insan olduğunuz hemen anlaşılıyor. Evet, evet, evet.» (Beni övüşüne herhalde bir el hareketiyle karşı çıkmış olmalıyım) «İyi bir insansınız **siz.** Kişiyi kendinden emin kılan bir şeyler var sizde ve bazen... öyle bir duyguya kapılıyorum ki, sanki bana gönderilmişsiniz... (Sözlerini sürdüremeyince, «Tanrı tarafından» gönderilmiş olduğumu düşündüğü halde bunu söyleyemediğini sezdim.) «Sanki bana, kendisine güvenebileceğim biri tarafından gönderilmişsiniz... Ayrıca, pek önemli bir şey için rica edecek değilim size... ama ben böyle konuşuyorum, konuşuyorum ve beni dinlemek isteyip istemediğinizi hiç sormuyorum.»

«Elbette dinlemek isterim.»

«Teşekkür ederim... eğer insan yaşlıysa, karşısındakinin içini dışını tanıyabilmesi için bir tek bakış yetiyor... İyi bir insanın ne demek olduğunu biliyorum, bunu rahmetli eşimden biliyorum... Ölümüyle beni yalnız bırakması ilk felaketimdi ama, çocuğun bu durumunu görmek zorunda kalmayışının daha iyi olduğunu düşünmeden edemiyorum bazen... buna dayanamazdı. Beş yıl önce, nasıl başladığını biliyor musunuz... bu durumun sürekli olabileceğine önceleri **inanamamıştım**... Onun da tüm ötekiler gibi koşup oynayan ve fırıldak gibi dönüp duran bir çocuk olduğunu insan nasıl düşünebilir ki... ve tüm bunların birden son bulması gerekiyor, **ömür boyunca** son bulması gerekiyor... ve sonra, doktorlara saygı duyarak yetiştirildik... Ne mucizeler yaratabileceklerini gazeteler yazıyor. Kalplere dikiş atabiliyor ve gözleri değiştirebiliyor-

ar dediklerine göre... Bu durumda, en kolay sayılabilecek şeyi de başaracaklarına bizim gibi kişilerin inanması gerek, değil mi?.. bir çocuğa... sağlıklı doğmuş ve hep sağlıklı olmuş bir çocuğa çabucak yardım etmeleri gerekirdi. Bu yüzden, başlangıçta pek fazla korkmamıştım. Çünkü, Tanrının böyle bir şey yapabileceğine, günahsız bir çocuğa yaşam boyunca düzelemeyeceği bir biçimde vurabileceğine inanamamıştım. Böyle bir şeye bir an için olsun inanamamıştım... Evet, bu darbe keşke bana isabet etseydi... bacaklarım yeterince taşıdı beni. Onlara artık ne ihtiyacım var ki... ve sonra, iyi bir insan değildim ben, pek çok kötü şeyler yaptım ve ayrıca... Ama ne, ne söyledim ben şimdi? Evet, yani bu benim başıma gelmiş olsaydı, anlayışla karşılayabilirdim. Ama Tanrı nasıl olur da **şaşırır** ve haksızca suçsuza vurur?.. doktorların dediğine göre bir mikrop, bir hiç yüzünden canlı bir insanın, bir çocuğun bacaklarının birden **ölmesini** bizim gibi sıradan kişiler nasıl anlayabilir ki... doktorlar bir şeyler anlattıklarını sanıyorlar ama... ama bu yalnızca bir söz, bir mazeret ve öteki, bir çocuğun yatıp kalması, organlarının birden kaskatı kesilmesi, bir daha hiç yürüyemeyecek olması ve benim hiç bir şey yapamadan kalakalmam bir gerçek... Bunu anlayabilmek **olanaksız.** Tabi ki tüm doktorlara sordum... nerede ünlü bir doktor varsa koştuk ona hemen... hepsini buraya çağırdım ve anlaşılmaz Latince sözler söyleyip, konsültasyonlar yaptılar. Biri şunu denedi, biri bunu. Sonra umutlarından, inançlarından söz edip, ücretlerini alıp gittiler ve her şey eskiden olduğu gibi kaldı. Yani, **biraz** düzelme oldu, hatta oldukça bir düzelme oldu. Önceleri tüm bedeni kötürümdü ve hep sırtüstü yatmak zorundaydı... şimdi hiç olmazsa belden yukarısı ve kolları normal, koltuk değnekleriyle yürüyebiliyor... **biraz** daha iyi. Hayır, haksızlık etmemeliyim, çok daha iyi şimdi... Ama ona daha hiç kimse tam olarak yardım

edemedi... Hepsi omuzlarını kaldırıp mırıldandılar: Sabır, sabır, sabır... Onu yalnızca biri terk etmedi; Doktor Condor... Ondan söz edildiğini bilmem hiç duydunuz mu? Siz de Viyana'lısınız.»

Olumsuz yanıt vermem gerekiyordu. Bu adı hiç ruymamıştım.

«Tabi, onu nasıl tanıyabilirsiniz ki, sağlıklı bir kişisiniz siz ve o kendinden söz edilmesinden pek hoşlanan bir kişi değildir... o ne bir profesör, ne de bir doçent... iyi bir muayenehanesi olduğunu bile sanmıyorum... yani, büyük bir muayenehane **aramıyor** o. Oldukça garip ve çok ender bir insan... onu size gerektiğince anlatabilir miyim, bilemiyorum. Hem masörün iyileştirebileceği, alışılmış olaylarla ilgilenmiyor... onu yalnızca ağır olaylar, öteki doktorların omuz silkerek bırakıp gittikleri olaylar ilgilendiriyor. Bilgisiz bir kişi olarak, Doktor Condor'un öteki doktorlardan daha yetenekli olduğunu söyleyemem tabi ki... yalnızca, ötekilerden daha iyi bir insan olduğunu söyleyebilirim.

Onu ilk olarak karımın hastalığı sırasında tanıdım ve onun için nasıl uğraştığını gördüm... Sonuna dek umudunu kesmek istemeyen yalnızca o oldu ve işte o zaman, onun her hastası ile yaşayıp öldüğünü anladım. Onda herhangi bir, doğru sözleri seçebiliyor muyum, bilmiyorum... onda, herhangi bir şekilde, hastalıktan daha güçlü olabilme hırsı var... başkalarında olduğu gibi, yalnızca parasını kazanmak ve profesör veya saray doktoru olmak için duyulan bir hırs değil bu... kendi düşünceleri değil, acı çekenin, hastanın düşünceleri önemli onun için... ah! harika bir insandır o.»

Büyük bir heyecana kapılmıştı yaşlı adam. Biraz önce yorgun olan gözleri, artık pırıl pırıl parlıyordu.

«Harika bir insan diyorum size, o hiç kimseye sırt

çevirmez... her olay bir görevdir onun için... gerektiğince anlatamadığımı biliyorum... ama o, yardım edemediği kişiye karşı suçlu hissediyor kendini sanki... ve bu yüzden, bir keresinde, yapmak istediğinde başarılı olamayınca... gözleri kör olan bir kadına, kendisini iyileştireceğine söz vermiş... ama gerçekten kör olunca evlendi kadınla. Düşünün bir kere, genç bir insana kendinden yedi yaş büyük bir kadın, güzel olmayan, parasız bir kadın! İsterik davranışlarıyla ona baskı yapıyor ve nankörlük ediyor üstelik... Bu gerçek, onun nasıl bir insan olduğunu açıklıyor, değil mi? Böyle bir kişiye rastlamış olmakla ne kadar mutlu olduğumu düşünebilirsiniz... Çocuğum için aynı benim gibi uğraşan bir insan. Vasiyetnamemde ona da bir yer ayırdım... Kızıma eğer bir yardım edebilecekse, Tanrının yardımıyla, bu kişi ancak o olabilir! Tanrının yardımıyla!»

Yaşlı adam, sanki dua ediyormuşcasına birleştirmişti ellerini. Sonra birden yanıma yaklaştı.

«Dinleyin şimdi, Teğmenim. Size bir ricada bulunmak istiyordum. Bu Doktor Condor'un ne duygulu bir kişi olduğunu söylemiştim size... Ama görüyor musunuz, anlıyor musunuz... onun böylesine iyi bir insan oluşu, **özellikle** bu rahatsız ediyor beni... korkuyorum hep, anlıyor musunuz?.. beni üzmemek için gerçeği, tüm gerçeği söylemediğinden korkuyorum... Hep söz veriyor ve avutuyor. Durumun mutlaka düzeleceğini, çocuğun sağlığını tümüyle kazanacağını söylüyor... ama bunun ne zaman olacağını ve daha ne kadar süreceğini sorduğumda hep konuyu değiştirerek, yalnızca bir tek şey söylüyor: Sabır! Sabır! Ama insan belirli bir şey bilmek zorunda... ben yaşlı, hasta bir adamım ve onun iyileştiğini görüp göremeyeceğimi, gerçekten iyileşeceğini, **tümüyle** iyileşeceğini bilmek zorundayım... hayır, inanın bana Teğmenim, böyle yaşamayı sürdüremem artık. Onun iyileşeceğinin kesinlik de-

recesini ve zamanını bilmem gerek... bilmek **zorundayım,** bu kararsızlığa daha fazla dayanamayacağım.»

Çektiği heyecana dayanamayarak ayağa kalkıp, üç sert adımda pencerenin önüne gitti. Bu halini tanıyordum artık. Gözleri yaşarmaya başladığında, bu sert dönüşle kurtarıyordu kendini hep. Ne de olsa kızına benzediği için, o da merhamet istemiyordu. Aynı zamanda da ceketinin cebini beceriksizce yoklayarak buruşuk bir mendil çıkardı. Alnının terini siliyormuş gibi yapıyordu ama, boşuna; gözkapaklarının kıpkırmızı olduğunu gördüm. Bir kere, iki kere odada aşağı yukarı gidip geldi. İnilti üstüne inilti duyuluyordu ve onların, adımlarının altındaki çürük kiriş-lerden mi, yoksa bu çürük ve yaşlı adamdan mı geldiğini anlayamıyordum. Sonra, suya dalmaya hazırlanan bir yüzücü gibi, derin bir soluk aldı.

«Özür dilerim... bundan söz etmek istememiştim... ne istiyordum ki? Evet... Doktor Condor yarın yine geliyor Viyana'dan, telefonla bildirdi geleceğini... düzenli aralıklarla her iki veya üç haftada bir kontrol etmek için gelir... Eğer bana kalmış olsaydı hiç bırakmazdım onu... burada bizim yanımızda oturabilirdi ve istediği her ücreti ödeyebilirdim ona. Ama o, gözlemleri için belirli bir uzaklığa gerek duyduğunu söylüyor, şey... belirli bir uzaklık... evet... ne söylemek istiyordum?.. Evet, aklıma geldi... yani, yarın gelecek ve öğleden sonra Edith'i muayene edecek. Her seferinde akşam yemeğine kalır ve sonra gece ekspresiyle döner. Ve ben düşündüm ki, eğer birisi ona öylesine soracak olsaydı, herhangi yabancı biri, konunun dışında olan biri, onun hiç tanımadığı biri... ona soracak olsa... bir tanıdıktan haber sorar gibi, öylesine bir soracak olsaydı... bu kötürümlük neyin nesidir ve acaba bu çocuk günün birinde sağlığına kavuşabilecek mi, **tam** sağlığına... duyuyor musunuz? Tam sağlığına kavuşabilecek mi ve acaba bunun ne kadar sürebileceğini düşünüyor... öyle

sanıyorum ki, size yalan söylemeyecektir... sizi esirgemesine gerek yok. Gerçeği size rahatça söyleyebilir... bana karşı çekingen davranıyordur belki, ben babayım, yaşlı ve hasta bir adamım ve bu durumun kalbimi parça parça ettiğini biliyor... ama benimle konuştuğunuzu ona tabi ki belli etmemelisiniz... tümüyle bir rastlantı gibi girmelisiniz konuya, bir doktordan bilgi edinmek istiyormuşsunuz gibi sanki... ister misiniz?.. benim için yapar mıydınız bunu?»

Nasıl hayır diyebilirdim ki ona? Yaşlı adam nemli gözlerle önümde oturuyor ve duyacağı eveti, sanki mahşer gününün boru seslerini bekleyen biri gibi bekliyordu. Tabi ki ona her şey için söz verdim. Birden bana doğru uzattı ellerini.

«Bunu önceden biliyordum... o zaman yine geldiğinizde ve çocuğa karşı çok iyi davrandığınızda, şey... siz de biliyorsunuz ya... işte o zaman kendi kendime, işte, beni anlayabilen bir insan demiştim... o ve yalnızca o benim için Doktora sorabilir ve... size söz veriyorum, yemin ediyorum, önceden ve sonradan hiç kimse bir şey duymayacak; Edith de, Condor da, İlona da... bana nasıl bir hizmette, nasıl önemli bir hizmette bulunduğunuzu yalnız ben bileceğim.»

«Ama neden, Herr von Kekesfalva... gerçekten önemsiz bir şey bu.»

«Hayır, önemsiz bir şey değil bu... bu **çok** büyük... bana yaptığınız **çok** büyük bir yardım... **çok** büyük bir yardım ve eğer...» (Olduğu yerde sanki biraz ufaldı ve sesi de ürkekçe çıkmaya başladı) «Eğer günün birinde ben de bir şeyler... sizin için bir şey yapabilseydim... belki sizin...»

Ürkek bir hareket yapmış olmalıyım, (Ücretimi hemen ödemek mi istiyordu?) çünkü o her heyecanlanışındaki kekeleyerek konuşmasına hemen ekledi :

«Hayır, yanlış anlamayınız beni... ben yalnızca düşündüm... maddeyle ilgili değerlerden söz etmiyorum... yani yalnızca... demek istiyorum ki... çok iyi ilişkilerim vardır... bakanlıklarda ve savaş bakanlığında da tanıdığım pek çok kişi vardır... ve günümüzde insanın her zaman güvenebileceği kişilere sahip olması her bakımdan yararlıdır... yalnızca böyle demek istedim ben... herkes için bir an gelebilir... yalnızca bu... yalnızca bunu söylemek istemiştim.»

Bana ellerini uzatırkenki çekingenliği yüzünden utanmıştım. Birlikte olduğumuz süre boyunca hiç yüzüme bakmamış, ellerine doğru konuşmuştu hep. Ancak şimdi başını doğrulttu ve çıkarmış olduğu gözlüğünü elleriyle aradıktan sonra, titrek parmaklarının arasında evirip çevirmeye başladı.

«Belki de,» diye mırıldandı sonra, «artık dönsek iyi olur... yoksa, uzun süre kaybolduğumuzu fark edebilir. Ne yazık ki, ona karşı çok dikkatli davranmak gerekiyor. Hastalandığından beri... başkalarında olmayan, bambaşka bir duyarlılık kazandı. Odasında oturduğu halde, evin içinde olanların hepsini biliyor... daha karşısındaki ağzını açmadan her şeyi anlayabiliyor... Bu durumda belki de... bu yüzden, kuşkulanmaya başlamadan gidersek daha iyi olur bence.»

Öbür tarafa geçtik. Tekerlekli iskemlesine oturmuş, salonda bizi bekliyordu Edith. İçeri girdiğimizde, sanki, neler konuştuğumuzu sıkıntıyla eğilmiş alınlarımızdan anlamak istermiş gibi, keskin gözlerini üstümüze çevirdi. Ama hiçbir şey çıtlatmadığımız için, tüm akşam boyunca sessiz ve içine dönük kaldı.

***

Daha tanımadığım bir doktora, hastanın iyileşebilme

olasılığını elden geldiğince rahat bir biçimde sormanın pek «kolay» bir iş olduğunu söylemiştim Kekesfalva'ya ve dışardan bakıldığında, bana yüklenmiş olan bu görev gerçekten de pek kolaydı. Fakat, hiç beklenmeyen bu görevin benim için ne anlama geldiğini anlatabilmek oldukça zor. Yalnızca kendi girişimleri ve gücü ile üstesinden gelebileceği, hiç beklenmeyen bir görevle yükümlü kılınmış olduğunu görmek kadar hiçbir şey, genç bir erkeğin karakterinin şekillenmesini etkileyemez ve kendine olan güvenini arttıramaz. Tabi ki daha önce de sorumluluk yüklenmem gerekmişti; ama bunlar hep görevle, askerlikle ilgiliydi. Bir subay olarak, üstümden aldığım ve önceden belirlenmiş bir etki alanı dahilinde gerçekleştirilmesi gereken emirlerdi bunlar; bir süvari bölüğüne kumanda etmek, bir nakliye işine göz kulak olmak, at satın almak, erat arasındaki anlaşmazlıkları uzlaştırmak gibi. Ama tüm bu emirler ve uygulamalar askeri kurallarla önceden belirlenmişti. Yazılmış veya basılmış yönergelere bağlıydı bunlar ve görevimi gereğince yapamayacağım kuşkusuna kapıldığımda, kıdemli ve görgülü bir arkadaşıma danışabilirdim. Ama Kekesfalva'nın ricası, içimdeki o subaya değil, yetenek derecesini ve gücünü yeni tanıyacak olduğum, içimdeki o bilinmeyen bana yönelikti. Ve bu yabancı insanın, içinde bulunduğu zor durumda tüm dostlarının, tanıdıklarının arasından özellikle beni seçmiş olması, gösterilen bu güven, daha önceleri görev veya dostluk bakımından elde etmiş olduğum tüm övgülerden daha mutlu etmişti beni.

Fakat, bu mutluluğa belirgin bir şaşkınlık da eşlik ediyordu. Çünkü Edith kısa bir süre önce, şimdiye kadarki ilgimin ne kadar donuk ve kayıtsız olduğunu belirtmişti. Haftalar boyunca bu eve girip çıktığım halde, en doğal, en gerekli soruyu sormamıştım: Bu zavallı hep böyle kötürüm mü kalacak? Organların bu güçsüzlüğüne karşı

doktorluk sanatı bir çare bulabilir mi? Dayanılamayacak bir ayıp bu; bir tek kere olsun, ne İlona'dan, ne babasından, ne de alay doktorundan bilgi almayı düşünemedim. Kaderci bir davranışla, kötürümlük olgusunu bir yazgı olarak kabullenmiştim. Babaya yıllardır işkence eden huzursuzluk işte bu yüzden bir mermi gibi işlemişti içime. Ya bu doktor zavallı çocuğu acılarından gerçekten de kurtarabilecekse! Eğer bu zavallı kelepçeli bacaklar yeniden özgürce hareket edebilecek, Tanrının haksızlığına uğramış bu varlık günün birinde yine kendi kahkahalarının peşine düşerek merdivenlerden bir aşağı bir yukarı uçuşacak olursa! Bu olasılık birden sarhoş etmişti beni sanki. O zaman ikimizin veya üçümüzün at üstünde kırlarda dolaşibileceğimizi, o hapishane odasında beni bekleyeceğine, daha kışla kapısında karşılayıp birlikte gezintilere çıkabileceğimizi düşünmek çok zevkliydi. Bu yabancı doktorun ağzını aramak için saatleri sabırsızlıkla sayıyordum artık; belki Kekesfalva'nınkinden de büyük bir sabırsızlıkla. Hayatım boyunca üstlenmiş olduğum görevlerin hiçbiri böylesi bir öneme sahip olmamıştı benim için.

İşte bu yüzden, alışılmış saatten daha erken gittim ertesi gün. Bu sefer İlona yalnız karşıladı beni. Doktorun Viyana'dan geldiğini, şimdi Edith'in yanında olduğunu ve görünüşe bakılırsa bu sefer onu inceden inceye muayene ettiğini söyledi. İki buçuk saattir evdeymiş ve herhalde Edith artık yanımıza gelemeyecek kadar yorgun olmalıymış. Eğer yapabilecek daha güzel bir şey aklıma gelmiyorsa, bu sefer kendisinin arkadaşlığı ile yetinmem gerekecekmiş. Bu açıklamadan çıkardığım sonuca göre (Bir gizi yalnızca iki kişi olarak paylaşmak insana gurur verir hep) aramızdaki anlaşmayı Kekesfalva ona açıklamamıştı. Hiçbir şey belli etmemeye çlıştım ben de. Vakit geçirmek için satranç oynamaya başladık ve sabırsızlıkla beklenen adımlar yan odadan duyulana kadar bir saat kadar geç-

mesi gerekti. Sonunda, Kekesfalva ve Doktor Condor konuşarak salona girdiler ve belki de anlaşılabilecek olan belirgin şaşkınlığımı saklamaya çalışmam gerekti; çünkü bu Doktor Condor'u ilk görüşümde büyük bir düş kırıklığına uğramıştım. Tanımadığımız bir kişi hakkında pek çok ilgi çekici şeyler anlatıldığında, görsel hayal gücümüz hemen çalışmaya başlayarak, o kişiye uygun bir görüntü kazandırabilmek için, en romantik anı malzemelerini kullanır. Kekesfalva'nın anlattığı gibi yetenekli bir doktoru gözümde canladırabilmek için ben de, normal bir rejisörün veya tiyatro berberinin «doktor» olarak sahneye çıkarabileceği bir tipi gözümde canlandırmıştım; tinsel bir yüz, insanın içine işleyen keskin gözler, üstünlük taslayan davranışlar, pırıltılı ve esprili sözler. Ender kişilerin ilk bakışta tanınabilmeleri için doğanın onlara ender bir görünüm kazandırmış olması gerektiği kuruntusuna körü körüne kapılırız hepimiz. İşte bu yüzden, kısa boylu, şişmanca, miyop ve kel kafalı, buruşuk gri giysisi kül lekesi içinde ve gravatı kötü bağlanmış bir kişinin önünde hazırlıksız olarak eğilmem gerektiğinde midemde can sıkıcı bir ağırlık hissettim. Gözümde canlandırdığım o araştırıcı keskin bakışlar yerine, ucuz bir çelik gözlüğün ardındaki tümüyle kayıtsız ve uykulu bakışlarla karşılaşmıştım. Kekesfalva beni daha tanıtmadan, Condor bana küçük ve nemli elini uzatarak, bir sigara yakabilmek için sigara masasına doğru ilerledi. Davranışları tembelceydi.

«Evet, işte sonunda gelebildik. Ama korkunç derecede aç olduğumu itiraf etmek zorundayım, sevgili dostum. Hemen yemeğe oturabilirsek çok sevinirim. Eğer yemek daha hazır değilse, Josef belki de bana önceden tereyağlı ekmek gibi bir şeyler getirebilir.» Ve sonra kendini koltuğa atarken sürdürdü: «Özellikle bu öğleden sonra ekspreslerinde yemekli vagon olmadığını her seferinde unutuyorum. Avusturya'ya özgü bir devlet umursamazlığı

daha...» Ve : «Ah, bravo!» diye kendi sözünü kesti, yemek odasının kapısının açıldığını görünce. «Senin titizliğine her zaman güvenilebilir, Josef. Buna karşılık olarak, ben de aşçıbaşınıza layık olmaya çalışacağım. Bugün bu lanet olası koşuşturma yüzünden öğle yemeği bile yiyemedim.»

Aynı zaman da hiç beklemeden yemek odasına geçerek, hemen bir iskemleye oturdu ve önüne peçetesini sıkıştırarak, zevkle (Benim için gürültülü) çorbasını içmeye koyuldu. Bu zorunlu çalışkanlık sırasında ne Kekesfalva'ya ne de bana hiçbir şey söylemedi. Yalnızca yemekle ilgileniyor ve aynı zamanda da miyop bakışlarıyla şarap şişelerini süzüyordu.

«Enfes! Szomorod şarabı ve hem de 1897 ürünü! Son gelişimden tanıyorum bunu. Yalnızca bu şarap için bile gelinebilir buralara. Hayır, Josef, kadehimi doldurma daha, önce bir bardak bira isterim... evet, teşekkürler.»

İri ve uzun yudumlarla bardağı boşalttı ve servis tabağından önüne iri parçalar aktararak, ağır ağır çiğnemeye koyuldu. Sanki bizi hiç görmüyormuş gibi davrandığı için, yemeğin tadını çıkarmaya çalışanı yan taraftan inceleyebilme fırsatı bulabilmiştim. Bana öylesi bir coşkuyla övülmüş olan adamın yusyuvarlak rahat yüzünü, çukurluklar ve sivilcelerle dolu patates burnunu, belirsiz çenesini, koyu bir sakal gölgesinin çevrelediği kırmızı yanaklarını, kısa ve kalın boynunu düş kırıklığı içinde süzüyordum. Tam anlamıyla, Viyana'lıların «sumper» olarak adlandırdıkları, iyi yürekli, somurtkan ve ağzının tadını bilen biri. Aynı bu tarife uygun bir rahatlıkla oturup yemek yiyişi, düğmelerinin yarısı iliklenmiş buruşuk yeleği, çiğneyişindeki rahatlığı inatla sürdürüşü giderek sinirime dokunmaya başlamıştı. Belki de aynı masaya ilk oturuşumda o yarbayın ve fabrikatörün bana nasıl saygılı davrandıklarını anımsamıştım. Ayrıca, yemeyi ve içmeyi böylesine seven, şapırtılı dudakları ile tadına bakmadan

önce şarabı hep ışığa doğru kaldıran bu adamdan, böylesi gizli bir soruya yeterli bir yanıt alabileceğimden de kuşku duyuyordum.

«Ee, ne var ne yok buralarda bakalım? İyi ürün alınabilecek mi dersiniz? Şu son haftalar pek kuru, pek sıcak değil miydi sizce? Böyle bir şey okumuştum gazetede. Ya fabrika ne durumda? Şeker kartelinde fiyatları yükseltiyor musunuz yine?»

Böylesine savsak ve daha doğrusu, hiçbir yanıt beklemeyen tembelce sorularla çiğnemesine ve tıkınmasına bazen ara veriyordu Condor. Varlığımın farkına varmamış olmayı inatla sürdürüyordu ve doktorların kabalıkta ne kadar ileri gidebileceklerini çok iyi bildiğim halde, bu yumuşak yüzlü hödüğe karşı içimden kızmaya başladım. Bezginliğim yüzünden bir tek söz bile söylemiyordum.

Ama o, bizim varlığımız yüzünden kendini hiçbir sıkıntıya sokmayı düşünmüyordu. Sonunda, siyah kahvenin hazır beklediği salona geçtiğimizde de, Edith'in akla gelebilecek her türlü lüksle donatılmış koltuğuna, içini rahatça çekerek bıraktı kendini. Kızgınlık kişiyi yalnızca huysuz yapmakla kalmayıp, aynı zamanda da sağgörülü kıldığı için, bu tembelce oturuş sırasında, sarkık çoraplı bacaklarının kısalığını, göbeğinin yağlılığını büyük bir zevkle saptamaktan kendini alamamıştım.

Sonra da, onu yakından tanıyabilmenin benim için hiçbir anlamı olmadığını belirtmek için, ona sırtımı dönecek biçimde düzeltmiştim koltuğumu. Fakat, benim meydan okuyucu suskunluğuma ve Kekesfalva'nın sinirli gidiş gelişlerine hiç aldırmayan (Puroları, çakmağı ve konyağı rahatça elinin altında bulabilmesi için, adamcağız odada koşuşturup duruyordu) Doktor Condor, ikisini yedek olarak kahve fincanının yanına bıraktığı üç puroyu kutudan alırken, o çok rahat koltuğa hâlâ istediğince yerleşememiş görünüyordu. En rahat şekli bulana kadar koltu-

ğun orasını burasını kurcalayıp durdu. Ancak ikinci fincan kahveyi bitirdikten sonra da, karnı doymuş bir hayvan gibi, rahatça bir soluk aldı. İğrenç, iğrenç, diye düşündüm. Ama işte tam o sırada hareketlendi ve Kekesfalva'ya alaylı bir biçimde bakmaya başladı.

«Kendinize niçin böylesine işkence ediyorsunuz? Size bir an önce rapor verebilmem için, herhalde bu nefis puroyu içmemi bile çok görüyorsunuzdur bana! Ama beni tanırsınız. Yemekle doktorluğu birbirine karıştırmaktan pek hoşlanmadığımı bilirsiniz. Ayrıca, gerçekten de çok aç ve yorgundum. Sabahın yedi buçuğundan beri hiç aralıksız koşuşup duruyorum ve artık midem kadar kafamın da kurumuş olması gerektiğini düşünmeye başlamıştım.» (Yavaşça içine çektiği puro dumanını halkalar halinde koyuverdi ağzından) Evet, sevgili dostum, artık başlayabiliriz! Her şey yolunda gidiyor. Yürüme ve uzanma alıştırmaları, hepsi çok iyi. Geçen seferden beri belki de bir atomcuk bir gelişme olmuş. Dediğim gibi, memnun olmamız gerekir. Yalnız,» (Purosundan bir duman daha çekti) «yalnız, genel durumda... ruhsal denen durumda, onu bugün biraz... ama hemen ürkmeyin, sevgili dostum... onu bugün biraz değişmiş buldum.»

Uyarılmış olduğu halde, Kekesfalva ölçüsüz bir korkuya kapıldı. Elinde tuttuğu kaşığın nasıl titrediğini görebiliyordum.

«Değişmiş... ne demek istiyorsunuz... nasıl değişmiş?»

«Değişmiş demek değişmiş demektir... Kötüleşmiş demedim ben, sevgili dostum. Goethe babanın da demiş olduğu gibi, sözlerimi değiştirmeyiniz. Neler olduğunu şimdilik ben de pek bilemiyorum, ama... ama herhangi bir karışıklık var işte!»

Yaşlı adam kaşığını hâlâ elinde tutuyordu. Onu indirecek gücü yoktu anlaşılan.

«Ne... karışık olan nedir?»

Doktor Condor şöyle bir kafasını kaşıdı.

«Evet, bir bilebilseydim! Ama yine de telaşlanmayın siz. Yaptığımız akademik bir konuşma, saçmalık değil ve bir kez daha açıkça söylemeyi uygun görüyorum: Sağlık durumu değişmiş değil, kendisinde bazı değişiklikler olmuş! Ne olduğunu anlayamadığım bir şeyler vardı bugün onda. İlk olarak, herhangi bir biçimde etki alanımdan çıkmış olduğunu sezdim bugün.» Purosundan birkaç nefes çektikten sonra, hareketli küçük gözlerini Kekesfalva'ya çevirdi.

«Biliyor musunuz, en doğrusu, bu konuya açıklık getirmek. Birbirimizden çekinmemize hiç gerek yok, açık kartla oynayabiliriz. Şimdi... sevgili dostum, şimdi bana lütfen açıkça ve dosdoğru söyleyiniz: O sonsuz sabırsızlığınız yüzünden bu arada başka bir doktor mu çağırdınız? Benim yokluğumda Edith'i bir başkası muayene veya tedavi etti mi?»

Sanki büyük bir rezaletle suçlanmış gibi sıçradı Kekesfalva:

«Ama, Tanrı aşkına Doktor, çocuğumun başı için yemin ederim ki...»

«Tamam... tamam... yemin etmenize gerek yok!» diye atıldı hemen Condor. «Yeminsiz de inanıyorum size. Başka sorum yok. Bitti! Hedefi tutturamadım işte. Yanlış bir tanı, profesörlerin ve saray doktorlarının da başına gelebilir. Böyle bir aptallık... ve yemin edebilirdim ki... Bu durumda, herhalde başka bir şey olmalı... fakat garip, çok garip... İzin verirsiniz herhalde...»

Fincanını üçüncü kez siyah kahveyle doldurdu.

«Evet, ama nesi var kızımın? Değişen nedir?.. Ne demek istiyorsunuz?» diye mırıldanıyordu yaşlı adam kıpkuru dudaklarıyla.

«Sevgili dostum, insanın işini çok zorlaştırıyorsunuz.

Hiçbir telaşa gerek yok. Bir kere daha söz veriyorum size, şeref sözü! Eğer gerçekten önemli bir durum olsaydı herhalde bir yabancının önünde... pardon Teğmenim, saygısızlık etmek istememiştim. Yalnızca belirtmek istiyorum ki... o zaman böyle koltukta oturarak konuşmaz ve bu iyi konyağınızdan rahatça içmezdim.» (Gerçekten de çok iyi bir konyak).

Yeniden arkasına dayandı ve kısacık bir süre için gözlerini yumdu.

«Evet, ondaki değişikliğin ne olduğunu hemen açıklayabilmek çok zor, çünkü bu, anlatılabilirliğin en üst veya en alt sınırında olabilir. Ama, önce tedaviye başka bir doktorun karıştığını düşündüysem, Edith'le aramızdaki ilişkinin bugün ilk olarak rayından çıkması yüzünden oldu bu.

O normal kontak yoktu aramızda artık... bakınız... belki bunu daha belirgin biçimde açıklayabilirim. Demek istiyorum ki... uzun süren bir tedavide doktor ve hasta arasında belli bir kontak, önüne geçilemeyecek bir kontak oluşur... sonuç olarak «dokunmakla», yani bedensellikle ilgili olduğu halde, bu ilişkiden bir kontak olarak söz etmek hatta belki de biraz kaba kaçabilir. Bu ilişkide, güven ve güvensizlik garip bir şekilde birbirine karışır ve çekicilikle iticilik karşı karşıya gelir; işte böylece, bu karışım günden güne değişiklikler gösterebilir, biz buna alışığızdır. Bazen hasta doktora değişik görünür, bazen de doktor hastaya. Bazen birbirlerini yalnızca bir tek bakışla anlayabildikleri halde, bazen de birbirlerinin dediklerini hiç algılayamazlar... Evet, çok, çok tuhaftır bu dalgalanmalar ve ne anlaşılabilirler, ne de ölçülebilirler. Çok kaba bir kıyaslama yapmış olma tehlikesine karşın; bu ancak bir kıyaslama ile açıklanabilir. Bakınız, bir hastanın durumu şöyledir: Birkaç gün uzakta kaldıktan sonra dönüyorsunuz ve yazı makinenizi alarak yazmaya başlıyorsunuz,

Görünüşe göre makinenin yazısında hiçbir değişiklik yok, eskisi gibi yine çok iyi yazıyor; ama gene de, açıklayamayacağınız herhangi bir şey yüzünden anlıyorsunuz ki, onunla başka birisi bir şeyler yazmış. Veya siz, Teğmenim, atınızı başkasının iki günlüğüne ödünç almış olduğunu, ona biner binmez kesin bir şekilde anlayabilirsiniz. Adım atışlarındaki o alışkın olduğunuz esneklik yoktur, duruşu değişmiştir, sizin o bildiğiniz eski at değildir artık ve bunun nasıl anlaşılabildiğini siz de yeterince tanımlayamazsınız. İşte öylesine belirlenemeyecek küçüklüktedir bu değişiklikler... Bunların çok kaba kıyaslamalar olduğunu biliyorum, çünkü bir doktorun hastasıyla olan ilişkisi doğal olarak çok daha naziktir. Son görüşümden bu yana Edith'de olan değişiklikleri tam olarak tanımlamak zorunda kalsaydım, gerçekten çok zor duruma düşerdim. Ama bir şeyler, anlayamadığım bir şeyler var (İşte bunu anlayamadığım için kızıyorum). İç dünyasında bazı değişiklikler olmuş.»

«Ama nasıl... nasıl belli ediyor bu kendini?» diye soludu Kekesfalva.

Onu yatıştırmak için Condor'un harcadığı çabaların boşa gitmiş olduğunu görüyordum. Alnı ter içindeydi.

«Kendini nasıl belli ediyor? Ufak tefek şeylerle, hesaba kitaba uymayan davranışlarla. Daha uzanma denemelerinde bana karşı koymaya çalıştığını fark ettim.

Daha doğru dürüst muayeneye başlamadan isyan bayrağını çekiverdi: «Gereksiz! Her zamankinden değişik değil bu da.» Halbuki, varacağım kararı her zaman **sabırsızlıkla** beklerdi. Sonra, bazı belirli hareketler yapmasını istediğimde, şunun gibi aptalca sözler söyledi : «Ah, nasıl olsa bunun da yararı olmayacak» veya «Bununla da bir ilerleme sağlanamaz.» Kabul ediyorum, (Bu tür sözler gerçekte pek önemli değildir) keyifsizlik ve yorgun sinirler! Ama sevgili dostum, bugüne kadar Edith buna

benzer hiçbir şey söylemiş değildi. Kimbilir, belki de yalnızca keyifsizliktir... herkesin başına gelebilir.»

«Ama dediğiniz gibi, değil mi... sağlık durumunda bir kötüye gidiş yok?»

«Daha ne kadar namus sözü vermem gerekiyor size? Eğer en küçük bir şey olmuş olsaydı, bir baba olarak siz nasıl huzursuz olduysanız, ben de doktor olarak huzursuz olurdum. Ama gördüğünüz gibi, huzursuzluktan eser yok bende. Aksine, bu karşı koyuştan hiç mi hiç hoşnutsuzluk duymuyorum. Kızınızın şaşırtıcı davranışları olduğunu, birkaç hafta öncesine göre daha sert ve sabırsız davrandığını kabul ediyorum. Bu arada, herhalde size de kırmakta zorluk çektiğiniz çetin cevizler sunuyor olmalı! Ama böyle bir başkaldırı, öbür yandan da yaşama ve iyileşme isteğinin güçlendiğinin bir işaretidir. Bir organizma ne kadar normal ve güçlü çalışmaya başlarsa, doğal olarak hastalığına o kadar çabuk bir son vermek isteyecek, bunun için çaba harcayacaktır. Bana inanın, biz doktorlar, yumuşak başlı uslu hastaları hiç de sandığınız kadar çok sevmeyiz. Doktora en az yardımcı olan hastalar onlardır. Enerjik ve hatta öfkeli bir direncin başımızın üstünde yeri vardır. Çünkü bu anlamsız reaksiyonlar, bazen anlaşılamayan bir biçimde, en etkili tedavilerimizden daha iyi sonuçlar elde edilmesini sağlayabiliyor. Bir kere daha tekrarlıyorum: Hiçbir şekilde huzursuz değilim! Örneğin, şimdi yeni bir kür uygulamasına geçilmek istense, onun her tür yorgunluğa katlanabileceği düşünülebilir. Hatta belki de, bu olayda çok önemli bir yer tutan ruhsal güçleri oyuna katmanın şimdi tam zamanıdır! Bilmiyorum,» (Başını kaldırarak bize baktı) «acaba tam olarak anlayabildiniz mi beni?»

«Kuşkusuz,» dedim elimde olmayarak.

Ona yönelttiğim ilk sözdü bu. Her şeyi çok net olarak anlıyordum. Ama yaşlı adamda hiçbir hareket yoktu.

Bomboş gözlerle önüne bakıp duruyordu. Condor'un anlattıklarını prensip olarak anlamak istemediği için, hiçbir şey anlayamadığını seziyordum. Çünkü tüm dikkati ve korkusu sonuca yönelmişti: Sağlığına kavuşabilecek mi? Yakında mı? Ne zaman?

«Ama sözünü ettiğiniz kür hangisi? Hangi yeni kür... herhangi bir yeni kür uygulamasından söz etmiştiniz... Hangi yeni kürü denemek istiyorsunuz?» (Kendisine göre onda yeni bir umut ışığı bulduğu için, bu «yeni» sözcüğüne sımsıkı sarıldığını hemen anladım).

«Sevgili dostum, ne deneyeceğimi ve ne zaman deneyeceğimi bana bırakın siz. Sizden istediğim, baskı yapmaktan vazgeçmeniz. Hemen elde edilmesi olanaksız şeyler için ısrar etmeyin. Biz doktorlar bunun için her ne kadar rahatsız edici bir deyim kullanıyorsak da, sizin «olayınız» problemlerimin en önemlisidir ve öyle de kalacaktır. Elbet başarıya ulaşacağız.»

Yaşlı adam sessiz ve üzüntülü bakıyordu. O anlamsız-ısrarlı sorularından birini sormamak için kendini zor tuttuğunu görebiliyordum. Condor da bu sessiz baskıyı fark etmiş olmalı ki, birden ayaklandı.

«Tamam, değil mi, bugün için her şeyi konuştuk. İzlenimlerimi anlattım size ve daha fazlası herhalde gevezelik, zevzeklik olurdu. Eğer Edith önümüzdeki günlerde daha da şaşırtıcı davranacak olsa bile hemen korkuya kapılmayın, onda hangi vidanın gevşemiş olduğunu elbet anlayacağım. Yalnızca bir tek şey yapmanız gerekiyor: Hastanın çevresinde hep üzüntü ve korkuyla dolaşıp durmayın. Ve ikinci konu: Kendi sinirlerinize gerektiğince dikkat edin. Oldukça yorgun görünüyorsunuz ve eşelemeleriniz, kurcalamalarınızla, kızınıza haksızlık ederesine kendi sağlığınızla oynuyorsunuz. Sağlığınıza dikkat etmeye hemen bu akşamdan başlayarak, erkenden yatağa girin ve yarın sabah kendinizi güçlü ve taze hissedebil-

meniz için de, yatmadan önce birkaç damla valeryan alın. Hepsi bu kadar. Bugün için vizite sona erdi artık! Puromu bitirince yola çıkıyorum.»

«Gerçekten... gerçekten hemen gitmek mi istiyorsunuz?»

Doktor Condor yumuşadı :

«Evet, sevgili dostum. Bugün için paydos! Bu akşam için, uzunca bir gezinti önermiş olduğum yorgun bir hastam daha var! Sizin de gördüğünüz gibi, sabah yedi buçuktan beri ayaktayım, öğlene kadar hastaneye tıkılıp kaldım. Orijinal bir olay vardı... yani, ama şimdi bundan söz etmeyelim... Sonra trende, sonra burada ve özellikle biz doktorlar arada bir ciğerlerimizi havalandırmak zorundayız, ki kafamızı toparlayabilelim. Yani, bugün otomobil olmasın lütfen, şöyle bir gezinti yapmak istiyorum. Çok güzel bir mehtap da var. Tabi ki bu yüzden Sayın Teğmeni sizden ayıracak değilim; eğer doktor yasağına karşın yine de ayakta kalmak istiyorsanız, size arkadaşlık edebilir.»

Ama ben hemen görevimi anımsadım. Hayır, diye aceleyle açıkladım, yarın sabah göreve çok erken çıkmam gerekiyor ve aslında kalkmak için çoktan izin almış olmalıydım.

«Öyleyse, eğer sizce bir sakıncası yoksa birlikte yürüyebiliriz.»

İşte o zaman Kekesfalva'nın durgun bakışlarında bir kıvılcımlanma oldu : Görev! Sormak! Bilgi almak! O da anımsamıştı.

«Ben de hemen yatacağım,» dedi hiç beklenmeyen bir yumuşaklıkla. Aynı zamanda da, Condor'un ardından bana gizlice göz kırpıyordu. Uyarıya gerek yoktu, kalp atışlarımı gömleğimin kolluklarından algılayabiliyordum. Biliyordum, görevim başlamıştı artık.

Condor ve ben, kapıdan çıkar çıkmaz merdivenin ilk

basamağında ister istemez durakladık, çünkü ön bahçeye şaşırtıcı bir görüntü hakimdi. Salonda geçirdiğimiz hareketli saatler boyunca, pencereden dışarı bakmak hiçbirimizin aklına gelmemişti. Bu yüzden, karşılaştığımız kusursuz değişimle şaşırıp kalmıştık. Parlatılmış gümüş bir aynayı andıran dolunay, bulutsuz gökyüzünün ortasında duruyor ve güneşli günün ısıttığı hava çevremizi sarıyorken, aynı zamanda bu göz kamaştırıcı ışık sayesinde yeryüzünü büyülü bir kış kaplamıştı. Koyu gölgeleriyle sınırı belirleyen dümdüz budanmış ağaçların arasındaki yolun çakılları, yeni yağmış kar gibi parlıyordu. Bazen ışıkta bazen karanlıkta akaju ve cam gibi parıldayan ağaçlar taşlaşmışcasına hareketsiz duruyorlardı. Ay ışığını, bir parıltı yağmurunun altında boğulmuş gibi tüm sessizliği ile duran bu bahçedeki ürkütücülüğü ile daha önce hiçbir yerde görmemiştim. Bu kış görünüşlü ışığın büyüleyiciliği öylesine aldatıcıydı ki, merdiven basamağına ilk adımımızı atarken, sanki kaygan bir cama basıyormuş gibi irkilmiştik.

Alaca karanlık içinde bembeyaz çakıllı yolda ilerlemeye başlamıştık ki, birden dört kişi oluverdik. Güçlü ay ışığının tam olarak yansıttığı gölgelerimiz önümüzde yürüyordu. Tüm hareketlerimizi yansıtan bu inatçı kara yoldaşlarımızı izliyordum ister istemez. Bu gözlem sırasında, (Bazen çocukça duygulara kapılıyor insan) şişman ve kısa boylu yol arkadaşımınkine göre benim gölgemi daha uzun, ince ve gösterişli bularak garip bir rahatlık duydum. Bu üstünlük sayesinde, kendime olan güvenimde bazı olumlu kımıldanmalar olmuştu (İnsanın böylesi bir budalalığı kendine itiraf edebilmesi için epey cesaret gerektiğini biliyorum). En garip rastlantılar bile duyguları etkileyebilir ve özellikle en küçük dış görünüş farklılıkları cesaretimizi azaltır veya arttırır.

Hiç konuşmadan parmaklıklı kapıya ulaşmıştık. Onu

kapatmamız için zorunlu olarak geriye bakmamız gerekiyordu. Evin ön yüzü mavimsi fosfor sürülmüş gibi parlıyordu. Parlak bir buz kalıbı gibiydi sanki. Güçlü ay ışığı evi öylesine aşırı aydınlatıyordu ki, hangi pencerenin içerden, hangisinin dışardan ışık aldığı seçilemiyordu. Kapının sertçe çarpışı ile sessizlik ilk olarak bozuldu. Ürkütücü sessizliğin içinde duyulan dünyaya özgü bu sesle cesaret bulan Condor, hiç ummadığım bir rahatlıkla bana döndü :

«Zavallı Kekesfalva! Acaba ona kaba mı davrandım diye deminden beri kendime kızıp duruyorum. Beni daha saatlerce tutarak yüzlerce soru sormak veya aslında aynı soruyu yüz kere sormak istediğini tabi ki biliyorum. Ama artık dayanacak halim kalmamıştı. Çok zor bir gündü. Sabahtan akşama kadar hastalar ve pek çoğu da tedavide başarılı olunamayan türden.»

Bu arada, ay ışığını geçirmeyen ağaçların arasındaki yola çıkmıştık. Artık yoldaki çakıllar daha da beyaz parlıyordu ve bu parlak ışık oluğunun üstünde yürüyorduk. Ona duyduğum saygı yanıt vermemi engelliyordu ama, Condor sanki beni hiç fark etmiyordu.

«Sonra, bazı günler onun ısrarına dayanamıyorum. Biliyor musunuz, bizim mesleğin zor yanı hastalar değildir. Onlara nasıl davranılması gerektiği zamanla öğreniliyor, insan sonunda bunun için bir teknik geliştiriyor. Ayrıca, eğer hastalar şikayet ediyor ve soruyorlarsa, bu da ateş ve baş ağrısı gibi, onların sağlık durumlarıyla bağıntılıdır. Onların sabırsızlıklarını daha baştan hesaba katarız biz, buna hazırlıklıyızdır ve nasıl davranılması gerektiğini biliriz.

Her doktor, uyku hapları ve ağrı kesici damlalar gibi, yatıştırıcı saçmalıkları ve gerçek dışı sözleri de hazır bulundurur. Fakat, hiç davet edilmedikleri halde kendilerini hasta ile doktorun arasına atan ve hep «gerçeği» bilmek

isteyen akrabalar ve yakınlar kadar hayatımızı zehir eden başka hiç kimse yoktur. Sanki yalnızca bu bir tek insandır yeryüzünde hasta olan ve hep onun için uğraşılmalıdır, yalnızca onun için! Kekesfalva'nın sorup durmasına gerçekten kızmıyorum, ama biliyor musunuz, eğer sabırsızlık alışkanlık haline gelirse, bazen insanın sabrını taşırabiliyor. Kentte ağır bir hastam olduğunu ve her an ölümle karşılaşılabileceğini belki on kere anlattım ona. Bunu bildiği halde, her gün telefon üstüne telefon ediyor ve kaba güç kullanarak bir umut kazanmaya çabalıyor. Aynı zamanda da onun kendi doktoru olarak, bu heyecanların sağlığı için ne kadar kötü olduğunu biliyorum ve onun sandığından çok daha huzursuzum. Çok, pek çok huzursuzum! Durumun ne kadar kötü olduğunu bilmemesi bir şans eseri.»

Korktum. Demek ki durum gerçekten de kötü! Kendisinden sezdirmeden almak istediğim haberi Condor birden açıkça vermişti. Büyük bir heyecanla sıkıştırmaya çalıştım onu :

«Özür dilerim, Doktor Bey, buna üzüldüğümü anlayabilirsiniz sanırım... Edith'in durumunun bu kadar kötü olduğundan hiç haberim yoktu doğrusu...»

«Edith mi?»

Condor büyük bir şaşkınlıkla bana döndü. Başka birine söz söylediğini ilk olarak fark etmiş gibiydi.

«Neden Edith olsun ki? Edith'ten hiç söz etmedim ben... Siz beni tümüyle yanlış anladınız. Hayır, hayır, Edith'in durumunda değişiklik yok. **Ne yazık** ki hâlâ değişiklik yok! Ama beni üzen Kekesfalva ve her geçen gün üzüntüm biraz daha artıyor. Son aylar içinde nasıl değiştiğini anlayamadınız mı? Ne kadar kötü göründüğünü, her hafta biraz daha çöktüğünü fark edemediniz mi?»

«Bu konuda fikir yürütemem ki ben... Herr von Kekesfalva'yı tanıma şerefine erişeli ancak birkaç hafta oluyor ve...»

«Ah, tabi, haklısınız! Özür dilerim... bu durumda tabi ki anlayamazdınız... Ama ben, onu yıllardır tanıyan ben, bugün rastlantı olarak ellerine baktığımda kendi payıma çok ürktüm. Onların ne kadar saydam ve kemikli olduklarını fark etmediniz mi? Biliyor musunuz, eğer insan pek çok ölü eli görmüşse, o bilinen mavimsi rengi canlı bir elde her görüşünde ürker. Sonra... hemen duygulanışı da hoşuma gitmiyor. En önemsiz olayda gözleri yaşarıyor, en küçük bir korkuya kapıldığında sapsarı oluveriyor rengi. Özellikle, Kekesfalva gibi, önceleri tuttuğunu koparan canlı insanların kendilerini böylesine kapıp koyuvermeleri düşündürücüdür. Sert kişilerin birden yumuşayıvermeleri ne yazık ki pek iyi bir işaret değildir; hele birden iyilik yapmaya kalkışmalarından hiç hoşlanmam. O zaman kişinin iç dünyasında bir şeyler yolunda değil demektir. Şöyle bir iyice muayene etmeyi tabi ki uzun süredir düşünüyorum, ama ona yaklaşma cesaretini bir türlü bulamıyorum kendimde. Çünkü, Tanrı korusun, şimdi ona kendisinin hasta olduğu ve belki de sakat çocuğunu geride yalnız başına bırakarak ölebileceği düşüncesini aşılamak kadar korkunç bir şey olamaz! Bu çılgınca sabırsızlıkla ve hiç ara vermeden kızının hastalığını düşünmekle zaten kendine yeterince kötülük ediyor. «Hayır, hayır, Tegmenim, beni yanlış anladınız; en çok onun için üzülüyorum, Edith için değil... korkarım, bu yaşlı adamcağız uzun süre dayanamayacak.»

Moralim çok bozulmuştu. Bunu hiç düşünmemiştim. Yirmi beş yaşındaydım o zaman ve yakın bildiğim bir kişinin ölümünü görmemiştim daha. Biraz önce birlikte yemek yediğimiz, içtiğimiz, konuştuğumuz bir kişinin er-

tesi gün kefeninin içinde kaskatı yatabileceği düşüncesini aklıma sığdıramıyordum. Aynı zamanda da, kalbimde duymaya başladığım ince bir sızıdan, bu yaşlı adamcağızı gerçekten sevmeye başladığımı anladım. Bu duygulu heyecanım arasında ona bir şeyler söylemek istedim :

«Korkunç! Böyle bir şey korkunç olurdu. Böylesine zarif, böylesine cömert, böylesine iyi kalpli bir adam! Bugüne kadar rastladığım ilk gerçek Macar soylusu o...»

İşte o zaman şaşırtıcı bir şey oldu. Condor öyle ani bir hareketle durdu ki, ister istemez benim adımım da yarım kaldı. Bir süre dik dik baktı yüzüme, sonra başını kabaca çevirirken gözlüklerinin camı parladı. Ancak bir iki kere soluk aldıktan sonra, şaşkınlıkla sordu :

«Bir soylu?.. Hatta gerçek bir soylu?.. Kekesfalva mı? Özür dilerim Teğmenim... ama sanıyor musunuz ki... gerçekten... inanıyor musunuz... o gerçek Macar soylusu konusuna?»

Soruyu tam olarak anlayamamıştım. Yalnızca, saçma bir şeyler söylemiş olabileceğimi düşünüyordum. Sıkılarak açıklamaya çalıştım :

«Ben yalnızca kendime göre sonuçlar çıkarabilirim ve Herr von Kekesfalva her fırsatta kendini nazik ve iyi kalpli bir kişi gibi gösterdi... alayda bize hep Macar üst tabakasının özellikle kibirliliğinden söz ederlerdi... Fakat... ben... ondan daha iyisine hiç rastlamadım... ben... ben...»

Condor'un bana hâlâ şaşkınlıkla yan yan baktığını gördüğüm için sustum. Yuvarlak yüzü ay ışığında parlıyordu. Olduklarından iri görünmelerine yol açan bir biçimde parlayan gözlüklerinin ardındaki araştırıcı gözlerini belirsizce seçebiliyordum. Bu durum bana, çok güçlü bir büyülteçin altına yerleştirilmiş, çırpınıp duran bir böcekmişim duygusunu veriyordu. Eğer ortalık böylesine ıssız olmasaydı, şosenin üstündeki karşılıklı duruşumuz ga-

rip bir tablo yaratabilirdi. Sonra Condor başını eğdi, yürümeye ve sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi mırıldanmaya başladı :

«Fakat siz gerçekten de... garip bir kişi... özür dilerim, kötü bir niyetim yoktu. Ama bu gerçekten de çok garip. Bunu kabul etmek zorundasınız, çok garip... Duyduğuma göre, bir iki haftadır eve girip çıkmaya başlamışsınız. Ayrıca, küçük bir kentte yaşıyorsunuz, bir tavuk kümesinde ve hem de oldukça fazla gıdaklanan bir kümeste... ve Kekesfalva'nın üst tabakadan biri olduğunu sanıyorsunuz... Arkadaşlarınızın arasında hiç o bilinen... başkalarını küçük gören demek istemiyorum... yani, onun soyluluğunun pek öyle eskilere dayanmadığı hakkında bazı iğneleyici sözler duymadınız mı? Herhangi bir şey söylemiş olmalılar size ama!»

«Hayır,» diye karşılık verdim sertçe ve kızmaya başladığımı fark ettim (Kişinin «garip» ve «tuhaf» olarak değerlendirildiğini duyması hoş bir şey değil). «Üzgünüm, ama hiç kimseden bana bir şeyler açıklamasını istemedim. Arkadaşlarımın hiçbiriyle Kekesfalva hakkında hiçbir şey konuşmadım.»

«Garip!» diye mırıldandı Condor. «Garip. Sizi tarif ederken aşırılığa kaçtığını sanmıştım hep. Ve sizinle açık konuşmam gerekirse, onun coşkunluğunu biraz kuşkuyla karşılamıştım... Yalnızca dans sırasındaki o yanılgı yüzünden onlara gittiğinize ve sonra da gitmeye devam ettiğinize inanamamıştım... sempati duyduğunuz ve acıdığınız için demek! Bu yaşlı adamın nasıl sömürüldüğünü bilemezsiniz ve ben de kendi kendime (Size neden söylemeyeyim ki) sizi bu eve neyin çektiğini öğrenmeye karar verdim.

Düşündüm ki, bu kişi (Bunu edeplice nasıl açıklayabilirim acaba?) ya ne istediğini çok iyi bilen biridir ve kendine yarar sağlamak istiyordur veya namuslu bir deli-

kanlıdır. Eğer namuslu bir delikanlıysa, ruhsal yönden pek olgunlaşmamış olması gerekir; çünkü yalnızca genç insanlar tehlikeye ve felakete karşı garip bir merak duyarlar. Bu çok genç insanların içgüdüleri genellikle hiç yanılmaz ve duygularınızda siz de çok haklısınız... bu Kekesfalva gerçekten de kendine özgü bir kişi. Onun hakkında neler söylenebileceğini çok iyi bilirim ben ve özür dilerim ama, onun soylu bir kişi olduğunu söylemeniz çok komik geldi bana! Ama, onu buradaki herkesten daha iyi tanıyan birine inanın: Bu yaşlı adama ve zavallı çocuğuna dostça davrandığınız için utanmanız gerekmez. Size ne anlatırlarsa anlatsınlar, şaşırmamalısınız. Çünkü duyacaklarınızın, bugünkü acınacak haldeki, üzülünecek haldeki Kekesfalva ile gerçekten hiçbir ilişkisi olamaz.»

Hızla yürürken, yüzüme bakmadan söylemişti bunları Condor. Ancak bir süre sonra adımları biraz yavaşladı. Bir şeyler düşündüğünü sezdim ve rahatsız etmek istemedim onu. Dört beş dakika sessizce yan yana yürüdük. Karşıdan bir at arabası göründüğünde yol vermek için kenara çekildik ve köylü arabacı, gece yarısı bu ıssız yolda sessizce yürüyen bu garip çifte, teğmenle yanındaki kısa boylu, şişman, gözlüklü beye merakla bakmaya başladı. Araba geçip gitti ve Condor birden bana döndü:

«Bakın Teğmenim, yarıda bırakılmış işler, tamamlanmamış anıştırmalar her zaman kötü sonuçlar verebilir ve yeryüzündeki tüm kötülükler bu tür yarımlıklardan kaynaklanır. Belki de gerektiğinden fazlasını kaçırdım ağzımdan ve bu güzel duygularınız yüzünden şaşkınlığa uğratılmanızı istemem. Ayrıca, başkaları tarafından aydınlatılamayacağınız kadar meraklandırdım sizi ve gerçeklere uygun bilgileri dostlarınızdan alamayacağınızdan korkuyorum. İnsanın sürekli girip çıktığı bir evin kişileri hakkında hiçbir bilgiye sahip olmaması pek de normal sayılmaz. Herhalde ilerde, şimdiye kadarki gibi rahatça davranabilmeniz de olanaksızlaşabilecek. Eğer dostumuz hakkındaki bazı gerçekleri öğrenmek isterseniz, size büyük bir zevkle yardımcı olmaya hazırım.»

«Tabi, çok sevinirim.»

Condor saatini çıkardı.

«On bire çeyrek var. Rahat rahat iki saatimiz var daha. Trenim biri yirmi geçe kalkıyor. Ama bu tür şeylerin yol üstünde anlatılabileceğini pek sanmıyorum. Belki de rahatça konuşulabilecek bir köşe biliyorsunuzdur?»

Düşünmeye başladım.

«En iyisi, Erzherzog Friedrich Strasse'deki «Tirollu Şarapçısı». Oradaki küçük localarda insan hiç rahatsız edilmeden oturabilir.»

«Çok güzel! Tam istediğimiz gibi,» dedi ve yine hızlandırdı adımlarını.

Başka hiçbir söz söylemeden yolun sonuna kadar yürüdük. Biraz sonra kentin ilk evleri ay ışığında karşımıza dizildiler ve iyi bir rastlantı olarak, çoktan terk edilmiş sokaklarda hiçbir arkadaşımla karşılaşmadım. Neden bilmiyorum ama, eğer ertesi gün bana yol arkadaşımın kim olduğunu soracak olsalardı herhalde pek hoşlanmayacaktım bundan. O garip karmaşaya kendimi kaptırdığımdan beri, beni hep yeni ve gizemli derinliklere çektiğini sezdiğim labirente götürebilecek her izi korkuyla saklamaya çalışıyordum başkalarından.

Bu Tirollü Şarapçısı, adı kötüye çıkmışlıktan payını biraz da olsa almış, küçük ve rahat bir yerdi. Kentin tarihsel denebilecek eski bir iğri büğrü sokaklarından birindeki, bizim çevrenin pek değer verdiği bir otelin altındaydı. Arkadaşların bu otele değer vermeleri ise, çift yataklı bir oda (Gündüzleri bile) isteyenleri, gerekli kayıt işlemleriyle üzmeyecek kadar anlayışlı ve unutkan olan otel katibi ile ilgiliydi. Kısa veya uzun süreli kaçamak-

larda gerekli görülen gizlilik için de akıllıca bir önlem alınmıştı. Öyle ki, ulaşılmak istenen aşk yuvalarına otelin gözler önündeki ana kapısından değil, (Küçük bir kentte binlerce göz vardır) lokalin içinden yukarısı ile bağlantıyı sağlayan bir merdivenden gizlice çıkılabilirdi. Ama yine de, bu kuşku uyandırıcı lokalin şaraplarına diyecek yoktu doğrusu. Her akşam, ağır ve örtüsüz masaların başına çöken vatandaşlar, şarap kadehlerinin başında sessiz veya gürültülü bir ortamda ilçe ve dünya sorunlarını tartışırlardı. Şaraplarından ve sıkıcı beraberliklerinden başka hiçbir şey aramayan kendi halindeki içkicilerin yeri olan bu dört köşeli, biraz kabaca görünüşlü salonun çevresinde, bir basamak yükseklikteki bir koridora localar sıralanmıştı. İçerden dışarı ses geçirmeyecek biçimde izole edilmiş kalın tahta bölmeler, ayrıca gereksizce resimlerle de süslenmiş, içkiyle ilgili çocukça deyimlerle bezenmişti.

Ortadaki sahanlıktan sonra bu sekiz bölmenin kapıları öylesine kalın perdelerle örtülmüştü ki, neredeyse «özel oda» olarak nitelendirilebilirlerdi, zaten bir dereceye kadar da bu amaca hizmet ediyorlardı. Garnizon subayları veya gönüllüler bazen Viyana'lı kızlarla gözlerden uzak hoşça vakit geçirmek istediklerinde bu localardan birini kapatırlardı. Söylentiye göre, gerçekte disipline çok büyük önem veren Albay bile bu önlemi açıkça onaylamıştı. Çünkü, genç subayların neşeli anlarına sivillerin gereğinden fazla tanık olmasını doğru bulmuyordu. Gizlilik, içerdeki davranışlar bakımından da en başta gelen yasaydı burada. Lokalin sahibi Herr Ferleitner'in kesin emrine göre, Tirol ulusal giysileri giyinmiş garson kadınlar, bu kutsal perdeleri, önceden güçlü bir öksürük sinyali vermeden hiçbir zaman açamazlar veya özellikle zil çalınarak çağırılmadıkça, subay efendileri kesinlikle rahatsız edemezlerdi. Böylece, ordunun saygınlığı, zevkleri ile birlikte tam bir kusursuzlukla korunuyordu.

Bu tür bir locanın yalnızca rahat bir konuşma için kullanılması, bu lokalin tarihinde herhalde pek sık görülmemiş olmalıydı. Fakat, Doktor Condor'un yapmaya söz verdiği açıklamalar sırasında içeri giren bir arkadaşın selamı veya merakı ile rahatsız edilmek veya yüksek rütbeli bir subay girdiğinde saygıyla ayağa fırlamak düşüncesi utanç veriyordu bana. Daha Condor'la birlikte salondan geçerken sıkılmaya başladım. (Yabancı bir şişman beyle böyle başbaşa kalmış olduğum için yarın kimbilir neler söylenecekti.) Aynı zamanda da, küçük garnizon kentlerindeki o ay sonlarına özgü tenhalığı görünce rahatladım. Alaydan hiç kimse yoktu görünürde ve locaların tümü seçimimize hazır bekliyordu.

Herhalde gelip gitmelerini baştan önlemek isteyen Condor, iki litre beyaz şarap ısmarlayıp hesabı hemen ödedi ve öyle yüklü bir de bahşiş verdi ki, garson kız hemen saygıyla «afiyet olsun» diyerek, bir daha dönmemek üzere kayboldu. Perde kapandı ve artık yalnızca çok belirsiz bir şekilde birkaç bağırtı veya kahkaha duyulabilmeye başladı. Hücremizde tam anlamıyla izole edilmiş ve güvenlik altına alınmıştık. Condor önce benim bardağıma ve sonra da kendininkine şarap doldurdu. Davranışlarına hakim olan düşünceli haline bakarak, bana anlatmak istediklerini (Belki de anlatmak istemediklerini) içinden bir düzene sokmaya çalıştığını anladım. Sonunda yüzünü bana doğru çevirdiğinde, daha önce canımı sıkmış olan o uykulu ve rahat hali tümüyle yok olmuş, bakışları kararlılıkla ışıldıyordu.

«En doğrusu baştan başlamak ve şimdilik soylu Herr Lajos von Kekesfalva'yı bir kenara bırakmak. Çünkü, şimdi anlatacağım zamanda o daha ortada yoktu. Siyah giysili, altın çerçeveli gözlük kullanan bir mülk sahibi, bir soylu veya bir aristokrat yoktu o zamanlar. Var olan kişi yalnızca, Macaristan - Çekoslovakya sınırının yakı-

nındaki yoksul bir köyde yaşayan, zayıf, keskin gözlü ve sanırım genellikle «yaramaz Kanitz» olarak anılan, Leopold Kanitz adını taşıyan bir Yahudi çocuğuydu.»

Herhalde yerimden sıçramış veya herhangi bir şekilde şaşkınlığımın büyüklüğünü belirtmiş olmalıyım; çünkü, her şeyi bekliyordum ama, bunu değil. Fakat Condor rahatça gülümseyerek konuşmasını sürdürdü :

«Evet, Kanitz, Leopold Kanitz, bunu değiştirmek elimde değil. Ancak çok sonraları, bir bakanın emriyle bu ad uyumlu bir biçimde Macarlaştırıldı ve bir soyluluk damgasıyla süslendi. Burada uzun süre oturmuş, etkili ve iyi ilişkileri olan bir kişinin adını Macarlaştırabileceğini ve bazen de kendini soylular sınıfına geçirtebileceğini herhalde anımsayamadınız. Ama genç bir insan olarak nasıl bilebilirsiniz ki! Bu keskin gözlü kurnaz Yahudi bacaksızının, meyhanede içen çiftçilerin atlarına ve arabalarına göz kulak olduğu veya bir avuç patates için pazarcı kadınların sepetlerini evlerine taşıdığı zamandan beri köprülerin altından çok sular aktı

Yani, Kekesfalva'nın veya daha dooğrusu Kanitz'in babası bir soylu kişi değil, o küçük kentin kenar mahallesindeki bir meyhaneyi işleten kıvırcık saçlı bir Yahudi kiracıydı. Oduncular ve arabacılar orada sabahları veya akşamları durarak, gidişte veya dönüşte Karpat ayazına karşı bedenlerini yetmiş derecelik bir veya birkaç bardak rakıyla ısıtmaya çalışırlardı. Bazen bu akıcı ateş kafaları biraz fazla dumanlardı. Böyle zamanlarda masaları ve iskemleleri parçalarlardı ve Kanitz'in babası da böyle bir kavga sırasında öldürücü bir darbe aldı. Pazardan sarhoş dönen birkaç çiftçi itişmeye başladılar ve yoksul donanımını korumak için onları ayırmaya çalışan meyhaneciyi dev gibi bir arabacı köşeye doğru öylesine sertçe itti ki, adamcağız inleyerek yatıp kaldı. O günden sonra kan tükürmeye başladı ve bir yıl sonra hastanede öldü. Geriye

hiç para kalmamıştı ama, yürekli bir kadın olan anne, çamaşırcılık ve ebelik yaparak küçük çocuklarını geçindirdi. Ayrıca da dileniyordu ve yükünü küçük Leopold eve taşıyordu.

Ayrıca o da şurada burada birkaç kuruş kazanmaya çalışıyordu. Bakkalın ayak işlerini görüyor, köyden köye habercilik yapıyordu. Öteki çocukların neşeyle misket oynadıkları bir yaşta, neyin kaça satıldığını, nerede satış yapılıp nerede satın alınması gerektiğini, kişinin kendini nasıl yararlı ve vazgeçilmez kılabileceğini biliyordu o. Tüm bunların yanı sıra, bir şeyler öğrenebilecek zamanı da ayırabiliyordu kendine. Okumayı ve yazmayı ona haham öğretmişti ve o da öylesine kolay kavramıştı ki, daha on üç yaşındayken arada sırada bir avukata yazıcı olarak yardım edebiliyor, küçük esnafın hesaplarını ve vergi bildirim kağıtlarını birkaç kuruş karşılığında kaleme alabiliyordu. Işık savurganlığı yapmamak için, geceleri bekçi kulübesinin sinyal lambasının yanına oturarak, başkalarının attığı yırtık gazeteleri okur ve öğrenmeye çalışırdı. Daha o zamanlar, topluluğun yaşlıları sakallarını sallayarak, bu çocuğun ilerde bir şeyler olacağını söylerlerdi.

O köyden ayrılıp da Viyana'ya nasıl gidebildiğini pek bilmiyorum. Ama yirmi yaşına basıp buralarda ortaya çıktığında tanınmış bir sigorta şirketinin acentalığını yapmaya başlamıştı bile ve o yorulmak nedir bilmeyen yaradılışına uygun olarak, asıl görevine daha yüzlerce ufak tefek işi de ekledi. Galiçya'da «faktör» olarak anılan kişilerden biri, her şeyin ticaretini yapan, her şeyi sağlayan ve her yerde arz ve talep arasında köprü kurabilen bir kişi olmuştu. Önceleri pek önemsenmedi. Bir süre sonra fark edilmeye başlandı ve hatta ona ihtiyaç duydular. Çünkü her şeyden haberi vardı ve her şeyi biliyordu. Orada kızını evlendirmek isteyen dul bir kadın vardı, hemen

çöpçatanlığa soyundu. Şurada Amerika'ya göç etmek isteyen ve bunun için bilgiye ve evraklara ihtiyacı olan biri vardı, Leopold onları sağladı. Ayrıca, eski giysiler, saatler, antika eşyalar satın aldı. Tarlalara, mallara, atlara değer biçti ve değiş tokuş yaptı. Bir subay kefil aradığında hemen buldu. Yıldan yıla bilgisi arttı ve etki alanı genişledi.

Böylesine yorulmazlıkla ve inatçılıkla pek çok şey kazanılabilir. Ama gerçek zenginlikler hep, gelir ve gider arasındaki kuraldışı bağıntılar sayesinde oluşur. Oldukça kalabalık akrabalarına yardım etmek ve kardeşini okutmak için gerekli giderlerin dışında, dostumuz Kanitz'in bunca yıl süresince başka hiçbir gideri olmaması, onun yükselişindeki gizlerden biriydi. Kendisi için satın aldığı biricik belirgin eşya, siyah bir giysi ve çiftçilerin gözüne okumuş bir kişi gibi görünmesini sağlayan, o tanıdığınız altın çerçeveli gözlüktü.

Ama artık çoktan varlıklı bir kişi olduğu halde, dikkatli davranarak, hâlâ küçük bir acenta gibi davranmayı sürdürdü. Çünkü «acenta», mucizeler yaratan bir sözcük, ardına pek çok şeyin saklanabileceği geniş bir paltoydu ve Kekesfalva da onun ardına her şeyden önce, artık uzun süredir aracılık yapmayıp, sermayeci ve patron olduğu gerçeğini saklıyordu. Varlıklı olmak, varlıklı bilinmekten daha önemli görünüyordu ona (Sanki Schopenhauer' in öğreti dolu Paralipomena'sındaki, kişi olduğu gibi mi görünür, yoksa olmak istediği gibi mi, bölümünü okumuştu).

Aynı zamanda çalışkan, akıllı ve tutumlu bir kişinin önünde sonunda para sahibi olacağı gerçeği, öyle sanıyorum ki özel bir felsefi inceleme gerektirmez ve ayrıca beğenilecek yanı da yoktur; biz doktorlar, bazı kritik dönemlerde banka hesaplarının insanlara pek yarar sağlayamadığını çok iyi biliriz. Bizim Kanitz'in, servetini çoğaltmaya çalışmasının yanı sıra, başından beri adeta şeytanca

bir istekle bilgisini de arttırmaya çalışışı beni gerçekten çok etkilemiştir. Geceler boyunca demiryolunda, arabalardaki boş saatlerinde, lokantalarda ve iş gezilerinde hep okuyor ve öğreniyordu. Kendi kendinin avukatı olabilmek için, yasa kitaplarını ve esnaf tüzüklerini inceliyor, profesyonel bir antikacı gibi Londra ve Paris'teki açık arttırmaları izliyordu. Büyük yatırımlarda, parasal konularda bir banker kadar bilgi sahibiydi. Böylece, işlerinin giderek büyük boyutlara ulaşması adeta kendiliğinden gerçekleşti. Çiftçiden kiracıya, kiracıdan soylu toprak sahibine koşuyordu. Sonraları tüm ürünün ve ormanların satışına aracılık yaptı, fabrikalar teslim etti, ortaklıklar kurdu. Sonunda, onu hatta orduya bazı mallar sağlamakla görevlendirdiler ve artık o siyah giysi ve altın çerçeveli gözlükler bakanların bekleme odalarında sık sık görülmeye başladı. Ama yine de, bu yörede önemsiz bir acenta olarak tanınıyor ve sokakta karşılaşıldığında Kanitz'in selamına isteksizce karşılık veriliyordu; ta ki en büyük işini çevirip, yaramaz Kanitz'likten Herrn von Kekesfalva'lığa geçene kadar.»

Burada ara verdi Condor.

«İşte böyle! Bu anlattıklarım başkalarından duymuş olduklarımdır. Ama şimdi anlatacaklarımı kendisinden dinledim. Karısının ameliyatından sonraki gece sanatoryomun bir odasında şafak sökene dek oturup beklediğimiz sırada anlattı bana bunları. Bundan sonra anlatacaklarımın her birine kefil olabilirim, çünkü böyle anlarda yalan söylenmez.»

Kendine bir puro yakmadan önce, Condor düşünceli bir halde şarabından bir yudum aldı. Öyle sanıyorum ki, bu dördüncü puroydu ve bu süreklilik dikkatimi çekti. Bir doktor olarak, belirgin rahat-babacan tavrının, ağır ağır konuşuşunun ve göze çarpan kayıtsızlığının, o arada rahatça düşünebilmek için geliştirilmiş özel bir teknik ol-

duğunu anlamaya başlamıştım. Dumanlara sanki düş görüyormuşcasına dalgın dalgın bakarken, kalın ve adeta uykulu dudakları puroyu üç dört kere çekiştirdi. Sonra birden irkildi.

«Leopold veya Yaramaz Kanitz'in Kekesfalva'nın sahibi ve efendisi oluşunun öyküsü, Budapeşte.den Viyana'ya gitmekte olan bir yolcu treninde başladı. Artık saçlarına ak düşmüş kırk iki yaşında bir adam olduğu halde, dostumuz o yıllarda gecelerini hâlâ genellikle yollarda geçiriyordu (Zaman bakımından da cimrice bir tutumluluk). Her zaman üçüncü mevki ile yolculuk yaptığını özellikle belirtmeye de hiç gerek yok. Eski bir uygulayıcı olarak, gece yolculukları için özel bir teknik geliştirmişti. Önce sert banketin üstüne, bir açık arttırmada ucuza kapattığı ekoseli İskoç battaniyesini seriyordu. Sonra o vazgeçilemeyen siyah ceketini buruşmaması için özenle bir kancaya asıyor, altın çerçeveli gözlüklerini kabına yerleştiriyor, keten bezi yol çantasından (İşi hiçbir zaman bir deri çantaya vardıramamıştı) çıkardığı eski robdöşambrını giyiyor ve gözüne ışık girmesini önlemek için de kasketiyle yüzünü örtüyordu. Otururken de uyumaya alışkın olarak, böylece banketin bir köşesine çekilirdi. Gece için yatağa ve uyumak için rahatlığa gerek olmadığını Kanitz daha çocukluğunda öğrenmişti.

Ama bu sefer, kompartımandaki öteki üç kişi iş konuştukları için uyumuyordu. İş konuşulduğunu duyduğunda dinlemeden edemezdi Kaniz. Geçmiş yıllar boyunca, sahip olma hırsı gibi öğrenme hırsı da hiç azalmamıştı; bir kerpetenin iki ucu gibi, sanki demir bir vida ile birbirine kenetliydi bu iki hırs.

Aslında neredeyse uykuya dalmak üzereydi, ama boru sesi duymuş bir at gibi ürkmesine yol açan şey bir ra-kamdı : «Düşünün bir kere, aslında bu şanslı adam altmış

bin Kuronu sadece yaptığı bir aptallık yüzünden kazanıverdi.»

Kimin altmış bin Kuronu? Kim kazanmış altmış bin Kuronu? Sanki başından aşağı buz gibi sular dökülmüş gibi, hemen gözlerini açmıştı Kanitz. Atmış bin Kuronu kimin ve nasıl kazandığını öğrenmek zorundaydı.

Tabi ki dinlediğini üç adama belli etmiyordu. Tam tersine; gölgesiyle gözlerini saklamak ve uyuduğuna inanmalarını sağlamak için kasketini daha da aşağı çekti. Aynı zamanda da, tekerlek gürültüleri yüzünden hiçbir sözü kaçırmamak için, her sarsıntıyı kurnazca kullanarak onlara elden geldiğince yanaştı.

Heyecanla anlatan ve Kanitz'in bir boru sesi duymuşcasına gözlerini açmasına yol açan genç adamın, Viyana'lı bir avukatın yazıcısı olduğu anlaşıldı. Patronunun gerçekleştirdiği bu büyük vurguna duyduğu kızgınlık, heyecanla konuşturuyordu onu :

«Halbuki herif davayı olabildiğince çıkmaza sokmuş, içinden çıkılamayacak duruma getirmişti. Belki de elli Kuron kazanmış olduğu basit bir iş için, bir gün sonra kalkıp Budapeşte'ye gitti ve bu arada da o aptal inek iyice bir kazıklanmaya razı oldu. Her şey yolunda gidiyordu. Vasiyetname kusursuzdu. Orosvar'ın vasiyetnameyi yazdırırken aklının tam anlamıyla başında olduğuna ilişkin iki İsviçre'li doktorun tanıklıklarına karşı çıkılamazdı. Avukatlarının akşam gazetelerinde yayınlattığı skandal haberine karşın, bu yeğenler çetesi ve evlenme yoluyla akraba olmuş olan kişiler bir tek kuruş bile alamayacaklardı. Sonuçtan hiç kuşkusu olmayan ve nasıl olsa cuma günü karar verileceğini düşünen benim öküz patronum da, beş paralık bir iş için gönül rahatlığıyla Budapeşte yolunu tuttu. Bu arada da, karşı tarafın avukatı olan uyanık serseri, bu aptal ineğe bir dostluk ziyareti bahanesiyle yanaşmış ve o da sinirlerine hakim olamayarak kendini ko-

yuvermiş. ('Ben bu kadar çok parayı istemiyorum ki, ben yalnızca rahat bırakılmak istiyorum', diye bir kuzey diyeleği ile taklit etmiş genç adam.) Evet, rahat bırakılmak istiyormuş ve şimdi rahat artık. Hiç gereği yokken mirasın dörtte üçü ötekilerin eline geçti şimdi. Benim patronun gelmesini beklemeden, bu kafasız kadın, o en saçma, en aptalca uyuşma anlaşmasını izmalamış. Bir tek imza en az yarım milyona mal oldu ona!»

«Şimdi dikkat edin, Teğmenim,» diye bana döndü Condor. «Tüm bu söylev süresince dostumuz Kanitz bir kirpi gibi köşesinde kıvrılmış, kasketini gözlerinin üstüne kadar indirmiş ve bir toplu iğne imalatçısı gibi, her söze dikkat etmişti. Konunun kiminle ilgili olduğunu ise hemen anlamıştı. Çünkü Orosvar davası o sıralarda tüm Macar gazetelerinin baş sayfasında yer alıyordu ve gerçekten de alışılmamış bir olaydı. Kısaca anlatıyorum :

Ukrayna'nın herhangi bir yerinden gelme çok zengin ve yaşlı Prenses Orosvar, kocasının ölümünü otuz beş yıl geride bırakmıştı. Kösele gibi sert, bir hüthüt kuşu kadar huysuzdu ve iki çocuğu da bir gecede difteriden öldükten sonra, yaşamaya hâlâ devam eden öteki Orosvar'lara karşı derin bir nefret duymaya başlamıştı. Sabırsızlık içindeki yeğenlerini ve akrabalarını yalnızca kötülük ve küskünlük yüzünden mirasından yararlandırmadan sekseh üç yaşına geldiğine inanılabilir sanıyorum. Miras düşüncesiyle yanıp tutuşan akrabalarından biri ziyaretine geldiğinde kabul etmiyor, en içten duygularla yazılmış aile mektupları bile masanın altına atılarak yanıtsız kalıyordu. Kocasının ve çocuklarının ölümünden sonra insanlardan uzak ve garip bir yaşam biçimi edinmiş, yılın iki üç ayında Kekesfalva konağında kalıyor ve hiç kimseyi kabul etmiyordu. Geriye kalan süre içinde de dünyayı dolaşıp duruyordu. Bir prensese yakışacak biçimde, Nis'de ve Montrö'de oturuyor, giyiniyor, soyunuyor, saçlarını tarattıyor, manikür ve makyaj yaptırıyor, Fransız romanları okuyor, bir sürü giysi satın alıyor, dükkandan dükkana dolaşıp bir Rus pazarcı kadını gibi bağırıp çağırıyordu. Varlığına katlanabildiği biricik kişi olan nedimesi de, doğal olarak pek rahat bir hayata sahip değildi. Zavallı sessiz kadıncağız, her gün üç huysuz köpeği doyurmak, fırçalamak, gezdirmeye çıkarmak, yaşlı kaçığa piyano çalmak, kitap okumak ve bir hiç yüzünden ağır hakaretlere boyun eğmek zorundaydı. Yaşlı bayan, (Bu alışkanlığı Ukrayna'dan getirmişti) bazen konyağı veya votkayı biraz fazla kaçırdığında, inanılır kaynaklardan öğrenildiğine göre hatta kadıncağızın dayağa bile boyun eğmesi gerekirmiş. Nis'de, Kan'da ve Montrö'deki tüm lüks yerlerde, dinlendiğine dikkat etmeden her zaman yüksek sesle konuşan, bir başçavuş gibi garsonlara bağırıp çağıran ve beğenmediği kişiler karşısında edepsizce suratını buruşturan bu saçları boyalı, basık suratı cilalı, iriyarı yaşlı kadını herkes tanırdı. Bu korkunç gezintiler sırasında o zavallı da bir gölge gibi hanımını izlemek zorundaydı. İnce, solgun benizli, ürkek bakışlı, sarışın bir kişi olan nedimenin, hanımının sürekli kabalıklarından utanç duyduğu ve aynı zamanda da ondan gerçek bir şeytanmış gibi korktuğu hemen belli olurdu.

Sonunda yetmiş sekiz yaşına geldiğinde, İmparatoriçe Elizabeth'in her zaman kaldığı Terittet'teki otelde Prenses Orosvar ağır bir zatürreye yakalandı.

Bu haberin hangi yollardan Macaristan'a ulaştığı anlaşılamadı. Ama birbirleriyle görüşüp bir karara varmadan, tüm akrabalar birbiri ardından koşup geldiler. Otele yerleştiler, haber alabilmek için doktora saldırdılar ve beklediler; onun ölümünü beklediler. Ama kötülük kişiye dayanıklılık kazandırır. Yaşlı katana kendine geldi ve günün birinde onun ilk defa salona ineceği duyulduğunda, sabırsız akrabalar birer birer kayboldular. Ama Orosvar,

mirasçıların bu pek endişeli gelişlerinin haberini almıştı. Duyduğu kin yüzünden, önce tüm garsonlara ve oda hizmetçilerine rüşvet vererek, akrabalarının ağzından çıkan her sözü kendilerine bildirmelerini sağladı. Hepsi doğruydu. Aceleci mirasçılar, kimin Kekesfalva'yı, kimin Orosvar'ı, kimin incileri, kimin Ukrayna'daki malları ve kimin Ofner strasse'deki sarayı alması gerektiği hakkında, aç kurtlar gibi kavga ediyorlardı. Bu ilk sarsıntıydı. Bir ay kadar sonra Budapeşte'li Dessauer adlı bir tefeciden gelen mektupta, yeğeni Dezsö'nün borçlarının daha uzun süre ertelenemeyeceği, ama onun da mirasa dahil edileceğinin kendisine yazılı olarak bildirilmesi halinde beklenebileceği bildiriliyordu. İşte bu, fırtınanın kopmasına yol açtı. Orosvar, Budapeşte'deki avukatına telgraf çekerek yanına çağırdı. Ona yeni bir vasiyetname hazırlattı ve (Kötülük, kişiyi ileri görüşlü yapar) aynı zamanda da davet etmiş olduğu iki doktor, vasiyetnamesini yazdırırken Prensesin aklının başında olduğuna tanıklık ettiler. Budapeşte'ye dönen avukat vasiyetnameyi de yanına aldı. Mühürlü vasiyetname avukatın kasasında altı yıl bekledi, çünkü yaşlı Orosvar ölmek için hiç acele etmedi. Sonunda vasiyetname açılabildiğinde, büyük bir sürprizle karşılaşıldı. Prensesin nedimesi tek mirasçı olarak gösterilmişti. Westfalen'li Bayan Anette Beate Dietzenhof adı böylece mirasçıların kulaklarında korkunç bir biçimde uğuldamaya başladı. Kekesfalva, Orosvar, şeker fabrikası, hara, Budapeşte'deki saray ona bırakılmıştı. Yalnızca, Ukrayna'daki mallarını ve parasını, doğup büyüdüğü kentte bir Rus kilisesi yapılması için bağışlamıştı yaşlı Prenses. Akrabalardan hiçbirine bir tek düğme bile bırakılmamıştı. Bu çirkin haksızlığın gerekçesi de belirtilmişti vasiyetnamede : «Çünkü ölümümü bekleyemediler.»

Büyük bir skandal patlak verdi. Çılgına dönen akrabalar avukatlara koşuştular ve onlar da alışılmış itirazları

yaptılar. Miras bırakanın aklının başında olmadığını, çünkü vasiyetnamesini ağır bir hastalık sırasında düzenlettiğini, bunun yanı sıra da nedimesine karşı hastalık derecesine varan bir bağımlılık içinde bulunduğu belirtildi.

Bu kişinin kurnazca bir davranışla aklını çelerek hastayı aldattığı su götürmez bir gerçekti. Aynı zamanda da olaya ulusal bir hava vermeyi denediler: İlk Macar Prensi Arpad zamanından beri Orosvar'lara ait olan mallar şimdi bir yabancıya, bir Prusya'lı kadına kalacaktı ve mirasın öteki bölümü de Rus kilisesine geçecekti. Budapeşte'de bundan başka bir şey konuşulmamaya başladı ve gazeteler konu hakkında sütunlar dolusu yazı yazdılar. Ama haksızlığa uğratılanların tüm bağırıp çağırmalarına karşın durum hiç de iyi değildi. Mirasçılar iki celsede davayı kaybettiler. Bir şanssızlık eseri olarak, Territte'li iki doktor da hâlâ hayattaydılar ve Prensesin o sıralardaki sağlıklılığını bir kez daha onayladılar. Yapılan soruşturmalarda öteki tanıklar da Prensesin son yıllarda biraz tuhaf davrandığını ama aklının tam anlamıyla başında olduğunu belirttiler. Tüm avukat düzenbazlıkları ve gözdağı vermeler sonuçsuz kalmıştı ve Dietzenhof lehine verilen kararın krallık hükümeti tarafından bozulması olasılığı yüzde bir olarak hesaplanıyordu. Kanitz, dava raporunu tabi ki okumuştu, ama yabancı para işleri öğretici konular olarak onu çok ilgilendirdiği için, bir tek söz bile kaçırmak istemiyordu. Ayrıca, acentalık zamanından Kekesfalva'yı iyi tanıyordu. Genç yazıcı anlatmayı sürdürüyordu bu arada :

«Budapeşte'den döndüğünde, bu aptal kadını kandırmış olduklarını görünce, bizim patronun nasıl telaşa düştüğünü düşünebilirsiniz. Orosvar'ı ve Ofner Strasse'deki sarayı istemediğini yazılı olarak belirtmiş, yalnızca Kekesfalva ve hara ile yemlenmeye razı olmuştu. Özellikle o kurt avukatın verdiği sözlere kanmış olmalı herhalde;

artık mahkemelerle uğraşmayacak ve hatta mirasçılar cömertçe davranarak avukatının ücretini bile ödeyeceklerdi. Ama gene de bu anlaşmanın avukatının ücretini bile ödeyeceklerdi. Ama gene de bu anlaşmanın geçerliliğine itiraz edilebilirdi. Çünkü bir noter huzurunda değil, yalnızca tanıklar önünde hazırlanmış ve imzalanmıştı. Ayrıca, beş parasız kalmış bu açgözlü çeteye, giderlerini karşılayamayacakları yeni davaları uzatarak pes ettirebilirdi. Bu kişilere hadlerini bildirmek ve anlaşmaya mirasçının lehine itiraz etmek tabi ki patronumun lanet olası görevivdi. Ama çete onun da yakasına yapışmayı becerdi. Hiç sesini çıkarmaması için altmış bin Kuronluk avukatlık ücreti önerdiler ona gizlice. O da, yarım saatlik bir konuşmadan sonra bir milyonluk maldan vazgeçirilmiş kadına duyduğu kızgınlıkla, anlaşmanın geçerliliğini onayladı ve parayı cebine attı.

Aptalca bir yolculuk yüzünden işleri berbat etmesine karşılık altmış bin Kuron, ne dersin bu işe? Ya, insanın şansı olmalı. En ahlaksız herife uykusunda veriyor Tanrı! Şimdi bu milyonluk mirastan kadının elinde yalnızca Kekesfalva kaldı ve tanıdığım kadarıyla onu da kısa sürede elinden kaçıracaktır; böyle bir sersem inek!»

«Onu da yapar mı dersin?» diye sordu öteki.

«Elinden kaçıracak diyorum sana! Saçmalık bu! Ayrıca, birilerinden duyduğuma göre, elindeki şeker fabrikasını şeker karteli kapmak istiyormuş. Sanırım, iki gün sonra genel müdür Budapeşte'den gelecekmiş. Orada yöneticilik yapan Petrovic adında biri de çiftliği kiralamak istiyormuş galiba, ama belki şeker karteli çiftliği de almak ister. Yeterince paraları var. Bir Fransız bankası, Bohemya endüstrisi ile ortaklık hazırlığı içindeymiş...»

Konuşma böylece genel konulara dökülmüş. Ama bizim Kanitz, kulaklarının yanmasına yol açacak kadar çok şey duymuştu. Kekesfalva'yı onun kadar pek az kişi

tanıyabilirdi. İçindeki mobilyaları sigortalamak için yirmi yıl önce gitmişti oraya. Petrovic'i de tanıyordu, hatta yaptığı o ilk işler sırasında çok iyi tanımıştı onu. Görünürde dürüstçe davranan bu adam, çiftlik yönetiminden her yıl cebine indirdiği büyük paraları, kendi aracılığı ile, işletilmek üzere Doktor Gollinger'e yatırırdı. Fakat Kanitz'in ilgisini çeken başka bir konu vardı: İçindeki Çin porselenlerinin, bazı mineli antikaların ve ipekli işlemelerin bulunduğu dolabı anımsamıştı. Tüm bu değerli şeyler, Rus elçisi olarak Çin'de bulunmuş olan Orosvar'ın büyükbabasının zamanından kalmaydı. Prenses hayattayken, değerlerini yalnızca kendisinin bildiği bu antikaları Şikago' daki Rosenfeld için satın almak istemişti. Çok ender parçalardı bunlar ve belki de iki üç bin Sterlin değerindeydiler. Yaşlı Prenses Orosvar, uzak doğu antikalarına Amerika'da hangi fiyatların ödendiğinden tabi ki habersizdi. Bu yüzden Kanitz'e kabaca çıkışarak, satılık malı olmadığını ve cehennemin dibine kadar yolu olduğunu söylemişti. Eğer bu parçalar hâlâ oradaysa (Kanitz bu düşünceyle titredi) ev, el değiştireceği sırada pek ucuza kapatılabilirdi. Ama tabi ki en iyisi, tüm eşyanın satış hakkını ele geçirmekti.

Bizim Kanitz, sanki birden uyanmış gibi yaptı, ustaca gerindi, esnedi ve saatini çıkardı; tren yarım saat sonra burada, bu garnizon kentinde duracaktı.

Hemen robdöşambrını çıkardı, vazgeçilemeyen siyah ceketini giydi ve hazırlandı. Tam iki buçukta trenden indi. Kırmızı Aslan oteline giderek bir oda tuttu ve sonucu belirsiz bir savaş öncesindeki komutanlar gibi, çok rahatsız uyudu. Saat yedide (Hiç zaman kaybetmemek gerekirdi) yataktan kalktı ve biraz önce geçmiş olduğumuz şoseye çıkarak konağın yolunu tuttu. Önce ben gitmeliyim, herkesten önce ben gitmeliyim, diye düşünüyordu. Budapeşte'li akrabalar gelip buraya konmadan her şeyi yoluna

koymalıyım! Eğer mobilyaların satışı söz konusu olursa hemen haber vermesi için Petroviç'i kandırmalı. Eğer gerekirse her şeyi onunla birlikte satışa çıkarmalı ve paylaşma sırasında değerli parçaları emniyet altına almalıydı.

Prensesin ölümünden beri konakta pek hizmetçi kalmamıştı. Bu yüzden Kanitz rahatça yakına sokulabilir ve her şeyi gözden geçirebilirdi. Güzel bir mülk, diye düşünüyordu. Çok iyi durumda, kepenkler yeni boyanmış, duvarlar güzelce badanalanmış, yeni bir çit... Evet, evet, bu kadar çok tamiratı neden yaptırdığını biliyor Petroviç, her faturada oturaklı bir komisyonu cebe indiriyordu! Ama bu herif şimdi nerede acaba? Büyük kapı kilitli. Kapıyı ne kadar hızlı çalarsan çal, yönetim binasının avlusunda hiçbir hareket yok. Lanet olsun, ya bu herif o akılsız Dietzenhof'u kandırmak için kalkıp Budapeşte'ye gittiyse!

Kanitz sabırsızlıkla bir kapıdan ötekine koşuyor, bağırıyor, ellerini çırpıp duruyordu ama, hiç kimse, hiç kimse yoktu! En sonunda, küçük yan kapıdan içeriyi gözetlerken, çiçek serasındaki bir kadına ilişti gözü. Camların ardından onun yalnızca çiçekleri suladığını fark edebiliyordu. Ama bilgi alabileceği bir kişi bulabilmişti çok şükür. Kanitz hızla cama vurmaya başladı. «Buraya bakın!» diye bağırıyor ve ellerini çırpıyordu. İçerde çiçeklerle uğraşan kadın birden ürktü ve sanki kabahatliymiş gibi, çekinerek kapıya kadar gelebilmesi epey sürdü. Koyu renkli bluzunun üstüne bir basma önlük giymiş olan sarışın, orta yaşlı, zayıfça kadın şimdi direklerin arasında, yarı açık makası hâlâ elinde olduğu halde duruyordu. Ona sabırsızlıkla çıkışmaya başlıyor Kanitz :

«İnsanı çok bekletiyorsunuz ama! Petrovic nereye takılıp kaldı?»

«Kim dediniz?» diye soruyor zayıf kadın şaşkın bakışlarla ve farkında olmadan bir adım gerileyerek, elindeki bahçe makasını arkasına saklamaya çalışıyor.

«Kim mi? Burada kaç tane Petrovic var ki? Yönetici Petrovic'den söz ediyorum!»

«Ah, özür dilerim... yönetici... yönetici bey... evet... onu ben de daha hiç görmedim... Viyana'ya gittiğini sanırım... Ama kadın onun akşama döneceğini umduğunu söylemişti.»

Umuyormuş, umuyormuş, diye düşündü Kanitz kızarak. Akşama kadar beklemek. Otelde bir gece daha zaman harcamak. Gereksiz yeni masraflar ve sonunun ne olacağı da belli değil.

«Kötü! Tam da gidecek günü bulmuş herif!» diye alçak sesle homurdanarak kadına dönüyor.» Bu arada konak gezilebilir mi? Kimsede anahtar var mı?»

«Anahtar?» diye şaşkınlıkla tekrarlıyor kadın.

«Evet, şeytan alasıca, anahtar! (Niye böyle aptalca sallanıp duruyor, diye düşünüyor. Herhalde içeri kimseyi sokmaması için Petrovic emir vermiş. Hah, bu korkak ineğin cebine bir bahşiş sokuşturmak yeter.) Hemen babacan bir tavır takınan Kanitz, Viyana yöresinin çiftçi ağzıyla konuşmaya başlıyor :

«Böyle korkmanıza gerek yok. Bir şey çalacak değilim. Yalnızca görmek istiyorum. Ee, ne diyorsunuz, sizde anahtar var mı, yoksa yok mu?»

«Anahtar... tabi ki anahtar var bende,» diye kekeliyor. «Ama... bilmiyorum, yönetici bey ne zaman...»

«Söyledim size, bu iş için Petrovic'inize ihtiyacım yok. Haydi, fazla maskaralığa gerek yok! Evin içini biliyor musunuz?»

Beceriksiz kadın daha da şaşırıyor.

«Tanıyorum sanırım... neyin nerede olduğunu biraz bilirim...»

Sümsük biri, diye düşünüyor Kanitz, ne kadar da be-

ceriksiz hizmetçiler çalıştırıyor bu Petrovic. Ve bağırarak emir veriyor :

«Ama artık çabuk olun, fazla vaktim yok!»

Önden yürümeye başlıyor ve kadın da başı önünde, huzursuzca onu izliyor. Giriş kapısında yeniden kararsızlığa kapılıyor.

«Aman Tanrım! Açın artık şu kapıyı!»

Bu kadın niye böyle aptalca ve şaşkınca davranıyor diye kızıyor Kanitz.

O eski ve ince çantasından evin anahtarını çıkarırken, ne olur ne olmaz diye bir kere daha soruyor :

«Burada başka ne görevler yapıyorsunuz siz?»

Artık iyice yılgınlığa kapılan kadın duruyor ve kızarıyor.

«Ben... ben... Prenses hanımın nedimesiydim.»

İşte o zaman bizim Kanitz'in soluğu kesiliyor (Onun gibi bir adamın böylesi bir şaşkınlığa uğratılmasının çok zor olduğuna inanabilirsiniz). Farkında olmadan bir adım geriliyor.

«Siz... Bayan Dietzenhof musunuz yoksa?»

«Evet,» diyor, sanki yalancılıkla suçlanmış gibi korkuyla.

Kanitz o güne kadar hayatında yalnızca bir tek şey tanımamıştı : Şaşkınlık. Ama o bir tek saniye içinde, Kekesfalva'nın mirasçısı Bayan Dietzenhof'a çıkışmış olduğunu anladığında korkunç bir şaşkınlığa kapıldı. Sonra hemen sesinin tonunu değiştirdi:

«Özür dilerim,» diye mırıldandı ve şapkasını çıkardı aceleyle.

«Özür dilerim, Sayın Bayan... Fakat Sayın Bayan'ın buraya gelmiş olduğunu kimse söylemedi bana... hiç haberim yoktu... Lütfen kusuruma bakmayın... yalnızca şey için gelmiştim...»

Takılıp kaldı, çünkü artık geçerli bir neden bulması gerekiyordu.

«Yalnızca sigorta konusuyla ilgiliydi... yıllar önce de buraya pek çok kereler gelmiştim, rahmetli Prenses Hanımın hayatta olduğu sıralarda. Ama o zamanlar ne yazık ki sizinle karşılaşmak fırsatı bulamamıştım, Sayın Bayan... Yalnızca bunun için, sigorta için... eşyaların hâlâ sağlam olup olmadıklarına bakmak için... bu bizim görevimizdir. Ama yine de pek acelesi yok bunun.»

«Ah, lütfen, lütfen,» diyor kadın korkuyla. «Bu tür konuları pek bilmem ben. Bay Petrovic'le görüşmeniz herhalde daha iyi olurdu.»

«Haklısınız, haklısınız,» diyor bizim Kanitz, aklını hâlâ başına toplayamamış bir durumda. «Tabi ki bay Petrovic'i bekleyeceğim. Ama Sayın Bayan, eğer sizin için zor olmayacaksa, konağın içine söyle çabucak bir göz atabilseydim işimi bitirmiş olurdum. Eşya bakımından herhalde pek bir değişiklik olmadı sanırım?»

«Hayır, hayır,» diyor hemen. «Hiçbir şey değişmiş değil. Eğer görmek istiyorsanız...»

«Çok iyisiniz,» diye eğiliyor Kanitz ve birlikte içeri giriyorlar.

Salona girince ilk baktığı, sizin de tanıdığınız dört Guardi tablosu, Edith'in odasındaki camlı dolabın içindeki Çin porselenleri ve duvar halıları ile yeşim taşından küçük heykeller oluyor. Oh, her şey yerli yerinde! Petrovic hiçbir şeyi çalmamış. Aptal herif, arpadan, yoncadan, patatesten ve tamiratlardan çalmak daha kolay geliyor ona. Çevresine sinirli bakışlar yönelten bu yabancı beyi rahatsız etmekten çekinen Bayan Dietzenhof, o arada ne yapacağını bilememekten olsa gerek, kapalı kepenkleri açıyor. Birden ışık doluveriyor içeri. Yüksek camlı kapılardan parkın bir yanı görülebiliyor. Konuşmak gerek, diye

düşünüyor Kanitz. Onu başıboş bırakmamalı! Dost olmalı onunla!

«Parkın buradan görünüşü çok güzel,» diye başlıyor içini çekerek.

«Burada oturmak çok güzel olsa gerek.»

«Evet, çok güzel,» diye doğruluyor kadın saygıyla, ama onu pek içten onaylamadığı belli oluyor. Yılgınlaştırılmış kadının açıkça karşı koymayı unutmuş olduğunu hemen anlıyor Kanitz ve ancak bir süre sonra düşüncelerini açıklayabiliyor kadın :

«Tabi, Prenses Hanım kendini burada hiç rahat hissetmezdi. Düz arazinin kendisini melankoliye ittiğini söylerdi. Aslında o yalnızca dağları ve denizi severdi. Bu yöre ona pek tenha gelirdi ve insanlar...»

Yine susuyor. Ama, konuşmak gerek, konuşmak gerek, diyor Kanitz kendi kendine. Yakınlık kurmalıyım onunla!

«Ama artık aramızda kalacağınızı umarım, Sayın Bayan?»

«Ben?» Sanki istenmeyen bir şeyi itmek istercesine, farkında olmadan ellerini yukarı kaldırıyor. «Ben?.. Hayır! Ah, hayır! Bu büyük evde yalnız başıma ne yaparım ben?.. Hayır, hayır, her şey yoluna girer girmez buradan hemen ayrılmak istiyorum.»

Yan taraftan dikkatle süzüyor onu Kanitz. Büyük salonda ne kadar da incecik görünüyor bu zavallı mal sahibi! Biraz solgun ve oldukça çekingen. Bunun dışında, ona güzel bile denilebilirdi. Gözkapakları yarı kapalı bu ince yüz, yağmur altındaki bir bölgenin görünümüne sahip. Açık peygamberçiçeği mavisi, yumuşak ve sıcak gözler, ama içtenlikle parlamaktan çekiniyorlar ve hep gözkapaklarının ardına saklanıyorlar ürkekçe.

Ve tecrübeli gözlemci Kanitz hemen anlıyor : Beli bükülmüş bir yaratık! İnsanın parmağının ucunda oynatabileceği, ne istediğini bilmeyen bir kişi. Öyleyse, konuşmak gerek, konuşmak gerek! Ve alnı duygudaşlıkla kırışmış olarak, bilgi almayı sürdürüyor :

«Ama bu güzel malikânenin durumu ne olacak? Böyle bir şey yönetilmek ister, sağlam bir yönetim!»

«Bilmiyorum, bilmiyorum!»

Bu sözleri söylerken çok sinirli, ince bedeninin her yanından huzursuzluk akıyor sanki. İşte o anda Kanitz, yıllardır yönetilmiş olan bu kadının bir karar verebilme cesaretini kendinde bulamayacağını ve omuzlarına çuval dolusu problem yüklemiş olan miras yüzünden, sevinçten çok korku duyduğunu anlıyor ve düşünüyor. Bu yirmi yıl boyunca almayı, satmayı, zorlamayı, kendine yol açmayı boşuna öğrenmişti. Alıcıyı âzendirmek ve satıcıyı caydırmaya uğraşmak gerekirdi. Acentaların bu ilk yasasına göre, bilgi deposunun caydırma listesini hemen uygulamaya koydu. Ona durumu kötülemek gerekir, diyordu kendi kendine. Sonunda ondan her şeyi kiralayabilim ve Petrovic'i saf dışı bırakmış olurum. Herifin tam da bugün Viyana'da oluşu belki de büyük bir şans benim için. Hemen üzüntülü bir duygudaşlık görüntüsü yerleştiriyor yüzüne :

«Evet, haklısınız! Büyük bir mal her zaman büyük bir problem demektir. İnsan hiç rahat edemez. Her gün yöneticiyle, personelle ve komşularla uğraşmak gerekir ve hele o vergilerle avukatlar! Bir yerde biraz mal ve para olduğunu öğrenince, insanın elinden her şeyi kapmak isterler. Ne kadar iyi olursanız olun, çevrenizde hep düşmanlar bulursunuz. Yararı yok, yararı yok, paranın kokusu alındı mı herkes hırsız olur. Ne yazık ki, ne yazık ki çok haklısınız. Böyle bir mülk için güçlü bir el gerek, aksi halde başarılı olunamaz. Bu iş için yaratılmış olmak gerek ve o halde bile sonsuz bir savaş gerekir.»

«Ah, evet,» diye derin bir soluk alıyor. Ürkütücü bir

şeyleri anımsadığı belli oluyor. «Parayla ilgili konularda insanlar korkunç, korkunç oluyor! Bunun böyle olduğunu hiç bilmezdim.»

İnsanlar? Kanitz'in insanlarla ne ilgili olabilir ki? İyi veya kötü olsalar ona ne ki? Çiftliği çabucak ve en uygun şartlarla kiralamak gerek şimdi! Dinliyor, saygıyla başını sallıyor ve aynı zamanda da beyninin başka bir köşesinde hesap yapıp duruyordu.

Bu iş en çabuk tarafından nasıl yoluna sokulabilirdi? Tüm Kekesfalva'yı, çiftliği, şeker fabrikasını ve harayı kiralayabilecek bir ortaklık kurmalı. Sonra da hepsinin işletilmesini Petrovic'e bırakıp, eşyaları garantiye almalı. Önemli olan, kiralama önerisini hemen yapmak ve onu korkutarak yüklenmek. Bu durumda, önerilen her şeyi kabul edecektir. Hesap yapmayı bilmiyor, daha hiç para kazanmamış ve bu yüzden de çok para sahibi olmaya hakkı yok. Beyni tüm sinirleri ve ateşiyle çalışırken, dudakları da görünüşte büyük bir ilgiyle konuşup duruyordu :

«Ama en korkuncu davalardır; sessiz olmanın orada hiçbir yararı dokunmaz ve o sonsuz çekişmelerden ömür boyu kurtulamaz insan. Herhangi bir emlak almaktan hep caydırmıştır beni bu konular. Hep davalar, hep avukatlar, hep celseler, avukat ücretleri ve skandallar... Hayır, göze batmayan bir yaşam sürmek, emniyet altında olmak ve sıkıntısız yaşamak çok daha iyi. Böyle bir mülkle insan bir şeye sahip olduğunu sanır ama, gerçekte yalnızca başkalarının peşinden koşmak zorunda kalır ve hiçbir zaman rahata eremezsiniz. Bu konak, bu eski ve güzel mülk gerçekte çok güzel ama... çok güzel... ama bunun için çelik gibi sinirlere ve demirden bir yumruğa gerek vardır, aksi halde sonsuz bir yükten başka bir şey değildir bu...»

Başı önünde onu dinliyordu kadın. Birden başını kaldırdı ve derin derin içini çekti :

«Evet, korkunç bir yük... keşke onu bir satabilseydim!»

Doktor Condor birden sustu.

«Teğmenim, bu kısa cümlenin dostumuzun yaşamında ne gibi bir anlamı olduğunu açıklamak için burada ara vermem gerekiyor. Size daha önce de söylemiş olduğum gibi, Kekesfalva bu öyküyü bana yaşamının en zor gecesinde, yani karısının öldüğü gece anlatmıştı. Yaşam boyunca herkesin iki üç kez yaşayabileceği anlardan biriydi bu. En iki yüzlü kişinin bile, sanki çırılçıplak Tanrının huzuruna çıkmışcasına, bir başka insana kendinden söz etmek ihtiyacını duyduğu anlardandı bu. Hâlâ bugünmüş gibi gözümün önünde. Sanatoryomun bekleme odasında oturuyorduk. İyice yanıma sokulmuştu ve alçak sesle, ateşli, heyecanlı bir akıcılıkla anlatıyordu. Bu aralıksız anlatışıyla, karısının yukarda ölmekte olduğunu unutmak ve duygularını uyuşturmak istediğini, yalnızca bunun için hiç durmadan anlattığını seziyordum.

Ama, öyküsünde Bayan Dietzenhof'un söylemiş olduğu : «Keşke onu bir satabilseydim» bölümünde birden durakladı. Düşünün bir kere, aradan on beş on altı yıl geçtikten sonra bile, o hiçbir şeyden habersiz orta yaşlı kızın hemen, hemen Kekesfalva'yı satmak istediğini itiraf edişi onu öylesine heyecanlandırmıştı ki, yüzü, bembeyaz kesiliverdi. Cümleyi bana, belki de aynı vurguyu kullanarak iki üç kez yineledi: «Keşke onu bir satabilseydim!»

Çünkü o günün Leopold Kanitz'i, o çok çabuk kavrama yeteneği sayesinde, hayatının en büyük işinin hemen hemen avucuna düştüğünü ve bu krallara layık mülkü kiralamak yerine satın almak için yalnızca elini çabuk tutmasının yeterli olacağını o anda anlayıvermişti. Soğukkanlı konuşmasıyla şaşkınlığını saklamaya çalışırken, kafasında da düşünceler birbirini kovalıyordu. İşte Petrovic veya Budapeşte'li direktör karışmadan, tabi ki satın

almalı, diyordu. Onu elimden kaçırmamalıyım. Kaçış yollarını kesmeliyim. Kekesfalva'nın efendisi olmadan ayrılmam buradan. Bazı önemli anlarda kazandığımız gizemli, çok yönlü düşünme yeteneği ile, kendisi için, yalnızca kendisi için düşünüyor ve bu arada da hesaplı bir yavaşlıkla kadına aksi yönde sözler söylüyordu :

«Satmak... evet, tabi Sayın Bayan, her zaman ve her şeyi satabilir insan... satmak kolaydır aslında... ama iyi satmak, işte sanat budur. Önemli olan iyi satmaktır! Namuslu birini bulmak gerekir, yöreyi, toprağı ve insanları tanıyan birini... İnsanı gereksiz yere davalara sürükleyen avukatlarla ilişkisi olmayan birini bulmak gerek. Sonra... özellikle bu durumda çok önemli bir konu daha var: **Peşin** paraya satmak. İnsanı yıllarca uğraştıracak bonolar ve borç senetleri vermeyecek birini aramak gerek... uygun fiyata ve emniyetli bir satış yapmak gerekir. (Ve aynı zamanda da hesap yapıyordu : Dört yüz bin Kurona kadar çıkabilirim, en çok dört yüz elli bine... İşin içinde tablolar da var ve herhalde en az elli bin, belki de yüz bin eder. Sonra konak, hara... acaba bir ipotek var mı yok mu ve benden önce başkası bir fiyat önerdi mi? Öğrenmek için kadının ağzını aramalıyım...) Ve birden harekete geçiyor :

«Sayın Bayan, acaba fiyat hakkında herhangi bir fikriniz var mı? Yani, aklınızda bir rakam belirlediniz mi demek istiyorum.»

«Hayır,» diye çaresizce yanıt veriyor ve ona şaşkın gözlerle bakmaya başlıyor.

Vay canına! Kötü, diye düşünüyor Kanitz. Çok kötü! Bir fiyat söylemeyen kişilerle pazarlık etmek çok zordur. Fikir almak için Pontius'a, Pilatus'a kadar giderler, ve hepsi de tahmin yürütür, konuşur, işe karışır. Eğer başkalarından fikir almasına zaman bırakılacak olursa her şey

kaybedilebilir. Kafasının içinde böyle bir kargaşa olduğu halde, dudakları hâlâ durmadan konuşuyordu :

«Fakat, aşağı yukarı bir fikir sahibi olmanız gerekir sanıyorum, Sayın Bayan... sonuç olarak, mülkün ne gibi şartlarla ipotek edildiğinin veya ipoteksiz olduğunun bilinmesi gerekir...»

«İpo... ipotek?» diye tekrarladığında, onun bu sözcüğü hayatında ilk kez duyduğunu hemen anlıyor Kanitz.

«Demek istiyorum ki... mülkün değeri hakkında herhangi bir geçerli tahmin yapılmış olmalı... İntikal vergisi bakımından düşünecek olursak... Avukatınız size... (Belki can sıkıcı olduğumu düşünüyorsunuz ama, tüm iyi niyetimle bilgi vermeye çalışıyorum size.) avukatınız size bir toplam rakamından söz etmedi mi hiç?»

«Avukat mı?» (Zorla anımsamaya çalışıyordu sanki) «Evet, evet... durun bakayım... evet, avukat bana bir şeyler yazmıştı, değer biçmeyle ilgili bir şey... tabi, haklısınız, vergi içindi ama... ama hepsi Macarca yazılmıştı ve ben Macarca bilmem. Doğru, şimdi anımsıyorum, avukatım onu Macarcadan çevirtmemi belirtmişti. Aman Tanrım, bu gürültü arasında bunu unuttum ben. Çantamda olması gerek tüm yazıların... yan tarafta... yönetim binasında oturuyorum ben. Prensesin kullandığı odalarda oturamam ya... İyiliğinizi sürdürerek benimle birlikte gelecek olursanız hepsini gösterebilirim size... yani...» Birden duraladı. «Yani, eğer kendi işlerimle sizi yormayacaksam...»

Kanitz heyecanla titredi. Her şey düşlerdeki kadar hızla gelişiyordu. Biçilen değeri belirten kağıtları kendisine o göstermek istiyordu. Bu durumda, herkese karşı bir öncelik kazanıyordu. Alçakgönüllülükle eğildi :

«Fakat, Sayın Bayan, sizi biraz olsun aydınlatabilmek beni yalnızca sevindirebilir. Ayrıca, bu işler hakkında biraz bilgi sahibi olduğunu söylecek olursam pek de abartmış olmayacağım. Prenses Hanım, (Burada kararlılıkla ya-

lan söyledi) parasal konularda bilgi edinmek ihtiyacını duyduğunda hep bana yönelirdi. Kendisine en doğru bilgileri vermekten başka hiç bir düşüncem olmadığını bilirdi...»

Yönetim binasına gittiler. Gerçekten, davanın tüm evrakları karışık bir halde evrak çantasında duruyordu; avukatıyla yaptığı yazışmalar, vergi bildirimleri ve uyuşma anlaşmasının kopyası. Sinirli hareketlerle karıştırıyordu kağıtları ve soluk soluğa onu izleyen Kanitz'in elleri titriyordu. Sonunda bir kağıdın katlarını açtı kadın.

«Bunun o mektup olduğunu sanıyorum.»

Arkasında bir de Macarca eki olan kağıdı aldı Kanitz. Viyana'lı avukatın kısa bir yazısıydı bu : 'Macar meslektaşımın biraz önce verdiği habere göre, tanıdığı bazı kişiler sayesinde, miras vergisini göz önüne alarak, mülkünüz için oldukça düşük bir değer biçilmesini sağlamış. Belirlenen değer, benim düşünceme göre gerçek değerin ancak üçte biri ve hatta bazı konularda gerçek değerin yalnızca dörtte biridir...» Kanitz titreyen parmaklarıyla fiyat listesini aldı. Onu yalnızca bir tek şey ilgilendiriyordu; Kekesfalva malikânesi. Onun için yüz doksan bin Kuron değer biçilmişti.

Kanitz sapsarı oldu. O da aynı değeri biçmişti. Bazı oyunlarla indirdikleri bu fiyatın üç mislini, yani altı yüz bin, yedi yüz bin arası ve avukatın Çin vazolarından da haberi yoktu. Şimdi kadına ne kadar önermeli? Sayılar gözlerinin önünde uçuşuyor, titriyorlardı. Ama yanı başındaki ses korkuyla sordu :

«Bu o kağıt mı acaba? Anlayabiliyor musunuz?»

«Kuşkusuz,» diye sıçradı Kanitz. «Tabi... yani... avukat size bildiriyor... Kekesfalva'nın değeri yüz doksan bin Kuron olarak tahmin edilmiş. Ama bu tabi ki yalnızca tahmin bedeli.»

«Tah... tahmin bedeli?.. Özür dilerim... ama tahmin bedelinin anlamı nedir?»

Vurgunu vurmanın tam sırasıydı şimdi. Şimdi veya hiçbir zaman! Soluğunu zorla tuttu Kanitz :

«Tahmin bedeli... evet, tahmin bedeli, bununla... bununla her zaman... çok belirsiz bir durum... çünkü... çünkü... resmi tahmin bedeli hiçbir zaman gerçek satış bedeli demek değildir. Tahmin bedelinin tümünün elde edilebileceği hiçbir zaman bilinemez, yani elde edilebileceğine **kuşkusuz** inanılabilir... bazı durumlarda bu tabi ki elde edilebilir, bazen de daha fazlası... ama yalnızca bazı özel durumlarda... her açık arttırmada olduğu gibi, genellikle bir kumardır bu... sonuç olarak, tahmin bedeli bir çıkış noktası olarak kabul edilemez veya oldukça belirsiz bir çıkış noktası... örneğin şöyle düşünülebilir, (Kanitz titriyordu : Şimdi ne çok az, ne de çok fazla!) eğer buradaki gibi bir malın bedeli yüz doksan bin Kuron olarak tahmin edilmişse... bu durumda kabul edilebilir ki... satıldığında mutlaka yüz elli bin Kuron elde edilebilir, mutlaka! Şartlar ne olursa olsun, inanılabilir buna!»

«Ne kadar demiştiniz?»

Kalbi delicesine atmaya başlayan Kanitz'in kulakları uğuldamaya başlamıştı. Kadın ona doğru garip bir sertlikle dönmüş, kızgınlığını bastırmak için son gücünü kullanan bir kişi gibi sormuştu. Bu aldatıcı oyunu fark etti mi acaba? Yoksa fiyatı hemen elli bin daha arttırsam mı? Ama içinden bir ses, dene bir kere, diyordu. Her şeyi göze aldı o an. Kalp atışları şakaklarında bir davul gibi zonklayıp dururken, saygılı bir sesle şöyle dedi :

«Evet, şartlar ne olursa olsun bu kadar getireceğine inanıyorum. Bu satışın yüz elli bin Kuron getireceğine kesinlikle inanıyorum.»

Ama o anda kalbi durdu sanki ve şakaklarındaki biraz önceki gürültü birden dindi. Çünkü, hiçbir şeyden

haberi olmayan kadın, içtenlik dolu bir sesle şaşkınlığını belirtmişti :

«Bu kadar çok mu? Gerçekten de bu kadar çok alabileceğime inanıyor musunuz?»

Ve Kanitz'in yine kendine gelebilmesi için kısa bir süre geçmesi gerekti. Namuslu bir kişinin inançlı sesiyle yanıt vermeden önce, soluk alışlarını zorla kontrol altına alması gerekti :

«Evet, Sayın Bayan, bu miktar için size kefil bile olabilirim. Şartlar ne olursa olsun gerçekleştirilebilir bu.»

Doktor Condor sözlerine yeniden ara verdi. Bir puro yakmak için ara verdiğini sanmıştım önce. Fakat, birden sinirlendiğini fark ettim. Gözlüğünü çıkardı, yeniden taktı, rahatsız edici bir şeymiş gibi, seyrek saçlarını geriye doğru sıvazladı ve bana bakmaya başladı. Oldukça uzun, sınayıcı bir bakış oldu bu. Sonra da birden iskemlesinin arkalığına dayandı.

«Teğmenim, belki de size gereğinden çok şeyler anlattım, anlatmak istediğimden fazlasını anlattım. Ama umarım beni yanlış anlamazsınız. Eğer Kekesfalva'nın o hiçbir şeyden habersiz kadını aldatmak için çevirdiği dolapları size açıkça anlattıysam, onu size kötü göstermek için yapmadım bunu. Bu akşam evinde yemek yediğimiz yaşlı adam, gördüğümüz gibi kalp hastasıdır ve şaşkın bir durumdadır. Bana kızını emanet etmiş olan ve o zavallının sağlığını kazanabilmesi için varlığını son kuruşuna kadar feda edeceğine inandığım bu adam, uzun süredir, o kuşkulu işi yapan adam olmaktan çıkmıştır ve onu bugün suçlayacak kişilerin en sonuncusu herhalde ben olurdum. Özellikle şu çaresiz durumunda gerçekten yardıma ihtiyacı olduğu için, gerçeği kötü kalpli kişilerin dedikodularından öğreneceğinize; benden öğrenin istedim. Lütfen bir şeyi aklınızdan çıkarmayınız, Kekesfalva (Veya o zaman Kanitz) o gün hiç tanımadığı bir kişinin ma-

lını ucuza kapatmak için Kekesfalva'ya gelmemişti. O sadece küçük işlerinden birini daha yapıvermek istemişti ve başkaca bir düşüncesi yoktu. O akıl almaz şans adeta **pusuya** düşürmüştü onu, ve eğer bu şansı gerektiğince kullanmamış olsaydı kendine ihanet etmiş olurdu. Ama sonunda bu durumun değişeceğini göreceksiniz.

Ayrıntılara pek fazla dalmak istemiyorum ve olayları kısaltarak anlatmanın daha iyi olacağını düşünüyorum. Yalnızca, bu saatlerin onun yaşamının en enteresan, en heyecanlı saatleri olduğunu belirtmek isterim. Durumu bir düşünün hele: O güne kadar yalnızca ufak tefek işler yapmış olan orta karar bir acentanın kucağına bir gecede büyük varlık sahibi olabilme şansı, gökten düşen bir meteor gibi düşüveriyor. Yirmi dört saat içinde, o güne kadar yirmi dört yıllık özverili, zor çalışmalarla elde edebilmiş olduğundan fazlasını kazanabilecekti. Ayrıca, (Karşı durulamaz bir baştan çıkarıcılık) kurbanının peşinden koşmasına, yakalamasına, etkisiz hale getirmesine hiç gerek yoktu; aksine, kurbanı kendi isteğiyle tuzağına yakalanıyor, hatta bıçağı tutan eli neredeyse yalıyordu. Biricik tehlike, işe başkasının karışmasıydı. İşte bu yüzden, mirasçıyı bir an için bile elden kaçırmamak, zaman vermemek gerekirdi. Yönetici geri dönmeden onu oradan çekip götürmeli ve tüm emniyet önlemleri arasında, satışla kendisinin ilgilendiğini hiç belli etmemeliydi.

Kurtarıcı güçler yetişmeden Kekesfalva kalesini bir saldırıda ele geçirivermek için yapılan bu plan, Napolyon'ca korkusuz ve Napolyon'ca tehlikeliydi; ama rastlantılar kumarbaza sevinerek yatakçılık ve yardımcılık eder.

Hiç farkına varmamış olduğu korkunç ama doğal bir durum, Kanitz'in yolundaki engelleri ortadan kaldırıvermişti. Zavallı mirasçı, bu konaktaki ilk saatlerinde öylesi bir aşağılanma ve nefretle karşılanmıştı ki, artık yalnızca bir tek şey istiyordu : gitmek, buradan hemen

gitmek! Aynı şartlar içindeki bir komşunun birden, sanki melekler tarafından yüceltilivermesi kadar hiçbir şey, olgunlaşmamış karakterleri kıskançlığa itemez. Bir prense en baş döndürücü zenginliği hoşgörebilen ham kafalar, aynı yolun yolcusu oldukları kişilere küçücük özgürlükleri çok görürler. Kekesfalva'da çalışan personel de, saçlarını taratırken Prensesin tarağı ve fırçayı kafasına sık sık fırlattığını çok iyi anımsadıkları bu Prusya'lının şimdi Kekesfalva'nın sahibi ve kendilerinin hanımı olduğu için duydukları kızgınlığı saklayabilmeyi başaramamışlardı.

Mirasçının geleceğini haber alan Petroviç, onu selamlamak zorunda kalmamak için kendini trene atmıştı ve eski bir mutfak hizmetçisi olan bayağı karısı da, ona şu sözlerle hoş geldiniz demişti :

«Herhalde artık bizim yanımızda oturmak istemezsiniz! Burası sizin için yeterince gösterişli değildir herhalde!»

Konağın uşağı bavulunu hızla kapının önüne fırlatmıştı ve yöneticinin karısı yardım etmek için parmağını kımıldatmayınca, bavulunu merdivenlerden yukarı kendisi taşımak zorunda kalmıştı. Öğle yemeği hazırlanmamıştı. Hiç kimse onunla ilgilenmiyordu ve geceleyin penceresinden, «miras kaçırandan» ve «dolandırıcıdan» söz edilen, yüksek sesli konuşmalar duymuştu açıkça. Zavallı ürkek mirasçı, karşılanış biçimine bakarak, bu evde bir tek ramihat saati olamayacağını hemen anlamıştı. Yalnızca bu yüzden (Ve Kanitz bundan habersizdi) hemen o gün Viyana'ya hareket etme önerisini büyük bir sevinçle kabul etti. Orada güya bir alıcı tanıyordu Kanitz. Bu ağırbaşlı, yardımsever, bilgili ve melankolik bakışlı adam ona bir Tanrı habercisi gibi görünmüştü. Bu yüzden, başkaca hiçbir şey sormadı. Tüm kağıtları sevinçle verdi ve mavi gözleriyle ona sessizce bakarak, satıştan eline geçecek parayı

nasıl işletmesi gerektiği hakkındaki öğütlerini dinledi. Yalnızca sağlam devlet tahvillerinden almalıydı. Özel tahvillere parasının bir kuruşunu bile yatırmamalı, hepsi bir bankaya verilmeli ve bir noter, bir imparatorluk-krallık noteri yönetimi üstlenmeliydi. Kendi avukatını ne olursa olsun bu işe karıştırmamalıydı. Avukatlar, yolunda giden işleri karıştırmaktan başka ne yaparlardı ki? Tabi, tabi diyordu hep, üç yıl içinde, beş yıl içinde daha yüksek bir fiyatla satılabilirdi.

Ama bu arada giderlere, mahkemedeki ve resmi dairelerdeki pek karışık işlere de katlanmak gerekecekti. Onun yeniden ürkekçe baymaya başladığını görünce, bu kendi halindeki kadının mahkemelerden ve işlerden duyduğu büyük korkuyu anlayarak, sözlerini hep aynı biçimde sona erdiriyordu : Çabuk! Çabuk! Daha Petrovic geri dönmeden bir anlaşmaya vararak, dört treniyle Viyana'ya hareket ettiler. Her şey öylesine bir kasırga hızıyla gelişmişti ki, Bayan Dietzenhof, mirasının tümünün satışını yapmasını kabul ettiği bu yabancı beye adını soracak fırsat bulamamıştı.

Ekspreste birinci mevkide yolculuk yapıyorlardı ve Kekesfalva hayatında ilk olarak bu kırmızı kadife koltuklara oturuyordu. Yine aynı şekilde, kadını Kertner Strasse'deki iyi bir otele yerleştirdi ve aynı otelde kendisine de bir oda tuttu. Bu güzel ava hemen ertesi gün yasal bir dokunulmazlık kazandırabilmesi için, bir yandan arkadaşı Avukat Dollinger'e giderek satış senedini hazırlatması gerekirken, öbür yandan da, kurbanını bir dakika bile yalnız bırakmak istemiyordu. İşte bu durumda, gerçekten çok enteresan bir çare geldi aklına. Bayan Dietzenhof'a, bu boş gecesini değerlendirmek için, çok ilgi çeken bir oyunun temsil edildiği operaya gitmesini önerdi ve bu arada da kendisinin, büyük bir mülk aradığını bildiği o kişiyi hemen o akşam bulmaya çalışacağını bildir-

di. Kendisiyle böylesine ilgilenilmesiyle duygulanan Bayan Dietzenhof, bu öneriyi sevinçle kabul etti. Kanitz onu, dört saat ayrılamayacağı operaya yerleştirdi ve bir faytona binerek (Bu işi de hayatında ilk kez yapıyordu) doğruca ortağı ve aracısı Doktor Dollinger'e koştu. Adam evde yoktu. Onu arayıp bir meyhanede buldu ve eğer aynı akşam satış senedini tüm ayrıntılarıyla hazırlayıp, tamamlanmış satış mektubu ile noteri ertesi akşam saat yedide hazır bulunduracak olursa kendisine iki bin Kuron vereceğini söyledi.

Kanitz, (Hayatında ilk kez tutumsuzca davranarak) pazarlık süresince faytonu evin önünde bekletmişti. Direktiflerini verdikten sonra doğru operaya yollandı ve duyduğu coşkuyla kendinden geçmiş olan Dietzenhof'u çıkışta yakalayarak otele götürdü. Böylece, uykusuz geçireceği ikinci bir gece daha başlamıştı. Hedefine yaklaştıkça o ana kadar her sözünü dinlemiş olan kadının vazgeçebileceği kuşkusuyla sinirleri daha da geriliyordu. Yatağından sık sık doğrularak, ertesi gün olabilecek değişiklikler için detaylı planlar hazırlıyordu. Her şeyden önce, onu bir an bile yalnız bırakmamak! Bir fayton kiralayıp, her yerde bekletmek, sokakta yürümesini önlemek gerekti; yoksa sonunda avukatıyla karşılaşabilirdi. Gazete okumasını önlemek gerekirdi; belki Orosvar davasıyla ilgili bir şeyler gözüne çarpar ve yine aldatılabileceği kuşkusuna kapılabilirdi! Ama gerçekte tüm bu korkulara ve önlemlere gerek yoktu; çünkü kurban hiçbir yere kaçmak istemiyordu. Pembe bir bağla bağlanmış olarak, hain çobanını usluca izliyordu ve dostumuz kötü geçen bir geceden sonra yorgun bir halde kahvaltı salonuna indiğinde, o aynı el dikişi giysisinin içinde sabırla kendisini beklerken buldu onu. İşte o zaman garip bir dönmedolap oyunu başladı. Dostumuz geceleyin tasarladığı gibi, ona işlerin güya ne kadar zor ve karmaşık olduğunu anlatmak için, gereksiz

yere sabahtan akşama kadar oradan oraya dolaştırıp durdu. Ayrıntılara girmiyorum. Ama onu avukatına sürükledi ve oradan çok değişik konular hakkında telefon görüşmeleri yaptı. Sonra onu bir bankaya götürdü. Yatırım hakkında bilgi vermesi ve bir hesap açılmasına yardımcı olması için müdür yardımcısını çağırttı. İki üç emlak bankasına soktu ve sanki bilgi edinmek zorundaymış gibi, kuşku uyandırıcı bir emlak bürosuna sürükledi onu. Kadın hep onunla birlikte gitti ve Kanitz'in konuşmaları sona erene kadar bekleme odalarında sessizce ve sabırla bekledi. Prensesin yanındaki on iki yıllık kölelik, dışarda beklemeyi onun için doğal bir hale getirmişti. Bu durum alçaltmıyordu onu ve birisi yanından geçtiğinde, ellerini kucağına kavuşturup, bakışlarını yere indirerek, sessizce bekliyor, bekliyordu. Kanitz'in kendisine söylediği her şeyi, bir çocuk gibi yumuşak başlılıkla ve sabırla yaptı. Ne olduklarını bilmeden bankada kağıtlar imzaladı ve daha eline geçmemiş parayla ilgili makbuzları öylesine rahatlıkla onayladı ki, Kanitz, bu akılsızın yüz kırk ve hatta yüz otuz bin Kuronla bile memnun edilebileceği düşüncesiyle rahatsız olmaya başladı. Banka şefi kendisine demiryolu tahvillerini önerdiğinde evet diyordu, banka tahvillerini önerdiğinde de yine evet diyordu ve her seferinde de, keramet sahibi Kanitz'ine bakıyordu. Tüm bu uygulamaların, imzaların, formulerlerin ve hatta paranın görünüşünün bile onda saygılı ve aynı zamanda da utandırıcı bir huzursuzluk yarattığı belliydi. Ne yaptığını bilmeden ve huzursuzluk içinde bu tür sorumluluklarla karşılaşmak yerine, anlayamadığı bu işlerden bir an önce kurtulup, yine sessizce odasında oturmak, dikiş dikmek, piyano çalmak istediği anlaşılıyordu.

Ama Kanitz, bir bakıma, söz vermiş olduğu gibi parasını sağlam yatırımlara bağlamasını sağlamak için, bir bakıma da başını döndürmek için, bu yapay dönmedolapta

yorulmadan döndürüp duruyordu onu. Bu koşuşma, sabahın dokuzundan akşamın altı buçuğuna kadar sürdü. Sonunda ikisi de öylesine yorgun düştüler ki, Kanitz ona bir kahvede dinlenmelerini önermek zorunda kaldı. Artık tüm önemli işler sonuçlandırılmış, satış da gerçekleştirilmiş sayılırdı. Yalnızca saat yedide satış senedini imzalayacak ve satış bedelini alacaktı artık. Hemen aydınlandı kadının yüzü.

«Ah, öyleyse yarın sabah hemen yola çıkabilirim?«

Parlayan mavi gözlerini Kanitz'e çevirmişti.

«Kuşkusuz,» diye rahatlattı onu Kanitz. «Bir saat sonra yeryüzünün en özgür insanı olacaksınız ve artık para ve malla uğraşmanıza hiç gerek olmayacak. Altı bin Kuronluk yıllık geliriniz sağlam bir denetim altında. Dünyanın neresinde isterseniz yaşayabilirsiniz artık.»

Saygıda kusur etmemek için, nereye gitmek istediğini sordu. Biraz önce pırıl pırıl parlayan yüzüne birden bir karamsarlık çöktü.

«Önce Westfalen'deki akrabalarımın yanına gitmemin en doğrusu olacağını düşündüm. Sanırım yarın sabah Köln'den geçen bir tren kalkıyor.»

Kanitz hemen harekete geçti. Şef garsondan tren tarifesini istedi, listeyi kontrol etti ve tüm bağlantıları belirledi. Önce Viyana-Frankfurt-Köln ekspresi, sonra Osnabrück'de aktarma. En rahatı dokuz yirmideki sabah ekspresiydi. Akşama Frankfurt'a varabilirdi ve fazla yorulmaması için ona orada gecelemesini öneriyordu. Sinirli bir gayretkeşlikle aramayı sürdürerek, ilan sayfasında bir Protestan pansiyonu da buldu. Tren bileti için düşünmesine gerek yoktu, onu kendisi hallederdi ve sabahleyin de kendisine trene kadar eşlik ederdi. Bu tür konuşmalarla, zaman sandığından da çabuk geçmişti. Artık saate bakarak sıkıştırabilirdi onu :

«Ama artık notere gitmemiz gerek.»

Hemen hemen bir saat içinde orada da her şey sonuçlandırıldı. Bu bir saat içinde dostumuz, mirasçının varlığının dörtte üçünü söğüşlemişti. Kekesfalva adını ve onun için belirtilen fiyatı gördüğünde, avukat yardakçısı gözlerini kıstı ve eski dostunu hayranlıkla şöyle bir süzdü.

Bu meslektaşlara özgü hayranlık, söze dökülmek istenirse, şöyle demek istiyordu : «Çok kıyak doğrusu, ahlaksız herif! Nasıl bir iş becerdiğinin farkında mısın?»

Noter de gözlüklerinin ardından Dietzenhof'a ilgiyle bakıyordu. Herkes gibi o da Prenses Orosvar'ın mirası için verilen uğraşları okumuştu ve bir yasa adamı olarak bu acele satışı pek gözü tutmamıştı. Zavallı kadın, diye düşündü, kötü kişilerin eline düşmüşsün! Ama bir satış sırasında satıcıyı veya alıcıyı uyarmak bir noterin görevi değildir. O mühürünü basar, gereken yazıyı yazar ve ücretini alır. Böylece, bu namuslu adam da boynunu bükü ve satış senedinin katlarını özenle açarak, önce imzalaması için Dietzenhof'a saygıyla rica etti.

Çekingen kadın birden ürktü. Kararsızlıkla akıl hocası Kanitz'e baktı ve ancak o başını sallayarak onayladıktan sonra masaya yanaştı. Temiz, okunaklı, dik Almanca yazısıyla «Annette Beate Dietzenhof» yazdı ve dostumuz da onu izledi. Bununla her şey sonuçlandırılmış, satış yasallaştırılmış, satış bedeli notere teslim edilmiş, paranın ertesi gün yatırılacağı hesap numarası belirtilmişti. Bu imza ile Leopold Kanitz, varlığını bir misli arttırmış veya üç katına çıkarmıştı. Ayrıca, o andan başlayarak, Kekesfalva'nın sahibi ve efendisi ondan başkası değildi.

Noter ıslak imzaları özenle kuruladı, sonra üçü de onun elini sıktılar ve dışarı çıktılar. Dietzenhof'un ardından merdivenlerden inen Kanitz, ardından gelen suç ortağının sürekli olarak bastonuyla kaburgalarını dürtüp, boğuk bir sesle: «Dalaveracıların şahı! Dalaveracıların şahı!» diye homurdanıp duruşuna katlanmakta zorluk çekiyor-

du. Ama yine de, Doktor Dollinger'in bahçe kapısında alaycı bir şekilde eğilerek vedalaşmasından pek hoşlanmadı. Çünkü böylece kurbanıyla yalnız kalıyordu ve bu onu çok ürkütmüştü.

Ama, Teğmenim, bu hiç beklenmeyen değişikliği anlamaya çalışmalısınız. Dokunaklı sözler söylemek ve dostumuzun birden vicdanının sesini duymaya başladığını belirtmek istemiyorum. Ne var ki, bir tek kalem darbesiyle, aralarındaki durumun dış görünüşü belirgin bir değişime uğramıştı. Hele bir düşünün: Bir alıcı olarak Kanitz tüm bu iki gün boyunca zavallı kızı bir satıcı olarak görmüş ve onunla uğraşmıştı. Stratejik bir kuşatma altına alması, eline geçirmesi ve teslim olmaya zorlaması gereken bir düşmandı o; ama artık bu mâli-askeri manevra sona ermişti. Napolyon Kanitz kazanmıştı, tam anlamıyla kazanmıştı ve bu yüzden, yanında yürüyen bu basit giysili zavallı sessiz kız artık karşıtı değil, düşmanı değildi. Fakat, kulağa ne kadar garip gelirse gelsin, çabucak kazanmış olduğu bu zafer sırasında, kazandığı zaferi kurbanının çok kolaylaştırdığı gerçeği kadar hiçbir şey üzmüyordu onu. Çünkü, bir kişiye haksızlık edildiğinde, haksızlığa uğrayan kişinin de herhangi bir şekilde küçük bir kötülüğünü veya haksızlığını yakalamak veya yakaladığını sanmak, suçluyu anlaşılamayan bir biçimde rahatlatır: Aldatılan kişiye hiç olmazsa küçük bir suç yükleyebilmek, vicdanı her zaman rahatlatır. Ama Kanitz bu kurbana yükleyebileceği en küçük bir suç bile bulamıyordu. Elleri bağlı olarak kendini avucuna teslim etmiş ve bu arada da, hiçbir şeyden habersiz şükran dolu peygamberçiçeği mavisi gözleriyle kendisine bakıp durmuştu. Şimdi her şey sona erdikten sonra ne diyebilirdi ki? Onu satış için, yani uğradığı kayıp için kutlamalı mıydı? Huzursuzluğu gitgide arttı. Ona otele kadar eşlik ederim, diye düşündü hızla, sonra her şey biter.

Ama yanı başında yürüyen kurban da o sırada belirgin bir huzursuzluk içindeydi. O da değişik, düşünceli ve kararsız bir biçimde yürümeye başlamıştı. Başı öne eğik olduğu halde, bu değişiklik Kanitz'in gözünden kaçmamıştı. Adımlarının kararsızlığından (Yüzüne bakamıyordu onun), zorlanarak bir şeyler düşündüğünü sezmişti. Korkuya kapıldı. Alıcının ben olduğumu anladı sonunda, diye düşündü. Herhalde bana sitem edecek şimdi. Belki de aptalca aceleciliği için pişmanlık duyuyordur ve belki yarın doğruca avukatına koşacaktır. Ama sonunda Dietzenhof cesaret buldu, hafifçe öksürdü ve söze başladı:

«Özür dilerim... yarın sabah erkenden yola çıkacağım için her şeyi yoluna koymayı çok isterdim... her şeyden önce, uğraşlarınız için teşekkür ederim size ve... ve... bana şimdiden söylemenizi isterdim... uğraşlarınız için ne kadar borcum var size acaba? Aracılık yapmak için epey zaman harcadınız ve... yarın sabah erkenden yola çıkıyorum... bu yüzden her şeyi yoluna koymak isterdim.»

Dostumuzun ayakları ve kalbi duruverdi. Bu çok fazlaydı! Böyle bir şeyi beklemiyordu hiç. Sanki kızgınlıkla bir köpeğe vurmuş ve dayak yiyen köpek karnının üstünde sürünerek yanına yaklaşmış, yalvaran bakışlarla yüzüne bakıyor ve o acımasız eli yalıyormuş gibi, utanç verici bir duygu kaplamıştı benliğini.

«Hayır, hayır,» diye üzüntüyle karşılık verdi, «hiç, hiçbir borcunuz yok bana.»

Aynı zamanda da her yanından ter fışkırdığını hissetti. Her şeyi önceden hesaplayan, her tür tepkiyi önceden tahmin etmeyi yıllardır bilen onun gibi bir kişi için yepyeni bir olaydı bu. O acı acentalık yıllarında, kapıların yüzüne kapatıldığına, selâmına karşılık verilmemesine tanık olmuş ve bölgesindeki bazı sokaklara uğramamaya çalışmıştı. Ama kendisine teşekkür edildiğini daha önce

hiç duymamıştı. Ve kendisine her şeye, her şeye karşın teşekkür eden bu ilk insandan utanıyordu. Hiç istemediği halde, özür dilemek gereğini duydu:

«Hayır,» dedi dili dolaşarak, «Tanrı aşkına, hayır... bana borçlu değilsiniz... hiçbir şey almam... yalnızca, her şeyi doğru yaptığımı ve istekleriniz doğrultusunda hareket etmiş olduğumu ummak isterim... Belki de beklemek daha doğru olurdu, evet, korkarım ki... eğer bu kadar acele etmeseydiniz belki daha fazlası geçebilirdi elinize... Ama siz hemen satmak istiyordunuz ve sanırım bu sizin için daha iyidir. Tanrı hakkı için söylüyorum, böylesi daha iyi sizin için.»

Yeniden rahat soluk almaya başladı, adeta açıkyüreklilikle konuşuyordu o anda:

«Sizin gibi işten hiç anlamayan biri, ondan elini çekmekle en doğru davranışı yapmış olur. Böyle kişiler... en iyisi daha aza sahip olmalıdır, ama hiç olmazsa sağlamdır bu... Başkalarının» (Hızla yutkundu)» başkalarının, kötü veya ucuz sattığınızı söyleyerek aklınızı karıştırmalarına izin vermemenizi önemle rica ediyorum sizden. Her satıştan sonra bazı kimseler insanın yanına yanaşıp gevezelik ederler ve kendilerinin daha çok, oldukça daha çok verebilecek olduklarını söylerler... ama iş ciddileştiğinde hiçbir şey ödemezler. Bunların hepsi size borç senetleri, bonolar veya tahviller vermeye çalışırlardı... Size göre değildi bunlar, gerçekten değildi, yemin ederim size. İşte burada duruyor ve yemin ediyorum, bankacınız birinci sınıftır ve paranız sağlam yere yatırılmıştır. Gününde, saatinde geliriniz elinize geçecek, bu konuda hiçbir zorlukla karşılaşmazsınız. İnanın bana... yemin ediyorum size... böylesi sizin için daha iyi.»

Bu arada otelin önüne gelmişlerdi. Kanitz kararsızdı. Onu hiç olmazsa davet etmeliydim, diye düşünüyordu. Akşam yemeğine veya bir tiyatroya davet etmeliyim. O sırada genç kadın elini uzatıyordu ona:

«Sizi daha fazla oyalamamam gerekir sanıyorum... benim için bunca zamanınızı boşa harcamanıza zaten üzülüp duruyordum. İki gündür yalnızca benim işlerimle uğraştınız ve gerçekten de hiç kimsenin onları öylesi bir içtenlikle yoluna koyamayacağını düşünüyorum. Bir kere daha... size... size çok teşekkür ederim. Bugüne kadar...» (Burada biraz kızardı) «bugüne kadar hiç kimse bana sizin gibi iyi davranmamış ve yardımcı olmamıştı... Bu olaydan böylesine çabuk ve böylesine kolay kurtulabileceğimi, benim için herşeyin böylesine iyi bir biçimde kolayca yapılabileceğini düşünemezdim. Size çok teşekkür ederim. **Çok** teşekkür ederim!»

Kanitz onun elini eline aldı ve bu arada da yüzüne bakmamazlık edemedi. Duygularının sıcaklığı, o alışılmış ürkekliğini azaltmıştı. Daha önce solgun ve ürkek görünen yüzü birden canlı bir parlaklık kazanmıştı. Anlamlı mavi gözleri ve şükran dolu gülümsemesiyle çocuksu bir görünüme sahipti adeta. Çaresizce bir şeyler söylemeye çalıştı Kanitz. Ama o selam verdi ve hafif, çevik, kendinden emin adımlarla ilerlemeye başladı; öncekine göre bu daha değişik, hafifletilmiş, yüklerinden arındırılmış bir kişinin yürüyüşüydü. Kanitz ne yapacağını bilemeden bakıyordu onun ardından. Ona bir şeyler söylemesi gerektiğini düşünüyordu hâlâ. Ama otel kâtibi ona anahtarını verdi ve garson çocuk önünden asansöre doğru yürümeye başlamıştı bile. Her şey sona ermişti artık.

Kurbanın kasabıyla vedalaşmasıydı bu. Ama Kanitz, bıçağıyla kendi boynunu kesmiş gibiydi sanki. Boşalmış otel lobisine boş boş bakıp durdu bir süre. Sonunda caddenin sürükleyici akıntısına kendini kaptırarak, nereye gittiğini bilmeden yürümeye başladı. Böylesi yufka yürekli, böylesi gönül borcuyla yüklü olarak hiç kimse gör-

memişti onu. Daha önce hiç kimse böyle sözler söylememişti ona. İster istemez kulaklarında hâlâ o «size **çok** teşekkür ederim» sözleri çınlıyordu. Ve işte bu insanın malını çalmış, ona yalan söylemişti! Sık sık durarak alnının terini siliyordu. Sonra birden, bir sarhoş gibi geçtiği Kartner Strasse'deki büyük camcı dükkanının vitrinindeki aynada yüzünün aksini gördü. Bir suçlunun gazetedeki resmine bakarmış gibi bakmaya başladı yüzüne. Suçlulara özgü o ifade yüz hatlarının neresinde gizliydi; belirgin çenesinde mi, sinsi dudaklarında mı, yoksa sert gözlüklerinin ardındaki korkuyla açılmış gözlerini fark ettiğinde, biraz önceki o gözleri anımsadı birden.

Öyle gözleri olmalı insanın, dedi üzüntüyle kendi kendine, benimkiler gibi kenarları kızarmış, hırslı, sinirli gözler değil. Mavi, pırıl pırıl, içten gelen bir inançla yanıp tutuşan gözleri olmalı insanın. Evet, böyle bir kişi olmalıydı insan; aldatmak yerine, aldatılmaya boyun eğmeli, doğru ve temiz yürekli olmalıydı. Yalnızca böyle kişiler Tanrı tarafından kutsanmıştır. Kurnazlıklarım beni mutlu kılamadı, diye düşündü. Huzursuz, yenilmiş bir insan olarak kalacağım. Kendi kendine yabancı olarak yeniden yürümeye başladı Leopold Kanitz ve hayatının en büyük zaferini kazanmış olduğu o günkü kadar zavallı hissetmemişti hiç kendini.

Biraz sonra, karnının acıktığını düşünerek bir kahveye girdi ve bir şeyler ısmarladı. Fakat her lokma iğrendirdi onu. Kekesfalva'yı satacağım, hemen başka birine satacağım, diye düşünceye daldı. Böyle bir mülk ne işime yarar, çiftçi değilim ki ben. Yalnız başıma on sekiz odalı bir evde yaşayıp, soyguncu bir kiracıyla mı uğraşacağım. Aptallıktı bu, onu kendi adıma değil, bir emlakçı için satın almalıydım... alıcının ben olduğumu ya öğrenirse... Ayrıca, bu işten fazla bir şey kazanmak da istemiyorum!

Eğer kabul ederse, yüzde yirmi veya yüzde on kârla geri verebilirim. Eğer pişman olursa her zaman geri alabilir onu!

Bu fikir rahatlattı Kanitz'i. Yarın sabah yazacağım ona veya yola çıkmadan önce kendisine öneririm bunu, diyordu. Evet, bu en doğrusuydu: Hiçbir kazanç gözetmeden gönüllü olarak satın alma hakkı tanımak. Rahatça uyuyabilirdi artık. Fakat, o iki zor geceden sonra Kanitz yine de iyi uyamadı. Hep o **«çok»** sözünü, «size **çok** teşekkür ederim» sözlerini duyuyordu, kuzey Almanya diyeleği ile, yabancı, fakat öylesine içtenlikle titreyerek ki, heyecanla sarsılmaktan alamıyordu kendini. Yirmi beş yıl boyunca yapmış olduğu bu en büyük, en kârlı, en acımasızca iş kadar başka hiçbir iş dostumuzu böylesine üzmemişti.

Kanitz sabahın yedi buçuğunda sokaktaydı. Passau ekspresinin dokuzu yirmi geçe kalkacağını biliyordu. Bunun için çabucak çikolata veya bonbon satın almak istiyordu. Şükran duygularını belirtecek bir davranışta bulunmak ihtiyacını duyuyor ve belki de farkında olmadan, kendisi için yeni sayılan, **«çok** teşekkür ederim» sözlerinin o etkileyici yabancı diyelekle söylendiğini yine duymak istiyordu. En büyük, en güzel ve en pahalı kutuyu satın aldı ama, bir veda armağanı olarak onu gene de yeterli bulmadı.

Önüne ilk çıkan dükkandan kırmızı çiçeklerden iri bir demek yaptırdı. Elleri dolu olarak otele döndü ve her iki armağanın da hemen Bayan Dietzenhof'a gönderilmesini istedi. Fakat otel kâtibi, o Viyana'lılara özgü dalkavukça saygıyla şöyle dedi :

«Başüstüne, Herr von Kanitz, ama Sayın Bayan şu anda kahvaltı salonundalar.»

Kanitz bir an şöyle bir düşündü. Bir gün önceki vedalaşma ile öylesine duygulanmıştı ki, yeni bir karşılaşmanın bu güzel anıyı değersizleştirebileceğinden korku-

yordu. Ama sonra kararını verdi ve bir elinde bonbon kutusu, bir elinde çiçek buketi olduğu halde kahvaltı salonuna girdi.

Arkası kapıya dönük olarak oturuyordu. Daha yüzünü görmediği halde, bu incecik yaratığın yalnız başına bir masada alçakgönüllülükle oturuşundaki dokunaklılığın etkisine ister istemez kapılmaya başladığını sezdi. Çekinerek yaklaştı ve bonbon kutusu ile çiçekleri hemen masaya bıraktı.

«Yolculuk için ufak tefek bazı şeyler.»

Ürkerek yerinden sıçrayan genç kadın kıpkırmızı oldu. İlk olarak bir kişiden çiçek alıyordu. Kendisiyle dost olmasını sağlamak için miras avcılarından birinin odasına birkaç cılız gül gönderişini tabi ki saymıyordu. Zaten o çılgın canavar, Prenses, onları geri göndermesini emretmişti hemen. Ve şimdi birisi geliyor, kendisine çiçek veriyordu, hem de ona bunu yasaklayacak hiç kimse yoktu.

«Ah, hayır,» diye kekeledi. «Bunu nasıl hak etmiş olabilirim ki? Bu çok... çok güzel benim için!»

Fakat teşekkür edişi yüzünden belli oluyordu. Çiçeklerin renginin yansımasıyla mı, yoksa kanının hızla akmaya başlamasıyla mı bilinmez, giderek koyulaşan bir pembelik sıkılgan yüzüne yayılıyordu. Bu yaşı geçkin kız o anda hemen hemen güzel bir görünüm kazanmıştı.

«Oturmak istemez miydiniz?» dedi şaşkınlığının arasında ve Kanitz beceriksizce karşısına geçip oturdu.

«Gerçekten de yola çıkıyor musunuz şimdi?» diye sorarken, istemediği halde sesi üzüntüyle titremişti.

«Evet,» dedi ve başını önüne eğdi.

Bu «evet»te sevinç yoktu ama, keder de yoktu. Ne umut vardı, ne de hayal kırıklığı.

Bu sözcük sessizce, yazgısına boyun eğercesine ve hiçbir özelliği olmayan bir tonla söylenmişti.

Şaşkınlığı arasında ve ona herhangi bir biçimde yar-

dımcı olabilme isteğiyle, Kanitz, gidişini telgrafla bildirip bildirmediğini sordu. Hayır, oh hayır, böyle bir şey onları ürkütebilirdi, yılda bir telgraf bile gitmezdi onların evine. Ama bunlar yakın akrabalar, değil mi, diye sordu Kanitz yine. Yakın akraba, hayır, hiçbir şekilde değil. Bir çeşit yeğen, ölen üvey kız kardeşinin kızı; kocasını ise hiç tanımıyordu. Küçük bir çiftlik işletiyor, arıcılık da yapıyorlardı ve yazdıkları dostça mektupta, kendisine bir oda verebileceklerini, orada istediği kadar kadar kalabileceğini bildirmişlerdi.

«Fakat dünyanın öteki ucundaki bu küçücük yerde ne yapacaksınız?» diye sordu Kanitz.

«Bilmiyorum,» dedi gözlerini önüne eğerek.

Dostumuz giderek heyecanlanıyordu. Bu zavallı yaratığın çevresinde öyle bir boşluk, öyle bir yüzüstü bırakılmışlık, yazgısını çaresizlikle kabul eden öyle bir umutsuzluk vardı ki, Kanitz, kendi düzensiz ve yersiz yurtsuz yaşamını anımsamazlık edemedi. Onun hedefsiz yaşamında kendisininkini görür gibi oldu.

«Bunun hiçbir anlamı yok!» dedi sertçe. «Akrabaların yanında oturulmamalı, bu iyi bir şey değil. Sonra, böyle küçücük bir yere kapanıp kalmanıza gerek yok artık.»

Genç kadın ona teşekkür eden bakışlarla baktı.

«Evet,» diye içini çekti, «ben de biraz korkuyorum bundan. Ama başka ne yapabilirim ki?»

Bunu kendi kendine öylesine söyledikten sonra, sanki bir yanıt bekliyormuş gibi, mavi gözlerini Kanitz'e kaldırdı. (İnsanın böyle gözleri olmalı, demişti Kanitz bir gün önce) Ve birden, nasıl olduğunu kendisi de anlayamadan, bir düşüncenin, bir isteğin dudaklarından taştığını sezdi :

«Öyleyse burada kalın,» dedi. Ve böyle bir şeyi istediğini bilmeden, alçak sesle ekledi : «Benim yanımda kalınız!»

Birden ürken genç kadın, yüzüne bakakaldı Kaniz'in. Ancak o zaman, bilinçli olarak istemediği bir şeyi dile getirdiğini anlayabildi Kanitz. Bu sözler, her zaman olduğu gibi tartılmadan, hesaplanmadan dudaklarından dökülüvermişti.

Kendine itiraf etmediği, açıklamadığı bir istek, birden bir ses, bir titreşim, bir söz oluvermişti. Genç kadının kızaran yüzünü fark ettiğinde, söylediklerinin anlamını ancak kavrayabildi ve hemen, kendisini yanlış anlayabileceğinden korktu. Herhalde metresim olarak demek istediğimi sanmıştır, diye düşündü. Ve hakaret edici bazı düşüncelere kapılmaması için de, hemen ekledi :

«Yani, eşim olarak demek istiyorum!»

Genç kadın birden olduğu yerde doğruldu. Dudakları titriyordu ve Kanitz bunun bir ağlamanın mı, yoksa kötü bir sözün mü başlangıcı olabileceğini kestiremiyordu. Sonra kadıncağız birden ayağa fırlayarak salondan çıkıp gitti.

Dostumuzun hayatı boyunca yaşadığı en korkunç andı bu. Yaptığı budalalığı ancak anlayabiliyordu. Kendisine inanan biricik insanı, böylesine iyi yürekli bir insanı aşağılamış, ona hakaret etmiş, küçük düşürmüştü. Çünkü, nerdeyse yaşlı bir adam, bir Yahudi, bakımsız, çirkin, hayatı yollarda geçen, para kazanmaktan başka hiçbir şey düşünmeyen bir kişi olarak, böylesine temiz yürekli ve ince duygulu bir yaratığa elini uzatabilmişti! Onun tiksintiyle kaçıp gitmesine hak verdi. Öyle olsun, dedi kızgınlıkla, oh olsun bana. Sonunda iç yüzümü tanıdı ve hak ettiğim gibi küçümsedi beni. Alçaklığım için bana teşekkür etmesinden daha iyi böylesi. Genç kadının kaçışı ile Kanitz hiçbir şekilde hakarete uğramış olduğunu düşünmüyordu (Bunu bana kendisi itiraf etti), aksine, o an çok **sevinçliydi.** Cezasının verildiğini düşünüyordu. O

andan sonra, kendisi için duyduğu küçüksemeyi o da duyacaktı ve bunun böyle olması gerekirdi zaten.

Ama tam o sırada genç kadın yine kapıda göründü. Gözleri ıslaktı ve çok heyecanlıydı. Omuzları titreyerek masaya doğru ilerledi. Oturmadan önce her iki eliyle iskemlenin arkalığına tutunması gerekti. Sonra, gözlerini kaldırmadan hafif bir soluk aldı.

«Bağışlayın... yakışıksız davranışım için bağışlayın beni... öyle fırlayıp gittiğim için. Ama çok ürkmüştüm... siz nasıl oluyor da... Beni hiç tanımıyorsunuz ki... hiç tanımıyorsunuz ki...»

Söyleyecek bir söz bulamayacak kadar şaşkındı Kanitz. Onun kızgın değil, yalnızca korku içinde olduğunu görebiliyordu. O ani önerisinin saçmalığından kendisi kadar onun da korkmuş olduğunu anlayabiliyordu.

İkisi de, bir söz söyleyebilecek, karşısındakinin yüzüne bakabilecek cesareti kendinde bulamıyordu. Ama genç kadın o sabah yola çıkmadı. Sabahtan akşama kadar hiç ayrılmadılar. Üç gün sonra önerisini tekrarladı ve iki ay sonra evlendiler.»

Doktor Condor ara verdi. «Evet, son bir yudum daha, zaten bitirmek üzereyim. Ama şunu bir kez daha belirtmek isterim : Bu yörede yapılan dedikodulara göre, Kekesfalva'yı ele geçirmek isteyen dostumuz, mirasçıya sinsice yaklaşmış ve evlenmeye kandırarak avucunun içine almış. Ama ben yine söylüyorum: Bu doğru değil! Artık sizin de bildiğiniz gibi, Kanitz o sırada Kekesfalva'yı ele **geçirmişti;** onunla evlenmesi **gerekmiyordu** ve önerisinde, hesaplı davranmanın bir tek atomu bile rol oynamamıştı. Küçük bir acenta olarak, bu mavi gözlü narin kıza elini uzatabilmeye, tüm kurnazlığına karşın hiçbir zaman cesaret edemezdi. O yalnızca, dürüst olan ve çok güzel bir biçimde dürüst kalan bir duygu tarafından, hiç istemediği halde gafil avlanmıştı. Çünkü bu anlamsız ka-

rar, az rastlanan mutlulukta bir evlilikle sonuçlandı. Birbirlerini gerektiğince tamamladıklarında, özellikle zıtlıklar hep en kusursuz uyumlulukları oluştururlar ve genellikle, şaşırtıcı olayların doğal olaylar oldukları anlaşılır sonunda. Bu ani birleşmenin ilk tepkisi, doğal olarak birbirlerinden korkmaları oldu. Kanitz, yapmış olduğu karanlık işlerden ona birilerinin söz edeceğinden ve böylece son anda kendisini horlayarak uzaklaşacağından korkuyordu. Geçmişini görünmez hale getirebilmek için korkunç bir çaba harcamaya başladı. Kuşku uyanrırıcı uygulamaların tümüne son verdi. Borç senetlerini zararla elinden çıkardı ve eski ortaklarından uzaklaştı. Çevresinde sözü dinlenen bir kişiyi vaftiz babalığına seçerek, kendini vaftiz ettirdi. Sonra oldukça yüklü bir para sayesinde, Kanitz adının yanına, kulağa soylu gibi gelen «von Kekesfalva» adını ekleme iznini aldı. Doğal olarak, bu tür değişikliklerde, kişinin eski adı kartvizitlerden kısa bir süre sonra yok oluverir. Fakat düğün gününe kadar, bugün, yarın, öbürgün bana duyduğu inancı yitirecek korkusuyla yaşadı. Genç kadına gelince, önceki efendisi olan canavar tarafından on iki yıl aralıksız olarak, beceriksizlik, aptallık, kötülük ve kafasızlıkla suçlanmış, kendine olan güveni şeytanca bir gaddarlıkla yok edilmiş olduğu için, yeni efendisinden de aralıksız olarak itilip kakılmayı, alay edilmeyi ve ihmal edilmeyi bekliyordu.

Daha başlangıçtan her şeye razı olarak, köleliğin kendisi için kaçınılmaz bir yazgı olduğu sonucuna varmıştı. Ama bir de ne görsün, yaptığı her iş doğru kabul ediliyordu. Hayatını ellerine ve hizmetine vermiş olduğu adam kendisine her gün yeniden teşekkürler ediyor, her zaman hiç değişmeyen saygılı bir çekingenlikle davranıyordu. Genç kadın şaşkındı; bu kadar inceliği kabul edemiyordu. Böylece, yarı yarıya kurumuş olan genç kadın, giderek gelişmeye başladı. Bedeni bir yumuşaklık kazandı, güzelleşti. Kendisi gibi önemsenmeyen, ezilen, baskı altında tutulan bir kadının da öteki kadınlar gibi saygı uyandırabileceğine ve sevilebileceğine inanabilme cesaretine kavuşabilmesi için aradan birkaç yıl daha geçmesi gerekti. Ama her îkisi için de gerçek mutluluk, çocukları doğduktan sonra başladı aslında.

Kekesfalva o yıllarda yepyeni bir tutkuyla yeniden çalışmaya başladı. Küçük acentacılığı artık geride bırakmış, büyük işlerle uğraşıyordu. Şeker fabrikasını modernize etti. Viyana-Neustadt'taki metal fabrikasına ortak oldu ve o zamanlar çok sözü edilmiş olan, alkollü içkiler kartelindeki o göz kamaştırıcı parasal başarıyı kazandı.

Artık varlıklı oluşu, gerçekten varlıklı oluşu, ailenin kendi halinde, tutumlu yaşayışını hiç etkilemedi. Sanki insanlara kendilerini pek anımsatmamak istiyorlarmış gibi, çok ender konuk ağırlarlardı. Tanıdığınız ev o zamanlar anlatılamayacak kadar basit ve taşraya özgü bir görünüme sahipti; içinde yaşayanlar da doğal olarak bugünkünden çok daha mutluydular.

Daha sonraları ilk sınavla karşılaştı. Karısı uzunca bir süreden beri ağrılar çekiyor, yemeklerden iğreniyor, zayıflıyor, kendini hep yorgun ve bitkin hissediyordu. Fakat, işi başından aşkın kocasını kendi değersiz varlığı ile huzursuzlandırmaktan korktuğu için, yeni bir kriz geldiğinde dişini sıktı ve ağrılarından hiç söz etmedi. Sonunda durumu saklayamayacak hale geldiğinde ise artık çok geç olmuştu. Ülser olduğu sanılan (Gerçekte kanserdi) midenin ameliyat edilmesi için bir ambulansla Viyana'ya götürüldü. İşte o sırada tanıdım Kekesfalva'yı ve başka hiçbir kimsede onunki gibi çılgınca, ürkütücü bir çaresizliğe rastlamadım. Tıbbın karısını kurtaramayacağını bir türlü anlayamıyor, anlamak istemiyordu adeta. Doktorların artık hiçbir şey yapmayışı, yapamayışı, ona göre yalnızca tembellik, umursamazlık ve beceriksizlik anlamına geli-

yordu. Karısını iyileştirebilecek olursa elli bin, yüz bin Kuron vereceğini söylüyordu profesöre.

İçlerinden birinin karısını ameliyatsız kurtarabileceği umuduyla ameliyat günü için telgrafla Budapeşte'den, Münih'ten, Berlin'den en başta gelen otoriteleri çağırmıştı. Ve beklenildiği gibi, karısı ameliyat sırasında ölünce, topumuzun katil olduğunu bağırırkenki çılgınca bakışlarını ömrümün sonuna kadar unutamayacağım.

Bu olay onun düşüncelerinin değişmesine yol açtı. İş hayatının kurallarına sıkı sıkı bağlı olan bu adamda o günden sonra bir değişiklik oldu. Çocukluğundan beri hizmet ettiği bir tanrı onun için ölmüştü artık; para. Yeryüzünde onun için bir tek şey vardı artık; çocuğu. Dadılar ve uşaklar tuttu. Konakta değişiklikler yaptırttı. Bir zamanlar öylesine tutumlu olan bu adam için hiçbir lüks yeterli değildi artık. Dokuz on yaşındaki çocuğu Nis'e, Paris'e, Viyana'ya sürükledi ve binbir çeşit maskaralıklarla şımarttı. O güne kadar nasıl bir çılgınlıkla biriktirmişse, şimdi de aynı biçimde ve hor görerek para saçıyordu çevresine. Belki de onu cömert ve soylu bir kişi olarak görmekte haklıydınız, çünkü yıllardır, gelire ve gidere karşı gerçekten de alışılmamış bir umursamazlık onu etkisi altına aldı. Milyonlarıyla karısını geri satın alamadığından beri, parayı hor görmeyi öğrendi.

Çocuğuna nasıl tapındığını ayrıntılarıyla anlatmayacağım size (Geç oluyor). Anlaşılması zor olmayan bir davranış biçimiydi bu; çünkü çocuğu o yıllarda büyüyerek duygulu, ince, hafif bir yaratık, gri gözleriyle herkese pırıl pırıl ve dostça bakan gerçek bir peri kızı olmuştu. Annesinden ürkek bir uysallık, babasından da o keskin anlayış yeteneğini almıştı. Yalnızca, hayatlarında hiçbir zaman kötülük veya sertlik görmemiş çocuklara özgü, eşi olmayan bir rahatlıkla, anlayışlı ve güleryüzlü bir kız olmaya başladı. Kendisinin koyu ve ağır kanından böyle-

sine neşeli, güleryüzlü bir varlığın oluşabileceğini düşünmeye bile cesaret edememiş olan bu yorgun adamın coşkun sevgisini tanıyan kişiler, başına gelen ikinci felaketten sonra kapıldığı çaresizliğin derecesini ancak anlayabilirlerdi. Özellikle bu çocuğun, **kendi** çocuğunun öyle yere serilmesini, sakat kalmak zorunda oluşunu anlayamıyor, anlamak istemiyordu (Ve hâlâ da anlamak istemiyor). O bağnaz çaresizliği yüzünden kalkıştığı tüm saçmalıkları açıklamaktan gerçekten çekiniyorum. Yeryüzünün tüm doktorlarını o bağnaz inatçılığı ile çıldırttığını, kızını hemen iyileştirmemiz için aklın alamayacağı miktarlarda paralarla bizi zorlamaya çalışışını, o çılgın sabırsızlığına dayanamayarak her iki günde bir benimle yaptığı tümüyle yararsız telefon konuşmalarını da anlatmak istemiyorum. Ama genç bir arkadaşımın bana gizlice bildirdiğine göre, yaşlı adam her hafta üniversite kütüphanesinde öğrencilerin arasına oturarak, biz doktorların göremedikleri veya unuttukları bir şeyler bulabilme umuduyla eski tıp kitaplarını karıştırıp, yabancı sözcükleri bir sözlüğün yardımıyla not ediyormuş. Yine başka bir yerden aldığım bilgiye göre, (Belki güleceksiniz ama, bir tutkunun derecesi, ancak onun yüzünden yapılan saçmalıklarla ölçülebilir) sinagoga olduğu kadar buranın rahibine de, kızı iyileşecek olursa büyük bağışlarda bulunacağını söylemiş. Yani, atalarının tanrısına mı, yoksa yeni tanrısına mı başvurması gerektiğini bilemeden ve hiç peşini bırakmayan korkunun itişiyle, birinin veya ötekinin öfkesine hedef olmamak için her ikisinin varlığını da kabul etmiş.

Gülünçlük sınırına yakın sayılabilecek bu ayrıntıları size anlatışımın dedikodu yapma isteğinden kaynaklanmadığını anlıyorsunuz ama, değil mi? Sözlerine kulak veren, üzüntüsünü içtenlikle anlayan veya en azından anlamaya **çalışan** bir kişinin, bu yaralı, perişan, yıkılmış adam

için ne kadar değerli olduğunu anlamak zorundasınız! Felaketlerle taşma derecesinde yüklü dünyamızda sanki yalnızca kendisinin, çocuğunun felaketi varmış gibi inatçılık ediyişiyle, o benlikçi saplantısıyla insanı çileden çıkarabileceğini biliyorum. Ama özellikle şu sırada, içinde çırpınıp durduğu çaresizlik yüzünden kendi sağlığını kaybedebileceği bir sırada ona sırt çevrilmemesi gerekir ve siz, gençliğinizin, canlılığınızın, rahatlığınızın birazını olsun bu acılarla dolu eve götürmekle çok büyük bir sevap işliyorsunuz. Yalnızca, başkaları tarafından yanıltılabileceğinizi düşünerek, yalnızca böyle bir durumu önleyebilmek için, onun özel yaşamını size belki de sorumsuzluk derecesine varan bir ölçüsüzlükle anlattım. Fakat, size anlattıklarımın hepsinin kesinlikle aramızda kalacağını umabileceğimi sanıyorum.»

«Kuşkusuz,» dedim hemen. Onun açıklamaları süresince ağzımdan çıkan ilk sözcüktü bu. Sersemlemiş gibiydim. Yalnızca, Kekesfalva hakkındaki düşüncelerimi bir eldiven gibi tersyüz eden bu şaşırtıcı açıklamalar yüzünden değildi bu. Aynı zamanda kendi anlayışsızlığımı ve budalalığımı anlamış olmamın da rolü vardı bunda. Yirmi beşinci yaşımda olayları hâlâ böylesine yüzeysel değerlendirebiliyordum demek ki! Haftalardır her gün konuk olduğum bu evde, duyduğum merhametle adeta körleşmiş ve aptalca bir suskunlukla, ne hastalık hakkında, ne de yokluğu belirgin bir biçimde göze batan anne hakkında hiçbir şey sormamış, bu garip adamın zenginliğinin kaynağını öğrenmeyi akıl edememiştim. O kaygılı, melankolik, badem biçimindeki gözlerin bir Macar soylusuna değil, bin yıllık acıklı bir savaşla keskinleşmiş ve aynı zamanda da yorgun düşmüş Yahudi soyuna ait olduğunu nasıl olmuştu da anlayamamıştım? Edith'in değişik öğelerin bir bileşimi olduğunu nasıl ki anlayamamışsam, bu evin üstünde garip bir geçmişin tüyler ürpertici baskısı

olması gerektiğini de sezememiştim. Bir çok ayrıntı gecikmeli olarak hızla gözlerimin önünden geçmeye başlamıştı artık: Bir keresinde Albayımızın Kekesfalva'nın selamını ancak iki parmağını şapkasına doğru kaldırarak geçiştirişi veya arkadaşlarımın kahvedeki masamızın başında otururken ondan «ihtiyar tefeci» diye söz edişleri... Sanki, içinde bulunduğum karanlık odanın perdesi birden çekilip açılmıştı ve içeriye dolan aydınlıkla gözlerim kamaşmış, bu dayanılamaz ışık darbesiyle sendeleyip duruyordum. Fakat, sanki neler düşündüğümü anlamış gibi bana doğru eğilen Condor, küçük ve yumuşak elini rahatlatıcı ve gerçekten doktorlara özgü bir şefkatle elimin üstüne koydu :

«Bunları tabi ki bilemezdiniz, Teğmenim, nasıl bilebilirdiniz ki! Kapalı ve kendine özgü bir dünyada yetiştirilmişsiniz siz ve bunun yanı sıra, tüm garipliklere önce kuşkuyla bakılması gerektiğini daha öğrenememiş olduğunuz o mutlu yılları yaşıyorsunuz şimdilik. Sizden daha yaşlı olan bana inanız. Arada sırada yaşam tarafından aldatıldığı için kişinin utanması gerekmez; o araştırıcı keskin bakışların gözebeklerine daha yerleşmemiş olması ve kişinin insanları ve olayları belirli bir inançla görmesi daha çok bir kayra sayılır. Aksi halde bu yaşlı adama ve zavallı hasta çocuğuna böylesine değerli bir yardımda bulunamazdınız! Hayır, şaşırmayınız ve her şeyden önce de utanmayınız. Sağduyunuzun sesini dinleyerek en doğru olanı yaptınız!»

Purosunun izmaritini köşeye attı, gerindi ve iskemlesini geri itti.

«Ama artık yavaş yavaş vaktimin geldiğini sanıyorum.»

Daha tam olarak kendime gelememiş olduğum halde, ben de onunla birlikte kalktım. Garip duygular vardı içimde. Öğrendiğim şaşırtıcı gerçekler yüzünden aşırı dere-

cede heyecanlı ve hatta gergin bir uyanıklık içindeydim; ama aynı zamanda da, iyice belli bir yerde, adlandıramadığım bir ağırlık duyuyordum. Çok iyi anımsıyordum; Condor anlattığı sırada bir şeyler sormak istemiş, fakat sözünü kesebilecek uyanıklığı gösterememiştim.

Sözlerinin belirli bir yerinde herhangi bir ayrıntıyı sormak istemiştim! Ve şimdi o soruyu sorabilecek durumda olduğum halde bir türlü anımsayamıyordum. Herhalde dinlemenin heyecanıyla aklımdan silinip gitmiş olmalıydı. Konuşmada geçen her konuyu sonuna kadar anımsamaya çalışıp durdum boş yere. Kişinin bedeninde duyduğu belirli bir ağrının yerini bir türlü tam olarak saptayamamasına benziyordu bu. Yarı yarıya boşalmış salondan geçtiğimiz bir dakika boyunca hep anımsamaya çalışıp durdum.

Kapıdan dışarı çıktık. Condor, başını yukarı kaldırarak, belirgin bir memnunlukla gülümsedi :

«Bunun böyle olacağını seziyordum; o ay ışığı çok parlak gelmişti bana. Bir fırtına geliyor ve herhalde oldukça da güçlü bir fırtına olacak. Bu demektir ki, acele etmek gerek.»

Haklıydı. Gerçi uykudaki evlerin arasında hava hâlâ boğucu bir hareketsizlikle duruyordu ama, doğu yönünden doğru yaklaşan yüklü bulutlar, sarı bir matlığa bürünmüş olan ayın bir bölümünü kapatmışlardı bile. Gökyüzünün yarısı kapkara kesilmişti. Madensel renkli yoğun bir kütle, dev bir siyah kaplumbağa gibi ilerlerken, bazen uzaklardan bir aydınlık görünüyor ve her aydınlanmadan sonra, isteksiz bir hayvanın sinirli homurtusunu andıran sesler duyuluyordu.

«Yarım saat sonra gümbürtü kopacak,» diye durum saptaması yaptı Condor. «Ben bu durumda ıslanmadan istasyona varabileceğim ama, siz en iyisi hemen kışlanıza yollanın, yoksa sırılsıklam olacaksınız.»

Ama hâlâ ona bir şey sormam gerektiğini düşünüyor, ne olduğunu ise bir türlü anımsayamıyordum. Düşünüp durduğum bu konu, ay ışığını hızla örten bulutlarınki gibi koyu bir karanlıkta boğulmuştu sanki. Ama gene de o belirsiz düşüncenin beynimde kımıldayıp durduğunu seziyordum; sürekli duyulan, telaşla oyup duran bir ağrı gibiydi bu.

«Hayır, bunu göze alıyorum,» yanıtını verdim.

«Öyleyse acele edelim. Ne kadar hızlı yürürsek o kadar iyi; uzun süre oturmaktan insanın bacakları uyuşuyor.»

Bacakları uyuşuyor; İşaret **buydu** işte! Hemen, bilincimi en kuytu köşelerine kadar aydınlatan bir şimşek çaktı kafamda. Condor'a neyi sormak istediğimi biliyordum artık: Görevim! Kekesfalva'nın bana verdiği görev!

Herhalde, altbilinçsel olarak hep Kekesfalva'nın sorusunu, bu kötürümlüğün iyileştirilip iyileştirilemeyeceğini düşünüp durmuştum: Artık bu soruyu Condor'a yöneltmem gerekiyordu. Böylece, oldukça ıssız sokaklardan geçerken, dikkatle konuşmaya başladım :

«Bağışlayın, Doktor Condor... anlattıklarınızın hepsi tabi ki çok ilgilendirdi beni... yani çok önemliydiler... Fakat, özellikle bu yüzden, konu ile ilgili bir soru yöneltmek isteyişimi anlayışla karşılayacağınızı umarım... uzun süredir beni üzen bir konu bu ve... onun doktorusunuz siz ve konuyu hiç kimse sizin kadar bilemez... bu tür konularda hiçbir bilgim yok ve anlatmakta zorluk çekiyorum... gerçek düşüncelerinizi öğrenebilmeyi çok isterdim. Yani demek istiyorum ki, Edith'in kötürümlüğü kalıcı mıdır, yoksa iyileştirilebilir mi?»

Hızla dönen Doktor Condor yüzüme bakmaya başladı. Gözlük camları parlıyordu. Derime bir iğne gibi batan bu bakışın sert darbesinden ister istemez kaçınmaya çalıştım. Kekesfalva'nın beni bu işle görevlendirdiğini sez-

miş miydi acaba? Acaba kuşkulanıyor muydu? Ama sonra başını öne eğdi ve adımlarını yavaşlatmadan, hatta daha da hızlandırarak söylenmeye başladı :

«Tabi! Normal olarak bu soruya hazırlıklı olmam gerekirdi. Dönüp dolaşıp hep burada son bolur zaten. İyileştirilebilir mi, iyileştirilemez mi, siyah mı, yoksa beyaz mı? Sanki çok kolaymış gibi! Yalnızca «sağlıklı» ve «hasta» sözcükleri bile, kendine saygısı olan dikkatli bir doktorun kullanmaması gereken sözcüklerdir; çünkü hastalığın nerede başladığı ve sağlığın nerede son bulduğu bilinemez ki! Özellikle de «iyileştirilebilir» ve «iyileştirilemez» konusu! Tabi ki çok alışılmış ve uygulamada vazgeçilemeyecek deyimlerdir bunlar. Fakat. «iyileştirilemez» sözcüğünü bana hiçbir zaman söyletemezsiniz! Bana hiçbir zaman! Geçen yüzyılın en anlayışlı kişisi olan Nietzsche'nin: «iyileştirilemeyecek hastanın doktoru olmaya çalışılmamalıdır» gibi korkunç bir cümle yazdığını biliyorum. Fakat bu, onun bize çözümlememiz için vermiş olduğu aykırı ve tehlikeli cümlelerin en yanlışıdır bence. Doğru olan bunun tam aksidir ve bana kalırsa, özellikle iyileştirilemeyecek hastaların doktoru olmaya çalışılmalıdır. Hatta daha da doğrusu, bir doktorun, kendini ancak o iyileştirilemeyeceği söylenen hastalarda kanıtlayabileceğidir. Daha başlangıçta «iyileştirilemez» kavramını kabullenen bir doktor, gerçek görevinden kaçmış, daha savaşa başlamadan teslim olmuş sayılır.

Bazı konularda kolayca, «iyileştirilemez» deyip, çaresizlik ifade eden bir surat ve cebe indirilmiş konsültasyon ücretiyle çekip gitmenin çok rahat ve kolay olduğunu tabi ki ben de biliyorum. Evet, evet, yalnızca kanıtlanmış ve denenmiş hastalıklarla uğraşıp, alışılmış tedavi biçimleriyle belirli bir süre içinde başarıya ulaşmak çok rahat ve kazançlıdır. Öyle olsun, bu tedavi biçimlerini be-

ğenen uygulasın. Ama bana göre, bu bir uygulama olarak, bir şairin, söylenmemiş sözleri ve hatta söylenemeyecek sözleri kalemine tutsak etmeye çalışması yerine, bilinen basit sözleri kaleme alması veya bir filozofun, tanımlanmayanı, tanımlanamayanı araştırmak yerine, çoktan tanınmış olanı doksan dokuzuncu kez açıklamaya çalışması kadar berbat bir tutum. İyileştirilemez, yalnızca bağıntılı bir kavramdır, kesin değildir. İyileştirilemeyecek olaylar, tıbbın durmadan ilerleyen anlayışına göre, yalnızca içinde bulunduğumuz zamanın sınırlı, darkafalı ve alışılagelmiş görüşleri için geçerlidir. Fakat, şimdiki durum pek o kadar önemli değil. Bugün iyileşme şansı tanımadığımız yüz olay için yarın, öbürgün (Bilim artık dev adımlarla ilerliyor) bir çare bulunabilir, **yaratılabilir.** Yani, bunu kafanıza yerleştiriniz (Sanki kendisine hakaret etmişim gibi söylemişti bunu) benim için iyileştirilemeyecek hasta yoktur. Prensip olarak ben hiçbir şeye ve hiç kimseye sırt çevirmem ve hiç kimse benden «iyileştirilemez« sözünü duyamaz. En umutsuz olaylarda bile söyleyebileceğim söz çok çok, o hastalığın **«şimdilik** iyileştirilemeceği», yani, günümüzün bilim düzeyi ile şimdilik iyileştirilemeyeceği olabilir.»

Condor öylesine hızlı yürümeye başlamıştı ki, yetişebilmek için bayağı zorlanmam gerekiyordu. Sonra birden durdu.

«Düşüncelerimi belki de oldukça soyut ve karmaşık bir biçimde açıklamış olabilirim. Bu tür konuları meyhane ile istasyon arasında tartışmak gerçekten zor. Fakat, anlatmak istediklerimi anlamanıza bir örnek yardımcı olabilir sanıyorum; ayrıca, çok üzücü ve benim için özel bir örnek. Yirmi iki yıl önce, sizin yaşınızda, dördüncü sömestrede okuyan bir tıp öğrencisiydim. O arada, çok sağlıklı, yorulmak nedir bilmeyen ve çok sevip saydığım babam birden hastalanıverdi. Doktorların tanısı diyabet'ti;

ama, kişiye sinsice saldıran bu korkunç hastalığı siz herhalde şeker hastalığı olarak tanırsınız. Hiçbir belirli neden olmadan organizma besinleri sindirmeye son veriyor, şekeri ve yağı bedene aktarmıyor ve böylece hasta göz göre göre yıkılıyor, eriyor.

Ayrıntılarla üzmek istemiyorum sizi, gençliğimin üç yılını yeterince zehir ettiler zaten. Dinleyin şimdi : Bilim diye anılan şey, o zamanlar şekere karşı uygulanması gereken en basit bir kürden bile habersizdi. Özel bir perhizle hastaya işkence ettiler; her gram tartıldı, her yudum ölçüldü. Ama doktorlar, (Bir tıp öğrencisi olarak ben de biliyordum) bu tedaviyi biçimiyle, ancak beklenen sonun geciktirilebildiğini, iki üç yıl süren bu korkunç çöküşün yiyecekler ve içeceklerle dolu dünyada açlığa mahkum edilmek demek olduğunu biliyorlardı. Geleceğin doktoru sayılan bir öğrenci olarak, o zamanlar nasıl bir otoriteden ötekine koştuğumu, tüm tıp kitaplarını ve bu konuyu içeren eserleri ezberlediğimi düşünebilirsiniz. Ama her yerde sözlü ve yazılı olarak aldığım yanıt, o zamandan beri nefret ettiğim o «iyileştirilemez, iyileştirilemez» sözü oldu. İşte o zamandan beri bu sözü duymaya dayanamam; çünkü elimden hiçbir şey gelmeden, dünyada en çok sevdiğim insanın herhangi duygusuz bir hayvan gibi yok olup gidişine tanık olmak zorunda kaldım. Doktor oluşumdan üç ay önce öldü.

Şimdi beni iyi dinleyin: Birkaç gün önceki tıp konferansında dinlediğimiz ünlü bir kimyacı, salgıbezi özü ile ilgili bir ilacın bulunabilmesi için Amerika'daki ve başka ülkelerdeki çalışmaların çok ilerlediğini anlattı. On yıl içinde şeker hastalığının «işi bitmiş» bir hastalık olacağına inanıldığını belirtti. Bunu duyduğumda, o zamanlar bu maddeden birkaç yüz gram olmuş olsaydı, yeryüzünde en çok sevdiğim kişi işkence çekmeyecek, ölmeyecek veya en azından onu iyileştirebilme, kurtarabilme

umuduna sahip olabilecektim, diye düşündüğümü söylememe gerek var mı bilmem? O zamanlar duymak zorunda kaldığım bu «iyileştirilemez» kararının beni nasıl çileden çıkarmış olması gerektiğini düşünebiliyor musunuz? Gece gündüz hep, bir ilaç bulunabilir, bir ilaç bulunmalı, bir ilaç bulunması gerek, birisi bunu başarmalı, belki de ben, diye sayıkladım durdum. Üniversiteye girdiğimizde, frengi özellikle uyarıcı yayınlarla «iyileştirilemez» olarak tanıtıldı biz öğrencilere, ama artık iyileştirilebiliyor. Nietzsche, Schumann, Schubert ve daha bilmem hangi önemli kurbanlar, kesinlikle, «iyileştirilemeyen» bir hastalıktan değil, o zaman «daha iyileştirilemeyen» bir hastalıktan öldüler; evet, eğer isterseniz, onlar için her iki anlamda da, erken öldüler diyebiliriz. Doğan her yeni gün biz doktorlara, beklenilmeyen, inanılmayan, bir gün önce düşünülemeyen ne yenilikler getiriyor!

İşte bu yüzden, başkalarının omuz silktiği bir olayla karşılaştığımda, yarının, öbürgünün o ilacını bilemediğim için duyduğum kızgınlıkla ve umutla kalbim titriyor; belki sen, belki başkası bu insan için gerekli ilacı son anda bulabilir, diye düşünüyorum. Her şey gerçekleşebilir; olanaksız sanılanlar bile! Çünkü, bilimin kapalı kapılar önünde kalakalmış olduğu günümüzde, hiç umulmayan yönde başka kapılar açılabiliyor. Yararsızlığı anlaşılan metodlar yerine yenileri bulunmalı ve bilimin yardım edemediği yerlerde mucizeleri de unutmamak gerekir. Evet, gerçek mucizelere tıpta hâlâ rastlanabiliyor. Hatta bazen, tüm mantık kurallarına ve deneyimlere karşın, mucizeler pekala kışkırtılabilir de! Önünde sonunda belirgin bir ilerleme sağlayabileceğime inanmasaydım bu kıza ve kendime eziyet eder miydim sanıyorsunuz? Zor bir olay bu, kabul ediyorum, oldukça inatçı bir olay. İstediğim gibi hızla ilerleyebilmeyi yıllardır gerçekleştiremiyorum. Ama ne olursa olsun, ondan vazgeçmeyeceğim.»

Onu dikkatle dinlemiş, anlatmak istediklerini açıkça anlamıştım. Fakat bilinçsiz olarak, yaşlı adamın inatçılığı ve korkusu bana da geçmişti. Daha fazla, belirli ve kesin sözler duymak istiyordum. Böylece, sormayı sürdürdüm:

«Demek ki, bir düzelme olacağına inanıyorsunuz? Yani, **herhangi** bir ilerleme sağlamış olmalısınız?»

Doktor Condor sesini çıkarmadı. Sözlerime kızmış gibiydi. Kısa bacaklarıyla hızlı, daha hızlı yürümeye başladı.

«Herhangi bir ilerleme sağlamış olduğumu nasıl söyleyebiliyorsunuz? Onu muayene mi ettiniz yoksa? Hem siz bu olayın tümünden ne anlayabiliyorsunuz ki? Hastayı daha birkaç haftadan beri tanıyorsunuz ve ben onu beş yıldır tedavi ediyorum.» Ve birden burdu. «Şunu anlayabilmeniz için açıkça belirtiyorum ki, belirgin ve kesin hiçbir sonuç elde etmiş değilim ve önemli olan da budur! Bir masör gibi, hedefsiz, yararsız denemelerle iyileştirmeye çalıştım onu. Şimdiye kadar hiçbir şey elde edebilmiş değilim.»

Kızgınlığı ürkütmüştü beni. Herhalde, bir doktor olarak kendine duyduğu güveni sarmıştım. Bu yüzden, onu yatıştırmaya çalıştım:

«Fakat, Herr von Kekesfalva'nın bana anlattığına göre, elektrikli banyolar Edith'i çok canlandırmış ve özellikle o enjeksiyonlardan...» Ama Condor birden durdu ve sözümü kesiverdi:

«Saçmalık! Gerçek bir saçmalık! Bu yaşlı kaçağın kafanıza böyle şeyler sokmasına izin vermeyin! Elektrikli banyolarla ve onun gibi oyunlarla böyle bir kötürümlüğün iyileştirilebileceğine gerçekten inanıyor musunuz? Bizim o eski doktor numaramızı tanımıyor musunuz? Ne yapacağımızı bilemediğimizde zaman kazanmaya çalışırız. Çaresizliğimizi fark etmemesi için hastayı masallarla, gevezeliklerle oyalarız ve şansımıza hastanın bedeni de yalanlarımıza katılarak suç ortağımız olur. Tabi ki kendini iyi hissediyor! Her çeşit kür, ister süt için, ister limon yiyin, soğuk veya sıcak su için, ilk olarak organizmada belirli bir değişiklik yaratacak ve bu da, her zaman umutla yaşayan hastanın iyileşme olarak değerlendireceği bir uyarıya yol açacaktır. Hastanın bu yolla kendini kandırması bizim en büyük yardımcımızdır ve hatta bu durum, eşeklikleri göz ardı edilemeyecek doktorlara bile yardımcı olur. Fakat bunun sakıncalı bir yanı da vardır: Yeni kür'ün uyarıcılığı son bulduğunda tepki yine başlar ve bu durum yeni bir değişikliği, yeni bir küre başlamayı gerektirir. Tedavi edilemeyen olaylarda, belki de gerçekten yararlı bir küre rastlayana kadar bu tür kandırmacalarla oyalamayı sürdürürüz. Hayır, komplimana gerek yok. Edith'de ulaşmak istediğimin ne kadarını elde edebildiğimi en iyi ben bilirim! Şimdiye kadar denediğim her şey, (Bu sizi aldatmasın) elektrik tedavisi ve masaj gibi aldatmacalar, sözün tam anlamıyla onu daha gerçek olarak ayağa kaldıramadı.»

Condor kendini öylesine sertçe suçlamaya başlamıştı ki, onu kendi vicdanına karşı korumak gereğini duydum ve çekinerek söze giriştim:

«Ama... o aletlerin yardımıyla nasıl yürüdüğünü gördüm... bu gerici aygıt...»

Fakat, Condor artık konuşmuyor, yüzüme karşı haykırıyordu. Hiç çekinmeden öylesine hiddetle ve yüksek sesle bağırıyordu ki, boş sokaktan geçen birkaç kişi merakla dönüp bakmaya başlamışlardı bize:

«Aldatmaca dedim size, aldatmaca! O yardımcı aygıtlar onun için değil, benim için! Bu makineler oyalama aygıtları, yalnızca oyalama aygıtları, anlıyor musunuz?.. Onlara çocuğun değil, **benim** ihtiyacım var. Çünkü Kekesfalva'lar daha fazla sabredemediler. Baskılara daha fazla

dayanamadığım için, yaşlı adama bir porsiyon savaşma gücü daha aşılanması **gerekiyordu.**

Sabırsızlık içindeki çocuğa, dikkafalı bir mahkumun ayaklarına takılan prangaları andıran bu ağırlıkları takmaktan başka ne yapabilirdim ki... gereksiz olduğunu bile bile başka çarem yoktu... yani, bu aygıt belki de kaslarını biraz güçlendirebilir... yapabileceğim başka bir şey yoktu... zaman kazanmak **zorundayım**... Fakat bu aldatmacalar ve hokkabazlıklar beni hiçbir şekilde utandırmıyor. Kazanılan başarıyı siz de görüyorsunuz. Edith kendi kendini, o zamandan beri daha iyi yürüyebildiğine inandırıyor, ona benim yardım ettiğimi sanan baba coşku içinde. Böylesine akıl almaz bir mucizeyi gerçekleştiren kişiyi göklere çıkarıyorlar ve siz bile bana, her şeyi bilen bir doktor olduğumu sanarak sorular soruyorsunuz!»

Sözlerine ara verdi ve alnının terini elinin tersiyle silmek için şapkasını çıkardı. Sonra da hırsla yan yan baktı bana.

«Korkarım pek hoşunuza gitmedi! Doktorların yardımsever ve gerçekçi oldukları hakkındaki inancınızı sarsmış olmalı; Gençlik heyecanı ile, hekimsel ahlakı gözünüzde bambaşka canlandırdınız ve şimdi de biraz, pekala anlayabiliyorum... Bu tür uygulamalar yüzünden aklınız biraz başınıza geldi veya iğrendiniz bile! Üzgünüm ama, tıbbın ahlakla hiçbir ilgisi yoktur. Gerçekte her hastalık, doğaya karşı anarşik bir tutum, bir isyandır; bu yüzden, onlara karşı koyabilmek için her olanaktan yararlanılması gerektir, **her olanaktan**. Hayır, hastaya acımak gerekmez; o kendini kural dışı olarak görür, düzeni bozar ve bozulan düzenin yeniden kurulabilmesi için, her başkaldırıda gerektiği gibi, acımasız davranmak bir zorunluluktur. Doktor, eline geçen her şeyden yararlanmalıdır. Çünkü bugüne kadar iyilik ve gerçekle ne insanlık, ne de herhangi bir kişi iyileştirilebilmiştir. Eğer bir aldatmaca

iyileştiriyorsa, artık o ucuz bir aldatmaca değil, en etkili ilaçtır. Ve eğer bir olayda gerçekten de yardımcı olamıyorsam, hiç olmazsa zaman kazanmaya çalışmam gerekir. Beş yıl boyunca hep yeni bir şeyler bulmak da pek kolay bir iş değil, Teğmenim; özellikle de, kişi eğer kendi becerisine yeterince güvenemiyorsa! Ama yine de, komplimanlarınız için teşekkürlerimi sunarım!»

Karşımda duran bu kısa boylu tombul adam, sanki ilk karşı koyuşumda üstüme atılacakmış gibi, sinirli sinirli yüzüme bakıyordu. Tam o sırada, kararmış ufukta mavi bir damarı andıran bir şimşek çaktı ve ardından da hırlarcasına gök gürledi. Condor birden gülmeye başladı:

«Görüyor musunuz, gökyüzünün küskünlüğü veriyor yanıtı. Ah zavallı, bugün iyice sıkıştırıldınız. Hayalleriniz birbiri ardına neşterle kesilip atıldı; önce o Macar soylusu hakkındaki, sonra da, hastalarına büyük özen gösteren kusursuz doktor ve yardımcı hakkındaki. Fakat bu yaşlı çılgının, övgü çağlayanları ile kişiyi şaşırtabileceğini anlamak zorundasınız! Özellikle Edith'in olayında bu duygusal davranışlar sinirime dokunuyor. Çünkü böylesine yavaş ilerleyebildiğim ve tedavisini sonuçlandırabilecek bir çare bulamadığım, daha doğrusu türetemediğim için zaten üzülüyorum.»

Sessizce birkaç adım yürüdükten sonra, daha bir içtenlikle döndü bana:

«Ayrıca, doktorların pek hoş bir biçimde söyledikleri gibi, bu olaydan «umudumu kestiğimi» düşünmenizi istemem. Aksine, özellikle bu olaydan elimi çekmeyeceğim: ister bir yıl sürsün, ister beş yıl! Bu arada, başka bir konuya da dikkatinizi çekmek isterim: Size sözünü ettiğim o konferansın akşamında, Paris'te yayımlanan bir tıp dergisinde, iyileştirilmiş bir kötürümlükle ilgili bir yazıya rastladım. İki yıl hiç kımıldamadan yatmak zorunda kalmış olan kırk yaşında bir kişiyle ilgili çok orijinal bir

olay. Profesör Viennot'un uyguladığı dört aylık bir tedavi sonunda sağlığına kavuşan hasta, beş katlı bir apartmanın merdivenlerini rahatlıkla inip çıkabilmeye başlamış. Düşünün bir kere: Benim burada beş yıldır uğraşıp durduğum aynı olayda dört ay içinde başarı kazanıldığını okuduğumda altüst oldum! Tabi ki olayın özelliklerini ve uygulanan yöntemlerin ayrıntılarını açıkça anlayamamıştım. Görünüşe bakılırsa, Profesör Viennot, Akdeniz kıyısında yapılan bir güneş banyosunu, bir aygıtı ve belirli bir beden hareketini garip bir biçimde birleştirmiş. Hastalığın özellikleri pek belirtilmemiş olduğundan, bu yeni metodun bizim olayda kullanılıp kullanılamayacağını, eğer kullanılabilecek olursa bunun nasıl gerçekleştirilebileceğini tabi ki şimdilik bilemiyorum. Fakat hemen Profesör Viennot'a bir mektup yazarak, konu hakkında tam bir açıklama yapmasını rica ettim. Bugün Edith'i öylesine sıkı bir kontrolden geçirmemin nedeni de aslında buydu; çünkü, Edith'in durumuyla o olayı kıyaslamak zorunda kalabilirim. Gördüğünüz gibi, hiç de teslim bayrağını çekmiş değilim; aksine, en küçük olasılıkları bile değerlendirme çabasındayım. Belki de bu yeni metotta gerçekten de bir iyileştirme gücü vardır. Belki diyorum ve başka da bir şey söylemiyorum; çünkü gereğinden çok gevezelik ettiğimin farkındayım. Lanetli mesleğimle ilgili konulara paydos artık!»

O sırada istasyon binasına oldukça yaklaşmıştık. Konuşmamız artık sona ermek üzereydi ve bu yüzden hemen yine başladım :

«Yani sizin düşüncenize göre bu...»

«Hiçbir şey düşünmüyorum ben,» dedi hırsla. «Yani filan da yok! Ne yapmamı bekliyorsunuz ki benden? Tanrı katına telefon bağlantım yok benim! Hiçbir şey söylemiş değilim. Belirli hiçbir şey! Hiçbir şey düşünmüyorum, sanmıyorum ve hiçbir şeye söz vermiyorum. Gereğinden fazla gevezelik ettim zaten. Bu konu kapanmıştır artık! Yol arkadaşlığınız için çok teşekkür ederim. Hemen geri dönmekle en doğru hareketi yapmış olacaksınız, yoksa giysilerinizde bir tek kuru iplik bile kalmayacak.»

Ve elini bana uzatmadan, belirgin bir kızgınlıkla, (Neye kızdığını anlayamamıştım) istasyona doğru yürümeye başladı. Düztabanlara özgü bir yürüyüş biçimi vardı.

Durumu iyi değerlendirmişti Condor. Artık tüm bedenimle algılayablidiğim fırtına, yanılgıya yer bırakmayacak kadar yaklaşmıştı. Gürültüyle yuvarlanan ağır kara sandıkları andıran iri bulutlar, arada bir çakan şimşeklerin ışığı ile ortalık aydınlandığında, tedirginlikle titredikleri görülen ağaçların üstünden süzülüp geçiyorlardı. Bazen birden hızlanan rüzgarla sarsılan nemli havada bir yanık kokusu vardı. Daha birkaç dakika önce solgun ay ışığının altında tüm sessizliği ile yatan kent ve caddeler, bu hızlı geri dönüş sırasında bambaşka bir görünüm kazanmıştı. Artık dükkan tabelaları bunaltıcı bir düşten ürkerek uyanmışcasına gıcırdıyor ve tangırdıyor, kapılar gürültüyle çarpıyor, bacalardan iniltiyi andıran sesler geliyor, bazı evlerde meraklı ışıklar beliriyor ve orada burada beyaz gömlekli kişiler, yaklaşan fırtınaya bir önlem olarak pencerelerini sıkıca kapatıyorlardı. Geç kalmış bazı kişiler, bir korku rüzgarıyla itiliyorlarmışcasına sokakların köşesinde kayboluveriyorlardı ve geç saatlerde bile belirli bir canlılık içinde olan büyük alan bomboştu. Belediye binasının ışıklandırılmış saati, beyaz ve aptalca bir bakışla bu alışılmamış boşluğa bakakalmıştı sanki. Ama en önemlisi, Condor'un uyarısı sayesinde, fırtına başlamadan eve yetişebilecektim. İki sokak daha yürüyüp, kent parkının ortasından geçerek kışlaya varacaktım. Ancak ondan sonra, şu son birkaç saat içinde öğrendiğim şaşırtıcı ger-

çekleri ve yaşadığım olayları enine boyuna düşünebilirdim.

Kışlanın ön bahçesi yoğun bir karanlık içindeydi. Huzursuz yaprakların altında ağır ve sıkıcı bir hava vardı. Yapraklar bazen kısa süreli bir rüzgarla hışırdamaya başlıyor ve biraz sonra daha da ürkütücü bir sessizlik çöküyordu çevreye. Hızımı giderek arttırıyordum. Tam kapıya ulaşmak üzereydim ki, ağaçların ardından ayrılan bir gölge öne doğru çıktı. Biraz kuşkulandımsa da, yine de pek üstünde durmadım. Bu herhalde, kışlaya dönen askerlerin yolunu bekleyen sokak kadınlarından biri olmalıydı. Fakat, bu yabancı kişinin beni dikkatle izleyen adımlarını duyduğumda, böylesine utanmazca davranan bu kişiye kabaca bağırmak için hemen geriye döndüm. Ve tam o sırada çakan bir şimşeğin ışığında, ölçüsüz bir korkuya kapılmama yol açan bir görüntüyle karşılaştım: Saçsız başında şapkası olmayan, yuvarlak altın çerçeveli gözlüğü parlayan yaşlı bir adam, sarsak adımlarla ve soluk soluğa peşimden gelmeye çalışıyordu; Kekesfalva idi bu adam!

O ilk şaşkınlık sırasında gözlerime inanamadım. Kekesfalva bizim bahçede! Üç saat önce Condor'la birlikte onu evinde çok yorgun bir durumda bırakmıştık. Hayal mi görüyordum, yoksa bu ihtiyar çıldırmış mıydı? Ateşlenerek yatağından kalkmış, palto giymeden yalnızca ince bir giysiyle ve şapkasız olarak buralarda bir uyurgezer gibi dolaşıyor olmasındı sakın? Fakat, karşımdaki kişinin Kekesfalva olduğu bir gerçekti. Yüz bin kişi arasında bile, onun o boynu bükük, ürkekçe yaklaşışını tanıyabilirdim.

«Aman Tanrım, Herr von Kekesfalva!» dedim şaşkınlıkla. «Nasıl geldiniz buraya? Yatmayacak mıydınız siz?»

«Hayır... veya daha doğrusu... uyuyamadım... istedim ki...»

«Ama şimdi hemen eve gitmelisiniz! Görüyorsunuz, fırtına her an patlayabilir. Otomobiliniz burada değil mi?»

«Şurada ilerde... kışlanın sol tarafında bekliyor beni.»

«Çok güzel! Öyleyse hemen koşun. Eğer hızlı sürecek olursa, şoför sizi tam zamanında eve yetiştirebilir. Geliniz, Herr von Kekesfalva.»

Fakat hâlâ kararsız durduğundan, arabasına doğru çekmek için koluna girdim. Ama bana karşı koyarak elimden kurtuldu.

«Hemen, hemen... eve gideceğim Sayın Teğmenim... fakat... fakat daha önce bana onun ne söylediğini anlatın.»

«Kim?»

Gerçekten de şaşırarak sormuştum bu soruyu. Tepemizde esen rüzgar giderek sertleşiyor, ağaçlar sanki köklerinden kurtulmak zorundaymışcasına eğilip bükülüyorlardı. Yağmur her an başlayabilirdi ve o anki tek düşüncem, aklı başında olmadığı için fırtınanın başlayacağını fark edemeyen adamcağızı bir an önce evine gönderebilmekti. Fakat o, sanki bana darılmışcasına kekelemeye başlamıştı :

«Doktor Condor... ona yol arkadaşlığı etmiştiniz ya...»

İşte o zaman ne demek istediğini anlayabildim. Karanlıktaki bu karşılaşma tabi ki bir rastlantı olamazdı. Gerçeği en kısa sürede öğrenebilmek için, elinden kaçamayacağım bir yerde, kışla kapısının hemen önündeki parkta beklemişti beni sabırsız adam. Geceleri yalnızca hizmetçi kızların aşıklarıyla buluştukları bu bakımsız kasaba parkında, yeterince gizlenemeden iki saat, üç saat korkunç bir huzursuzlukla dolaşıp durmuştu. Herhalde, Condor'a yalnızca istasyona kadar olan kısa yol boyunca eşlik ettikten sonra hemen eve döneceğimi hesaplamış

olmalıydı. Bense onu farkında olmadan burada bekletmiş, bekletmiş, bekletmiştim. Ben Doktorla locada otururken, yaşlı adam da, önceleri borçlularını beklediği gibi, inatla, sabırla, vazgeçmeden bekleyip durmuştu. Bu çılgınca inatçılıkta beni sinirlendiren, aynı zamanda da duygulandıran bir şeyler vardı.

«Her şey olabildiğince yolunda,» diye rahatlattım onu. «Her şeyin düzeleceğine inanıyorum. Yarın öğleden sonra size daha fazlasını anlatır, söylediği her sözü açıklamaya çalışırım. Ama şimdi hemen otomobile gitmelisiniz. Gördüğünüz gibi, kaybedilecek zamanımız yok.»

«Evet, geliyorum işte.»

İsteksizce izlemeye başladı beni. On veya yirmi adım kadar rahatça yürütebildikten sonra, kolumdaki yük giderek ağırlaştı.

«Bir dakika,» diye kekeledi. «Bir dakika için şu banka oturalım. Artık... artık dayanamayacağım.»

Gerçekten de, bir sarhoş gibi sallanıyordu. Gök gürültüleri giderek yaklaşırken, onu biraz ilerdeki banka kadar sürükleyebilmek için tüm gücümü kullanmam gerekti. Soluk soluğa oturdu. O uzun bekleyiş gücünün tükenmesine yol açmıştı ve bu çok doğaldı. Üç saat boyunca yorgun bacaklarının üstünde gözleyerek beklemiş ve sonunda beni yakalama mutluluğuna erince de yorgunluğunu anlayabilmişti.

İşçilerin üstünde öğle yemeklerini yedikleri, öğleden sonraları gebe kadınların ve emeklilerin oturarak vakit geçirdikleri, geceleri orospuların askerleri çağır[illegible]ları o yoksul kişilerin bankına şimdi kentin en varlıklı kişisi, kolu kanadı kırılmış, bitkin bir halde çökmüş bekliyor, ve bekliyordu. Neyi beklediğini biliyordum ve içini rahatlatamazsam bu inatçı adamı yerinden kımıldatamayacağımı hemen anlamıştım (Arkadaşlardan birinin beni bu

garip durumda yakalaması ne kötü olacaktı kimbilir!). Önce yatıştırmalıydım onu. Ve yine o acıma duygusunun etkisine kapılmaya başladım. Beni her seferinde güçsüz ve korumasız bırakan o lanet olası sıcak dalga içimde yine kımıldamaya başladı. Ona doğru eğildim ve yatıştırıcı sözler söylemeye başladım. Rüzgar çevremizde ıslık ıslığa kıyametler koparıyordu. Fakat ihtiyarın gözü hiçbir şeyi görmüyordu; ne gökyüzünü, ne bulutları, ne de yağmuru fark edebiliyordu. Sanırım, o sırada onun için yeryüzünde yalnızca çocuğu ve çocuğunun sağlığı vardı. Heyecan ve yorgunlukla tir tir titreyen adamcağıza, Condor'un bu konuda kendine pek güvenemediği gerçeğini açıkça nasıl söyleyebilirdim ki? Biraz önce banka otururken yardım eden koluma tutunuşu gibi, tutunabileceği bir şeylere ihtiyacı vardı. Böylece, Condor'un ağzından ancak alabildiğim avutucu birkaç sözü hemen bir araya getirdim. Profesör Viennot'un Fransa'da büyük bir başarıyla uyguladığı o yeni kürü anlattım. Hemen, karanlıkta yanıbaşımda bir şeyin hışırdadığını ve kımıldadığını sezdim. Biraz önce kendini koyvererek arkasına yaslanmış olan bedeni, sanki ısınmak istiyormuş gibi benimkine yanaşmıştı. Normal olarak daha fazla umut vermeme gerek yoktu, fakat içimdeki o acıma duygusu, sorumluluğunu yüklenemeyeceğim konulara sürükleyip duruyordu beni. Evet, bu tedavi yöntemi olağanüstü başarılar sağlıyormuş, diye onu tekrar tekrar cesaretlendiriyor, dört ay içinde, üç ay içinde şaşırtıcı iyileşmelerle karşılaşıldığını belirtiyor ve herhalde, hayır, hayır, mutlaka Edith'e de çok iyi geleceğini söyleyip duruyordum. Onu yatıştırmak için söylediklerimle öylesine etkilenmiştim ki, bu abartmalardan yavaş yavaş zevk almaya başladım. Bana büyük bir merakla : «Gerçekten inanıyor musunuz?» veya «Bunu gerçekten de söyledi mi? Bunu gerçekten kendisi mi söyledi?» diye sorduğunda, duyduğum sabırsızlık ve güçsüzlük yüzünden hep ateş-

li bir şekilde bu sözleri doğruladıkça, kasılmış bedeni yeniden gevşeyiveriyordu.

Ben konuştukça kuşkularından nasıl arındığını seziyordum ve hayatımda o an ilk ve son olarak, yaratıcılık gücüne sahip her insanın tanıdığı o sarhoş edici zevki tattım.

O yoksullar bankında Kekesfalva'ya neler anlattığımı, ne sözler verdiğimi bilmiyorum ve hiçbir zaman da bilemeyeceğim. Çünkü, sözlerimi büyük bir açlık ve mutlulukla dinleyişiyle coşkuya kapılmış, hep daha fazlası için söz verip duruyordum. Çevremize mavi ışıklar saçan şimşeklere ve homurtuları giderek daha ürkütücü olmaya başlayan gök gürültülerine aldırmıyorduk. Birbirimize iyice sokulmuş, anlatıp dinliyor, dinleyip anlatıyorduk ve hep içtenlik dolu bir inançla güven veriyordum ona: «Evet, Edith iyileşecek, yakında iyileşecek, mutlaka iyileşecek,» gibi sözlerime: «Ah!» ve «Çok şükür!» gibi yanıtlar aldıkça, kişiyi coşturan bu heyecana ortak olabilmek için hep daha fazlasını söylemek gereğini duyuyordum. Orada kimbilir daha ne kadar oturacaktık ama, birden, yaklaşan fırtınalara hep öncülük eden o en son esinti başlayıverdi. Eğilip bükülmeye başlayan ağaçlar gıcırdıyor, çatırdıyor ve ütümüze kestanelerini fırlatıyorlarken, iri bir toz bulutu da çevremizde dönüp duruyordu.

«Artık eve dönmeniz gerek,» diyerek ayağa kalkmaya zorladığımda hiç karşı koymadı bana. Verdiğim sözlerle güçlenmiş, kendine kelmişti. Biraz önceki gibi ayakta salanmıyordu artık. Şaşkınca bir telaşla otomobile kadar benimle birlikte koştu. Bekleyen şoför, otomobile girmesi için yardım etti. Ancak o zaman rahatlayabildim. Artık emniyette olduğunu biliyordum. Onu avutabilmiştim. Bu zavallı ihtiyar, sonunda derin, sessiz ve mutlu bir uykuya dalabilirdi artık. Fakat, üşümemesi için tam dizlerinin üstüne bir battaniye örtmeye çalıştığım sırada, ürkütücü bir

olayla karşılaştım. Birden her iki elimi de bileklerimden yakalayıp, karşı koymaya vakit bırakmadan ağzına doğru kaldırarak, sol elimi ve sağ elimi, sonra yine sağ elimi ve sol elimi öpüverdi.

«Yarın görüşmek üzere, yarın,» diye mırıldandı ve otomobil, sanki buz gibi esen rüzgar tarafından itiliyormuş gibi hareket etti. Olduğum yerde kalakalmıştım. Fakat ilk yağmur damlaları kasketimin üstüne bir dolu sertliğinde düşmeye başlamışlardı ve kışlaya kadarki kırk elli adımı sağanak altında geçmem gerekti. Sırılsıklam kışla kapısına vardığımda çakan bir şimşekle fırtınalı gece cadde boyunca aydınlanıverdi ve ardından da tüm gökyüzünü çökertircesine korkunç bir gök gürültüsü duyuldu. Yakın bir yere düşmüş olmalıydı, çünkü bastığım yer sarsılmış ve pencere camları şangırdamıştı. Fakat, birden çakan şimşekle gözlerim kamaşmış olduğu halde, bir dakika önce yaşlı adam ellerimi yakalayıp öperek teşekkür ederken ürktüğüm kadar ürkmemiştim yine de.

*
* *

Etkileyici heyecanlardan sonraki uykular da derin ve doyurucu oluyor. Ancak ertesi sabahki uyanış biçimimden, fırtınadan önceki boğucu havanın ve en azından onun kadar da o gece konuşmasının elektrikli gerginliğinin beni ne derece sersemletmiş olduğunu anlayabildim. Sanki ölçülemeyecek derinliklerden dönmüşüm gibi yatağımda birden doğrulup, odamı yabancı gözlerle şöyle bir süzdüm ve bu derin uykuya ne zaman ve nasıl daldığımı anımsamaya çalıştım. Fakat, olanları etraflıca düşünebilecek zamanım yoktu. İçimde özel konulardan ayrı bir yeri olan o askerlere özgü görev duygusu harekete geçerek, o gün için değişik bir eğitim şekli uygulanacağını hemen anımsattı bana. Aşağıda sinyaller verilmeye başlanmış, atlar

duyulur biçimde nallarıyla yeri eşeliyorlardı. Ayrıca, emirerimin aceleci davdanışlarından da göreve gecikmekte olduğumu anlamıştım. Bir sıçrayışta hazır üniformamı sırtıma geçirdikten sonra sigaramı yaktım ve avluya inen merdivenlere saldırdım. Hazır bekleyen bölük ileri komutuyla hemen harekete geçti.

Yol alan bir atlı konvoyda, kişi kendini bu bütünden ayrı göremez. Yüz nalın takırtısı arasında ne rahatça düşünülebilir, ne de hayal kurulabilir. İşte ben de, grubumuz sert bir tırısla kent dışına doğru yol alırken, normal olarak akla gelebileceklerin dışında hiçbir şey düşünmüyordum. Geceki yağmur, en küçük bulut parçasına ve belirsiz sise varana kadar, gökyüzünü pırıl pırıl yıkamıştı. Güneşin tüm gücüyle ısıttığı havada nemden eser yoktu ve çevremizdeki manzaranın çizgilerine tam bir netlik hakimdi. En uzaktaki evler, ağaçlar ve tarlalar bile, sanki kişi onları avucunda tutuyormuşcasına net ve gerçek bir görünüme sahiptiler. Pencerelerdeki her çiçek demeti, çatıların üstündeki her duman halkası, renklerinin canlılığı ve netliği ile varlıklarını daha bir belirginleştiriyorlardı sanki. Her hafta aynı hızla ve aynı hedefe doğru geçtiğimiz can sıkıcı şoşe de, sanki yeni boyanmış yapraklarla tepemize örmüş olduğu yeşil çatısıyla tanınamayacak kadar değişmişti. Son günlerde ve haftalarda bunalıma yol açmış olan tüm problemler, belirsizlikler ve huzursuzluklardan kurtulmuş, eyerimde eşsiz bir rahatlık ve hafiflikle oturuyordum. Görevimi o pırıl pırıl yaz sabahındaki kadar kusursuz olarak pek ender yapabildiğimi söyleyebilirim. Herşey kolayca ve kendiliğinden oluveriyor, her hareket başarıyla sonuçlanıyor ve mutlu ediyordu beni; gökyüzü ve çayırlar, her baldır hareketine ve dizgin kasılışına hemen boyun eğen ateşli atlar ve hatta komut verdiğimde duyduğum kendi sesim.

Ama her baş döndürücü olayda rastlandığı gibi, güçlü

mutluluklarda da uyuşturucu bir özellik vardır. Yaşanılan anın zevkini tam yoğunluğu ile duymak geçmişi unutturur hep. Bu yüzden, eyer üstündeki o canlandırıcı saatlerden sonra, alışılmış saatte konağın yolunu tuttuğumda, o gece karşılaşması hakkında pek belirgin olmayan düşüncelere daldım. Yalnızca yüreğimin coşkulu hafifliği ve ötekilerin sevinci ile seviniyordum. Kendini mutlu hisseden kişi, öteki tüm insanların da mutlu olmaları gerektiğini sanıyor.

Gerçekten de, konağın o çok iyi tanıdığım kapısını çalar çalmaz, genellikle soğuk bir saygı göstermesine alışkın olduğum uşak, içtenlik dolu bir sesle selamladı beni :

«Sayın Teğmeni kuleye çıkarabilir miyim acaba? Küçük Hanımım yukarda bekliyor,» diye de üstelemeye girişti sonra.

Fakat o arada elleri neden öylesine sabırsızdı, neden yüzüme karşı gülüp duruyordu öyle? Neden öyle hamaratça önüme düştü? Kuleye çıkmak için döner merdivene doğru ilerlerken, bu adamın da nesi var böyle, diye ister istemez sordum kendime. Ne oluyor bu ihtiyar Josef'e bugün? Beni elden geldiğince çabuk yukarı çıkarmak için sabırsızlıkla yanıp tutuşuyor. Ne oluyor bu adamcağıza böyle?

Ama sevinç duymak güzel şeydi. Bu pırıl pırıl haziran gününde canlı ve genç bacaklarla döner merdiveni çıkmak, yan pencerelerden bir kuzeyin, bir güneyin, bir doğunun, bir batının sonsuza dek uzanıp giden yaz manzarasını izleyebilmek güzeldi. Sonunda, hiç beklenmeyen bir şey yüzünden durmak zorunda kaldığımda, terasa varmak için on, on iki basamak kalmıştı. Çünkü garip bir biçimde, kulenin bükümlü merdiven boşluğunda birden bir dans melodisi duyulmaya başlamıştı. Çelloların eşliğinde kemanlarla çalınan melodi, birbirine karışmış ince kadın sesleriyle kulağa hoş gelen bir zenginlik kazanmıştı.

Şaşkınlık içindeydim. Yakınlığınca uzak, sanki gökyüzünden geliyormuş gibi düşsel, ama aynı zamanda da gerçek olan bu tanınmış opera parçası, bu güzel müzik nereden geliyordu acaba? Yoksa, yakınlarda bir yerdeki gazinoda çalınıyor ve yolunu şaşırıp rüzgara kapılarak incelen titreşimler buraya kadar ulaşıyorlar mıydı? Ama hemen ardından, bu havadar orekstra sesinin terastan geldiğini ve basit bir gramofonun marifetinden başka bir şey olmadığını anladım. Bugün her yerde güzellikler aramak ve mucizeler beklemek ne aptalca bir davranış, diye düşündüm; tam bir oskerstra bu küçücük terasa nasıl yerleştirilebilir ki? Fakat birkaç adım sonra yeniden kuşkuya kapıldım. Yukarda müzik yapan gerçekten de bir gramofon olmalıydı ama, şarkı söyleyen sesler, mırıldanan küçücük bir kutudan çıkamayacak kadar rahat ve gerçek gibi geliyordu kulağa. Bunlar gerçekten de çocukça bir sevinç içindeki genç kız sesleriydi! Durdum ve daha dikkatle dinlemeye başladım. Seslerden biraz kalınca olanı, İlona'nın, kolları gibi güzel, dolgun, iştah uyandıran yumuşak sesiydi; ama ona eşlik eden öteki ses kimindi acaba? Onu tanımıyordum. Herhalde Edith, çok genç, atak, neşeli bir kız arkadaşını davet etmiş olmalıydı. Hiç beklenmeyen bir anda kulemizin üstüne konarak cıvıl cıvıl öten bu küçük kırlangıcı görebilmek için birden büyük bir meraka kapıldım. Bu yüzden, terasa çıkışımda gördüklerimle de o derecede hayal kırıklığına uğradım; Edith'le İlona'dan başka kimse yoktu orada. Yepyeni, rahat ve incecik sesiyle gülüp şarkılar söyleyen de Edith'ti. Bir günden ertesi güne gerçekleşen bu değişiklik bana pek doğal gelmediği için, çok şaşırmıştım. Ancak sağlıklı bir kişi coşkulu bir mutluluk anında böylesine tasasızca şarkılar söyleyebilirdi. Bu hasta çoucuğun bir gecede iyileşmiş olması ise, eğer bu arada bir mucize olmamışsa, olanaksızdı. Onu böylesine coşturan, bu derece baştan çıkarabilen, bu mutlu

güven duygusunun bir anda gırtlağından, benliğinden fışkırmasına yol açan ne olabilir acaba? O anki duygularımı anlatabilmem oldukça zor. Aslında, sanki kızı çırılçıplak yakalamışım gibi sıkıntı içindeydim; çünkü, ya bana o güne kadar gerçek yüzünü götermemişti, ya da bir gecede bambaşka bir insan olup çıkıvermişti (Ama neden ve nasıl?). Fakat beni gördüklerinde kızların hiçbir çekingenliğe kapılmayışlarına oldukça şaşırdım.

«Hemen!» diye bana bağırdı Edith ve İlona'ya döndü. «Hemen durduruver gramofonu.»

Sonra da beni eliyle yanına çağırdı.

«Sonunda gelebildiniz! Saatlerdir yolunuzu gözlüyorum. Haydi çabuk! Her şeyi anlatın, ama hiç, hiç eksiksiz... Babam her şeyi öylesine birbirine karıştırdığı için ne düşüneceğimi bilemiyorum... Heyecanlıyken hiçbir şeyi doğru dürüst anlatamadığını siz de bilirsiniz ya... Düşünün bir kere, gece yarısı yanıma geldi! O korkunç havada uyuyamıyordum, çok üşüyordum, pencereden cereyen yapıyordu ve ayağa kalkacak gücüm yoktu. Uzunca bir süre hep, birinin uyanıp odama gelmesini ve pencereyi kapatmasını diledim ve birden yaklaşan adımların sesini duymaya başladım. Önce ürktüm. Gecenin ikisi veya üçüydü ve babam öylesine değişik bir görünüme sahipti ki, ilk anda tanıyamadım onu. Hemen yanıma geldi ve hiç durmadan anlatmaya başladı... Görmeliydiniz onu, gülüyor ve ağlıyordu... Evet, babamın taşkınlıklar yaparak gülüşünü ve bir çocuk gibi dans edip duruşunu düşünebiliyor musunuz? Tabi ki, anlatmaya başladığında ne düşüneceğimi bilemedim. Bir türlü inanamadım önceleri... Onun bir düş gördüğünü veya kendimin bir düş görmekte olduğumu sandım. Ama sonra İlona da yanımıza geldi ve sabaha kadar gevezelik edip güldük... Hadi ama, anlatın artık... söyleyin... bu yeni tedavi yöntemi nasıl bir şey?»

Bedenine çarpan güçlü bir dalga karşısında dengesini yitirmemek için boşuna uğraşan bir kişi gibi, birden, kapıldığım ölçüsüz yılgınlığa yenik düşmemek için çabalıyordum. Bu son cümle bir şimşek gibi her şeyi anlatıvermişti bana. Ben, yalnızca ben, bu hiçbir şeyden habersiz kızın sesinin değişmesine neden olmuş, yalnızca ben, onun kafasına bu uğursuz inancı yerleştirmiştim! Condor'un bana güvenerek açıkladıklarını anlatmış olmalıydı ona babası. Fakat Condor bana gerçekte ne söylemişti ki?.. Acaba bildiklerimin ne kadarını ne şekilde anlatmıştım Kekesfalva'ya. Condor düşündüklerini çok dikkatli bir dille açıklamaya çalışmıştı ve ben, acıma duygusuyla çıldıran ben, karanlık bir evi aydınlatıveren, kendinden geçmiş[illegible] canlandıran, acı çekenlere sağlıklarına kavuştuklarını düşündürebilen neler neler anlatmıştım kimbilir! Ne olabilir...

«Ne oluyor size böyle... bu duraksama da ne oluyor?» diye sıkıştırmaya başladı Edith. «Her sözcüğün benim için ne kadar önemli olduğunu bilmeniz gerekir sanıyorum. Evet, Condor neler söyledi size?»

«Ne mi söyledi?» zaman kazanmak için onun sözlerini tekrarlıyordum. «Tabi... ama siz de biliyorsunuz... bildiğiniz gibi, yalnızca iyi şeyler... Doktor Condor zamanla en iyi sonucu elde edebileceğine inanıyor... Eğer yanılmıyorsam, yeni bir kür uygulamayı düşünüyor ve bunun için bilgi toplamaya başlamış bile... oldukça etkin bir kürmüş bu söylenenlere bakılırsa... eğer... eğer doğru anladıysam... bu konuda tabi ki pek fikir yürütemem, ama her ne olursa olsun ona güvenebilirsiniz, eğer o... onun her şeyi doğru yapacağına inanıyorum, kesinlikle inanıyorum...»

Edith, çekimser davranışımın farkına varamamış, ya da sabırsızlığına karşı koyamamıştı :

«Hahhaa, şimdiki tedaviyle bir sonuca varılamaya-

yacağını biliyordum zaten. İnsan kendini herkesten daha iyi tanıyabiliyor... Bu masajların, elektrik tedavilerinin ve uzatma aygıtlarının yararsız saçmalıklar olduğunu size söylediğimi anımsıyor musunuz? Böylesine ağır ilerleyen bir tedaviyi insan nasıl bekleyebilir ki... İşte, görüyor musunuz, ona sormadan, şimdiden o saçma aygıtları çıkardım bacaklarımdan... Bunun insana nasıl bir rahatlık verdiğini anlayamazsınız... çok daha rahat ilerleyebiliyorum şimdi... yalnızca bu lanet olası kütüklerin beni engellediğine inanıyorum artık. Hayır, böyle bir durum başka türlü ele alınmalı... çoktandır düşünüyordum bunu. ...ama, ama bu Fransız profesörün uyguladığı yöntemin nasıl bir şey olduğunu anlatın bana hemen. Bunun için gerçekten de yolculuk yapmak mı gerekiyormuş? Burada yapılamaz mı acaba?.. Ah, bu sanatoryomlardan nefret ediyorum, iğreniyorum onlardan... Ne olursa olsun, hiçbir hasta görmek istemiyorum! Yeterince derdim var benim zaten... Evet, nasıl bir şey bu?.. Hadi, anlatmaya başlayın! En önemlisi de, bu tedavinin ne kadar süreceği! Gerçekten de bu kadar çabuk sonuç alınabiliyor muymuş? Dört ayda hastasını iyileştirdiğini söyledi babam, dört ayda ve adam şimdi hareket edebiliyor, merdivenleri inip çıkabiliyormuş... Bu... bu inanılmaz bir şey olurdu!... Hâla dilsiz gibi oturmayınız öyle, anlatmaya başlayınız artık!.. Ne zaman başlamayı düşünüyor ve tüm bu olay ne kadar sürecek?»

Geri döndürmek gerek, dedim kendi kendime. Sanki her şey sağlanmış ve kararlaştırılmış gibi, kendini böyle bir çılgınlığa kaptırmasını önlemek gerek. Böylece, onu dikkatle yatıştırmaya çalıştım :

«Kararlaştırılmış bir tarih... tabi ki hiçbir doktor önceden belirtemez bunu... böyle bir şeyin olanaksızlığına inanıyorum... ayrıca... Doktor Condor bu konu hakkında yalnızca genel bir değerlendirme yapmıştı... Onunla çok

iyi sonuçlar elde edildiğinden söz etti ama, acaba bu uygulamaya tam olarak güvenilebilir mi?... yani, bunun ancak olaydan olaya denenebileceğini belirtmek istiyorum... ama şimdilik beklemek gerek, ta ki...»

Fakat onun ateşli coşkusu, işkilli direnişimi birden alt ediverdi :

«Hadi canım, onu tanımıyorsunuz siz! Belirli hiçbir söz alınamaz onun ağzından. Korkunç derecede dikkatlidir o. Fakat, eğer bir konu hakkında yarı yarıya söz vermişse, o konu yüzde yüz gerçekleşecek demektir. Ona güvenilebilir ve artık bu durumdan kurtulmaya veya en azından ne zaman kurtulabileceğimi öğrenmeye ne kadar ihtiyacım olduğunu bilemezsiniz... Sabır, diyorlar hep, sabır! Ama insanın nereye kadar ve ne kadar sabretmek zorunda olduğunu bilmesi gerek. Eğer biri bana altı ay veya bir yıl daha süreceğini söylese, tamam diyeceğim, kabul ediyorum ve yapmam istenen her şeyi yapmaya hazırım... ama Tanrıya şükürler olsun, sonunda öğrenebildik! Dünden beri nasıl hafiflediğimi bilemezsiniz. Yaşamaya yeni başlamış gibiyim sanki. Bu sabah hemen kente indik (Şaşırıyorsunuz, değil mi?) Ama artık kurtulduğumu bildiğim için, insanların konuşmaları, düşünmeleri ve ardımdan bakıp acımaları umurumda değil. Bu aptalca bekleyişin ve sabredişin sona erdiğini kendi kendime kanıtlayabilmek için her gün dışarı çıkacağım artık. Yarınki pazar günü için (Nasıl olsa siz de izinlisiniz) çok enteresan bir planımız var. Babam söz verdi, haraya gideceğiz. Yıllardır gitmemiştim oraya, dört veya beş yıl kadar oldu sanırım... sokağa çıkmak istemiyordum artık..Ama yarın gidiyoruz ve tabi ki siz de geliyorsunuz. Şaşıracaksınız, İlona ile birlikte bir sürpriz hazırladık. Veya...» Gülerek İlona'ya döndü : «Gizli planımızı şimdiden açıklamalı mıyım yoksa?»

«Evet,» diye güldü İlona. «Gizliliğe paydos!»

«Dinleyin şimdi, sevgili dostum; Babam otomobille gitmemizi istemişti, ama o zaman gezintimiz çabucak sona erecek ve eğlenemeyeceğiz. Bu durum karşısında, eskiden Josef'in anlatmış olduğu o yaşlı ve çılgın prensesin (Eskiden konağın sahibi olan iğrenç bir kişi) hep, renkli resimlerle süslü, dört atlı uzun yol arabasıyla gezintiye çıkışını anımsadım ...Prenses olduğunu herkes anlasın diye, istasyona kadar gitmek için bile hep bu dört atlı arabayı hazırlattırırmış. Yakında veya uzakta ondan başka hiç kimse böyle yola çıkamazmış... Bir kez bu rahmetli prenses gibi yolculuk yapmak ne eğlenceli olurdu kimbilir, hele bir düşünün! Eski arabacı da hâlâ burada... tabi, bu ihtiyar postacıyı tanımazsınız siz, otomobil aldığımızdan beri işsiz kaldı. Ama, dört atlı arabayla yola çıkacağımızı söylediğim zamanki halini görmeliydiniz; hemen sarsak bacaklarının üstünde dikildi ve bu olayı bir kez daha yaşayabileceği için sevincinden ağlamaya başladı... Her şey kararlaştırıldı. Sabah sekizde yola çıkıyoruz... çok erken kalkılacak ve doğal olarak siz de geceleyin burada kalıyorsunuz. Karşı koymaya kalkışmayın sakın! Alt katta güzel bir konuk odasında kalırsınız ve ihtiyacını duyduğunuz eşyaları Pista kışladan getirir size. Ayrıca, Pista yarın prensesin valeleri gibi üniforma giyecek... Hayır, itiraz etmeyiniz. Bize bu sevinci bağışlamak zorundasınız, mutlaka, mutlaka, özürlerinizin hiçbiri kabul edilmeyecek...»

Ve böylece, kurulmuş bir yay gibi hiç durmadan konuşup durdu. Bu inanılmaz değişikliğin yol açtığı şaşkınlıktan hâlâ kurtulamamıştım ve hiçbir şey düşünemeden dinliyordum anlattıklarını. Bambaşka bir sesti bu duyduğum sanki. O sinirli konuşma biçimi de değişmiş, rahat bir akıcılıkla konuşmaya başlamıştı. Artık çok iyi tanıdığım yüzü sanki tümüyle değişmiş, hastalıklı solgun yüzü taze ve sağlıklı bir renkle ışıklanmış, davranışlarındaki

sinirlilik yok olmuştu. Gözbebekleri ışıldayan ve canlı ağzı gülücükler saçan hafif sarhoş biri oturuyordu yanımda sanki. Bu ürkütücü sarhoşluk giderek beni de etkilemeye ve her sarhoşlukta olduğu gibi, içimdeki direnci zayıflatmaya başladı. Belki de bu gerçektir veya gerçekleşecektir, diye kendimi kandırmaya başladım. Belki de onu hiç kandırmadım, belki gerçekten de bu kadar çabuk iyileşir. Ona doğrudan doğruya veya pek aşırı bir yalan söylemiş değilim. Condor gerçekten de şaşılacak bir iyileşme hakkında bir şeyler okumuş; yalnızca iyileşme umuduyla bile böylesine mutlu olabilen ve canlanan bu duygulu yaratık için de neden geçerli olmasın ki bu? Onun yüzünü güldüren böylesi bir mutluluğu neden frenlemeli, yeterince acı çekmiş olan bu zavallıya korkakça davranışlarla neden işkence etmeli ki?

Bir konuşmacının, gevezelikleri ile yarattığı coşkuya kendini kaptırışı gibi, ben de, acımamazlık edemediğim için olayları abartmamla yaratılmış bu güven duygusuna kendimi kaptırıyordum yavaş yavaş. Ve sonunda babası çıkageldiğinde üçümüzü de tasasız bir halde buldu; sanki Edith sağlığına kavuşmuş gibi planlar yapıyor ve gevezelik ediyorduk. Yeniden ata binmeyi nerede öğrenebileceğini ve acaba biz subayların derslerde bulunup yardımcı olup olamayacağımızı soruyordu.

Evet, acaba babası yeni bir kilise çatısı için söz vermiş olduğu parayı rahibe şimdiden vermemeli miydi? Bir iyileşmeyi çok doğalmış gibi gösteren tüm bu atılganlıkla öylesi bir gönül rahatlığı ile gülüyordu ki, içimdeki en son direnişler bile yok olup gitti. Ve ilk olarak geceleyin odamda yalnız kaldığımda, hafif bir anımsatma kımıldamaya başladı kalbimde; kendisi için düşündükleri oldukça aşırı değil mi? Onu bu tehlikeli düşten uyandırman daha doğru olmaz mıydı? Ama bu düşüncenin kafama yerleşmesine engel oldum. Az veya çok konuştuğum

için neden üzüleydim ki! Gereğinden fazlası için söz vermiş olsaydım bile, yalnızca bu acıyarak söylenen yalan onu mutlu etmeye yetmişti. Bir insanı mutlu kılmak da hiçbir şekilde suç veya haksızlık sayılamazdı.

*
* *

Kararlaştırılmış olan gezinti, sabahın erken saatlerinde küçük bir sevinç şamatasıyla başladı. Pencereden süzülen güneş ışıklarıyla parıldayan tertemiz konuk odasında uyandığımda ilk duyduğum kahkaha sesleri oldu. Kalkıp pencereden baktığımda, hizmetçiler herhalde geceleyin garajdan çıkarılmış olan, prensesin uzun yol arabasını şaşkınlıkla inceliyorlardı. Bu müzelik arabanın, yüz veya .yüz elli yıl önce Viyana'daki saray arabacılarının elinden çıkmış olması gerekirdi. Ustaca yerleştirilmiş yaylarla ağır tekerleklerin darbelerine karşı korunmuş karoseri, eski duvar kağıtlarında olduğu gibi, çoban ve sürü görüntüleriyle, antik resimlerle budalaca süslenmişti. Önceleri belki de canlı olan renkler solmuştu artık. İçi ipek kaplı araba, (Yolculuk sırasında tüm ayrıntılarına kadar denemiştik) portatif masalar, aynalar ve parfüm kapları gibi ufak tefek konforla da donatılmıştı. Geçen yüzyıl bu dev oyuncağı her şeyden önce biraz gerçekdışı ve gösterişli bir görünüme sahipti; ama özellikle bu sevimli etki, karayollarının bu ağır gemisini gerektiğince hazırlamaya teşvik ediyordu görevlileri. Şeker fabrikasının makinisti, özel bir çabayla tekerlekleri yağlayıp, demir mekanizmayı çekiçleyerek kontrol ediyorken, sanki bir düğün alayına katılıyorlarmış gibi çiçeklerle süslenmiş dört atı arabaya koşan yaşlı arabacı Jonak da, gururlu bir tavırla açıklamalar yapıyordu çevresindekilere. Sırtındaki prenslik üniformasıyla keyfi yerine gelmiş ve romatizmalı bacaklarının üstünde şaşırtıcı bir canlılıkla hareket

ediyordu. Bu arada da, bisiklete binebilen veya bir motoru çalıştırmayı başarabilen, ama dört atlı bir arabanın nasıl kullanılacağından haberleri olmayan genç işçilere gerekli tüm incelikleri ve bilgileri aktarıyordu. Bir önceki gece aşçıya, bu tür yolculuklarda ormanın ve çayırın en kuytu köşesinde bile sanki konağın salonundaymış gibi kahvaltı servisi yapılmasının, evin şerefiyle ilgili bir zorunluluk olduğunu söyleyen de oydu. Bu açıklamanın sonunda, onun gözetimi altında hizmetçiler, Şam işi masa örtüleri, peçeteler ve üstünde bir zamanların prenslik arması işlenmiş olan kutulardan gümüş takımları çıkarmışlardı. Ancak ondan sonra aşçı, başında beyaz başlığı olduğu halde, gülümseyerek, kızarmış tavuklar, pastırmalar, ezmeler, taze pişirilmiş beyaz ekmek ve yolun sarsıntısına dayanabilmeleri için teker teker samana yatırılmış bir sürü şişeyi arabaya taşıtabilmişti. Aşçının yerine servis yapması için gönderilen genç oğlan, arabanın arkasındaki, eski zamanlarda uşakların arasında prenslik habercisinin oturduğu yere oturacaktı.

Gezinin böylesine geniş kapsamlı ve gösterişli olmasına özen gösterildiğinden, hazırlıklar eğlenceli bir tiyatro havasına bürünmüştü. Ayrıca, alışılmamış yolculuğumuzun haberi çevreye hızla yayıldığı için, bu hoş kargaşada izleyiciler de eksik değildi. Komşu köylerden renkli pazar giysileri içinde çiftçiler, yakındaki yoksullar evinden yüzleri buruşuk yaşlı kadınlar ve ağızlarında vazgeçilemeyen pipoları ile beyaz saçlı ihtiyarcıklar gelmişti. Ama çoğunluk, gözlerini büylenmişcesine süslü atlardan ve arabacının kupkuru ama güçlü ellerine kadar uzanan, garip bir biçimde düğümlenmiş dizginlerden ayıramayan çocuklardaydı. Kendisini mavi şoförün üniformasıyla tanıdıkları, ama şimdi eski prenslik üniformasını giymiş ve elindeki boru ile hareket işaretini vermek için sabırsızlanan Pista'ya da merakla bakmaktan kendilerini alamı-

yorlardı. Yola çıkmadan önce kahvaltı etmemiz gerekiyordu ve daha sonra bahçeye çıktığımızda, tantanalı arabanın ve pırıl pırıl uşakların yanında pek sönük kaldığımızı fark ederek epey eğlendik. Vazgeçilemeyen siyah giysisiyle, uzun bacaklı kara bir leyleği andıran Kekesfalva'nın yabancı bir soyluluk amblemiyle süslenmiş arabaya binerkendi hali pek komikti. Genç kızların da, rokoko kostümleri içinde, saçları pudralanmış, yanaklarına benler oturtulmuş ve ellerinde renkli yelpazelerle görülmeleri daha hoş olurdu herhalde. Bu arada benim için de, sırtımdaki mavi üniforma yerine, Maria Theresia zamanının pırıl pırıl beyaz süvari üniforması sanırım daha uygun düşerdi.

Fakat, bu tür tarihsel giysiler içinde olmadan arabaya yerleşmemiz de izleyicilerimiz için yeterli bir törensel görünüme sahipti. Pista av borusunu dudaklarına götürdü, tiz bir ses, heyecanla el sallayan, selamlayan kalabalığın sesini bastırdı ve arabacının ustalıkla şaklattığı kamçı bir tabanca gibi patladı. Ağır araba ilk hareketle biraz sertçe sarsılınca birbirimize girip gülmeye başladık. Ama sonra tecrübeli arabacımız, geniş karınlı arabanın içinden bize oldukça dar gibi görünen bahçe kapısından dört atı büyük bir ustalıkla geçirdi ve rahatça şoseye çıktık.

Yol boyunca oldukça büyük bir merak, ama aynı zamanda da şaşılacak derecede saygı uyandırmamız hiç de garip sayılmamalıydı. Çok uzun yıllardır dört atlı prenslik arabası çevrede hiç görülmemişti ve onun hiç beklenmeyen bir anda yeniden ortaya çıkıverişi, çiftçilere sanki doğaüstü bir olayın işaretiymiş gibi görünüyordu. Belki de, saraya gittiğimizi veya İmparatorun gelmiş olabileceğini veyahut da kimsenin aklına gelemeyecek bir şeyin olmuş olabileceğini düşünüyorlardı; çünkü biz geçerken hemen şapkalar çıkarılıyor ve yalın ayaklı çocuklar hiç

ayrılmadan peşimizden koşup duruyorlardı. Saman dolu bir yük arabasıyla veya hafif bir yolcu arabasıyla karşılaştığımızda, bize yol vermek için hemen aşağı atlayan arabacı, şapkası elinde olduğu halde atlarının başını tutuyordu. Yollar bize aitti; rüzgarla dalgalanan tarlalarıyla tüm bereketli toprakların, insanların ve hayvanların derebeylik zamanında hep birilerine ait oluşu gibi, tam anlamıyla bize aitti. Bu ağır arabayla doğal olarak hızlı bir yolculuk yapamıyorduk ama, buna karşın daha çok izleyebilme ve gülebilme olanağı bulabiliyorduk ve kızlar da özellikle gülme olanağından bol bol yararlanıyorlardı. Yenilikler gençliği hep büyülemiştir ve tüm bu alışılmamışlıklar, ilginç arabamız, zamansız görünüşümüzün kişilerde uyandırdığı dalkavukça saygı ve daha başka yüzlerce ufak tefek olay, kızların keyifliliğini bir hava-güneş sarhoşluğu derecesine vardırmıştı. Özellikle, aylardır doğru dürüst evden dışarı çıkmamış olan Edith, ele avuca sığmayan coşkunluğunu büyük bir rahatlıkla o muhteşem yaz gününe saçıp duruyordu.

İlk molamızı, çan seslerinin halkı pazar ayinine davet ettiği küçük bir köyde yaptık. Ayine geç kalmış olanlar, tarlaların arasında bırakılmış dar geçitlerden köye doğru ilerliyorlardı. Yaz ortasının yüksek ekinlerinin arasından geçen bu kişilerden, erkeklerin yalnızca yassı siyah şapkaları, kadınlarınsa renkli işlemeli başlıkları görülebiliyordu.

Bu hareket halindeki çizgiler, rüzgarla dalgalanan altın sarısı tarlalar arasından köye doğru her yönden siyah tırtıllar gibi ilerliyorlardı. Ürküttüğümüz birkaç kaz bağırışarak önümüzde koşuyorlarken ana caddeye girdiğimizde, çan sesleri birden sustu. Pazar ayini başlamıştı. Kendisinden hiç beklenilmeyen bir davranışla Edith, hepimizin arabadan inerak ayine katılmamızı ısrarla istedi.

Küçücük pazar meydanlarına böylesi gerçek dışı

bir arabanın girmiş olması ve yalnızca duydukları kadarıyla tanıdıkları toprak sahibinin ailesiyle birlikte özellikle kendi kiliselerindeki pazar ayinine katılmak isteyişi, temiz yürekli köylüleri son derecede heyecanlandırmıştı. Bir zamanların Kanitz'i sanki gerçek Orosvar'mış gibi, koşarak kiliseden çıkan zangoç, ayini başlatmak için rahibin bizi beklediğini bildirdi. Köylüler başlarını saygıyla eğerek geçmemiz için yol açtılar. Josef ve İlona'nın yardım ettiği Edith'in sakatlığının farkına vardıklarında kapıldıkları üzüntüyü anlamamak olanaksızdı. Felaketlerin zaman zaman varlıklı kişilere de korkunç bir biçimde el atmaktan çekinmediğini sezdiklerinde, özellikle sıradan kişiler hep üzüntü duyarlar. Bir hışırtı ve fısıltı başladı hemen, ama sonra kadınlar, boşaltılan ön sırada Edith'in rahatça oturabilmesi için yastıklar getirdiler. Görünüşe göre, pazar ayini sanki özellikle bizim için yapılıyordu. Bu küçücük kilisenin duygulandırıcı sadeliği ile çok etkilenmiştim. Okunan ilahide kadınların tiz, erkeklerin boğuk ve tekdüze seslerine çocukların pırıl pırıl incecik sesleriyle uyuşları, Viyana'daki katedrallerde veya büyük kiliselerde katıldığım o ustalıkla yönetilen pazar ayinlerine göre, burada inançların daha bir içtenlikle ve doğrudan belirtildiğini düşündürmüştü bana. Fakat, yanımda oturan Edith'e bir ara gözüm takıldığında, nasıl bir içtenlikle kendini dua etmeye verdiğini fark ederek büyük bir şaşkınlığa kapıldım. Öyle ki, ister istemez kendi duamı yarıda bırakmak zorunda kaldım. Onun dindar bir kişi olarak yetiştirildiğine veya inanç sahibi olduğuna ilişkin hiçbir belirtiyle karşılaşmamıştım daha önceleri. Ama şimdi, zamanla alışılan dua etme biçimlerine hiç benzemeyen bir biçimde dua ettiğini görüyordum; solgun yüzünü, sanki büyük bir fırtınaya karşı yürüyormuş gibi öne eğmiş, ellerini kürsüye kenetlemiş ve okunan duanın sözlerini bilinçsizce mırıldanırkenki görünüşü, en olmayacak

şeyi elde edebilmek için tüm gücünü harcayan bir kişinin sabırsız gerginliğini yansıtıyordu.

Bu kendinden geçercesine dua edişin heyecanı ve titreyişi sert tahtalara öylesine derinine işliyordu ki, koyu renkli kilise sıralarının titreşimi bazen bana kadar ulaşabiliyordu. Tanrıya belirli bir şey için yalvardığını, O'ndan bir şey **istediğini** hemen anladım. Ve bu hastanın, bu kötürümün ne isteyebileceğini anlamak hiç de zor değildi.

Ayin bittikten sonra kendisine arabaya kadar yardım ettiğimizde de Edith'in içine dönüklüğü devam etti. Hiçbir şey söylemiyordu. Merakla bir o yana bir bu yana dönüp durmuyordu artık; yarım saatlik bu ateşli çaba duygularını körletmiş, yormuştu sanki. Doğal olarak hepimiz ölçülü davranmaya dikkat ediyorduk. Öğlene doğru haraya varana kadar ki yolculuğumuz yavaş yavaş sessizleşmeye ve zevksizleşmeye başlamıştı.

Orada bizi doğal olarak özel bir karşılama töreni bekliyordu. Yöre delikanlıları, haranın en huysuz atlarına binmişler, Arabistanda yapılan atlı gösterileri andıran bir biçimde, hızlı bir dörtnalla üstümüze doğru geliyorlardı. Gömleklerinin göğüsleri açık, yassı şapkalarının renkli uzun kurdeleleri rüzgarda uçuşan, geniş beyaz pantalonlu bu yağız delikanlılar görülmeye değerdi doğrusu. Eğersiz atlarının üstünde, sanki bir hamlede bizi ezip gecmek isteyen bir Bedevi sürüsü gibi, hızla yaklaşıyorlardı. Atlarımız ürkerek kulaklarını kasmaya ve yaşlı arabacı Jonak bacaklarıyla güç alarak dizginleri sıkı sıkı tutmaya başladığı sırada, birden çalınan bir ıslıkla hemen sıraya giriverip, hara yöneticisinin evine kadar neşeyle eşlik etti bize bu çılgın sürü.

Öğrenim görmüş bir süvari olarak, ilgimi çeken pek çok şeyle karşılaştım orada. Genç kızlara ise küçük tayları getirmişlerdi; kendilerine verilen şekeri bile daha beceriksiz ağızcıklarıyla almayı başaramayan bu uzun bacaklı, meraklı ve ürkek hayvancıklara inanamayan gözlerle bakıyorlardı. Bizler kendimizi bu tür hoş uğraşlara kaptırdığımız sırada, genç aşçı yamağı da Jonak'ın dikkatli gözetimi altında güzel bir kahvaltı sofrası hazırlamıştı. Kısa bir süre sonra da, şarabın kalitesi ve sertliği kendini belli etmiş, giderek neşelenmeye başlamıştık. Hepimiz de, o güne kadar olmadığınca rahat ve arkadaşça gevezelik edip duruyorduk. Ama tüm o saatlar boyunca, masmavi gökyüzünde görülebilecek en küçük bulut gibi, mutluluğumu gölgeleyen bir düşünceden bir türlü kurtulamıyordum. Hepimizden daha neşeli, yüksek sesle ve içtenlikle gülen bu incecik kızı hep acı çeken, çaresiz ve yılgın bir kişi olarak görmüştüm. O sırada atları sanki bir veterinermiş gibi kontrol edip okşayan, işçilerle şakalaşıp ceplerine bahşiş sokuşturan bu yaşlı adamın da, kapıldığı çıldırtıcı korku yüzünden iki gün önce bir uyurgezer gibi yolumu kesen kişiyle hiçbir benzerliği yoktu. Aynı zamanda kendimi tanımakta da oldukça zorluk çekiyordum; sanki sıcak yağla yumuşatılmış gibi rahat çalışıyordu tüm organlarım.

Yemekten sonra Edith hara yöneticisinin hanımının odasında dinlenmeye çekildiğinde, ardı ardına birkaç atı denedim. Bahse girerek gençlerle çayırda at koştururken kendimi ve dizginleri öylesine gevşettiğimdeki özgürlük duygusunu daha önceleri hiç tatmamıştım. Ah, hiç kimseye hesap vermek zorunda olmadan burada kalabilmek, bu uçsuz bucaksız çayırlarda kuşlar gibi özgür olabilmek! Bu düşüncelerle atımı dörtnal sürerek oldukça uzaklaştığım bir sırada av borusunun verdiği dönüş sinyalini duyduğumda üzülmekten kendimi alamadım.

Tecrübeli Jonak, yolculuğumuzun can sıkıcı olmamasını sağlamak amacıyla veya belki de uzunca bir süre gölgeli küçük bir ormanın içinden geçtiğinden, dönüşte başka bir yolu izlemek istiyordu. Ve her şeyin yolunda git-

tiği bu başarılı günde son bir sürpriz, önemli bir sürpriz daha bekliyordu bizi. Yirmi kadar küçük evden oluşan bir köye girdiğimizde, bu ıssız bölgenin biricik yolunun bir düzine boş yük arabasıyla kapanmış olduğunu gördük. Ama gariptir ki, oldukça geniş arabamıza yolu açacak hiç kimse görünmüyordu ortalarda. Sanki yer yarılmış çevredeki tüm insanlar içine girmişti. Ancak Jonak'ın usta eli kamçıyı bir tabancı sesi gibi şaklattığında pazar gününün bu ıssızlığı sona erdi ve birileri ortalıkta koşuşmaya başlarkan, gülünç bir anlaşmazlık oluşuverdi. Anlayabildiğimiz kadarıyla, yörenin en varlıklı çiftçisinin oğlu, başka bir köyde yaşayan bir akraba kızıyla evleniyordu. Önümüzdeki kapalı yolun öteki ucunda dans salonu olarak hazırlanmış bir samanlıktan dışarı fırlayan irikıyım kayınpeder de telaşından mosmor kesilmiş bir halde bizi karşılamaya koşuyordu o sırada. Dünya alemin tanıdığı Herr von Kekesfalva'nın, özellikle kendisini ve oğlunu düğün eğlenceleri sırasında şereflendirmek için dört atlı arabasını hazırlattığına belki gerçekten inanıyor, belki de, rastlantı olarak oradan geçişimizi, köy halkı arasındaki saygınlığını arttırmak için kullanmaya çalışıyordu.

Her neyse, pek çok kere yerlere kadar eğilerek, Herr von Kekesfalva ve konuklarının, kendi eliyle yapmış olduğu Macar şarabından birer kadehi genç çiftin sağlığına içme büyüklüğünü göstermesi için rica etmeye başladı. Hem o arada da yol açılmış olurdu. Böylesi hayırlı bir iş için yapılan saygılı daveti geri çevirmeyecek kadar neşeliydik biz de. Böylece, Edith dikkatle arabadan indirildi ve şaşkınlık içinde mırıldanan saygılı kalabalığın arasındaki geniş bir yoldan, zafer kazanmış komutanlar gibi köyün dans salonuna doğru ilerledik. Boşaltılmış bir samanlık olduğu yakından bakıldığında anlaşılan dans salonunun iki yanına, boş bira fıçılarının üstüne dizilmiş tahtalardan sahan-

lıklar hazırlanmıştı. Sağ tarafta, bol yemek ve içkiyle donatılmış beyaz örtülü uzun masada, evlenen çiftin çevresine aile üyeleri ve rahip, jandarma komutanı gibi vazgeçilemeyen ileri gelenler kurulmuştu. Karşı taraftaki sahanlığa, keman, kontrbas ve simbal çalan bıyıklı ve oldukça romantik çingeneler yerleştirilmişti. Ortadaki sert toprak dans pistinde davetliler omuz omuza dans ederlerken, içeri alınmayan çocukların bir bölümü kapı aralıklarından bakıyor, bir bölümü de çatı gövdesinin parmaklıklarından bacaklarını sarkıtarak oturmuş, olan biteni neşeyle izliyorlardı.

Bize yer açmak için, şeref masasındaki pek önemli olmayan bazı akrabalar hemen yerlerini terk etmek zorunda bırakıldılar ve hiçbir sıkılganlık göstermeden bu kendi halindeki kişilerin arasına katıldığımızda, böylesine yüksek tabaka insanlarının bu alçakgönüllü davranışları epey bir şaşkınlığa yol açtı. Heyecandan yerinde duramayan düğün sahibi, iri bir şarap güğümünden kendi eliyle kadehleri doldurup, kendininkini havaya kaldırarak bağırdı: «İyiliksever Efendimizin sağlığına!» Bu sözler hemen sokağa kadar yankılandı. Sonra da hemen oğlunu ve gelinini yanımıza sürükledi. Başındaki mersin ağacı yapraklarından örülmüş tacı ve renkli düğün giysisiyle duygulandırıcı bir görünümü olan, biraz geniş kalçalı, utangaç bir kızdı bu. Utancından kıpkırmızı kesilerek, Kekesfalva'nın önünde beceriksizce diz kırdı ve birden belirgin bir heyecana kapılan Edith'in elini saygıyla öptü. Böyle anlarda dişiliğin gizemli dayanışması duyguları etkileyebildiğinden, düğün törenleri genç kızlarda bir şaşkınlık ve telaş yaratır hep. Yanakları kızaran Edith de, kızcağızı kendine çekerek öptü ve birden parmağındaki bir yüzüğü çıkararak, bu armağanla aklı başından giden gelinin parmağına taktı (Babasının ailesinden kalma, pek değerli olmayan bir yüzüktü bu).

Böyle değerli bir aramağanı gerçekten kabul edip edemeyeceğini anlamak için, bir yandan da korkuyla kayınpederine bakıyordu. Kayınpeder gururla başını sallayıp kabul ettiğini belirtince, kızcağız mutluluğundan ağlamaya başlayıverdi. Coşkulu bir şükran dalgası yeniden çevremizi sardı. Hayatları boyunca hiç şımartılmamış alçak gönüllü insanlar, yanımıza yaklaşmaya çalışıyorlardı; şükran duygularını belirtmek için özel bir davranışta bulunmak istedikleri bakışlarından anlaşılabiliyordu ama, böylesi yüksek kişilere bir tek söz etmeye bile hiçbiri cesaret edemiyordu. Ne yapacağını bilemeyen damat, geline, bize ve parlak ağır çizmelerine sıkıntıyla bakıp dururken, düğün sahibi yaşlı kadın da, bu şereflendirici olayla gözleri yaşarmış, konukların arasında sarhoş gibi dolaşıp duruyordu.

Saygılı davranışların artık utandırıcı bir hal almaya başladığını gören Kekesfalva, bu duruma son vermek için en akıllıca işi yaptı. Hemen düğün sahibinin, damadın ve ileri gelenlerin ellerini içtenlikle sıkarak, bizim yüzümüzden o güzel düğün eğlencelerine ara verilmemesini rica etti. Gençler içlerinden geldiğince dans etmeliydiler; kaldıkları yerden başlayarak eğlenceyi rahatça sürdürmekle bizi çok sevindireceklerdi. Aynı zamanda da, kemanını sağ kolunun altına almış saygıyla bekleyen müzisyenlerin şefini yanına çağırıp, bir banknot fırlatarak, müziğe başlamalarını bildirdi. Bu banknot herhalde oldukça büyük olmalıydı; çünkü, yaltaklanıp duran adam sanki elektriklenmiş gibi şöyle bir titreyerek, yanlarına koştuğu arkadaşlarının gözlerine dik dik baktı ve hemen ardından da gerçekten yalnızca Macar çingenelerinin çalabileceği bir müzik başladı. Daha ilk simbal darbesi, o sürükleyici gücüyle tüm çekingenlikleri param parça ediverdi. Eşler hemen sıralandı ve biraz öncesine göre dans daha bir coşkunlukla, çılgınca başladı; çünkü genç kızlar ve delikanlılar, gerçek Macarların nasıl dans edebildiklerini bize gösterme isteğiyle doluydular farkında olmadan. Bir dakika öncesine kadar saygılı bir sessizlik içinde olan salonda, dönen, sıçrayan, tepinen bedenlerin oluşturduğu ateşli bir fırtına başlamıştı artık. Her ritmik harekette, masanın üstündeki kadehler şıngırdıyordu; coşku içindeki gençler işte öylesine istekle ve çılgınca dans ediyorlardı artık.

Bu hareketli kalabalığa parıltılı gözlerle bakıyordu Edith. Birden, kolumu tuttuğunu sezdim. «Siz de dans etmelisiniz!» emrini verdi. Bir şans eseri olarak gelin hâlâ kalabalığa sürüklenmemiş, kendinden geçercesine parmağındaki yüzüğe bakıp duruyordu.

Önünde eğildiğimde, kendine yakıştıramadığı bu şerefle önce kızardıysa da, davetimi istekle kabul etti. Bizim bu davranışımız damadı da cesaretlendirdi. Babasının ısrarla teşvik etmesi sonunda İlona'yı dansa kaldırdı ve simbalcı enstrümanını daha bir çılgınca tokmaklamaya, kemancı ise bıyıklı esmer bir şeytan gibi çalmaya başladı. Bu küçük köyde, daha önceleri ve daha sonraları böylesine çılgınca dans edildiğini hiç sanmıyorum.

Fakat günün sürprizleri hâlâ sona ermemişti. Bu tür eğlencelerde hiç eksik olmayan çingene kadınlardan biri, geline verilen cömertce armağanın etkisinden kurtulamayarak Edith'in yanına sokulmuş, el falına baktırması için kızı zorlayıp duruyordu. Genç kız ise belirgin bir utangaçlığa kapılmıştı. Onun neler söyleyeceğini gerçekten de merak ettiği halde, kalabalığın arasında böyle bir saçmalığa katılmaktan çekiniyordu. Bu durumda, ona yardım etmek için hemen Kekesfalva'yı ve ötekileri yumuşaklıkla onun yanından uzaklaştırdım ve meraklılara, çingene kadının Edith'in önüne diz çökerek elini tutup incelemeye başlayışını gülerek izlemekten başka yapacak iş kalmadı. İyi haberlerden fazla kazanç sağlayabilmek için herkese en sevindirici gelecekleri müjdeleyen bu kadınların hiç

değişmeyen numaralarını Macaristan'da herkes çok iyi bilir. Fakat bu aldatıcı kadının boğuk sesiyle hızla mırıldandıklarının Edith'i garip bir heyecana sürüklediğini görererek şaşırdım. Şiddetli gerginlik hallerinin ayrılmaz bir parçası olarak bildiğimiz, burun kanatlarının titreyişi başlamıştı bile. Giderek daha da fazla eğilip, acaba dinleyen var mı diye bazen korkuyla çevresine bakınarak, kadının anlattıklarını dinliyordu. Daha sonra yanına çağırdığı babasının kulağına emredercesine bir şeyler fısıldayınca, adamcağız her zamanki gibi hiç itiraz etmeden elini iç cebine attı ve çingenenin eline birkaç banknot tutuşturdu. Eline geçen para köy ölçülerine göre korkunç derecede fazla olmalıydı ki, yaşlı kadın birden dizlerinin üstüne çökerek Edith'in eteğinin ucunu çılgınca öpmeye ve anlaşılamayan dualar eşliğinde kötürüm bacaklarını okşamaya başladı. Sonra, bu çok büyük parayı sanki birisi elinden alıverecekmiş gibi bir korkuya kapılarak, birden ayağa fırladı.

«Gidelim artık,» diye fısıldadım Kekesfalva'ya, çünkü Edith'in nasıl birden sarardığını fark etmiştim. Pista'yı çağırdım; o ve İlona, koltuk değnekleri ile yürümeye çalışan Edith'e arabaya kadar yardım ettiler. Müzik hemen durdu.

Bu iyi yürekli insanların hiçbiri, bizi el sallayıp bağırarak uğurlamaktan alıkonulmak istemiyordu. Çabucak son bir parça daha çalmak isteyen çingeneler de arabanın çevresini sardılar. Tüm köy halkı el sallayıp bağırıyordu : «Yaşasın! Yaşasın!» Bu tür savaş naralarına alışkın olmayan atlara hakim olabilmek için ihtiyar Jonak gerçekten de büyük çaba harcamak zorunda kalmıştı.

Arabada karşımda oturan Edith için duyduğum huzursuzluk devam ediyordu. Her yanı titriyordu hâlâ. Anlayabildiğim kadarıyla, kendine hakim olmaya çalışıyordu. Birden hıçkırmaya başladı. Fakat bu bir mutluluk hıçkırığıydı. Gülerken ağlıyor, ağlarken gülüyordu. Kurnaz çingene ona mutlaka yakında iyileşeceğini müjdelemiş ve hatta başka sözler de vermiş olmalıydı. Kendisini avutmaya çalıştıklarında, «ah, bırakın beni, bırakın beni,» sözleriyle karşı koyuyordu. Bu hıçkırıklarla sarsılıştan yepyeni ve garip bir zevk alıyor gibiydi. «Bırakın beni, bırakın beni,» diye tekrarlıyordu hep. «Bu yaşlı kadının bir yalancı olduğunu ben de biliyorum. Ah ,bunu tabi ki ben de biliyorum. Ama insan neden bir kere de aptalca davranmasın ki! İnsan tüm içtenliğiyle kendini neden bir kere aldatılmaya bırakmasın ki!»

Akşamın geç saatlerinde konağın kapısından girdik. Akşam yemeğine kalmam için hepsi ısrar ediyorlardı. Ama istemiyordum artık. Bunun yeterli ve hatta gereğinden çok olduğunu seziyordum. Bu güzel yaz günü boyunca tam anlamıyla mutlu olmuştum ve daha fazlası bu duyguyu ancak zayıflatabilirdi. Artık en iyisi, sıcak günden sonra başlayan hoş serinlikte, insanın duygularına tatlı bir yumuşaklık kazandıran ağaçlıklı yoldan eve dönmek olacaktı. Artık hiç bir şey istememek, sadece şükranla anımsamak ve her şeyi yeniden düşünmek. Böylece erkenden ayrıldım. Yıldızlar parlıyordu ve sanki bu bana karşı bir sevgi gösterisiydi. Kurumuş tarlaların üstünden koyu bir duman gibi esen rüzgar sanki şarkı söylüyordu bana. Dünyanın ve insanların güzel ve heyecanlandırıcı bir görünüm kazandıkları o an, her ağacı kucaklayıp, sert gövdesini bir sevgilinin yumuşacık teni gibi okşama isteğine iten bir coşkuya kapıldım birden. İnsanın yabancı evlere girerek tanımadığı kişilerin karşısına oturup, duygularını açıklamak isteğine kapıldığı, güçlenen duyguların göğsüne sığmadığı, bu bunaltıcı fazlalığı başkalarıyla paylaşmak, harcamak isteğine kapıldığı anlardandı bu!

Sonunda kışlaya vardığımda, emirerim odamın kapısında bekliyordu. Bu Rutenyalı köylü delikanlının ne ka-

dar sadık, yusyuvarlak bir yüzü olduğunu ilk olarak fark ettim (Her şeyi o gün ilk olarak fark ediyorud). Ah, onu da bir sevindirsem ne iyi olurdu, diye düşündüm. En iyisi, kız arkadaşıyla birkaç bardak bira içebilmesi için ona bir bahşiş vermekti. Ona bugün, yarın ve tüm hafta için izin vermeli! Bir gümüş para çıkarmak için tem elimi cebime atmıştım ki, hemen hazırola geçip, ellerini pantalonunun dikişlerine yapıştırarak, sert bir sesle rapor verdi :

«Teğmenim için bir telgraf 'geldi.»

Bir telgraf? Hemen huzursuzluğa kapıldım. Şu yeryüzünde benden kim bir şeyler isteyebilirdi ki? Yalnızca kötü bir haber bana böyle hızla ulaşabilirdi. Hızla masaya doğru yürüdüm. Dört köşe şeklinde kapatılmış yabancı kağıt orada duruyordu. İsteksiz parmaklarla açtım onu. Hepsi hepsi bir düzine sözcük, durumu açıkça belirtiyordu : «Yarın için Kekesfalva'lara çağrıldım. Daha önce mutlaka sizinle görüşmeliyim. Saat beşte Tirollü Şarapçısında bekleyeceğim. Condor.»

En ağır sarhoşluktan yalnızca bir dakika içinde en aydınlık uyanıklığa geçilebileceğini daha önce bir kez yaşamıştım. Kuzey Bohemya'lı çok varlıklı bir fabrikatörün kızıyla evlenen bir arkadaşımızın bir yıl önceki veda ziyafetinde olmuştu bu. Çocukcağız gerçekten de küçük düşmemeye çalışmış, kasalar dolusu en ağır ve koyu Bordo şarabından sonra öylesine bol şampanya açtırmıştı ki, yaradılışımıza göre kimimiz sesini yükseltmiş, kimimizse büsbütün sessizleşmişti. Şerefe kadehler tokuşturularak kucaklaşılmış, gülünmüş, gürültü edilmiş ve şarkılar söylenmişti. Ardından sert konyaklar ve likörler içilmiş, fosur fosur içilen sigaraların dumanı salona öylesine bir sis perdesi gibi çökmüştü ki, fark edilemeyen pencerelerin ardında günün aydınlanmakta olduğunu hiç kimse anlayamamıştı. Sabahın üçü veya dördü olmalıydı ve artık hiç

kimse iskemlesinde düzgün bir biçimde oturamıyordu. Yeni bir şeyin şerefine kadeh kaldırıldığında, iyice kendilerinden geçmiş bir halde, iyi göremeyen camlaşmış gözlerle masanın üstünden bakışıyorlardı. Dışarı çıkmak zorunda olanlar, kapıya doğru sallanarak, sendeleyerek ilerlemeye çalışıyor veya dolu bir çuval gibi oldukları yere yığılıp kalıyorlardı.

İşte tam o sırada kapı birden açıldı ve (İlerde kendisinden daha fazla söz edeceğim) Albay göründü. Kargaşalık arasında sadece birkaç kişi tarafından fark edildiği veya tanındığı için, hızla ilerleyip, kirli masaya yumruğunu öyle hızla indirdi ki, tabaklar ve kadehler şangırdadı. Sonra da en sert ve keskin sesiyle bağırdı :

«Susun!»

Bu bir tek komutla tüm sesler hemen kesildi, en kötü durumda olanlar bile ayrıldılar ve gözleri parlamaya başladı. Albay kısaca, tümen komutanının öğleden önce ani bir teftiş yapacağını bildirdi. Her şeyin kusursuz olmasını ve hiç kimsenin alayın adına leke sürmemesini bekliyordu. İşte o zaman garip bir şey oldu: Bir silkinişte hepimizin aklı başına gelivermişti. Kısa bir sürede herkes toparlandı ve iki dakika içinde salon terk edildi; artık herkes tam anlamıyla kendine gelmiş, görevinin neyi gerektirdiğinin bilincindeydi. Erat uyandırıldı, emirerleri koşuşmaya başladı, en son eyer düğmesine kadar her şey parlatıldı ve atlar tımarlandı. Böylece, birkaç saat sonra yapılan o ürkütücü teftişte hiçbir kusur bulunmadı.

Bendeki o hafif dalgınlık da, o telgrafı açar açmaz işte öylesine çabucak dağılıp gitti. Saatler ve saatler boyunca inanmak istemediğim gerçeğe bir saniyede inanıvermiştim. Kapıldığımız o coşku, bir yalanın yol açtığı sarhoşluktan başka bir şey değildi ve ben zayıf davranarak, o uğursuz merhametim yüzünden bir aldatmacanın suç ortağı, suçlusu olmuştum. Hemen anladım; bana hesap

sormaya geliyordu. Kendi taşkınlığımın bedelini ödeme zamanı gelmişti artık.

*
* *

Sabırsızlığın titizliği ile, kararlaştırılmış saatten on beş dakika önce o lokalin önünde beklemeye başladım ve Condor tam bildirmiş olduğu saatte çift atlı bir faytonla çıkageldi. Alışılmış davranışlara hiç önem vermeden hemen söze başladı :

«Çok güzel, tam zamanında gelmişsiniz. Size güvenebileceğimi biliyordum zaten. En iyisi, yine o köşeye tıkılalım. Konuşmamız gereken konular dinleyici kaldırmaz.»

Rahat davranışlarında sanki bir değişiklik olmuş gibiydi. Heyecanlı ama kendinden emin bir tavırla önümden lokale girdi ve hemen koşan garson kıza kabaca bağırdı :

«Bir litre şarap getirin; iki gün önce getirdiğinizden olsun! İşiniz bittikten sonra da bizi yalnız bırakın. Gerekirse çağırırım sizi ben.»

Oturduk. Garson kız şarabı daha doğru dürüst masaya bırakmadan konuşmaya başladı :

«Kısa ve açık konuşmak gerekirse, acele etmem gerek. Aksi halde, kafa kafaya verip fesatlar hazırladığımızı sanabilir Kekesfalva'lar. Beni doğrucu konağa taşımak isteyen şoförü atlamak zaten yeterince zor oldu. Fakat, oynanan oyunun ne olduğunu anlayabilmeniz için, hemen konunun özüne giriyorum! Evet, sabahleyin bir telgraf aldım. «Saygıdeğer dostum, en kısa zamanda gelminizi rica ediyorum. Sizi büyük bir sabırsızlıkla bekliyoruz. Size duyduğu güvenle teşekkürlerini sunan Kekesfalva.» Ardı ardına gelen bu «en kısa sürede» ve «sabırsızlıkla» abartmaları hiç de hoşuma gitmedi. Bu ani sabırsızlık

nereden kaynaklanabilirdi ki? Eidith'i daha bir iki gün önce muayene etmiştim. Sonra, bana olan güvenini telgrafla belirtmesinin ve bu özel teşekkürün anlamı ne olabilirdi? İşte böyle düşünerek, hiç acele etmedim ve telgrafı bir kenarda unuttum; çünkü ihtiyarın bu tür kaçıklıklarına alışıktım. Fakat dün sabahki olay hemen harekete geçirdi beni. Edith'den korkunç uzunlukta, çılgınlıklarla dolu bir ekspres mektup aldım. Yeryüzünde kendisini kurtarabilecek biricik kişinin ben olduğumu başından beri bildiğini ve sonunda başarıya bu kadar yaklaşmış olmakla nasıl mutlu olduğunu tarif edemeyeceğini yazıyordu. Bana yazışının biricik nedeni, kendisine yüzde yüz güvenebileceğimi belirtmek istemesiymiş. Yapmasını isteyeceğim her şeyi, ne kadar zor olurlarsa olsunlar inançla uygulayacakmış. Ama bu yeni tedaviye en kısa sürede, hemen başlamalıymışım. Sabırsızlıktan yanıp tutuşuyormuş. Ve sonra yeniden : Ona her bakımdan güvenebilirmişim, ama tedaviye de hemen başlamalıymışım. Böylece sürüp gidiyordu işte mektup.

Ama yine de, bu yeni tedavi sözü gözlerimin açılmasına yardımcı oldu. Profesör Viennot'un tedavi küründen ya ihtiyara ya da kızına birinin gevezelik etmiş olması gerektiğini hemen anladım. Böyle bir haber durup dururken gökyüzünden düşmez ve o kişi de doğal olarak sizden başkası olamaz, Sayın Teğmenim!»

Farkında olmadan herhangi bir hareket yapmış olmalıyım ki, hemen atıldı :

«Bu konu hakkında münakaşa etmeyelim, lütfen! Profesör Viennot'nun metodu hakkında başka bir kişiye tek söz bile söylemiş değilim. Eğer oradakiler yalnızca birkaç ay içinde her şeyin bir toz beziyle silinip temizleneceğine inanıyorlarsa, bunun biricik sorumlusu sizsiniz. Fakat, biraz önce de söylediğim gibi, münakaşa etmeye kalkışmayalım. Her ikimiz de gevezelik ettik; ben size, siz de

gereğinden fazla onlara! Size karşı dikkatli olmak benim görevimdi.

Sonuç olarak, hasta tedavi etmek sizin bilgi alanınızın dışında kalan bir iş. Hastaların ve akrabalarının bizimkinden değişik bir dil kullandıklarını, «belki» sözcüğünün onlar için hemen bir «mutlaka» biçimine girivereceğini, umudun onlara bu yüzden ancak ölçülü damlalar halinde verilmesi gerektiğini, aksi halde kapılacakları iyimserlikle akıllarının karışacağını ve saçmalamaya başlayacaklarını nereden bilebilirdiniz ki?

Ama daha ileri gitmemize gerek yok, olan olmuş bir kere! Sorumluluk konusunun altına bir çizgi çekelim. Bu konu hakkında konuşmak için buraya gelmenizi rica etmiş değilim. Benim işime karışmış olduğunuz için, konu hakkında sizi yeterince aydınlatmak zorunda olduğumu düşünüyorum. Buraya gelmenizi sizden sadece bunun için rica ettim.»

Condor ilk olarak, burada başını kaldırdı ve doğrudan yüzüme bakmaya başladı. Fakat, bakışlarında hiçbir şekilde kızgınlık belirtisi yoktu. Aksine, sanki bana acıyormuş gibi bir hali vardı. Sesi de daha bir yumuşaktı :

«Şimdi açıklayacağım durumun sizi çok üzeceğini biliyorum, Teğmenim. Fakat, söze başlarken de belirttiğim gibi, duygular ve duygusallıklar için harcayacak zamanımız yok. O tıp dergisindeki haberi okuduktan sonra, ayrıntılar hakkında bilgi edinmek için hemen Profesör Viennot'ya yazdığımı söylemiştim size. Bundan daha fazlasını söylediğimi sanmıyorum. Dün sabah, Edith'in o uzun mektubuyla birlikte Profesör Viennot'un mektubu da elime geçti. Verdiği bilgiler ilk bakışta kişide olumlu bir izlenim yaratıyor. Viennot o hastada ve daha başkalarında gerçekten de şaşılacak başarılar elde etmiş. Ama ne yazık ki, (Ve üzücü yanı da bu) geliştirdiği metod bizim olayda kullanılabilecek gibi değil. Onun başarı elde ettiği

belkemiği hastalıkları, temeli yalnızca tüberküloza dayanan hastalıklarmış ve (Tıp terimleriyle yormak istemiyorum sizi) basınç şekilleri değiştirilen motor sinirleri yeniden tam olarak çalışmaya başlayabiliyormuş.

Sinir sistemi merkezinin söz konusu olduğu bizim olayımızda, Profesör Viennot'un, bir korse içinde kımıldamadan yatarken güneş banyosu almak ve aynı zamanda özel bir beden hareketi yapmak gibi metodları uygulanamaz. Onun metodu bizim olayımızda (Ne yazık ki! Ne yazık ki!) hiçbir şekilde kullanılamaz! Zavallı çocuğa tüm bu zor işleri uygulatmakla herhalde boş yere işkence etmiş olurduk. İşte böyle, bu gerçeği size bildirmek zorundaydım. Olayın gerçek durumunu ve zavallı kızcağızı birkaç ay içinde yeniden dans edip sıçrayabileceği umuduyla nasıl bir sorumsuzlukla çılgına çevirmiş olduğunuzu biliyorsunuz artık! Böyle aptalca bir iddiayı benden hiç kimse duyamazdı. Ama size, acele ederek, gökyüzünden yıldızları ve ayı yere indirmeye söz vermiş olan size inanacaklardır artık yalnızca; çünkü bu olayı siz, yalnızca siz başlattınız!»

Parmaklarımın kaskatı kesildiğini hissettim. O telgrafı masanın üstünde gördüğümden beri bu duyduklarımı bilinçaltında sezip duruyordum zaten. Öyle olduğu halde, Condor durumu acımasız bir açıklıkla anlattığında, sanki kafama kör bir balta yemiş gibi sarsıldım. İçgüdüsel olarak kendimi korumâ gereğini duydum hemen. Tüm sorumluluğun üstüme yüklenmesini istemiyordum. Ama sonunda zorla söyleyebildiklerim, suçüstü yakalanmış bir okul çocuğunun kekelemelerinden ileri gidemedi :

«Ama neden ki?:. ben yalnızca iyilik yapmak istemiştim... Eğer Kekesfalva'ya bir şeyler anlatmışsam, bu yalnızca... yalnızca...»

«Biliyorum, biliyorum,» diye sözümü kesti Condor. «Tabi ki sizi sıkıştırıp, zorlayarak onları ağzınızdan aldı.

O çıldırtıcı inatçılığı ile insanı gerçekten de çaresiz bırakabilir. Evet, biliyorum, yalnızca acıdığınız için, yani en akla uygun, en geçerli neden yüzünden yumuşadığınızı biliyorum. Fakat, (Sanırım sizi daha önce uyarmıştım) acımak, her iki yanı da keskin bir konudur; nasıl kullanılacağını bilmeyen kişi ondan elini, her şeyden önce de kalbini çekip uzaklaştırmalıdır. Acımak, hastalar için (Aynı morfin gibi) sadece başlangıçta bir rahatlık sağlar; iyileştirici ve yardım edici bir ilaçtır ama, ne kadar verileceği ve ne zaman kesileceği bilinmezse öldürücü bir zehir oluverir. İlk enjeksiyonlar iyi gelir, rahatlatır, acının etkisini azaltır. Fakat, organizma, yani ruh ve beden, tehlikeli sonuçlar doğurabilecek korkunç bir uyum yeteneğine sahiptir; sinirlerin giderek daha fazla morfine ihtiyaç duyması gibi, duygular da hep daha fazla ve sonunda da kişinin veremeyeceği kadar çok merhamete ihtiyaç duyarlar.

Öyle veya böyle, günün birinde kişinin «hayır» diyeceği ve bu son itirazla, hastayla hiç ilgilenmemiş olmaktan daha çok nefret uyandıracağı an gelip açtar. Evet, sevgili dostum, acıma duygularını frenlemeyi bilmelidir kişi; aksi halde, tüm ilgisizliklerden daha çok zarara yol açabilir. Bunu biz doktorlar gibi, yargıçlar, icra memurları ve rehinciler de çok iyi bilir. Eğer herkes acıma duygusuna yenik düşecek olsaydı, dünyamız bile dengesini yitirebilirdi. Tehlikeli bir konudur acımak, çok tehlikeli; Duygularınıza yenik düşerek nelere yol açtığınızı görüyorsunuz!»

«Evet... ama insan... ama insan çaresiz bir kişiyi o zor durumda yalnız başına bırakamaz ki... ne var ki bunda, eğer ona biraz...»

Ama Condor birden sinirlendi :

«Yanılıyorsunuz, çok şey vardı onda; sorumluluk, eğer kişi acıdığı için bir başkasını çılgına çeviriyorsa, pek

çok sorumluluk! Yetişkin bir insan, bir olaya karışmadan önce, ne kadar ileri gidebileceğini düşünmek zorundadır; yabancı duygularla istenildiğince oynanamaz! Kabul ediyorum, bu kişileri makul ve anlaşılabilir nedenler yüzünden yanılttınız; ama dünyamızda önemli olan yumuşak veya sert davranmak değil, sonunda neler yapıldığı veya nelere yol açıldığıdır. Acımak çok güzel bir duygudur. Fakat iki çeşit acımak vardır. Bunlardan, gerçekte kalbin sabırsızlığından başka bir şey olmayan, duygusal ve güçsüz biri, yabancı bir felaketin üzücülüğünden elden geldiğince çabuk kurtulmak ister; bu acımak, acıya ortak olmak değil, yabancı bir felaketten içgüdüsel olarak korunmak çabasıdır. Duygusallıktan uzak ama yaratıcı olan öteki ise gerçek acımadır; ne istediğini bilir o, gücünün sonuna kadar ve hatta o sonun sınırlarını aşsa bile, tüm acılara katlanarak o felakete ortak olmaya kararlıdır. Ancak sonuna kadar, acılarla dolu gerçek sona kadar gidilebildiğinde, yalnızca büyük bir sabır gösterildiğinde kişilere yardımcı olunabilir: Yalnızca, kişi kendini o uğraş yolunda feda edebilirse, ancak o zaman!»

Sesinin tonunda bir acılık seziliyordu. İster istemez Kekesfalva'nın anlattıklarını anımsadım. Tedavi edemediği kör bir hastasıyla Condor kendini cezalandırmak için evlenmiş ve o kör kadın, şükran duyması gerektiği halde ona işkence ediyormuş. Ama tam o sırada, içten gelen bir sıcaklıkla ve adeta şefkatle elini kolumun üstüne koydu :

«Kötü bir amaçla söylemiş değilim bu sözleri. Herkesin başına gelebileceği gibi, siz de duygularınıza yenik düştünüz. Ama şimdi konuya dönelim; benimkine ve sizinkine. Ne de olsa sizi buraya psikoloji hakkında gevezelik etmek için çağırmadım. Uygulama konusuna dönmek zorundayız. Bu konuda tabi ki anlaşmış olarak hareket etmek zorundayız. İşlerimi bir kez daha karıştırmamanızı sağlamak gerek. Dinleyin şimdi: Edith'in o mektubundan

anladığıma göre, dostlarımız ne yazık ki, uygulayamayacağımız o kür sayesinde bu karmaşık hastalığın tümüyle iyileştirilebileceği gibi çılgınca bir fikri kafalarına iyice yerleştirmişler. Bu çılgınlık kafalarına ne kadar tehlikeli bir biçimde yerleşmiş olursa olsun, onu hemen söküp çıkarmaktan başka yapılabilecek hiçbir şey yok; bu ne kadar çabuk olursa o kadar iyi olacaktır hepimiz için. Tabi ki bu onlar için etkili bir şok olacaktır. Gerçek her zaman acı bir ilaçtır, ama böylesi bir çılgınlığın geniş boyutlar kazanmasına göz yummamak gerekir. Onları pek fazla üzmeden bu işi yoluna koymayı bana bırakın siz.

Şimdi gelelim size! Benim için en kolayı, tabi ki suçu doğrudan sizin üstünüze yüklemek olurdu. Beni yanlış anladığınızı, abarttığınızı veya uydurduğunuzu söyleyebilirdim. Ama ben bunların hiçbirini yapmıyor ve suçu üstleniyorum. Bu arada, sizi de tümüyle olayın dışında tutamam. İhtiyarı ve onun korkunç inatçılığını tanıyorsunuz. Ben ona durumu yüz kere anlatıp, mektubu göstersem de, o yep yeniden mırıldanmaya başlayacaktır : «Ama siz Teğmen Hofmiller'e söz vermişsiniz...» ve «Teğmen Hormiller'in dediğine göre...» Her şeye karşın yine de bir umut olduğuna kendini ve beni inandırmak için, hiç ara vermeden sizin sözlerini öne sürecektir. Eğer siz tanıklık etmezseniz onunla başa çıkamam. Termometrenin cıvasını aşağı düşürmek için silkelediğimiz gibi, kişileri de kolayca hayallerinden arındıramayız ki. Acımasızca iyileştirilemez diye sınıflandırılan hastalara bir saman sapı kadarcık umut göstermeyegörün, o samandan hemen bir kereste çıkaracak ve keresteyle de bir ev yapıverecektir. Ama bu tür hayal şatoları hastaların sağlığı için çok zararlıdır ve doktor olarak benim görevim, içine coşku dolu umutlar iyice yerleşmeden onları hemen yıkmaktır. Duruma mutlaka gereken sertlikle el koymamız ve hiç zaman geçirmememiz gerek.»

Condor sözlerine ara verdi. Kendisini onaylamamı bekliyordu açıkça. Ama onun bakışlarıyla karşılaşmaya cesaret edemiyordum. Kalbim hızla çarparken, bir gün öncesinin olayları gözlerimin önünden geçiyordu. O güzel yaz gününde nasıl da neşeli bir yolculuk yapmıştık ve hasta çocuğun yüzü güneş ve mutlulukla nasıl pırıl pırıl parlıyordu. Küçük tayları nasıl da okşamış, düğünde bir kraliçe gibi oturmuştu ve ihtiyarın gözyaşları nasıl hep gülen ve titreyen ağzına doğru akıp durmuştu. Bunların hepsini bir tek darbeyle yok etmek! Değişeni yeniden eski haline döndürmek, çaresizlikten öylesine güzel bir biçimde kurtulmuş olanı bir tek sözle sabırsızlığın cehennemine yeniden itmek! Hayır, buna yardımcı olamayacağımı biliyordum. Bu yüzden, çekinerek söze başladım :

«Ama daha başka bir biçimde...»

Ve onun araştırıcı bakışları karşısında susmak zorunda kaldım.

«Ne gibi?» diye sertçe sordu.

«Demek istiyordum ki, acaba... acaba bu açıklama hemen yapılmasa daha iyi olmaz mıydı?.. hiç olmazsa birkaç gün için, çünkü... çünkü... dün anladığım kadarıyla, kendini tümüyle bu tedaviye hazırlamış... yani, ruhsal açıdan hazırlamış... ve şimdi o, sizin de daha önce söylediğiniz gibi... ruhsal güç bakımından... yani demek istiyorum ki, şimdi kendisi için daha çok şey yapabilecek durumda, eğer... eğer bu yeni tedavi şeklinin kendini tümüyle iyileştirebileceği düşüncesine bir süre daha sahip olabilirse... Siz... siz... onun dünkü halini görmediniz... Yalnızca haberin onda nasıl bir etki yaptığını bilemezsiniz... gerçekten de, hemen daha iyi yürüyebilmeye başladığı kanısına vardım... ve kanıma göre, bu etkinin devam etmesini sağlamak gerekir... Tabi ki...» (Condor'un şaşkınlıkla bana bakmaya başladığını gördüğümde sesimi

kesmek zorunda kaldım)» Tabi ki yeterince anlayabildiğim bir konu değil bu...»

Condor hâlâ bana bakıp duruyordu. Sonra birden homurdanmaya başladı :

«Şuraya bakın hele, Saul peygamberler arasında! Görünüşe bakılırsa, bu konuya iyice eğilmiş olmanız gerek; hatta «ruhsal güç» deyimini bile aklınızda tutabilmişsiniz! Hele o klinik gözlemlerinize diyecek yok doğrusu! Hiç farkında olmadan, sessizce kendime bir asistan ve meslektaş yetiştirmişim meğerse! Ayrıca, «(Bir süre düşünceye dalarak, kafasını sinirli sinirli kaşıdı)» öne sürdükleriniz hiç de aptalca sayılmaz, yani tıbbi bakımdan aptalca sayılmaz demek istedim. Garip, gerçekten garip, Edith'in o uzun mektubunu aldığımda, iyileşmenin dev adımlarla yaklaşmakta olduğunu ona söylemiş olduğunuza göre, acaba bu coşkulu ruh halinden yararlanılamaz mı, diye ben de bir an düşünmüştüm... Hiç de kötü düşünmemişsiniz, sayın meslektaşım! Bir senaryo hazırlamak çocuk oyuncağı. Doktor arkadaşlarımdan birinin yaşadığı Engadin'e gönderirim onu ve o yeni bir tedavi uygulandığını düşünerek mutlu olurken, biz de eski tedaviyi sürdürürüz. Başlangıçta karşılaşılacak tepki herhalde çok olumlu olacak ve heyecanlı teşekkür mektupları alacağız. Hayaller, hava değişikliği, çevre değişikliği ve güçlenen enerji kullanımı gerçekten de yardımcı olacak ve aldatacaktır. Engadin'de geçirilecek on dört gün sizi ve beni bile canlandırabilir. Ama, Sayın Teğmenim, doktor olarak ben yalnızca başlangıcı değil, ilerleyişi ve her şeyden önce de sonucu düşünmek zorundayım. Böylesi çılgınca bir umuttan sonra mutlaka oluşacak olan ters tepkiyi de hesaplamam gerekir. Doktor olarak da, satranç oyuncusu, sabır oyuncusu olarak kalıyor, kumar oynamaya kalkışmıyorum ve eğer bedeli bir başkası ödemek zorundaysa bunu zaten yapamam.»

«Ama... ama belirgin bir iyileşme sağlanabileceğine siz de inanıyorsunuz...»

«Haklısınız. Başlangıçta epey yol alabiliriz. Kadınların davranışları, duygular ve hayaller söz konusu olduğunda hep şaşırtıcı olur. Ama birkaç ay sonraki durumu şöyle bir düşünün: Söz konusu ettiğimiz o ruhsal güçlerin zayıfladığını, kamçılanmış isteklerin tükendiğini, heyecanın sona erdiğini ve haftalarca süren yiyip bitirici bir gerginlikten sonra, yine de o elde edeceğini hesapladığı tam sağlığa kavuşamadığını varsayın. Onun gibi duygulu ve daha şimdiden sabırsızlıkla kendini yiyip bitirmiş bir varlıkta öylesi yıkıcı bir sonucun nasıl bir tepki uyandırabileceğini varın düşünün lütfen! Burada söz konusu olan önemsiz bir iyileşme değil, temelli bir değişim. Ağır işleyen ama güvenilir sabır metodundan, atılgan ama tehlikeli sabırsızlık metoduna geçiştir bu! Eğer bilinçli olarak aldatıldığını anlayacak olursa, bana, başka bir doktora veya herhangi bir kişiye nasıl güvenebilir ki artık? Bu durumda en iyisi, ne kadar üzücü olursa olsun gerçeği açıklamaktır. Tıpta bıçak genellikle en yumuşak metottur. Yalnızca ertelememeye dikkat etmek gerekir. Böyle bir iki yüzlülüğün sorumluluğunu rahatça üstlenemem ben. Düşünün bir kere! Benim yerimde olsaydınız böyle bir davranışta bulunmaya cesaret edebilir miydiniz?»

«Evet!» yanıtını verdim hiç düşünmeden (Öyle sanıyorum ki, aksi halde hemen onunla birlikte konağa gitmek zorunda kalacağımdan duyduğum korku kazandırmıştı bana bu kararlılığı). «Bu sorumluluğun tümünü üstleniyorum. Tam olarak iyileşebilme umuduna şimdilik dokunmamanın Edith'e düşünülemeyecek kadar çok yardımcı olacağına kesinlikle inanıyorum. Açıklama yapmak gerektiğinde, bizim... yani benim belki biraz fazlası için söz vermiş olduğumu bildirecek, suçluluğumu kabul edeceğim ve onun da her şeyi anlayacağına kesinlikle inanıyorum.»

Yüzüme bakakalmıştı Condor.

«Vay canına!» diye mırıldandı sonunda. «Kendinize pek fazla güveniyorsunuz! Ve en ilginci de, inancınızı bizlere aşılamanız; önce onlara ve korkarım ki şimdi de bana! Peki, bir kriz başgösterdiğinde Edith'in dengesini yeniden sağlama sorumluluğunu madem ki üstleniyorsunuz, o zaman... o zaman durum doğal olarak değişik bir boyut kazanır... o zaman, sinirleri yatışana kadar birkaç gün beklemek gerçekten de göze alınabilir. Fakat, bu tür yükümlülüklerden dönüş yoktur, Sayın Teğmenim! Sizi önceden yeterince uyarmak benim görevim. Biz doktorlar, bir ameliyattan önce, karşılaşılabilecek tüm tehlikeleri hastanın yakınlarına açıklamakla yükümlüyüzdür. Oldukça uzun bir süredir kötürüm olan bir kişiye kısa sürede tümüyle iyileşeceğini söylemek de, en azından neşterle yapılan bir müdahale kadar sorumluluk ister. Nasıl bir yük altına girdiğinizi çok iyi düşünmeniz gerekir; çünkü, bir kere aldatmış olduğu kişiyi yeniden güçlü kılabilmek için insanın ölçülemeyecek kadar gayret göstermesi gereklidir! Belirsizliklerden hoşlanmam. O tedavi şeklinin bizim olayımızda kullanılamayacağını ve ne yazık ki daha uzun süre sabırlı olmak zorunda olduklarını Kekesfalva'lara hemen ve açıkça anlatma düşüncemden vazgeçmeden önse, size gerçekten güvenebileceğime inanmak zorundayım. Zamanı geldiğinde beni yarı yolda bırakmayacağınıza kesinlikle inanabilir miyim?»

«Kesinlikle!»

«Çok iyi.» Önündeki kadehi hızla ileri doğru itti Condor. Bir tek damla bile içmemiştik. «Daha doğrusu, iyi olmasını umalım; çünkü bu erteleme hiç hoşuma gitmiyor. Ne kadar ileri gideceğimi açıkça söyleyeceğim şimdi size: Hiçbir şekilde gerçekdışı davranmayacağım! Engadin'de bir kür yapılmasını önereceğim ama, Viennot'un bu metodunun yeterince denenmiş olduğunu ve hiçbir şekilde muci-

ze beklememeleri gerektiğini özellikle belirteceğim. Ama eğer yine de, size duydukları güven yüzünden anlamsız umutlarını sürdürecek olurlarsa, (Bana söz verdiniz) durumu, **durumumuzu** açıklığa kavuşturmak sizin göreviniz olacak. Bir doktor olarak, vicdanımın sesinden çok size güvenmekle bir rizikoyu göze almış oluyorum, ama bunun sorumluluğu da bana ait. Sonuç olarak, her ikimiz de bu zavallı hastanın iyiliğinden başka bir şey düşünmüyoruz.»

Condor ayağa kalktı.

«Konuştuğumuz gibi. Hayal kırıklığından ötürü başgösterebilecek bir kriz için size güveniyorum. Umarım, onun sabırsızlığı benimkinden daha yararlı olur. Bu zavallı çocuğa bir iki haftalık umut daha verelim bakalım! Ve bu arada sağlığında gerçekten de bir düzelme olursa, ona ben değil siz yardım etmiş olacaksınız! Tamamdır! Artık gitmem gerek. Beni bekliyorlar.»

Dışarı çıktık. Kapının önünde duran araba onu bekliyordu. Condor arabaya bindikten sonra, son anda, sanki onu geri çevirmek istiyormuş gibi titredi dudaklarım. Ama araba hareket etmişti bile. Araba ve değiştirilemeyecek olan yola çıkmıştı artık.

Üç saat kadar sonra, acele yazılarak şoför tarafından getirilmiş bir pusula buldum odamda : «Yarın elinizden geldiğince erken geliniz. Anlatılacak çok şey var. Biraz öncesine kadar Doktor Condor buradaydı. On gün içinde yola çıkıyoruz. Çok mutluyum. Edith.»

***

O kitabın özellikle aynı gece elime geçmesi çok tuhaf. Genel olarak kötü bir okuyucuydum. Kışla odasındaki, bacakları sallanan açık dolabın üstünde yalnızca, bizlerin alfabesi sayılan görev talimatnamesi ve askerlik konu-

larını içeren altı veya sekiz cilt, bir de mezun olduğumdan beri hiç açıp okumadan garnizondan garnizona taşıdığım iki düzine kadar klasik dururdu. Belki de sadece, yaşamak zorunda olduğum o çıplak ve yabancı odalara bir özel eşyanın gölgesini ve görüntüsünü kazandırmak için yanımda sürükleyip duruyordum onları. Tüm bu kitapların arasında da, yarısı açılmış, kötü baskılı, kötü ciltli, elime garip yollardan geçmiş birkaç kitap daha vardı. Bazen bizim kahveye, kısa boylu, kambur, çapaklı gözlerinden çevresine alışılmamış bir melankoli yayılan bir satıcı uğrardı. Bu adam, karşı koyulamayacak bir usandırıcılıkla satmaya çalıştığı mektup kağıdı ve kurşunkalemlerinin yanı sıra, genellikle süvariler tarafından alınacağını umduğu, hiçbir edebiyat değeri olmayan basit kitapları da satmaya çalışırdı. Cazanova'nın aşk serüvenleri, Decameron, Bir Şarkıcının Anıları veya Eğlendirici Garnizon Öyküleri, gibi kitaplardı bunlar. Acıdığım için (Hep acıdığım için!) ve belki de o melankolik usandırıcılığından kurtulmak için, zamanla bu kötü baskılı pis kitaplardan üç dört tane satın almış ve sonra da hiç açıp bakmadan dolabın üstüne atmıştım.

Fakat, yorgun ve sinirli olduğum, ne uyuyabilip ne de doğru dürüst düşünebildiğim o akşam, dikkatimi dağıtmak ve uyuyabilecek kadar yorulmak için herhangi bir kitap okumak istedim. En iyi narkoz etkisini yapacağı umuduyla da, basit ve renkli öykülerini çocukluğumdan hayal meyal anımsadığım Binbir Gece Masalları kitabını elime aldım. Yatağa uzandım ve sayfaları çevirmeye bile üşenen uyuşuk bir davranışla, kitabın herhangi bir sayfasını açtım. Şehrazat'la kralın öyküsünden başlayarak, dikkatsizce okumaya başladım. Ama bir ara olduğum yerde sıçramaktan kendimi alamadım. Rastladığım garip masaldaki genç adam, yolda giderken kötürüm bir ihtiyar görüyordu ve «kötürüm» sözcüğünü okuduğumda, keskin

bir sancıyı andıran bir şeyin içimde yükseldiğini sandım birden; bu âni çağrışımla, sanki bir sinirim ateşe değmiş gibi olmuştu. Masaldaki kötürüm ihtiyar, yürüyemediğini söyleyerek, kendisini sırtına alıp taşıması için genç adama yalvarmaya başlar. Ve genç adam ona acır (Acımak! Neden acıyorsun sersem, diye düşündüm). Gerçekten de yardım etmek için eğilir ve ihtiyarı sırtına oturtur.

Fakat, zavallı bir görünümü olan bu ihtiyar gerçekte bir cin, kötü bir ruh, alçak bir büyücüdür. Sırtına oturur oturmaz, çıplak kıllı bacaklarını iyi kalpli genç adamın boynuna sıkıca sarar ve onu artık hiç bırakmaz. Hiç acımadan onu kendine koşu atı yapar ve dinlenmesine fırsat vermeden, kendisine acıyanı acımasızca kamçılar, kamçılar, kamçılar. Zavallı genç, sırtındakini istediği yere taşımak zorundadır artık ve o andan sonra kendi başına hiçbir karar veremez. Artık o alçak yaratığın koşu atı, kölesi olmuştur. Yorgunluktan dizleri titrediği, dili bir karış dışarı sarktığı halde, bu merhamet kurbanı, kötü, acımasız ve sinsi ihtiyarı sanki yazgısıymış gibi sırtında taşıyarak koşmak, koşmak zorundadır artık.

Okumaya ara verdim. Sanki göğsümden dışarı fırlamak istermiş gibi çırpınıyordu kalbim.

Çünkü, okurken birden, o kurnaz ihtiyarın yolun kenarında otururken, genç adamdan yardım istemek için yaşlı gözlerini açışını ve onun omuzlarına oturuşunu görür gibi olmuştum. Ak saçlı ihtiyarın altın çerçeveli bir gözlüğü vardı. Ancak düşlerde rastlanabilecek bir hızla, masaldaki ihtiyar adama Kekesfalva'nın yüzünü yakıştırıvermiştim. Artık, onun kamçılayıp durduğu o zavallı koşu atı bendim; boynuma sarılmış bacaklarının ağırlığı öylesine gerçekti ki, ancak zorla soluk alabiliyordum. Kitap elimden düştü, öyle buz gibi yatıp kaldım ve sanki sert bir tahtaya çarpıyormuş gibi, kalbimin kaburga kemiklerime çarpışını dinledim. Düşümde de peşimi bırakmadı

bu azgın avcı; nereye kaçacağımı bilemedim. Sabahleyin ter içinde uyandığımda, ölçülemeyecek kadar uzun yollardan gelmişcesine, yorgun ve bitkindim.

Öğleden önce arkadaşlarla birlikte ata binmenin ve gerekli uyanıklıkla görevimi yapmamın bir yardımı olmadı. Öğleden sonra konağa doğru yürümeye başladığımda, omuzlarımdaki o tüyler ürpertici ağırlığı yeniden duymaya başladım; çünkü, benim için artık başlayan sorumluluğun ölçülemeyecek kadar ağır olacağını düşünüyordum büyük bir korkuyla. O karahlık parktaki bankta otururken, yaşlı adama, kızının yakın bir gelecekte sağlığına kavuşabileceğini abartmalı bir biçimde anlatmıştım. Acıma duygusunun etkisiyle gerçekleri söylememekten başka hiçbir anlamı yoktu bu davranışın. Hiç istemediğim halde öyle davranmak zorunda kalmıştım; bilinçli bir aldatma, ağır bir yalan değildi bu. Ama artık onun yakın bir gelecekte iyileşmesinin beklenemeyeceğini bildiğim için, soğukkanlılıkla, inatla, hesaplı bir süreklilikle rol yapmam gerekiyordu. İşlediği suçun ve savunmasının en küçük ayrıntılarını haftalar ve aylar öncesinden ustalıkla hesaplayan kurnaz bir sahtekârın inançlı sesiyle ve aldatıcı bakışlarıyla yalan söylemek zorundaydım artık. En ağır suçlara kötülüğün ve vicdansızlığın değil de, genellikle zayıflığın yol açtığını yeni yeni anlamaya başlıyordum.

Korktuğum başıma geldi Kekesfalva'larda; kule terasına adımımı atar atmaz büyük bir heyecanla karşılandım. Başlangıçta dikkatleri kendime çekmemek için birkaç çiçek götürmüştüm. Ama umduğum etkiyi yapmadı bu. «Aman Tanrım, bana neden çiçek getiriyorsunuz? Bir primadonna değilim ki ben!» sözlerinden sonra sabırsız kızın yanına oturdum ve hiç ara vermeden anlattıklarını dinlemeye başladım.

İnançlı bir sesle, Doktor Condor'un kendisine cesaret verdiğini anlatıp duruyordu (Ah, bu muhteşem insan, bu

biricik insan!). On gün sonra İsviçre'ye, Engadin'deki bir saratoryoma hareket edeceklerdi. Ama, sonuca artık böylesine yaklaşıldığı halde neden bu kadar zaman yitiriliyordu ki? Olayı ele alış biçiminin yanlış olduğunu baştan beri biliyordu. Elektrik tedavisi, masaj ve o komik aygıtlarla bir iyileşme sağlanamayacağı belliydi zaten. Tanrı biliyordu ya, sabrının sonuna gelmişti artık. Çektiği acıya son vermeyi iki kere denemişti ama, ikisinde de başarılı olamamıştı. Hiçbir kimse böyle bir hayata sürekli olarak katlanamazdı. Hiçbir zaman gerçekten yalnız kalamamak, hep gözetlenmek ve yalnız bırakılmamak, aynı zamanda da başkaları için yalnızca bir yük, bir üzüntü, bir problem olduğunu bilmek dayanılır gibi değildi. Evet, zamanı gelmişti artık bu işin. Konuyu eğer doğru yönden ele alacak olurlarsa, ne kadar çabuk iyileşeceğini görecektim. Hiçbir yararı olmayan bu ufak tefek düzelmeler ne işe yarardı ki? Sağlığını tam olarak kazanabilmeliydi insan, aksi halde sağlıklı sayılamazdı. Ahh, bunu düşünmek bile ne güzeldi, ne muhteşem bir duyguydu...

Bu konuşma böylece, kaynayan, sıçrayan, fışkıran coşkun bir duygu çağlayanı gibi sürüp gitti. Hayal gören hastanın sayıklamalarını dinlerken, aynı zamanda da saatin aldatılamayan yelkovanına kuşkuyla bakarak nabzı sayan ve bu yanıp tutuşmanın, bir dengesizliğin kanıtı olduğunu düşünen bir doktor gibi hissediyordum kendimi. Ağzından taşan laf kalabalığına hafif bir köpük gibi serpilen her neşeli kahkahada tüylerim ürperiyordu. Çünkü onun bilmediklerini biliyordum; onu aldattığımı, onu aldattığımızı biliyordum. Sonunda sözlerine ara verdiğinde, tren birden durduğu için ürkerek uyanan bir yolcudan pek farkım yoktu. Ama o kendi sözlerini yarıda kesmişti.

«Evet, ne diyorsunuz bakalım? Neden öyle aptalca, pardon, yani ürkekçe oturup duruyorsunuz? Neden hiçbir

şey söylemiyorsunuz? Benimle birlikte siz de hiç sevinmiyor musunuz?»

Yakalanmış gibiydim sanki. Gereken o heyecanlı ses tonunu ya şimdi bulabilirdim veya hiçbir zaman. Ama yalancılık konusunda zavallı bir acemiydim, kasıtlı aldatma sanatını tanımıyordum daha. Böylece, zorla birkaç söz mırıldanabildim :

«Böyle bir şeyi nasıl söyleyebilirsiniz? Sadece çok şaşkınım... anlamanız gerekir bunu... Viyana'da, büyük sevinçlerden önce insanın dilinin tutulduğu söylenir... Tabi ki sizin için çok seviniyorum.»

Bu sözlerin soğukluğu ve yapmacıklığı beni bile iğrendirdi. Çekingenliğimi o da anlamış olmalıydı ki, davranışları hemen değişti. Gördüğü düşten uyandırılan kişinin isteksizliğini andıran bir karanlık kapladı coşkunluğunu. Biraz önce heyecanla parlayan gözleri birden sertleşti, kaşlarının arasındaki çizgi gerginleşiverdi.

«Duyduğunuz o büyük sevinçten pek bir şey fark edemedim ben ama!»

Sesindeki hakareti açıkça anladım ve onu yatıştırmaya çalıştım :

«Ama çocuk...»

Hemen olduğu yerde doğruldu :

«Bana "çocuk" deyip durmayın! Bundan hoşlanmadığımı biliyorsunuz. Siz benden ne kadar yaşlısınız ki acaba? Ayrıca, bu yeni duruma hiç de şaşırmadığınızı ve sevincime ortak olmadığınızı belirtmem gerektiğini sanıyorum. Sevinmeniz gerekirdi halbuki. Ne de olsa, ev birkaç ay kapatılınca siz de izine çıkmış olacaksınız. O zaman arkadaşlarınızla yine rahatça kahvede oturup iskambil oynayabilir ve bu can sıkıcı dadılıktan da kurtulursunuz. Evet, evet, sevindiğinize inanıyorum. Rahat edeceğiniz bir dönem başlıyor artık!»

Bu sözler öylesine kabaca söylenmişti ki, rahat ol-

mayan vicdanıma kadar işledi darbe. Kendimi ele vermiş olmalıydım mutlaka. Dikkatini dağıtmak için, (Sinirliliğinin böyle durumlarda ne tehlikeli olabileceğini biliyordum) tartışmayı şakaya çevirmeye çalıştım :

«Rahat bir dönemin başlayabileceğini nasıl düşünebiliyorsunuz ki? Temmuz, ağustos, eylül ayları süvariler için rahat bir dönem demek ki? Bu süre içinde eziyetin ve azar işitmenin kol gezdiğini bilmiyor musunuz? Önce manevra hazırlıkları, sonra Bosna'ya veya Galiçya'ya gidiş, daha sonra da manevranın kendisi ve geçit törenleri! Sinirli subaylar, yorgun düşmüş erat, sabahtan akşama kadar süren zorlaştırılmış görevler! Eylülün sonuna kadar sürer bu dans.»

«Eylülün sonuna kadar?..» Düşüncelere daldı birden. Herhangi bir şeyin ilgisini çektiği belliydi. «Ama ne zaman gelebileceksiniz ki?» diye ekledi sonra.

Anlayamadım. Ne demek istediğini gerçekten de anlayamadım ve safça sordum :

«Nereye gelmek?»

Kaşları yine çatıldı hemen.

«Böyle düşüncesizce sorular sorup durmayın! Bizi ziyarete, beni ziyarete!»

«Engadin'de mi?»

«Başka nerede olacaktı ki?»

Ne demek istediğini ancak anlayabilmiştim. Bunu düşünebilmek benim için gerçekten de olanaksızdı. Cebimdeki son yedi Kuronu çiçekler için harcamıştım. Yarım bilet almam yeterli olduğu halde, Viyana'ya her gidiş lüks demekti benim için ve istediğim zaman Engadin'e yolculuk yapamazdım.

«İşte buyrun,» diye içtenlikle güldüm. «Siz sivillerin subaylar hakkında neler düşündüğünüz belli oluyor. Kahvede bilardo oynamak, piyasa caddesinde gezinmek ve is-

tendiği zaman sivil giyinerek birkaç hafta dünyayı dolaşmak! Böyle bir yolculuk çok kolay! İki parmak şapkaya doğru kaldırılır ve şöyle denir: «Hoşça kalın Albayım, şu arada askercilik oynayacak durumda değilim! Ne zaman işime gelirse o zaman görüşürüz yine!» Bizim yüksek kademede işlerin nasıl yürütüldüğünü çok iyi biliyorsunuz doğrusu! Bir saat fazla izin alabilmek için, sırmalarımızı takınıp, topuklarımızı sertçe birbirine vurarak, saygıyla rica etmek zorunda olduğumuzu biliyor muydunuz siz? Evet, sadece bir saatcik için bu kadar çok soytarılık ve tören gerekiyor. Bütün bir gün içinse en azından ölü bir teyze veya aile üyesinin cenaze töreni gereklidir. Manevra mevsiminin orta yerinde, İsviçre'de sekiz gün tatil yapmak istediğimi alçakgönüllülükle bildirdiğimde albayımızın yüzünün alacağı biçimi görmek isterdim. İşte o zaman, evlerde kullanılan sözcüklerde bulunamayacak bazı sözler duymak zorunda kalırdınız. Hayır, sevgili Bayan Edith, bu konuyu çok hafife almışsınız siz.»

«Hiç de öyle değil, gerçekten istenen her şey kolaydır! Özellikle sizden vazgeçilemeyeceğini söyleyerek böbürlenmeyiniz! O arada sizin Rutenyalılara başka biri eğitim yaptırıverir. Ayrıca, bu tatil konusunu babam yarım saat içinde yoluna koyar. Savaş bakanlığında en az bir düzine tanıdığı vardır ve yukardan gelecek bir tek sözle istediğinize sahip olabilirsiniz. Ayrıca, binicilik okulundan ve eğitim alanınızdan başka bir yerler görmek hiçbir zarar vermez size. Kaçamak yapmaya kalkışmayın hiç, bu konu kapanmıştır! Babam her şeyi yoluna koyar.»

Aptalca bir davranış olduğunu biliyordum ama, bu küçümseyici sözlere kızmıştım. Birkaç görev yılı insana ne de olsa yerinin nerede olduğunu öğretiyor. Böylesine genç ve tecrübesiz bir kızın savaş bakanlığındaki generaller hakkında, sanki onlar babasının uşaklarıymış gibi sözler söylemesinde bir küçükseme sezmiştim. Bu kişiler, bizim

için erişilemez tanrılar gibiydi. Fakat, çok kızdığım halde, yine de rahat konuşmayı sürdürdüm:

«Çok güzel. İsviçre, tatil, Engadin hiç de fena sayılmaz! Muhteşem! Eğer bu söylediklerinizi, saygıyla rica etmeden gerçekten de bir tepsi içinde bana sunulacak olursa, doğrusu söyleyecek hiçbir sözüm olamaz buna. Ama ayrıca, izinin yanı sıra sayın babanızın savaş bakanlığından Teğmen Hofmiller için bir de yol harçlığı tırtıklaması gerekirdi!»

Bu sefer şaşıran o oldu. Sözlerimde anlayamadığı bir iğneleme olduğunu sanmıştı. Sabırsız gözlerinin üstünde kaşları daha da çatıldı. Daha açık konuşmak gerektiğini anlamıştım :

«Anlayışlı olmak gerekir, çocuk... pardon, daha açık konuşmalıyız, Bayan Edith. Durum ne yazık ki sandığınız kadar basit değil. Söyleyin bakalım, böyle bir yolculuğun ne kadar para gerektireceğini düşündünüz mü hiç?»

«**Bunu** söylemek istiyordunuz demek ki!» dedi hiç sıkılmadan. «Pek fazla bir şey gerekmez sanırım. En fazla birkaç yüz Kuron tutar herhalde. Bunun sizin için pek önemli olacağını sanmam.»

Kızgınlığımı daha fazla saklamaya gücüm yetmiyordu artık. Çünkü bu en duyarlı olduğum konuydu. Alaydaki beş parasız subaylardan biri olduğum ve yalnızca aylığımla teyzemin küçük yardımından başka hiçbir gelirim olmadığı için ne büyük bir üzüntü duyduğumu sanırım daha önce de belirtmiştim. Benim yanımda arkadaşlar paradan, sanki devedikeni gibi yol kenarlarında yetişen bir şeymiş gibi küçümseyerek söz ettiklerinde bile hep rahatsız olurdum. Bu konuda **kötürümdüm** ben, koltuk değneklerimi **ben** burada kullanıyordum. Özellikle, bu nazlı yetiştirilmiş, şımartılmış kızın, haksızlığa uğratılmışlığı yüzünden korkunç acılar çeken bu yaratığın acımı

anlayamayışına kızıyordum. Hiç istemediğim halde, adeta kabalaştım :

«Çok çok birkaç yüz Kuron! Önemsiz bir şey, değil mi? Bir subay için çok önemsiz bir şey! Ve böylesine komik bir miktardan söz etmemin pintilikten başka bir şey olmadığını düşünüyorsunuz tabi ki! Pinti, kılı kırk yaran, kirli çıkı, değil mi? Fakat, biz subayların nasıl geçindiğini bir kez olsun düşündünüz mü? Acaba ne ile yetinmek ve ne için didinip durmak zorundayız biz?»

Sonra, bana hâlâ inançsız ve küçümseyici bakışlarla baktığını düşünmek budalalığına kapılarak, yoksulluğumu tüm açıklığı ile gözlerinin önüne sermek isteğini duydum birden. Nasıl ki bir keresinde o, biz sağlıklılara işkence etmek için salondan zorla kendi başına çıkmaya çalışmış ve meydan okuyucu bakışlarla sağlığımızdan öc almaya çalışmışsa, ben de şimdi ona yoksulluğumu ve bağımlılığımı tüm ayrıntılarına kadar açıklamakla acı bir zevk duyuyordum :

«Bir teğmenin ne kadar aylık aldığını biliyor musunuz siz?» diye çıkıştım ona. Bunu hiç düşündünüz mü acaba? Bilgi edinmeniz için söylüyorum: Otuz veya otuz bir gün için, ay başlarında iki yüz Kuron alırlar ve bu parayla sosyal durumlarına uygun yaşamak zorundadırlar. Bu sadakayla, yemeğini, terzisini, ayakkabıcısını ve sosyal durumuna uygun lüksünü ödemeye çalışır. Tanrı korusun ama, eğer atın başına bir şey gelecek olursa, işte o zaman hesaplar iyice karışır. Ve eğer parasını kahramanca idare edebilmişse, her zaman kafama kaktığınız o kahvede harcayabilecek birkaç kuruşu kalır cebinde. Eğer gerçekten de bir gündelikçi gibi hesaplı davranmışsa, orada bir fincan sütlü kahveyle tüm dünya nimetlerini satın alabilir!»

Duyduğum acı yüzünden kendimi böylesine kapıp koyvermiş olmamın aptalca, utanç verici bir davranış ol-

duğunu biliyorum bugün. Dünyadan uzak ve şımartılarak yetiştirilmiş on yedi yaşında bir çocuk, odasından dışarı çıkamayan bir kötürüm, paranın değerini, alınan aylığı ve bizim parıltılı yoksulluğumuzu nasıl bilebilirdi ki! Ama sayısız ufak tefek aşağılanmaların öcünü herhangi bir kişiden alabilme zevkine tutsak olmuş ve vurduğu darbelerin etkisini kendi elinde duymayacak kadar kendinden geçmiş bir kişi gibi, ne yaptığımı bilmeden vurup duruyordum.

Fakat yüzüne bakar bakmaz, nasıl hayvanca bir kabalıkla vurmuş olduğumu anladım. Farkında olmadan en duyarlı olduğum konuya değindiğini, hastalara özgü bir sezgiyle hemen anlayıvermişti. Karşı koyulamaz bir hızla (Karşı koymaya çalıştığını ve elleriyle yüzünü örttüğünü gördüm) kıpkırmızı oldu. Herhalde belirli bir düşünce yol açmıştı buna.

«Böyle olduğu halde... böyle olduğu halde, yine de bana pahalı çiçekler getiriyorsunuz?»

İşte o zaman sıkıcı bir an başladı ve epeyce de sürdü. Ben ondan utanırken, o da benden utanıyordu. Bilinçsizce kırmıştık birbirimizi ve ağzımızdan çıkacak her yeni sözden ürküyorduk. Birden, ağaçların arasından doğru sıcak sıcak esen rüzgarın, avluda gıdaklayan tavukların ve şoseden geçen bir arabanın kesik kesik gelen sesi duyuldu. Ama o hemen toparlanıverdi yine :

«Ve ben de aptallık ederek sizin saçmalığınıza katılıyorum! Gerçekten aptalım ve üstelik sinirlendim bile. Böyle bir yolculuğun bedeli sizi neden ilgilendirsin ki? Eğer bize geleceksiniz, tabi ki bizim konuğumuz olacaksınız. Eğer bizi ziyaret etme inceliğini gösterecek olursanız, inanıyor musunuz ki babam sizin... sizin masraf etmenize izin versin? Böyle bir saçmalık! Ve ben de sizin yüzünüzden saçmalıklar yapıp duruyorum... bu konuyla

ilgili hiçbir söz duymak istemiyorum artık... hayır, hiçbir söz dedim!»

Ama, özellikle burada boyun eğmemem gereken bir nokta vardı. Çünkü, bir asalak olarak görülmeye hiçbir zaman dayanamazdım.

«Evet. Bir söz daha! Birbirimizi yanlış anlamak istemeyiz sanırım! Açıkça söylüyorum: Üstlerime benim için rica edilmesini ve giderlerimin karşılanmasını istemiyorum. Ayrıcalık ve kayırma beklemek yaradılışıma uygun değildir. Arkadaşlarımla eşit olmak istiyorum. Kural dışı davranışlar ve kayırmalardan hoşlanmam. Sizin de, babanızın da bana iyi davranmak istediğinizi biliyorum. Fakat bazı kişiler hayatta her iyi şeyi kolayca elde etmek istemezler... Artık bundan söz etmeyelim.»

«Yani, gelmek istemiyorsunuz?»

«İstemediğimi söylemedim. Neden gelemeyeceğimi açıkça anlattım size.»

«Babam rica edecek olsa gene de mi gelemezdiniz?»

«Gene de gelemem.»

«Eğer... eğer size ben rica edecek olsam?... Eğer size içtenlikle, eğer size dostça rica edecek olsam?»

«Bunu yapmayın. Hiçbir yararı dokunmazdı.»

Başını önüne eğdi. Fakat, tehlikeli bir öfke nöbetinin başlangıcını yanılmazlıkla bildiren, ağzının kenarlarındaki titremeyi ve seğirmeyi fark etmiştim hemen.

Bir tek işareti veya isteğiyle evde her şeyi yaptırabilen bu şımarık çocuk yepyeni bir şeyle karşılaşmıştı; biri ona karşı koyuyordu. Ona biri «hayır» demişti ve onu kızdırmıştı bu. Birden masanın üstündeki çiçeklerimi yakalayarak, geniş bir kavisle korkulukların üstünden aşağı fırlatıverdi.

«Çok iyi,» diye söylendi, dişlerinin arasından. «Hiç olmazsa dostluğumuzun değerini anlamış oldum. Bunu denemiş olmak iyi bir şey. Sadece kahvedeki arkadaşlarınız gevezelik edecekler diye, bir takım bahanelerin ardına saklanıyorsunuz! Sadece, yanlış davranış yüzünden alayda kötü bir not alınabilir korkusuyla, dostlar bir zevkten yoksun kılınabiliyor... Ama öyle olsun! Tamamdır! Daha fazla yalvarmayacağım. Canınız istemiyor, ne yapalım! Tamamdır!»

Öfkesinin hâlâ tam olarak yatışmadığı anlaşılıyordu, çünkü hiç ara vermeden, belirgin bir inatçılıkla hep bu «tamamı» tekrarlayıp duruyordu. Aynı zamanda da, sanki saldırıya geçmek istercesine, elleriyle koltuğun her iki yanına tutunarak bedenini yukarı çekmeye uğraşıyordu. Birden hızla bana doğru döndü :

«Tamam, Konu kapanmıştır. Alçakgönüllülükle ettiğimiz ricalar kabul edilmedi. Ziyaret etmiyorsunuz bizi. İşinize gelmiyor. Tamam! Buna dayanabiliriz. Daha önceleri sizsiz de başımızın çaresine bakabildik... Ama bir şey daha bilmek istiyorum. Bana açıkyüreklilikle yanıt verebilir misiniz?»

«Kuşkusuz.»

«Ama doğruyu söyleyeceksiniz! Şeref sözü verin bana!»

«Eğer bu kadar ısrarla üstünde duruyorsanız, şeref sözü!»

«Tamam. Tamam.» Sanki herhangi bir şeyi bıçakla kesip atmak istermiş gibi, hep bu sert ve keskin «tamam» sözünü tekrarlayıp duruyordu. «Tamam. Çok değerli ziyaretiniz için ısrar etmiyorum artık. Yalnızca bir tek şeyi bilmek istiyorum. Söz verdiniz bana. Yalnızca bir tek şey. Yani, utandığınız için, çekindiğiniz için bizi ziyaret etmek işinize gelmiyor... veya herhangi başka bir neden yüzünden, ama bu beni niye ilgilendirsin ki? Tamam... tamam. Anlaşıldı. Ama şimdi tüm içtenliğinizle ve açıkça yanıt verin: Bu eve gelmenizin gerçek nedenini nasıl açıklayabilirsiniz?»

Her soruya hazırlıklıydım, ama buna değil. Zaman kazanabilmek için, şaşkınlıkla kekelemeye başladım :

«Fakat... fakat bu çok basit... bunun için şeref sözü vermem gerekmezdi...»

«Ya?... Basit?... Tamam! Böyle olması daha iyi. Hadi başlayın!»

Kaçamak yapamazdım artık. En doğru davranışın gerçeği söylemek olduğunu düşündüm, ama onu inandırıcı bir biçimde anlatmam gerekiyordu. Böylece, yapmacık bir rahatlıkla anlatmaya başladım :

«Ama, Sevgili Bayan Edith, bazı gizli gerekçeler aramamalısınız. Kendisi hakkında pek fazla düşünmeyecek bir kişi olduğumu bilecek kadar tanıyorsunuz beni. Neden ona veya buna gittiğimi, neden bazı kişilerden hoşlanıp bazılarından hoşlanmadığımı düşünmek gereğini hiçbir zaman duymadığıma yemin edebilirim. Bana inanın; neden hep size geldiğim hakkında ne akıllıca, ne de aptalca bir şeyler söyleyecek durumda değilim. İstediğim için geliyorum size ve burada kendimi başka yerlerden yüz kere daha rahat hissediyorum. Sanırım, siz süvarileri operetlere yaraşır biçimde gözünüzde canlandırıyorsunuz; hep zarif, hep neşeli, sona ermeyen bir panayır gibi. Fakat, bazı şeylerin içyüzü pek hoş değildir ve o çok ünlü arkadaşlık bağları da zaman zaman gevşeyebiliyor. Aynı arabaya koşulmuş bir iki düzinenin içinde hep, ötekilerden daha fazla çekenler vardır ve ilerlemenin, terfi listelerinin olduğu yerde, öndeki kişiye kolayca çelme takılabilir. Söylenen her söze dikkat etmek gerekir, üstlerinde hoşnutsuzluk uyandırmadığına hiçbir zaman güvenemez kişi; her an gök gürlemeye başlayabilir. Görevli olmak görevden kaynaklanır ve görevli olmak bağımlı olmak demektir. Sonra, bir kışla ve bir lokanta masası hiçbir zaman bir gerçek yuva olamaz; orada kişiyle hiç kimse ilgilenmez ve ona ihtiyaç duymaz. Evet, evet,

arkadaşlarla birlikteyken bazen çok eğlenilir, ama bu ilişkiden doğru dürüst bir güvence elde edilemez. Tüm bunlara karşın eğer ben yine de size geliyorsam, kılıcımla birlikte tüm kuşkularımı da bir kenara bırakıyorum ve sonra, eğer sizlerle rahatça sohbet ediyorsam, o zaman...»

«Evet, ne oluyor o zaman?»

Büyük bir sabırsızlıkla söylenmişti bu sözler.

«Sonra... açıkça söylediğim için belki de utanmazlıkla suçlayacaksınız beni... sonra kendi kendime, beni aranızda görmekten zevk aldığınızı, buraya ait olduğumu, başka yerlere göre burada yüz kere daha çok evimde olduğumu söylüyorum. Size her bakışımda öyle bir duyguya kapılıyorum ki...»

Elimde olmadan durakladım. Ama o yine aynı sertlikle sordu hemen :

«Ee, ne oluyor bana baktığınızda?»

«Öyle bir duyguya kapılıyorum ki... arkadaşlarım gibi beni pek gereksiz görmeyen bir kişi var karşımda... Beğenilebilecek pek bir özelliğim olmadığını tabi ki ben de biliyorum ve benden hâlâ sıkılmamış olmanıza şaşıyorum... Sık sık... acaba artık benden bıktınız mı diye ne kadar sık korkuya kapıldığımı bilemezsiniz... ama o zaman hep, bu büyük evde yapayalnız oturduğunuzu ve yanınıza gelen birinin sizi sevindirebileceğini düşünüyorum. Ve bu düşünce bana her seferinde cesaret veriyor, biliyor musunuz... sizi odanızda veya kulenizde bulduğum her seferinde, iyi ki geldiğimi, yoksa gün boyunca yapayalnız oturmak zorunda kalacağınızı düşünüyorum. Bunu gerçekten de anlayamıyor musunuz?»

Ama işte o zaman hiç beklenmeyen bir şey oldu. Gri gözleri kaskatı kesildi; gözbebeklerini taşlaştıran bir şey vardı sanki sözlerimde. Buna karşın parmakları yavaş yavaş huzursuzlaşmaya ve koltuğun kenarlarında aşağı yukarı dolaştıktan sonra da, giderek hızlanan bir tempoyla

parlak ağacın üstünde sanki trampet çalmaya başladılar. Ağzı hafifçe gerildi ve ansızın konuşmaya başladı :

«Evet, anlıyorum. Ne demek istediğinizi çok iyi anlıyorum... Sanırım... sanırım şimdi gerçeği açıkça söylediniz. Çok, çok saygılı ve dolambaçlı konuştunuz doğrusu. Ama çok iyi anladım sizi. Çok iyi anladım... Dediğinize göre, çok «yalnız» olduğum için geliyorsunuz. Yani açıkça söylemek gerekirse, bu lanet olası şezlonga çivilenmiş olduğum için. Demek ki her gün, merhametli bir hastabakıcı olarak, «zavallı hasta çocuğa» bakmak için yollara düşüyorsunuz. Yanınızda olmadığım zaman benden böyle söz ediyorsunuz, biliyorum bunu, biliyorum! Sadece acıdığınız için geliyorsunuz, evet, evet inanıyorum size; bunu yalanlamanıza ne gerek var ki! Siz «iyi insan» denen kişilerdensiniz ve babamın sizden böyle söz etmesinden hoşlanıyorsunuz. Böyle «iyi insanlar», tekme yemiş her köpeğe ve uyuz kediye acırlar; bir kötürüme de neden acımasınlar ki!»

Ve birden olduğu yerde doğruldu. Güçsüz bedeni kasılarak titriyordu :

«Ama teşekkür ederim! Yalnızca kötürümlüğüm için geçerli olan bu dostluk umurumda bile değil... Evet, öyle pişmanlık dolu gözlerle bakmayın bana! O hizmetçi kızın söylediği gibi, sizi kendime «acındırdığım» için, yalnızca bunu için geldiğinizi ağzınızdan kaçırdığınıza üzülüyorsunuz tabi; yalnızca o kız içtenlikle ve açıkça söyleyebildi bunu. Ama siz, «iyi insan» olarak çok dikkatli, olabildiğince incelikle ve dolambaçlı yollardan söylüyorsunuz. Çünkü ben bütün gün boyunca burada çakılıp kalıyorum. Yalnızca acıdığınız için, bunu tüm benliğimle çoktandır anlamıştım zaten, yalnızca acıdığınız için geliyorsunuz ve cömertçe fedakarlığınız için de alkışlanmak istiyorsunuz. Ama çok üzgünüm, benim için fedakarlık yapılmasını istemiyorum! Böyle bir şeyi hiç kimsenin, özellikle de sizin

yapmanıza katlanamam... size bunu yasaklıyorum, anlıyor musunuz, yasaklıyorum bunu size... O ilgi dolu, nemli ve kaçak bakışlarınızla veya avutucu gevezeliklerinizle karşımda oturmanıza ihtiyacım olduğuna gerçekten inanıyor musunuz?.. Hayır, çok şükür ki hiçbirinize ihtiyacım yok. Eğer çaresiz kalırsam, sizden nasıl kurtulacağımı da çok iyi biliyorum... İşte!» diyerek, çevirdiği elini bana doğru uzattı. «Bu yarayı görüyor musunuz? Bir kez denedim, ama beceriksizce davrandım ve kör makasla atar damarı kesemedim. Ne yazık ki zamanında yetişerek bileğimi sardılar, yoksa hepinizden ve o iğrenç merhametinizden kurtulmuş olacaktım! Fakat, bir dahaki sefere daha başarılı olacağıma inanabilirsiniz! Kendimi koruyamayacak bir halde elinizde olduğumu düşünmeyin sakın! Geberip gitmek acınmaktan çok daha iyi! İşte!» Bir kahkaha attı birden. Bir testere sesi gibi keskin ve etkileyiciydi bu ses. «İşte, şuraya bakın! Kuleyi benim için tamir ettirirken düşünceli babacığım bunu unutmuş... Yalnızca iyi bir görüş alanına sahip olmamdan başka hiçbir şey düşünmemiş... Bol güneş alanına sahip olmamdan başka hiçbir şey düşünmemiş... Bol güneş ve temiz hava önermişti ya doktor. Ama günün birinde bu terasın benim için ne kadar yararlı olabileceği hiç kimsenin aklına gelmedi; ne babamın, ne doktorun, ne de mimarın... Şuradan aşağı doğru bir bakın hele...» Birden kendini yukarı çekti ve sallanan bedenini parmaklıklara doğru fırlatarak, iki eliyle onlara hırsla sarıldı. «Burası dört beş kat yükseklikte ve aşağıda sert taşlar var... bu kadarı yeter... ve Tanrıya şükür olsun ki, parmaklıkları aşabilecek kadar gücüm var hâlâ. Evet, koltuk değnekleriyle yürümek kasları güçlendiriyor. Bir tek hareket yeter ve o lanet olası merhametinizden tümüyle kurtulabilirim. O zaman hepiniz rahat edersiniz; babam, İlona ve siz... Bir karabasan gibi canavarca tepenize çökmüş olduğum sizler... Görü-

yorsunuz, ne kadar kolay bu iş. Sadece aşağı doğru biraz eğilmek ve sonra...»

Işıl ışıl parlayan gözlerle parmaklıktan aşağı tehlikeli bir biçimde eğilmeye başladığını görünce, büyük bir korkuya kapılarak hemen ayağa fırlayıp kolundan tuttum. Fakat, sanki derisine ateş değmiş gibi silkinerek bağırdı :

«Bırakın!... Bana elinizi sürmeye nasıl cesaret edebiliyorsunuz?... Bırakın!... İstediğimi yapma hakkına sahibim ben. Hadi!... Hemen bırakın beni diyorum!»

Fakat onu dinlemeyerek zorla parmaklıklardan uzaklaştırmak istediğimde, belden yukarısını bana doğru döndürerek, göğsüme sert bir yumruk indirdi. Ve işte o zaman korkunç bir şey oldu. Bana vurmak için, tutunduğu parmaklığı bırakmış ve bu yüzden de dengesini yitirmişti. Sanki bir orakla biçilmişcesine, güçsüz dizleri büküldüverdi. Bir çuval gibi olduğu yere yığılırken, tutunmak istediği masayı da devirdi. Onu daha yere düşmeden yakalamaya çalışırken de, vazo, tabaklar ve fincanlar üstümüze yuvarlanmaya, yere düşen kaşıklar şangırdamaya başladı. Aynı zamanda büyük bronz çıngırak da gürültüyle yere düştü ve çınlayarak teras boyunca yuvarlandı.

Bu arada kötürüm kız yere kapaklanmış, hırsla titreyen bir yumak gibi, acı ve utançla hıçkırarak çaresizlik içinde yatıyordu. Bu hafif bedeni yerden kaldırmak istedim, ama ağlayarak karşı koydu bana :

«Çekilin... çekilin... çekilin yanımdan kaba adam...»

Bu arada da, kendi başına ayağa kalkmaya çalışarak, kollarını hırsla sallayıp duruyordu. Yardım etmek için her yaklaşışımda eğilerek karşı koyuyor ve çılgınca bir öfkeyle haykırıyordu :

«Çekilin... dokunmayın bana... gidin buradan!»

Böylesi korkunç bir şey yaşamamıştım. Tam o sırada ardımızdan hafif bir vızıltı duyuldu. Yukarı çıkan asansörün sesiydi bu. Gürültüyle yere düşen çıngırak, her zaman hazır bekleyen uşağın duyabileceği kadar ses çıkarmıştı herhalde. Hızla terasa giren uşak, ürkek gözlerini saygıyla öne eğip, bana hiç bakmadan ilerleyerek, titreyen bedeni rahatça kaldırıp asansöre taşıdı (Buna alışkın olmalıydı herhalde). Bir dakika sonra asansör yine hafifçe vınlayarak aşağı inmeye başlamıştı. Sanki bulutsuz gök yüzünden birden düşüveren bir yıldırımın etkisiyle çevreye darmadağınık yayılmış fincanların, tabakların ve devrilmiş masanın arasında yalnız başıma kalakalmıştım.

Nedenini bir türlü anlayamadığım bu korkunç patlamayla sersemlemiş bir halde, kırık tabak çanağın arasında ne kadar kaldığımı bilemiyorum. Aptalca bir söz mü söylemiştim? Anlayamadığım bu kızgınlığa yol açacak ne yapmıştım? Ama tam o sırada, bir fırıldak sesini andıran asansör sesi yine duyulmaya başladı. Asansör yeniden yukarı çıktı ve her zamanki gibi kusursuz traş edilmiş yüzü tuhaf bir üzüntüyle gölgelenmiş olan Josef terasa girdi. Onun sadece ortalığı toplamak için geldiğini düşünerek, kırık döküğün arasında durup işine engel oluşumdan utandım. Fakat o, yere düşmüş peçetelerden birini alarak, gözlerini yerden kaldırmadan yanıma yanaştı.

«Özür dilerim, Sayın Teğmenim.» Hafifçe eğilerek, saygılı ve alçak bir sesle söylemişti bu sözleri. «İzninizle, Sayın Teğmenim, üstünüzü biraz kurulamak istiyorum.»

Ancak o zaman, çalışan parmaklarını izleyerek, gömleğimde ve açık renk pantalonumda birer iri leke olduğunu fark edebildim. Herhalde, düşmesini engellemek için eğildiğimde devrilen fincanlardan birindeki çay üstüme dökülmüş olmalıydı, çünkü Uşak ıslak yerleri peçeteyle silip, kurulamaya çalışıyordu. Dizlerinin üstüne çökmüş uğraşırken, ben de üstten, bu iyi adamcağızın kır saçlı sadık kafasına bakıp duruyordum. Yüzünü ve şaşkın ba-

bakan pencerelerin portakal renkli perdeleri sımsıkı kapalı olduğundan, geniş odada ilk bakışta kırmızımsı bir loşluktan başka bir şey fark edemedim. Ancak bir süre sonra açık renk yatağı şöyle böyle görebildim. Çok iyi tanıdığım sesi çekingenlikle gelmeye başladı oradan :

«Lütfen buraya, iskemlenin yanına gelin. Uzun süre alıkoymayacağım sizi.»

İlerledim. İnce yüzü, yastığın üstüne yayılmış saçlarının gölgesinde parıldıyordu. Üstünde çiçek işlemeleri olan renkli bir yorgan, bir çocuğunkini andıran ince boynuna kadar çıkıyordu. Eidth, ben oturana kadar ürkekçe bekledi. Ancak ondan sonra çekinerek konuşmaya başladı :

«Sizi burada kabul ettiğim için özür dilerim, ama başım çok dönüyordu... kızgın güneşin altında o kadar uzun kalmamalıydım, bu kafamı karıştırıyor hep... aklımın tam olarak başımda olmadığına gerçekten inanıyorum... Fakat... fakat her şeyi unutacaksınız, değil mi? Bu terbiyesizce davranışım için bana daha fazla kızmayacaksınız?»

Sesinde öylesine yalvarıcı bir korku vardı ki, sözlerini hemen yarıda kestim :

«Neler de düşünüyorsunuz böyle... Sadece benim suçumdu o... kızgın güneşin altında o kadar uzun süre oturmanıza izin vermemeliydim.»

«Güvenilebilir yani... bana kızmıyorsunuz... gerçekten, değil mi?»

«Hiçbir şey anımsamıyorum.»

«Ve yine geleceksiniz... aynı eskiden olduğu gibi?»

«Aynı öyle. Fakat bir şartla tabi ki!»

«Nasıl bir şart?» derken sıkıntıyla yüzüme bakıyordu.

«Bana biraz daha güvenmeli ve her seferinde, acaba onu kırdım veya hakaret ettim mi düşüncesine kapılmamalısınız! Dostlar arasında böyle saçma düşüncelere yer olabilir mi hiç. Kendinizi içtenlikle kapıp koyuverdiğiniz

neşeli anlarda görünümünüzün nasıl değiştiğini ve hepimizi, yani babanızı, İlona'yı, beni ve tüm ev halkını nasıl mutlu kıldığınızı bilemezsiniz! Pazar günkü gezimizde ne neşeli olduğunuzu ve bizi de neşelendirdiğinizi görebilmenizi çok isterdim; o akşam hep bunu düşünmüştüm.»

«O akşam hep beni mi düşündünüz? Gerçekten?»

Yüzüme biraz güvensizlikle bakıyordu.

«Tüm akşam boyunca! Ah, ne gündü ama, onu hiç unutmayacağım. Muhteşem bir yolculuktu, muhteşem!»

«Evet,» diye dalgınca tekrardı. «Muhteşemdi... muhte-şem... önce kırlar arasındaki yolculuk, sonra küçük taylar ve o köydeki tören... baştan sona kadar her şey muhteşemdi! Ah, böyle gezintilere daha sık çıkmalıydım. Belki de, aptalca evde oturuşum, kendimi eve hapsetme saçmalığım yüzünden sinirlerim böylesine bozuldu. Ama çok haklısınız, her zaman çok kuşkuluyum... yani, bu duruma düştüğümden beri böyle oldum. Önceleri, ah Tanrım, herhangi bir kişiden bir kez olsun korktuğumu anımsamıyorum... herkesin koltuk değneklerime baktığını, bana acıdığını sanıyorum hep... Bunun ne aptalca bir davranış olduğunu da biliyorum. Bu aptalca ve çocukça gurur yüzünden insanın kendi kendine meydan okumak zorunda kaldığını ve bu duygunun sinirleri allak bullak ederek kişiden öc aldığının farkındayım. Ama, bu durum böylesine uzun sürerse, insan nasıl kuşkucu olmasın ki? Ah, insanı böylesine kötü ve kızgın olmaya zorlayan bu korkunç durum artık sona erebilseydi!»

«Ama yakında sona erecek ya! Sadece güçlü olmak zorundasınız, biraz cesaret ve sabır.»

Hafifçe doğruldu.

«İnanıyor musunuz?... Bu yeni tedavi biçimiyle yakında sona ulaşabileceğimize gerçekten inanıyor musunuz?... Düşünün bir, babamın odama geldiği gece inancım tamdı... Ama bu gece, neden olduğunu bilemiyorum,

ya Doktor yanıldı da bana yanlış bir şey söylediyse diye birden korkuya kapıldım, çünkü... çünkü aklıma bir şey gelmişti. Önceleri Doktora, Doktor Condor'a Tanrıya inandığım gibi inanırdım. Ama her zaman olduğu gibi... önceleri doktor hastayı izler, ama bu uzun sürerse, bu kere de hasta doktoru izlemeyi öğrenir ve dün, (Ama bunu yalnız size anlatıyorum) dün beni muayene ederken, bazen bana öyle geldi ki... evet, nasıl anlatsam, bilmiyorum... yani... sanki bir komedi oynuyormuş gibi geldi bana... Her zamanki gibi candan, açık sözlü, gerçekçi ve kendine güvenen bir kişi değildi sanki... Bilmiyorum nedendir ama, sanki herhangi bir nedenden ötürü benden utanıyormuş gibime geldi... Beni hemen İsviçre'ye göndereceğini duyduğumda tabi ki korkunç bir mutluluk duydum... ama gene de... kendi kendime... bunu yalnızca size söylüyorum... hep bu anlamsız korkuya kapıldım... Ama bunu söylemeyin ona, Tanrı aşkına söylemeyin!... sanki bu yeni kürde bir yanlışlık varmış gibi... sanki beni bununla aldatmak istiyormuş gibi... belki de yalnızca babamı yatıştırmak için... Bu korkunç kuşkulardan hâlâ kurtulamadığımı görüyorsunuz. Ama nasıl karşı koyulabilir ki buna? Eğer bir kişiye hep, yakında kurtulacağı anlatılmış ve sonra da yavaş, korkunç yavaş ilerlenebilmişse, o kişi nasıl kendinden ve herkesten kuşkulanmaya başlamasın ki? Hayır, bu sonsuz bekleyişe artık gerçekten de daha fazla dayanamayacağım, dayanamayacağım!»

Yatağında heyecanla doğrulmuş, elleri titriyordu. Hemen ona doğru eğildim.

«Hayır! Yapmayın... kendinizi yeniden kapıp koyuvermeyin! Hele bir düşünün, daha biraz önce söz vermiştiniz bana!»

«Evet, evet, çok haklısınız! İnsanın kendine işkence etmesinin hiçbir yararı yok; bu durumda başkaları da

işkence çekiyor. Onların hayatlarında zaten ağır bir yüküm... Ama hayır, bundan hiç söz etmek istemiyordum, gerçekten, hiç istemiyordum... Yaptığım saçmalıklar için artık bana kızmadığınız için size teşekkür etmek istiyordum sadece ve... bana karşı hep böylesine iyi davrandığınız için... hiç hak etmediğim halde, böylesine duygulandırıcı bir içtenlikle iyi davrandığınız için... ve ben de özellikle sizi... ama öyle, değil mi, artık ondan hiç söz etmeyeceğiz?»

«Hiçbir zaman. Bana inanabilirsiniz. Şöyle iyice bir dinleniniz bakalım artık.»

Ona elimi uzatmak için ayağa kalktım. O anki görünümü oldukça duygulandırıcıydı. Bir yandan, korkusu gözlerinden hâlâ anlaşılabildiği halde, bir yandan da, uyumaya hazırlanan bir çocuk gibi, yastığından rahatça gülümsüyordu bana. Her şey iyiydi; bir fırtına sonrasında hava yeniden açmıştı sanki. Rahatça ve neredeyse neşeli bir tavırla yaklaştım ona. Ama korkuyla irkildi hemen.

«Aman Tanrım, bu da nedir?! Üniformanız...»

Üniformamdaki büyük ıslaklık lekesini görmüştü. Ancak düşerken devirdiği fincanların bu küçük kazaya yol açmış olabileceğini düşünerek suçluluk duymuş olmalıydı. Gözlerini benden sakladı hemen, uzatmış olduğu el ürkekçe geri çekildi. Ama, özellikle böylesi önemsiz bir şeyi önemsemesiyle duygulanmaktan kendimi alamadım.

Onu rahatlatmak için rahat bir sesle konuşmaya başladım :

«Ah, bir şey değil,» dedim şakayla. «Hiç önemi yok. Yaramaz bir çocuk üstüme çay döktü.»

Bakışlarında hâlâ yılgınlık vardı. Ama sonunda, oyunbaz bir tonla durumu kurtardı :

«O yaramaz çocuğu bunun için iyice bir patakladınız mı bari?»

«Hayır,» dedim oyuna kendimi iyice kaptırarak. «Buna gerek almadı. Hemen uslandı o çocuk.»

«Ve ona artık hiçbir şekilde kin beslemiyorsunuz?»

«Hayır; bağışlandı ve unutuldu. Ama tabi ki o da artık uslu durmak ve kendisinden istenenleri yapmak zorunda.»

«Ne yapmak zorunda bu çocuk?»

«Hep sabırlı, güleryüzlü ve neşeli olmalı. Güneşin altında çok fazla kalmamalı, sık sık gezintiye çıkmalı ve doktorun emirlerine harfi harfine uymalı. Ama artık bu çocuk her şeyden önce uyumalı, konuşmaya ve düşünmeye son vermelidir. İyi geceler.»

Elimi uzattım ona. Orada yatarak, pırıltılı gözlerindeki gülümsemeyle bana bakarken, büyüleyici bir güzelliğe sahipti. Beş ince parmağın yatıştırıcı sıcaklığını avucumda duydum.

Kapıya doğruya yürümeye başladığımda bir rahatlık duyuyordum içimde. Tam kapının tokmağına elimi uzatırken, arkamdan doğru küçük bir kahkaha duyuldu.

«Çocuk uslu muydu şimdi?»

«Kusursuz. İyi not alacak. Ama şimdi uyumalı, uyumalı, uyumalı ve kötü bir şey düşünmemeli!»

«Uslu bir çocuğa yatmadan önce ne verilmesi gerektiğini unuttunuz ama!»

«Nedir o?»

«Uslu çocuklara yatmadan önce bir iyi geceler öpücüğü verilir.»

Adlandıramadığım bir rahatsızlık duymaya başladım. Sesinde, hoşuma gitmeyen, gıdıklayıcı bir tonun titreşimi vardı. Gözlerindeki biraz önceki parlaklık da sanki biraz ateşliymiş gibi gelmişti bana. Ama sinirlendirmek istemiyordum onu.

«Tabii, değil mi ya!» dedim, rahat davranmaya çalışarak. «Nerdeyse unutuyordum bunu.»

Geri dönerek yatağına doğru yürüdüğümde, tam bir sessizlikle karşılaşınca, hiç soluk almadığını anladım. Başı yastığın üstünde hareketsiz dururken, üstümden hiç ayırmadığı gözleri hareketlerimi izliyordu. Hiçbir el, hiçbir parmak kımıldamıyor, sadece hareketlerimi izleyen gözleri üstümden hiç ayrılmıyordu.

Çabuk, çabuk, diye düşündüm, huzursuzluğum artarken. Bu düşünceyle hemen eğilerek, dudaklarımı hafifçe alnına değdirdim. Bilinçli olarak derisine hemen hemen hiç değmemeye özen gösterirken, karışık saçlarının kokusu geldi burnuma.

İşte tam o sırada, demek ki o zamana kadar yorganın üstünde beklemiş olan elleri birden havaya kalktı. Çekmeye fırsat bulamadığım başımı şakaklarımdan sıkıca kavrayarak, alnındaki ağzımı dudaklarının üstüne çekiverdi. Onları dudaklarıma çılgın bir ateşlilik ve açlıkla emerek bastırıyorken dişlerimiz birbirine değiyor ve aynı zamanda da, üstüne doğru eğilmiş olan gövdeme değdirebilmek, onu algılayabilmek için, bir yay gibi gerdiği göğsünü göğsüme yaklaştırmaya çabalıyordu. Bu kötürüm çocuğun çılgınca, umutsuzca, susamışlıkla öpüşü gibi başka hiçbir kadın tarafından öpüldüğümü anımsamıyorum.

Ama bu da yetmedi, bununla da yetinmedi! Kendinden geçercesine göğsünü göğsüme bastırdı ve soluksuz kalana dek öyle kaldı. Sonra gevşeyen parmakları şakaklarımdan ayrılarak saçlarımı karıştırmaya başladı. Ama yine de bırakmıyordu beni. Kısa bir süre arkasına yaslanarak, gözlerimin içine büyülenmişcesine baktıktan sonra beni yine kendine doğru çekip, hedefsizce yanaklarımı, alnımı, gözlerimi ve dudaklarımı çılgınca ve aynı zamanda da güçsüz bir açlıkla öpmeye koyuldu. İki öpücük arasında da inlercesine mırıldanıyordu: «Sersem... sersem... ah, sersem...» Ve artan bir heyecanla «sen, sen, sen.»

Giderek daha da doyumsuzlaşıyor, çetinleşiyordu bu saldırı; giderek daha ateşli, daha sertçe tutuyor ve öpüyordu beni. Ve birden, bir kumaşın yırtılışı gibi, tüm bedeninde bir gevşeme oldu... Beni bırakırken başı yastığa düştü ve yalnızca gözleri, bir zafer kazanmışcasına parlayarak gözlerime bakmayı sürdürdü. Ve sonra başını hızla yana çevirirken, yorgunluk ve utançla mırıldandı :

«Git artık... git, sersem... git!»

Bir sarhoş gibi sallanarak çıktım odadan. Loş koridora çıktığımda gücümü tümüyle yitirmiştim artık. Öylesi bir duygu karmaşasına kapılmıştım ki, duvara yaslanmak zorunda kaldım. Demek ki gerçek buydu! Geç açıklanan duygu, huzursuzlukları ve nedenini bir türlü anlayamadığım o saldırgan tutumu bu gerçekle ilgiliydi demek ki! Adlandırılamayacak bir yılgıya kapılmıştım. Hiç kuşkulanmadan bir çiçeğe eğilen ve bir çıngıraklı yılanın saldırısına uğrayan kişiden farksızdım. Eğer bu duyarlı çocuk bana vursa, aşağılasa, yüzüme tükürse böylesi bir şaşkınlığa kapılmazdım; çünkü bozuk sinirlerinin yol açabileceği davranışlara her zaman hazırlıklıydım. Ama yalnızca buna, bu hasta ve sakat çocuğun sevebileceğini ve sevilmek isteyebileceğini anlamaya hazırlıklı değildim. Bu çocuk, bu yarım yaratık, bu tamamlanmış güçsüz varlık, gerçek bir kadının bilinçli ve istekli sevgisiyle sevmeye **kalkışıyordu!** Her şey aklıma gelirdi ama, kendi bedenini taşıyacak güce sahip olmayan bir karayazgılının herhangi bir kişiyi sevdiğini ve onun tarafından da sevildiğini düşleyebileceği aklıma gelmezdi. Beni, yalnızca ona acıdığı için gelen beni böylesine yanlış anlayabileceğini hiçbir zaman düşünemezdim. Ama hemen bir saniye sonra da, başlıca suçun ancak o sınırsız merhametimde olabileceğini anlayarak, yeniden yılgıya kapıldım. Dış dünya ile hiçbir ilişkisi olmayan bu terk edilmiş kız, kapatılmış olduğu zindanda kendisini her gün ziyaret

ederek dertlerine ortak olan biricik erkeğin, o budala erkeğin duygudaşlığından eğer şefkatli bir yakınlık bekliyorsa, suçlu olamazdı herhalde. Bense, bilgisizliğimden kaynaklanan bir temiz yüreklilikle, onda yalnızca hastayı, kötürümü ve çocuğu görmüş, kadını fark edememiştim. Giysilerinin altında çıplak bir bedenin soluk aldığını, duyduğunu, beklediğini, tüm öteki kadınlar gibi istediğini ve istenmeyi umduğunu bir an olsun aklımın ucundan bile geçirmemiştim. Yirmi beş yaşında bir kişi olarak, kadınlar arasındaki hastaların, sakatların, olgunlaşmamışların, ileri yaştakilerin, toplum dışına itilmişlerin ve damgalanmışların da sevmeye **cesaret edebileceklerini** hiç düşünmemiştim. Çünkü, gerçek yaşamı daha tanımamış genç bir kişi genellikle, kendisine anlatılanların ve okuduklarının ışığı altında biçimlendirdiği bir dünyayı gözünde canlandırarak, edineceği tecrübelerin ve örnek alınması gereken olayların hayalini kurar. Ama o kitaplarda, tiyatro oyunlarında veya filmlerde birbirlerini arzu edenlerin tümü genç, güzel ve seçkin kişilerdi. İşte bu yüzden ben de, bir kadının ilgisini çekebilmek için, kişinin alışılmamış derecede çekici, çok yetenekli ve şanslı olması gerektiğini düşünürdüm hep (Bazı ilişkilere girişmekten de sırf bu yüzden çekinirdim). Bu iki kızla olan ilişkimde de yine bu yüzden öylesine rahat ve kuşkusuz olabilmiştim. Çünkü, aramızda herhangi bir duygusal yakınlığın başlayabileceği düşüncesini daha başlangıçta kafamdan atmış, bende cana yakın bir genç ve iyi bir dosttan başka bir şeyler görebileceklerinden hiç kuşkulanmamıştım. Bu arada İlona'nın çekici güzelliğini zaman zaman fark ettiysem de, Edith'in karşıt cinse ait bir varlık olduğunu düşünmemiştim bile. Öteki kadınlarda olduğu gibi, onun kötürüm bedeninde de aynı organların sabırsızlanabileceğini, aynı arzuların duygularını etkileyebileceğini bir an bile olsun aklımdan geçirmemiştim. Özel-

likle, dışlanmış, damgalanmış, çirkin, geçkin, sakat kişilerin, mutlu ve sağlıklı kişilerden çok daha tutkulu, çok daha tehlikeli bir hırsla arzuladıklarını yavaş yavaş anlamaya başlamıştım. Onların bağnaz, ürkütücü, karanlık bir aşkla sevdiklerini ve yeryüzünde başka hiçbir tutkunun, Tanrının o umutsuz üvey çocuklarınınki kadar hırsla, çaresizlikle şahlanamayacağını düşünüyor, yeryüzündeki varlıklarını kanıtlayabilmek için yalnızca sevgiye ve sevilmeye ihtiyaç duyduklarını anlıyordum. Yaşama hırsının telaşlı çığlıkları, meğerse en ürkütücü biçimde özellikle çaresizliğin en derin çukurundan yükselirmiş! Bilgisiz ve tecrübesiz ben, bu korkunç gizi anlamaya hiçbir zaman cesaret edemezdim! Bu kavrayış, ilk olarak o saniyede kızgın bir bıçak gibi içime sapladı.

Sersem! Yarı gelişmiş göğsünü benimkine bastırırken kapıldığı duygusal panik sırasında neden hemen bu sözcüğün dudaklarından döküldüğünü de anlayabiliyordum artık. Sersem! Evet, beni böyle anmakta haklıydı! İlk günden beri herkes, babası, İlona, uşaklar ve öteki tüm hizmetçiler durumu anlamış olmalıydı. Hepsi onun sevgisini, tutkusunu fark ederek, belki de bunun nelere yol açabileceğini düşünüp korkuya kapılmışlardı. Yalnızca, merhamet budalası ben, iyi yürekli, uslu, beceriksiz arkadaş rolü oynayarak zevzekçe şakalar yapan ben, anlaşılamaz anlayışsızlığımla ona işkence ettiğimi anlayamamıştım. Kötü bir komedide, acınacak durumdaki kahramanın tam ortasında bulunduğu bir entrikanın tüm ayrıntılarını salondaki izleyicilerin hepsi bildiği halde, o aptalın yine de gerçek bir ağırbaşlılıkla rolünü rahatça oynaması ve nasıl bir ağın içine düşmek üzere olduğunu hâlâ anlayamamış olması gibi, ev halkı da, gözlerimdeki bağı Edith zorla çekip çıkarana kadar, bu duygusal körebe oynunda görmeyen gözlerle ortalıkta dolaşıp duruşumu gözlemiş olmalılardı.

Fakat, bir odadaki bir düzine eşyanın aydınlanması için nasıl ki birden parlayan tek bir ışık yeterliyse, tüm bu haftalar boyunca yaşadığım pek çok olayı da utançla anlayabiliyordum artık (Çok geç, çok geç!). Ona yaramazca «çocuk» dediğim her seferinde neden üzüldüğünü ancak şimdi anlayabiliyordum; özellikle benim gözümde çocuk değil, bir kadın, sevilen bir kadın olabilmek istiyordu. Kötürümlüğüne açıkça üzüldüğüm zamanlarda dudaklarının neden huzursuzca titremeye başladığını, merhametimden neden büyük bir hırsla nefret ettiğini anlayabiliyordum artık. Acımanın, oldukça ılık bir kardeşlik duygusundan başka bir şey olmadığını ve sevginin ancak zavallı bir yedeği olabileceğini, içindeki o dişil içgüdü hemen anlamış olmalıydı herhalde. Anladığımı belirten bir işaretin, bir sözcüğün gelmesini kim bilir ne büyük bir sabırsızlıkla boşuna beklemiş, sabırsızlığın o kızgın ateşinde çırpınarak beklerken benim büyük bir rahatlıkla gevezelik edişim yüzünden kim bilir ne acılar çekmiş olmalıydı. İlk şefkatli davranışımı veya sonunda hiç olmazsa sevgisini anlamamı nasıl bir sabırsızlıkla beklemişti kim bilir? Ve ben hiçbir şey söylememiş, hiçbir şey yapmamış, uzaklaşmamış, her gün gelişimle umutlarını güçlendirmiş, duygusal sağırlığımla da ona işkence edip durmuştum. Böylece, sonunda sinirlerinin iflas etmesi ve beni bir ganimet gibi çekip alması çok doğaldı!

Sanki güçlü bir patlamanın itişiyle sürüklendiğim loş koridorda, soluk soluğa ve Edith'inkiler gibi güçsüz bacaklarla duvara yaslanmış dururken, tüm bu düşünceler kafamda birbirini kovalayıp duruyordu. İlerleyebilmek için el yordamıyla yaptığım iki sonuçsuz denemeden sonra, ancak üçüncü denemede kapıya ulaşabildim. Buradan salona çıkılıyor, soldaki kapıdan hole geçiliyor ve şapkamla kılıcım orada, diye düşündüm hemen. Öyleyse, hemen salondan geçip, uşaklar görmeden kaçıp gitmeli,

gitmeli, gitmeli! Konuşmak zorunda kalınacak bir kişiyle karşılaşmadan, bu evden kurtulmalı! Çelişkilerle dolu bu yolda beni aptalca koşturup durmuş olan babaya, İlona'ya ve Josef'e rastlamadan kaçmak gerek şimdi! Kaçmalı, hemen kaçmalı!

Ama artık çok geçti. Salonda (Herhalde adımlarımın sesini duymuş olan) İlona bekliyordu. Bana bakar bakmaz yüzünün şekli değişti hemen.

«Aman Tanrım! Ne oldu size? Yüzünüz bembeyaz... yoksa... yoksa... Edith'le aranızda yine bir şey mi oldu?»

«Yok, yok,» diye kekeleyecek gücü ancak kendimde bulabilerek, kapıya doğru ilerlemek istedim.

«Şimdi uyuduğunu sanırım. Özür dilerim, ama eve gitmek zorundayım.»

Sert davranışımda herhalde ürkütücü bir şeyler olmalıydı ki, İlona kararlılıkla kolumu tutarak sıktı ve beni bir koltuğa doğru itti.

«Önce bir oturun şuraya. Kendinize gelmeniz gerek önce... ve saçlarınız... saçlarınıza ne oldu böyle? Karmakarışık olmuşlar... Hayır, durunuz, (Kalkmak istemiştim) size bir konyak getireyim.»

Dolaba koşarak doldurduğu kadehi hemen kafama dikiverdim. Boş kadehi elim titreyerek sehpaya bırakışımı huzursuz bakışlarla izliyordu İlona (Hayatım boyunca kendimi öylesine zayıf ve bitkin hissetmemiştim). Sonra yanıma oturarak, bir hastayı gözlermiş gibi, zaman zaman yan tarafımdan huzursuzca yüzüme bakarak, hiç bir söz söylemeden bekledi. Ancak aradan bir süre geçtikten sonra sormaya başladı:

«Edith size... bir şey mi söyledi... yani öyle bir şey ki... sizinle ilgili?»

Anlayışlı davranışına bakarak, her şeyi tahmin edebildiğini anladım. Kendimi koruyacak kadar da güçlü değildim. Alçak sesle mırıldandım:

«Evet.»

Hiç kımıldamadı. Yanıt vermedi. Sadece, soluk alışının hızlandığını fark ettim. Dikkatle bana doğru eğildi.

«Ve bunu... bunu gerçekten de yeni mi anladınız?»

«Böyle bir şeyi nasıl düşünebilirdim ki... böyle bir saçmalığı! Böyle bir saçmalık!... Nasıl olup da böyle bir şeye kalkışabiliyor?.. Neden özellikle beni seçti?»

İlona içini çekti.

«Aman Tanrım! Halbuki o hep, kendisi için geldiğinizi sanıyordu... Bu yüzden bize geldiğinizi düşünüyordu... Ben... ben buna hiç inanmadım, çünkü siz öyle... öylesine rahat ve öylesine... değişik bir biçimde öylesine açıkyürekliydiniz ki. Ona sadece acıdığınızdan hep korkuyordum zaten. Fakat o zavallı çocuğu nasıl uyarabilir, onu mutlu kılan bir çılgınlığı kafasından nasıl söküp, atabilirdim?... Haftalardır biricik düşüncesi sizsiniz... Kendisinden gerçekten de hoşlanıp hoşlanmadığınızı bana sorup durduğunda, acımasızca davranamıyordum ona... Avutmak ve umutlandırmak zorundaydım onu.»

Kendimi daha fazla tutamadım:

«Hayır, aksine, caydırmanız gerek onu, mutlaka caydırmalısınız! Bir çılgınlık bu, bir hastalık, çocukça bir merak... genç kızların üniformaya duydukları o bilinen tutkudan başka bir şey değil bu. Yarın başka biri gelse, hemen benim yerimi alabilir. Bunu ona anlatmalısınız... Zaman geçirmeden caydırmalısınız onu. Daha değerli ve yakışıklı bir arkadaşımın yerine benim çıkagelmem sadece bir rastlantı. Onun yaşında bu tür şeyler çok çabuk unutulur...»

Fakat, başını üzüntüyle sallıyordu İlona.

«Hayır, sevgili dostum, kendinizi kandırmayınız. Edith bu konuda kararlı, korkunç derecede kararlı ve hatta her geçen gün bu durum giderek tehlikeli bir hal alıyor... Hayır, sevgili dostum, böylesi zor bir durumu sizin

için birden kolaylaştıramam. Ah, bu evde olanları bir bilebilseydiniz... Gece yarısı üç kere, dört kere çıngırağın sesi duyuluyor, hepimizi düşüncesizce uyandırıyor ve acaba bir şey mi oldu diye korkuyla odasına koştuğumuzda, onu yatağına oturarak gözlerini bir noktaya dikmiş bir halde buluyor ve hep aynı soruları duyuyoruz: «Beni hiç olmazsa birazcık, azıcık beğendiğine inanabiliyor musun? O kadar da çirkin değilim ki ben!» Sonra bir ayna istiyor ve eline alır almaz fırlatıp atıyor, bir an sonra da yaptıklarının çılgınlık olduğunu anlıyor. Ama bu, iki saat sonra her şeye yeniden başlamasını engelleyemiyor. Çaresizlik içinde babasına, Josef'e ve hizmetçi kızlara soruyor. Hatta, sizin de anımsayacağınız o çingene kadını, baktığı falı tekrarlaması için bir kez daha gizlice eve getirtti, bir kez daha... Beş mektup yazdı size, uzun mektuplar ve hepsini yırttı sonra. Sabah karanlığından gece yarısına kadar başka hiçbir şey düşünmüyor ve konuşmuyor. Bazen de, sizin yanınıza giderek, kendisinden hoşlanıp hoşlanmadığınızı, birazcık olsun hoşlanıp hoşlanmadığınızı araştırmamı istiyor. Hiçbir şey söylemediğiniz ve kaçamak davrandığınız için, sizi bıktırmış olmaktan korkuyor. Hemen, hemen koşup yolda yakalamalıyım sizi, şoför otomobili hazırlamalı ve otomobil hemen hazırlanıyor. Size söylemem, size sormam gereken sözleri üç kere, dört kere, beş kere ezberletiyor bana. Tam evden çıkmak üzere holden geçerken çıngırak yeniden çalınıyor ve ben sırtımda manto, başımda şapka olduğu halde geri dönüyorum ve en küçük bir anıştırma yapmayacağıma annemin başı için yemin ediyorum. Ah, ne biliyorsunuz ki siz! Kapıyı ardınızdan kapadığınızda sizin için her şey bitiyor.

Ama siz kapıdan çıkar çıkmaz, söylediklerinizin hepsini bana anlatıyor ve ne düşündüğümü soruyor. O zaman, «seni ne kadar beğendiğini görüyorsun işte» dedi-

ğimde bana bağırmaya başlıyor: «Yalan söylüyorsun! Gerçek değil bu! Bana bugün hiçbir güzel söz söylemedi.» Ama aynı zamanda da, söylediklerimi bir kez daha duymak istiyor ve onları en az üç kez tekrarlayarak yemin etmem gerekiyor... Tüm bunların yanı sıra, bir de babası! Bu durum başlayalıberi kendini büyük bir yılgınlığa kaptırdı ve aynı zamanda da sanki kendi oğluymuşsunuz gibi, adeta tapıyor size. Yorgun gözleriyle saatlerce yatağının başında oturarak, sakinleşip uyuyana dek onu okşayışını görmelisiniz. Sonra da kendi odasına çekilerek, bütün gece boyunca huzursuzlukla bir aşağı bir yukarı, bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyor... Ve siz, siz bunların hiçbirini gerçekten de fark etmediniz mi?»

«Hayır!» diye yüksek sesle bağırdım, duyduğum çaresizlikle kendime hakim olamayarak. «Hayır! Yemin ederim ki hiçbir şey anlamadım! En küçük bir şey bile! Neler olup bittiğini anlamış olsaydım, gelmeye devam edeceğimi, Edith'in yanına oturup satranç ve domino oynayabileceğimi veya plak dinleyebileceğimi düşünebiliyor musunuz?... Ama böyle bir çılgınlığa kendini nasıl olup da kaptırabilir, ki ben... özellikle benden... böyle bir saçmalığa, böyle bir çocukluğa katılmamı nasıl isteyebilir?... Hayır, hayır, hayır!...»

İstemediğim halde sevilmek düşüncesiyle öylesine rahatsız olmuştum ki, birden ayağa fırlamak istedim, ama İlona hemen bileğimi yakaladı.

«Heyecanlanmayınız! Yalvarırım size, sevgili dostum, sakin olunuz ve her şeyden önce, ne olur biraz sessiz olunuz! Duvarların ardından bile duyabilme yeteneği var onda! Ve lütfen haksızlık etmeyin, Tanrı aşkına! O haberin özellikle sizden gelişini, o yeni tedavi şekli hakkında babasıyla önce sizin konuşmuş olmanızı o zavallı bir işaret olarak kabullendi. O zaman babası gece yarısında hemen odasına koşarak onu uyandırdı. Birbirlerine sarıla-

rak ağlayışlarını ve artık bu korkunç günler sona erdiği için Tanrıya teşekkür edişlerini gözünüzde canlandırabileceğinizi hiç sanmıyorum. Ayrıca, iyileştikten sonra Edith'in de her normal kişi gibi olacağını ve sizin... bunu size anlatmama hiç gerek yok! Özellikle şu arada, yeni tedavi için güçlü olması gerektiği sırada zavallı çocuğu üzmemeniz **gerekir.** Çok dikkatli olmalıyız ve siz, Tanrı korusun, bu durumu böylesine... böylesine **korkunç** bulduğunuzu belli etmemelisiniz.»

Fakat çaresizlik beni acımasız kılmıştı.

«Hayır! Hayır! Hayır!» diyerek, elimi koltuğun kenarına hızla vurdum. «Hayır, **yapamam**... sevilmek **istemiyorum,** böyle sevilmek istemiyorum... ve artık eskisi gibi davranmayı sürdürüp, hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi rol yapamam, rahatça oturup şakalaşamam artık... yapamam! Neler olduğunu bilmiyorsunuz ki... orada, oradaki odada ve... beni tümüyle yanlış anlıyor o. Oysa, ona sadece acıdım ben. Sadece acıdım, başka bir şey değil, başka hiçbir şey değil!»

İlona susuyor ve önüne bakıyordu. Sonra, şöyle bir içini çekti.

«Evet, böyle olacağından korkuyordum hep! Başından beri seziyordum bunu... Fakat, aman Tanrım, ne olacak şimdi? Bunu ona nasıl açıklayabiliriz?»

Sessizce oturuyorduk artık. Her şey söylenmişti. Hiçbir yol, hiçbir çıkış yolu olmadığını biliyorduk ikimiz de. İlona birden, bir ses duymaya çalışır gibi doğruldu oturduğu yerde ve aynı zamanda da, bahçe kapısından doğru yaklaşan bir otomobilin sesini duydum. Kekesfalva olmalıydı bu. Hemen ayağa fırladı İlona.

«Şimdi onunla karşılaşmamanız daha doğru olur... Onunla rahatça konuşamayacak kadar heyecanlısınız... Bekleyin, kılıcınızla şapkanızı getireceğim ve arka kapıdan

parka çıkarak rahatça kaybolursunuz. Akşam yemeğine kalmayışınız için bir bahane uydururum ben.»

Bir koşuda getirdi eşyalarımı. Bereket versin ki, otomobili karşılamak için dışarı çıkmıştı uşak. Böylece, görülmeden avlu binalarının yanından geçebilmiş ve birisiyle konuşmak zorunda kalabileceğimden duyduğum büyük korkuyla adımlarımı hızlandırmıştım. Bir hırsız gibi korkuyla eğilerek, ikinci kez kaçıyordum bu uğursuz evden.

*
* *

Genç ve tecrübesiz bir kişi olarak, aşk özlemini ve zorunluluğunu kalbin en berbat ıstırabı olarak görmüştüm hep. Fakat o saatte anlamaya başladım ki, özlemekten ve arzulamaktan da güçlü, istemeden sevilmek ve bu ısrarlı tutkuya karşı koyamamak gibi bir işkence daha varmış. Arzusunun ateşiyle yanan bir kişiyi yanında görmek ve onu bu alevlerin arasından çekip çıkarabilecek gücü kendinde bulamamak!

Umutsuzca seven kişi, bazen tutkusunu frenleyebilir, çünkü o yalnızca bir yaratık değil, aynı zamanda yoksunluğunun da yaratıcısıdır; eğer sevgisinin üstesinden gelemiyorsa, en azından kendi hatası yüzünden acı çekiyor demektir. Halbuki, sevmeden sevilen kişinin kurtuluş umudu yoktur; çünkü bu tutkunun ölçüsü ve sınırı o kişi tarafından bilinemez ve bir başkası tarafından istenen kişinin istekleri hiçbir zaman gerçekleşemez. Belki de sadece bir erkek böyle bir bağlılığın çaresizliğini duyabilir; isteksizliğini belirtmek zorunda bırakılmış olmak, sadece onun için aynı zamanda işkence ve suç anlamına gelebilir. Çünkü, istenmeyen bir tutkuya karşı koyan bir kadın, hiç farkında olmadan, ait olduğu soyun yasalarına uyar; başlangıçtaki direnmeler kadınlara tanınmış bir haktır sanki ve en güçlü sevgilere karşı koysalar bile,

onları kimse duygusuzlukla suçlayamaz. Fakat, kader hele terazisinde bir değişiklik yapmaya görsün! Eğer bir kadın, sevgisini erkeğe açıklayabilecek kadar utancını yenebilmiş, eğer karşılık göreceğini bilmeden sevgisini sunmuş ve sevilen erkek de direnerek soğuk davranmışsa, işte o zaman kıyametler kopar! Sonuca bağlanamayan bir çelişkidir bu hep; çünkü bir kadının isteklerine karşılık vermemek, onun gururunu incitmek, utanç duygusunu yaralamak demektir. Arzu eden bir kadını geri çevirmek, ondaki en yüce değerleri ayaklar altına almak anlamına gelir hep. Artık, çekimserliğin nedenlerini açıklayan tüm duygulu davranışlar yararsız, saygıyla söylenen tüm kaçamaklı sözler anlamsız, dost kalabilmek için getirilen tüm öneriler kırıcıdır. Sevgiyi kabul etmeyen erkeğin direnişleri acımasızlık olarak nitelendirilir ve sevgiyi kabul etmediğinde hep, tüm suçsuzluğuna karşın suçlu bulunur. Çözülemeyen korkunç bir boyunduruk! Daha biraz öncesine kadar özgürdün, kendine aittin, kimseye borçlu değildin ve birden çevrenin sarıldığını, kovalandığını, istenmeyen yabancı bir arzunun hedefi ve malı olduğunu görüyorsun. Ruhunu derinlemesine sarsan bir şaşkınlıkla biliyorsun artık: Gece ve gündüz seni bekleyen, seni düşünen, sana duyduğu özlemle inleyen biri var; bir kadın, bir yabancı! Varlığının her zerresiyle, bedeniyle, damarlarındaki kanın tümüyle seni istiyor, çağırıyor, özlüyor. Ellerini, saçlarını, dudaklarını, bedenini istiyor senin; geceni ve gündüzünü, duygularını, erkekliğini, tüm düşüncelerini ve düşlerini istiyor. Her şeyi paylaşmak istiyor seninle, her şeyini almak ve soluğu ile içine sindirmek istiyor. Her zaman, gece veya gündüz, uyanıkken veya uyurken, yeryüzünün herhangi bir yerinde ateşli ve uyanık bir varlık seni bekliyor, herhangi bir kişi seni düşünüyor ve seni düşlüyor. Her zaman seni düşüneni düşünmemek istemen boşuna, kaçmaya çalışman da boşuna,

çünkü artık kendi içinde değil, onun içindesin. Yabancı bir insan birden, yürüyen bir ayna gibi, seni içinde taşımaya başlıyor, hayır, hayır, bir ayna gibi değil, çünkü bir ayna, ancak sen istersen resmini istekle içer; ama o, seni seven o yabancı kadın, o seni çoktan içine, kanına emmiş bile. Her zaman onun içindesin, nereye kaçarsan kaç, hep içinde taşıyor seni. Her zaman, herhangi bir yerdeki başka bir insanın içinde bağlısın, mahpussun ve artık kendin olmaktan çıkarak, suçsuz yere hep izlenen, hep zorunlu, hep tutsak ve hiç rahat yüzü görmeyen bir kişi oluyorsun; başkası tarafından düşünüldüğünü, sürekli yakan bir emiş gibi, hep duyuyorsun. Senin yüzünden ıstırap çeken bu yabancı özleme dehşetle, nefretle katlanmak zorundasın. Çok iyi biliyorum artık : İstemediği halde sevilmek, bir erkek için en anlamsız, en kaçınılmaz baskı, en büyük işkence ve işlenmemiş bir suçla suçlanmaktan başka bir şey değil.

Benim de bir kadın tarafından böylesine ölçüsüzce sevilebileceğim, gündüzleri görülen en kısa süreli düşlerde bile inanılabilirlik kazanmamıştı gözümde. Gerçi, arkadaşlarımın falanca veya filanca kadını **peşlerinden koşturduklarını** gururla anlatışlarına pek çok kereler tanık olmuştum; hatta, bu tür sırnaşıklıkların açıkça anlatılışı sırasında yükselen kahkaha korosuna ben de katılmıştım. Çünkü o zamanlar, her tür aşkın, en gülünç ve anlamsızları da dahil olmak üzere, bir insanın yazgısı olduğunu ve kayıtsız davranılarak da aşka karşı suç işlenebileceğini bilmiyordum. Duyduklarımızın ve okuduklarımızın hepsi hiçbir iz bırakmadan unutulup gidiyor; önemli duygularla ilgili önemli konular ise ancak tecrübelerle öğrenilebiliyor. Kendini zorla kabul ettirmeye çalışana da, bu güçlü sevgiden zorla kurtulmaya çalışana da acıyabilmem için, saçma ve yabancı bir sevginin yükünü vicdanımda duymam gerekmişti. Fakat, böylesi büyük bir sorumluluk

nasıl oluyordu da özellikle bana yüklenebiliyordu! Çünkü, duyduğu eğilimde bir kadını düş kırıklığına uğratmak eğer duygusuzluk ve kalpsizlik sınırına dayandırılabiliyorsa, bu ateşli çocuğa, «hayır, istemiyorum» demek zorunda kalışım kim bilir ne korkunç bir davranış olarak nitelendirilecekti! Bir hastayı gücendirmek, yaşam tarafından zaten acımasızca yaralanmış bir kişide daha da derin yaralar açmak zorunda kalacak, kendine güveni olmayan bir kişinin ayakta kalabilmek için tutunduğu son dayanağı da çekip alacaktım elinden. Eğer sevgisinden kaçarak kurtulmayacak olursam, bende yalnızca acıma duygusu uyandırmış olan kıza kötülük etmiş olacağımı ve belki de yıkımına yol açacağımı biliyordum. Eğer sevgisini kabul etmeye veya hiç olmazsa kabul etmiş gibi davranmaya gücüm yetmeyecek olursa, istemeyerek ne korkunç bir suç işlemiş olacağımı başından beri ürkütücü bir netlikle seziyordum. Fakat seçim yapacak durumda değildim. Sezgilerim tehlikeyi daha tam olarak algılayamadan, bedenim bu kucaklanmaya karşı direnmişti bile. Sezgiler, uyanık düşüncelerden her zaman daha bilinçlidirler. Zorbalığa dayalı o sevgi gösterisinden zorla kurtulabildiğim o ilk korku anında, her şeyi belirsizce anlayabilmiştim. Bu kötürüm kızı, bana duyduğu gibi bir sevgiyle sevecek gücü kendimde hiçbir zaman bulamayacağımı ve herhalde ona, o sinirlendirici ateşliliğine **dayanabilecek** kadar bile acıyamayacağımı biliyordum. Daha o ilk kaçış anında anlamıştım; burada ortalama bir yol, herhangi bir çıkış yolu yoktu. Bu anlamsız sevgi yüzünden ya o, ya ben veya ikimiz de mutsuz olacaktık.

∴

O gün kente nasıl döndüğümü hiçbir zaman açıkça anımsayamayacağım. Bildiğim tek şey, çok hızlı yürü-

düğüm ve kalbimin her atışında kafamda yalnızca bir tek düşüncenin yinelendiği: Kaçmalı! Kaçmalı! Bu evden kaçmalı, bu çelişkiden uzaklaşmalı, kaçmalı, yok olmalıyım! Bu konağa bir daha ayak basmamalı, bu insanları bir daha görmemeliyim, hiçbir kişiyi görmemeliyim! Saklanmalı, görünmez olmalı, hiç kimseye karşı sorumlu olmamalı, hiçbir şeye karışmamalı! Biliyorum, daha başka şeyler düşünmeye çalışıyordum : Ordudan ayrılmak, bir yerlerden para bulmak ve dünyanın herhangi bir köşesine kaçmak, bu saçma isteğin bana ulaşamayacağı kadar uzaklara kaçmak düşüncesine kapılmıştım. Ama tüm bunlar, açıkça düşünülmekten çok, kurulmuş hayallerdi, çünkü şakaklarımda yalnızca bir tek sözcük atıp duruyordu : kaçmalı ,kaçmalı, kaçmalı, hemen kaçmalı!

Daha sonra, ayakkabılarımdaki tozdan ve pantalonumdaki diken yırtıklarından, tarlaların ve çayırların arasından koşmuş olmam gerektiğini anladım. Sonunda, kendimi ana caddede bulduğumda, güneş damların ardına inmişti. Ve hiç beklemediğim bir anda biri omuzumdan tuttuğunda, gerçekten de. bir uyurgezer gibi ürktüm.

«Merhaba, Toni, sonunda ortaya çıkabildin! Tam zamanında yakaladık seni! Her köşede aradık, nerdeyse senin şatoya telefon edecektik.»

Üç arkadaşım tarafından sarılmıştı çevrem; Ferencz, Joszi ve Yüzbaşı Graf Steinhübel.

«Ama acele edelim artık! Düşün bir kere, Balinkay çıktı birden ortaya! Hollanda'dan mı, yoksa Amerika'dan mı geldi, Tanrı bilir. Fakat, alaydaki tüm subayları ve gönüllüleri bu akşam için davet etti. Albay ve binbaşı da gelecekler. Bu akşam saat sekiz buçukta Kırmızı Aslan' da büyük ziyafet var! Seni yakalamamız çok iyi oldu, yoksa bizim ihtiyar kaçtığını düşünerek homurdanmaya başlayacaktı. Balinkay'a ne kadar düşkün olduğunu bilirsin. O geldiğinde herkesin hazır olması gerekir.»

Kafamı toparlayamamıştım hâlâ. Büyük bir şaşkınlıkla sordum :

«Kim geldi?»

«Balinkay! Aptal aptal bakıp durma öyle! Balinkay'ı tanımadığını mı söylemek istiyorsun yoksa?»

Balinkay? Balinkay? Kafamdaki karışıklık devam ediyordu hâlâ, sanki tozlu eski püskülerin arasından çekip çıkarmam gerekti bu adı. Tabi ya, Balinkay! Bir zamanlar alayda çok söz edilmişti ondan. Ben gelmeden çok daha önceleri teğmen ve üsteğmen olarak görev yapmıştı alayda. Alayın en atılgan delikanlısı, en iyi binicisi, çılgın bir kumarbaz ve kadın avcısıydı. Fakat daha sonraları utanç verici bir olay patlak vermişti ve bunun ne olduğunu pek bilmiyordum. Bu olay her neyse; yirmi dört saat içinde üniformasını askıya asarak hareketli bir hayat sürmeye başlamış ve onunla ilgili pek çok garip öyküler anlatılır olmuştu. Sonunda, Kahire'deki Shepherds Hotel'de zengin bir Hollanda'lı kadın avlamış. Milyoner bir dulmuş bu kadın ve on yedi gemilik bir ticaret filosu, Java ve Borneo'da çiftlikleri varmış. İşte o zamandan beri, bizim görünmeyen koruyucumuz olmuştu Balinkay.

Bu Balinkay, zor durumda kaldığı sırada Albay Bubencic tarafından çok büyük bir yardım görmüş olmalıydı ki, ona ve alaya duygulandırıcı bir bağlılık duyuyordu. Avusturya'ya her gelişinde hemen garnizona koşar ve çevresine öylesine çılgınca para saçardı ki, kentte haftalarac bundan başka bir şey konuşulmaz olurdu. Eski üniformasını bir gece için olsun yeniden giyerek arkadaşlarla aynı masaya oturabilmek bir tür duygusal ihtiyaçtı onun için. Subay masasında büyük bir rahatlıkla oturuşunu gören kişi, Kırmızı Aslan Lokantasının bu dumanlı salonunda onun kendini, Amsterdam'daki lüks sarayın salonundan yüz kere daha çok evinde hissettiğini anlaya-

bilirdi. Biz onun gerçek çocukları, kardeşleri, ailesiydik ve öyle de kalmıştık.

Alışılmış at yarışlarımız için her yıl ödüller koyar, noellerde hiç aksamadan kasalar dolusu konyaklar ve şampanyalar çıkagelirdi. Her yeni yılda Albayımız, yardımlaşma kasasına gönderilen dolgun bir çeki bozdurmak için sonsuz bir güvenle bankanın yolunu tutardı. Bizim üniformamızı giyen ve yakasında bizim işaretimizi taşıyan herkes, herhangi bir sıkıntıya düştüğünde Balinkay'a güvenebilirdi; bir mektup, her şeyin düzelmesine yeterdi.

Oldukça yüceltilmiş bu kişiyle başka herhangi bir zaman karşılaşabilmekle gerçekten de çok mutlu olurdum. Fakat, o anki şaşkınlığım arasında, eğlence, yüksek sesle verilen selamlar, şerefe kadeh kaldırmalar ve masa başında verilen söylevler, yeryüzünde katlanabileceğim en son şeylerdi. Bu yüzden hemen kaçmaya çalıştım. Kendime pek hakim olamadığımı seziyordum. Fakat, Ferencz, etkili bir «Olanaksız! bugün kaçmak yok!»la koluma yapışmıştı bile ve ister istemez teslim olmak zorundaydım. Beni sürüklemeyi sürdürürlerken, Balinkay'ın kime ve nasıl yardım etmiş olduğunu anlattıklarını belirsizce duyuyordum. Ferencz, eniştesine hemen bir şi bulduğunu, bizim gibi kişilerin çabuk kariyer yapabilmeleri için onun yanında gemide çalışmasının veya Hindistan'a gitmesinin doğru olacağını söylüyordu. Joszi, bu çelimsiz ve inatçı delikanlı, Ferencz'in borçluluğunu ifade eden hayranlığına arada sırada limon sıkmaktan geri durmuyordu. Eğer bu iri Hollanda balığını yakalamamış olsaydı, acaba «gözbebeği» Balinkay'ı Albay yine de böylesi bir içtenlikle karşılar mıydı, diye alaylı alaylı soruyordu. Ayrıca, kadın kendisinden on iki yaş büyükmüş. O arada, Graf Steinhübel de gülmeye başladı :

«Eğer insan kendini satacaksa, hiç olmazsa pahalıya satmalı!»

Bunalım içinde olduğum o sırada konuşulanların hepsinin aklımda kalmış olması, aradan bunca zaman geçtikten sonra oldukça garibime gidiyor. Genellikle, uyanıkça düşünebilme yeteneğinin azalmasıyla, sinir sisteminin içe dönük uyanıklığı gizemli bir bütünlük gösterir. Kırmızı Aslan Lokantası'nın büyük salonuna girdiğimizde de, bana gösterilen işleri, disiplin duygusunun itişiyle elimden geldiğince yapmaya çalıştım. Yapılacak çok iş vardı. Gerçekte sadece alay balosunun süslenmesinde kullanılan pankartlar, bayraklar ve amblemler salona taşınıyordu. Steinhübel, ne zaman devreye gireceklerini boru takımına tekrar anlatırken, birkaç emireri de, çıkardıkları gürültüden zevk alırcasına duvarlara çivi çakıyorlardı. Hepimizden düzgün yazabildiği için, Jozsi, içindeki her çeşite komik bir ad verilen menüyü hazırlamakla görevlendirilmişti.

Ben masayı düzenleme işiyle ilgileniyordum. Bu arada lokanta işçileri de iskemleleri ve masaları yerleştiriyor, Balinkay'ın Viyana'dan kendi otomobiliyle getirdiği şarap ve şampanya kasalarını garsonlar şangırtılar eşliğinde salona taşıyorlardı. Bu kargaşa, beklenmedik ölçüde rahatlattı beni, çünkü çıkardığı gürültü, şakaklarımın arasındaki bunaltıcı zonklamayı ve soruları bastırıyordu.

Saat sekize geldiğinde hazırlıklar son bulmuştu artık. Şimdi sıra, çabucak kışlaya koşup hazırlanmak ve giyinmekteydi. Emirerime haber göndermiştim. Tören üniforması ve rugan çizmeler hazırlanmıştı. Kafamı hemen soğuk suya soktuktan sonra saate baktım; on dakika kalmıştı. Böyle durumlardaki gecikmeleri Albayımız hiçbir şekilde bağışlamazdı. Bu yüzden hemen soyundum, tozlu ayakkabıları fırlatıp attım ve iç çamaşırlarımla aynanın

önüne geçip karışık saçlarımı taramaya başladığımda oda kapısı çalındı.

«Hiç kimseyle görüşmek istemiyorum!» komutunu verdim emir erime.

Hemen koştu ve bekleme odasında biriyle fısıldaşmaya başladı. Sonra, elinde bir mektupla döndü. Benim için bir mektup? Üstümde sadece iç çamaşırlarım olduğu halde, bir paket kadar kalın ve ağır mavi zarfı aldım ve sanki hemen elim yanmaya başladı. Kimin yazdığını anlamak için zarfın üstüne bakmaya bile gerek duymadım. Sonra, sonra, dedi hemen içgüdüsel bir ses. Okuma, şimdi okuma! Fakat, içimden gelen bu isteğe karşı koyarak zarfı yırttım ve elimdeki hışırtısı giderek artan mektubu okumaya başladım.

Hızlı bir elin yazdığı bu on altı sayfalık mektup, insanın yaşam boyunca yalnızca bir kez yazdığı ve sadece bir kez aldığı mektuplardandı. Açılan bir yaradan kanın fışkırışı gibi, noktasız, virgülsüz, birbirini kovalayan sözcüklerden oluşan cümleler hiç aralıksız akıp gidiyordu. Şimdi aradan yıllar, yıllar geçtiği halde bile onun her satırını, her harfini anımsayabiliyorum. Şimdi bile o mektubu günün veya gecenin her saatinde başından sonuna kadar ezbere okuyabilirim; o kadar çok okudum onu. O günden sonra aylar ve aylar boyunca, o katlanmış mavi kağıt tomarını cebimde taşıyarak, evde, barakalarda, sığınaklarda ve kamp ateşlerinin başında çıkarıp okudum. Ancak Wolhnien'den çekilirken alayımız iki yandan sarıldığında, coşkulu bir anın itirafnamesi olan bu mektubu, yabancıların eline geçebilir korkusuyla yok ettim.

«Altı kere yazdım sana ve her seferinde yırtıp attım onları,» diye başlıyordu. «Çünkü kendime ele vermek istemiyordum, istemiyordum. Direnebildiğim sürece kendimi tuttum. Yaptığım rolü sürdürebilmek için haftalardır kendimle savaşıp duruyordum. Hiçbir şeyden habersiz ve

dostça bize geldiğinde, rahat durmaları için ellerime, seni rahatsız etmemeleri için gözlerime emir verdim; hatta, kalbimin senin için nasıl yanıp tutuştuğunu anlamaman için özellikle sert ve kırıcı davrandım sana. Bir insanın gücünün yetebileceği ve hatta gücünü bile aşan her şeyi denedim. Fakat bugün olan oldu ve yemin ederim ki istemediğim halde başıma geldi bu; tuzağa düşürdü beni bu duygu. Böyle bir şeyi nasıl yapabildiğimi ben bile anlayamıyorum. Ardından öylesine köpekçe bir utanç duydum ki, kendi kendime vurarak cezalandırabilirdim. Çünkü, kendimi sana kabul ettirmeye kalkışmamın nasıl bir çılgınlık, nasıl bir saçmalık olduğunu çok iyi biliyorum. Sakat bir yaratık, bir kötürüm, sevme hakkına sahip değildir. Benim bile iğrendiğim, nefret ettiğim böyle sakat bir varlık nasıl olurdu da sana yük olabilirdi? Benim gibi bir yaratığın sevmeye ve hele hele sevilmeye hakkı olmadığını çok iyi biliyorum. Köşe bucağa gizlenerek gebermeli ve varlığı ile başkalarının yaşamını zehir etmemelidir o. Evet, bunların hepsini biliyorum, biliyorum ve bildiğim için de ölmek istiyorum. İşte bu yüzden, sana saldırmayı hiçbir zaman göze alamazdım, ama içinde bulunduğum bu acınılacak durumdan yakında kurtulacağım hakkında bana güven veren sen olmadın mı? Artık istediğim gibi kımıldayabilecek, istediğim gibi hareket edebilecek, rahatça atılan her adımın bir armağan ve büyük bir zevk olduğunu bilmeyen milyonlarca gereksiz kişi gibi artık ben de yürüyüp, koşabilecektim! O gün gelene kadar susmaya kendi kendime kesinlikle söz vermiştim. Yeniden bir insan, bir kadın ve belki de (Belki de!!!) sana layık olana kadar hiçbir şey söylemeyecektim, sevgilim. Fakat, iyileşebilmek için duyduğum sabırsızlık ve hırs öylesine büyüktü ki, bana doğru eğildiğin o saniyede, o başka, o yeni, o iyileşmiş kişi olduğuma **inanıverdim**; gerçekten inandım, içtenlikle ve aptalca

inandım! Bunu uzun süredir istiyor, düşlüyordum ve işte yakınındaydım artık. O an için iğrenç bacaklarımı unuttum, sadece seni gördüm ve senin için olmak istediğim kişinin duygularına kapıldım. Yıllardır gece gündüz hep aynı düşü gören bir kişinin, bu düşe kendini kısa bir süre için gün ışığında da kaptırabileceğini anlayamıyor musun? İnan bana, sevgilim, yalnızca bu anlamsız çılgınlık, yalnızca bu sakatlıktan kurtulmuş olma inancı aklımı öylesine karıştırdı. Yalnızca, artık normal bir kişi olabilmek, artık kötürüm olmamak için duyduğum sabırsızlık yüzünden kontrolumu yitirdim.

Anla beni ne olur: Uzun süredir öylesine büyük bir özlem duyuyordum ki sana!

Fakat, ben gerçekten yeniden doğmadan önce bilmemen gerekeni biliyorsun artık ve kimin için iyileşmek istediğimi de öğrendin; yalnızca senin için! Bağışla beni sevgilim, sevgimi bağışla! Yalvarırım sana, benden çekinme, ürkme benden! Seni bir kez rahatsız ettiğim için, ilerde de rahatsız edebileceğimi, güçsüz ve kendinden iğrenen bir kişi olarak, sana sahip çıkacağımı sanma. Hayır, yemin ediyorum sana; hiçbir zaman zorlamayacağım seni, hiç fark edilmeyen bir kişi olarak kalmak istiyorum senin için. Sadece beklemek istiyorum, Tanrı bana acıyıp da sağlığıma kavuşturana dek sabırla beklemek! Lütfen, yalvarıyorum sana, sevgimden korkma, sevgilim. Düşün bir kere, bana hiç kimsenin acımadığı kadar acımış bir kişi olarak düşün; koltuğumda çivilenmiş durumda ne kadar çaresizim. Bir tek adım atacak gücüm olmadığını, sana gelmeye, seni karşılamak için koşmaya gücüm olmadığını bir düşün! Hücresinde beklemek zorunda olan bir mahpus olduğumu ve gelip de bana bir saat armağan etmeni, sana bakmama, sesini duymama, aynı odada soluğunu içime çekmeme, varlığını algılayabilmeme izin vermeni beklediğimi, yıllardır bana verilen bu ilk ve biricik

mutluluğu tadabilmek için hep beklediğimi bir düşün! Bunun ne demek olduğunu hele bir düşün : Orada yatıyor, yatıyor, gece gündüz bekliyorsun, saatler uzadıkça uzuyor ve giderek artan gerginlik dayanılır gibi değil. Sonra sen geliyorsun ve ben başkaları gibi ayağa fırlayarak sana koşamıyorum, seni kucaklayamıyorum, sana el süremiyorum. Oturmak ve kendime hakim olmak, sakin görünmek ve susmak zorundayım. Seni sevmeye kalkışabileceğimi düşünmemeni sağlamak için, söylediğim her söze, bakışlarıma ve sesimin her titreşimine dikkat etmem gerekiyor sadece. Ama inan bana, sevgilim, bu korkulu mutlulukla da mutluydum ben ve kendimi tutabilmeyi başardığım her seferinde, sen yine hiçbir şeyden habersiz, özgürce, rahatça ve sana duyduğum sevginin farkına varmadan çıkıp gittiğinde kendimle övünüyor, kendimi seviyordum hatta. Sana nasıl bir umutsuzlukla kapıldığımı bilmenin acısından başka bir şey kalmıyordu geride. Ama olan oldu artık. Ve şimdi, sevgilim, senin için neler duyduğumu artık saklayacak veya yalanlayacak durumda olmadığımdan, bana karşı katı yürekli davranmaman için yalvarıyorum sana. En zavallı ve acınacak yaratıkların da kendilerine göre bir gururları vardır ve kalbime söz geçiremediğim için beni küçük görmene dayanamam!

Sevgime karşılık vermek zorunda değilsin; hayır, böyle bir şey istemeyeceğimi, beni iyileştirecek ve kurtaracak olan Tanrı da biliyor! Beni bugünkü halimle sevebileceğini düşlemeye bile kalkışamam. Biliyorsun, esirgemezlik etmeni ve acımanı istemiyorum! Beklememe, zamanım dolana kadar sessizce beklememe **katlanmandan** başka bir şey istemiyorum. Biliyorum, senden böyle bir şey rica etmeye hakkım yok. Fakat, her köpeğe rahatça tanınan, bakışlarını arada sırada sessizce efendisine kaldırabilme mutluluğunu, bu küçücük, bu zararsız mutluluğu bir insana da vermek gerçekten çok mu olurdu? Onu

hemen tekmeleyerek kovalamak, hor görerek kamçılamak mı gerekir? İşte yalnızca buna, kendimi ele verişim yüzünden gözünde küçülmüş olmaya dayanamazdım; ne kadar acınacak durumda olursam olayım, dayanamazdım! Duyduğum utanç ve çaresizliğin yanı sıra eğer sen de beni cezalandıracak olsaydın, o zaman yalnızca bir tek çarem kalırdı ve onun ne olduğunu biliyorsun. Sana gösterdim onu!

Ama hayır, korkma sakın, gözdağı vermek istemiyorum sana; korkutmak da istemiyorum. Sevgin yerine, kalbinin bana bugüne kadar verebildiği biricik şeyi, merhametini zorla kazanmayı ise hiç istemiyorum. Rahat ve özgür olmalısın. Tanrı biliyor ya, sana ağırlık olmaya, katılmadığın bir suçun yükünü omuzlarında taşımana yol açmış olmaya dayanamam. İstediğim bir tek şey var : Beni bağışla ve olanların tümünü, sözlerimi ve davranışlarımı unut. Sadece bu iç rahatlığını ver bana, sadece bu küçük, bu zavallı kuşkusuzluğu! Benden iğrenmediğini, sanki hiçbir şey olmamış gibi yine geleceğini hemen söyle bana, bir tek sözün yeterli olacaktır. Seni yitirebilme düşüncesinin benim için ne demek olduğunu bilemezsin ki! Nedendir bilmiyorum, kapının ardından kapandığını gördüğüm andan beri, bunun son kez olduğu korkusuyla kendimi yiyip bitiriyorum. Ellerimi senden çektiğimde yüzün sapsarı kesilmişti ve bakışlarında öylesine büyük bir korku vardı ki, yanıp tutuşuyorken birden buz kesiliverdim. Biliyorum, (Uşak anlattı bana) sonra da hemen kaçıp gitmişsin evden; birden yok olmuşsun ve kılıcınla kasketini de bulamamışlar. Her yerde ve benim odamda da aradı seni ve böylece, bir cüzzamlıdan, bir vebalıdan kaçar gibi benden kaçtığını öğrendim. Fakat, hayır sevgilim, seni kınamıyorum, çünkü anlayabiliyorum! Özellikle ben, ayaklarımdaki ağırlıkları gördüğümde kendimden ürken ben, sabırsızlığım yüzünden ne ka-

dar kötü, kaprisli, üzücü ve dayanılmaz bir kişi olduğumu çok iyi bilen ben, herkesten daha iyi anlayabilirim bunu.

Ah, benden kaçmak gerektiğini, benim gibi bir yaratığın saldırısına uğrayan kişinin korkuyla geri çekilişini herkesten daha iyi anlayabilirim. Ama yine de, beni bağışlamam için yalvarıyorum, çünkü, sensiz geçen günlerin ve gecelerin tek anlamı umutsuzluktur.

Sadece küçük bir pusula, çabucak karaladığın birkaç satır gönder bana veya boş bir kağıt, bir çiçek, yeter ki bir işaret alayım senden! Öyle bir şey ki, beni dışlamadığını, benden iğrenmediğini anlayabileyim. Düşün bir kere, birkaç gün sonra yola çıkıp aylarca dönmeyeceğim, sekiz, on gün içinde son bulacak çektiğin işkence. Ve o zaman, seni haftalar ve aylar boyunca görememenin işkencesi bin kere daha güçlü olarak başlayacak olsa bile hiç düşünme, ben her zaman nasıl ki seni düşünüyorsam, sen de yalnızca kendini düşün, yalnızca kendini! Sekiz gün sonra kurtuluyorsun; öyleyse ne olur bir kere gel ve bu arada bana bir haber, bir işaret gönder! Beni bağışladığını öğrenene kadar, ne düşünebileceğim, ne duyabileceğim, ne de soluk alabileceğim! Seni sevme hakkını bana eğer tanımayacak olursan, daha fazla yaşamak istemiyorum; zaten yaşayamam da!»

Okuyup durdum hep. Bitirdikçe yeniden okumaya başlıyordum. Ellerim titriyordu ve böylesine umutsuzca sevilmekten duyduğum korku ve üzüntüyle şakaklarımın zonklayışı daha da artmıştı.

«Bu da nesi? Herkes beklerken sen burada don gömlek oturuyorsun hâlâ. Balinkay da dahil olmak üzere tüm çete toplandı ve başlamasını bekliyorlar. Albay neredeyse gelecek. İçimizden biri geç kaldığında bu geri zekalı kurbağanın ne danslar yapabileceğini çok iyi bilirsin. Başına bir şey mi geldi diye bakmam için Ferdl gönderdi beni ve sen burada oturup tatlı mektuplar okuyorsun...

Hadi çabuk, marş marş! Yoksa ikimizin de başı belaya girecek.»

Odama dalan Ferencez'di. Ağır pençesini kardeşçe omuzuma indirene dek fark etmemiştim onu. İlk anda hiçbir şey anlayamadım. Albay? Buraya göndermişler? Balinkay? Tabi, tabi, anımsıyorum; Balinkay'ı karşılama töreni! Hemen pantalonuma ve ceketime saldırarak, neyi nasıl yaptığımı bilmeden, süvari okulunda alıştığım bir hızla giyiniyorum. Garip garip bakıyor bana Ferençz.

«Ne oluyor sana böyle? Aptalca şeyler yapıp duruyorsun. Yoksa bir yerlerden kötü haberler mi aldın?»

Fakat hemen karşı koyuyorum ona:

«İlgisi yok. Hemen geliyorum.»

Üç adımda merdivene ulaşıyoruz. Tam o sırada birden irkilip odaya dönüyorum.

«Lanet olsun! Gene ne oldu?» diye hırsla bağırıyor ardımdan Ferencz.

Ama ben sadece, masanın üstünde unuttuğum mektubu alarak göğüs cebime yerleştirmiştim. Gerçekten de son saniyede yetişebildik salona. Nal biçimindeki uzun masanın çevresinde renkli bir kalabalık gruplar halinde toplanmış. Fakat, ders zili çaldıktan sonra öğretmenin her an sınıfa girmesini bekleyen okul çocukları gibi, üst rütbeli subaylar yerlerini almadan hiçbiri keyifliliğini belirtmeye cesaret edemiyor. O sırada hizmet erleri kapıyı açıyor ve kurmay subaylar mahmuzlarını şıngırdatarak salona giriyorlar. Hepimiz ayağa fırlayarak, bir an esas duruşta bekliyoruz. Balinkay'ın sağına Albay, soluna da en kıdemli binbaşı oturuyor ve servisle birlikte, tabak çatal sesleri, konuşmalar ve şapırtılardan oluşan canlı bir karışıklık başlıyor. Rahat davranan arkadaşlarımın arasında sadece ben dalgınlıkla oturuyor ve sanki ikinci bir kalbin atmakta olduğu o yere sık sık elimi değdiriyorum. Elimi her atışımda, yumuşak kumaşın altındaki mektup, yeni

yanmaya başlamış bir ateş gibi çıtırdıyor, hışırdıyor. Evet, orada o, canlı bir şeymiş gibi göğsümün üstünde kımıldıyor, hareket ediyor ve ötekiler büyük bir rahatlıkla gevezelik edip ağızlarını şapırdatırken, ben o mektuptan ve onu yazan umutsuz kişinin durumundan başka bir şey düşünemiyorum.

Garson boşuna servis yapıp duruyor bana. Hiçbir şeye elimi sürmüyorum. Duygularımı ve düşüncelerimi anlamaya çalışışım yüzünden, gözleri açık uyuyan bir kişi gibi hareketsiz duruyorum. Ne anlama geldiklerini kavrayamadığım sözler duyuyorum her iki yanımdan; sanki, anlamadığım bir yabancı dili konuşuyor herkes. Karşımda ve yanımda yüzler, bıyıklar, gözler, burunlar, dudaklar, üniformalar görüyorum, fakat sanki hepsi bir vitrin canımın ardındaymışlar gibi geliyor bana. Buradayım ama aralarında değilim, hareketsizim ama bir şeylerle ilgileniyorum; çünkü, dudaklarımı sessizce kımıldatarak mektuptaki sözleri tekrarlayıp duruyorum. Bazen anımsayamadığımda veya şaşırdığımda, süvari okulunun taktik derslerinde cebimden yasak kitaplar çıkarışım gibi, mektubu ceket cebimden çıkarmak için elim kasılıyor.

O arada, bir bıçağın ısrarla kadehe vuruluşu duyuluyor ve keskin çelik sanki gürültüyü parçalamış gibi, birden sessizlik çöküyor salona.

Albay ayağa kalkıyor ve konuşmaya başlıyor. Her iki eliyle masayı sıkıca kavrayıp, iri gövdesini öne arkaya sallayarak, sanki at üstündeymiş gibi konuşuyor. Sert ve gıcırtılı bir sesle «arkadaşlar!» diye başlıyor. Sert kesimlemelerle ve «R»lerin üstüne bastırarak, dikkatle hazırladığı konuşmasını bir biçime sokmaya çalışıyor. Kendimi zorlayarak dinliyorum ama, hiçbir şey girmiyor kafama. Sadece, yüksek sesle söylenen bazı etkileyici sözleri anlayabilirim : «...ordunun şerefi... Avusturya süvarilerinin onuru... alaya bağlılık... eski arkadaş...» Bunların

arasında da daha başka, başka bir dünyadan geliyorlarmışcasına yavaş, yakarışlı, içtenlik dolu fısıltılar geliyor kulağıma. Bektup da için için konuşmaya başlıyor : «Sevgilim... korkma... seni sevme hakkını elimden alacak olursan yaşayamam...» Ve bu arada da yine o kulak tırmalayıcı «R»ler : «...uzaklarda olduğu halde arkadaşlarını unutmadı o... anavatanını unutmadı... Avusturya'sını unutmadı...» Ve yine öteki ses, hıçkırıklarla boğularak başlıyor : «Sadece seni sevmeme izin vermen yeter... sadece bir işaret ver bana...»

Tam o sırada, «yaşasın, yaşasın, yaşasın» diye bir bağırtı kopuyor. Albayın kadehini kaldırışıyla hepsi ayağa fırlıyorlar ve kararlaştırılmış boru sesleri duyuluyor yan odadan : «Hoch soll er leben!» Kadehler Balinkay için kaldırılırken, o da rahat ve şakacı bir tavırla yanıt verebilmek için ortalığın sakinleşmesini bekliyor. Sadece birkaç basit söz söylemek istiyor ve şartlar ne olursa olsun, dünyanın hiçbir köşesinde arkadaşlarının arasında duyduğu rahatlığı duyamadığını belirterek, sözlerine şöyle son veriyor : «Yaşasın Alayımız! Yaşasın, ulu gönüllü Başkomutanımız İmparator Hazretleri!» Steinhübel boruculara ikinci bir işaret daha veriyor ve borular çalındıktan sonra ulusal marş koro halinde söylenmeye başlıyor. Sonunda da, tüm Avusturya alaylarının kendi adlarını ekleyerek söyledikleri o vazgeçilmez marş söyleniyor :

«Wir sind von k. und k.
Ulanenregiment...»

Sonra Balinkay, herkesle ayrı ayrı kadeh tokuşturmak için masanın çevresinde dolaşmaya başlıyor. Birden, komşum tarafından ısrarla dirseklenirken, gülümseyerek selamlayan bir çift gözle karşılaşıyorum : «Merhaba ar-

kadaş!» Şaşkınlıkla kafamı sallıyorum; ancak komşumun önünde durduğunda, onunla kadeh tokuşturmadığımı fark edebiliyorum.

Fakat hemen, yüzleri ve üniformaları garip bir bulanıklıkla birbirine karıştıran o renkli sisin ardından görmeye başlıyorum yine. Hayret! Gözlerimin önünde birden beliren bu mavi duman da neyin nesi? Sigara içmeye şimdiden başladılar da mı böylesine boğucu bir hal aldı burası? Bir şeyler içmeli, hemen içmeli! Ne içtiğimi bilmeden, bir, iki, üç kadeh yuvarlıyorum. Sadece, boğazımdaki o iğrenç acılıktan kurtulmak istiyorum. Ben de bir sigara içmeliyim artık. Fakat, sigara tabakamı almak için elimi cebime attığımda, ceketimin altından yine o hışırtıyı duyuyorum; mektup! Hemen geri çekiyorum elimi! Kalabalığın gürültüsü arasında yine yalnızca o yalvaran sözleri duyuyorum : «Seni sevmeme izin vermeni istiyorum sadece... kendimi sana kabul ettirmeye çalışmanın çılgınlık olduğunu çok iyi biliyorum...»

Ama o sırada yine bir bıçak kadehe vurularak, sessizliğe davet ediliyor. Binbaşı Wondraczek, bu şiirsel saçmalıklarını komik ve melodik beyitlerle yumurtlamak için her olanaktan yararlanır. Hepimiz biliriz : Wondraczek ayağa kalkarak saygı uyandıran göbekciğini masaya dayayıp, şeytanca bir surat takınmaya çalıştığında toplantının en eğlendirici bölümü başlıyor demektir.

Kelebek gözlüklerini hipermetrop gözlerinin üstüne iterek pozunu alıyor ve elindeki kağıdın katlarını beceriksizce açmaya çalışıyor. Her şölene renk kattığına inandığı, duruma uygun biçimde yazılmış o kaçınılmaz şiirlerden biri bu ve Balinkay'ın yaşam öyküsünü coşturucu şakalarla süslemeye çalışıyor. Kıdemine duydukları saygıdan ötürü veya kendileri de biraz çakırkeyf olduklarından, yaptığı her anıştırmada komşuları da saygıyla gülü-

yorlar. Sonunda, bir espri tam yerine oturunca, herkes bir ağızdan «bravo, bravo» diye bağırıyor.

Ama birden yılgınlığa kapılıyorum. Bu kaba gülüşler bir pençe gibi sıkıştırıyor yüreğimi. Herhangi bir kişi inliyorken, herhangi bir kişi öylesine ölçüsüz bir acı duyuyorken nasıl olur da böyle gülünebilir? Bir kimse telef olurken, nasıl olur da böylesine pis şakalar yapılarak eğlenilebilir? Wondraczek'in saçmalıkları sona erdikten sonra asıl eğlencenin başlayacağını ve içkinin su gibi içileceğini biliyorum. Şarkılar söylenecek, espriler yapılacak, gülünecek, gülünecek, gülünecek. İçtenlikle parıldayan bu yüzleri görmek istemiyorum artık. Sadece bir pusula göndermemi, sadece bir tek sözcük yazmamı istememiş miydi? Acaba dışarı çıkarak telefon etsem mi? Bu durumdaki bir kişi böyle bekletilemez! Ona bir şeyler söylemek gerek, bir şeyler söylemek gerek...

«Bravo, bravissimo!» Herkes alkışlıyor, iskemleler gıcırdıyor. Birden ayağa fırlayan kırk veya elli neşeli ve biraz da sarhoş erkeğin ayaklarının altında yer sarsılıyor ve tozlar yükseliyor. Gururla duruyor Binbaşı. Gözlüğünü çıkarıyor, kağıdı katlıyor, kendisini kutlayan subaylara içtenlikle ve biraz da kendini beğenir bir tavırla başını sallıyor. Ama ben bu kargaşadan yararlanarak, veda etmeden dışarı çıkıyorum. Belki de hiç fark etmezler. Eğer fark ederlerse de umurumda değil. Bu kahkahalara, midelerin şişirildiği bu hoş eğlenceye dayanamıyorum; elimde değil, dayanamıyorum!

«Teğmenim şimdiden gidiyorlar mı?» diye şaşkınlıkla soruyor gardropdaki hizmet eri. Şeytan alsın canını, diye için için mırıldanarak geçip gidiyorum yanından. Sadece caddeyi geçmek, hemen köşeyi dönmek ve kışlanın merdivenlerinden çıkarak odama girmek, yalnız olmak istiyorum, yapayalnız!

Koridorlar bomboş. Bir yerlerde bir nöbetçi aşağı yu-

karı dolaşıyor, bir musluktan su akıyor, yere bir çizme düşüyor, karartılmış koğuşların yalnızca birinden yumuşak ve yabancı sesler geliyor. Dinliyorum farkında olmadan. Rutênya'lı delikanlılardan birkaçı alçak sesle bir şarkı söylüyor veya mırıldanıyorlar. Yatmadan önce, o pirinç düğmeli, renkli, yabancı üniformayı sırtlarından çıkardıktan sonra, evdeki hasırın üstünde yatan çıplak kişi olduklarında, memleketlerini, tarlalarını ve belki de beğendikleri bir kızı anımsayarak, onların ne kadar uzak olduklarını unutmak için bu hüzünlü şarkıları söylerler hep. Daha önceleri bu mırıldanmalar ve şarkılar, sözlerini anlayamadığım için hiç dikkatimi çekmemişti, ama yabancı hüzünleri bu sefer kardeşçe etkiliyor beni. Ah, birinin yanına gidip oturmalı, konuşmalı onunla. Söylediklerimi belki anlamayacaktır ama, ineklerinkini andıran o içli bakışlarıyla, öbürkülerden, o neşeli masadakilerden daha çok ortak olacaktır duygularıma. İnsanı bu korkunç çelişkiden kurtaracak birini bulmak gerek

Bekleme odasında horlayarak uyuyan Emirerim Kusma'yı uyandırmamak için parmaklarımın ucuna basarak odama geçip, karanlıkta kılıcımı, şapkamı ve ne zamandır soluk almamı zorlaştıran boyunbağımı çıkarıp atıyorum. Sonra lambayı yakarak, benim gibi genç ve tecrübesiz bir gence yazılan bu ilk heyecanlandırıcı mektubu sonunda rahatça okuyabilmek için masaya yanaşıyorum. Ama birden ürküyorum. Çünkü, lambanın ışığında, mektubun masanın üstünde durduğunu görüyorum.

Nasıl olabilir bu? Biraz öncesine kadar ceketimin göğüs cebinde saklı olduğunu sandığım mavi zarf, üstünde o çok iyi tanıdığım yazısıyla duruyor orada işte!

Bir an için kendimi kaybediyorum. Sarhoş muyum yoksa? Açık gözle düş mü görüyorum? Aklımı kaçırmış olmayayım sakın? Daha biraz önce ceketimi çıkarırken göğüs cebimdeki hışırtısını duymuştum. Cebimden çıkarıp masaya bıraktıktan bir dakika sonra bunu unutacak kadar şaşkın mıyım ben? Elimi ceketin cebine atıyorum. Hayır, (Başka türlü olamazdı zaten) mektup rahatça duruyor cebimde hâlâ. Ve ancak o zaman, neler olduğunu anlayabiliyorum. Ancak o zaman uyanabiliyorum. Masanın üstündeki bu mektup, yeni, ikinci, başka, sonradan gelen bir mektup ve akıllı Kusma, eve döndüğümde hemen bulabilmem için onu termosun yanına bırakmış.

Bir mektup daha! İki saat içinde ikinci bir mektup daha! Sıkıntı ve kızgınlıktan soluğum kesiliyor. Her gün böyle sürüp gidecek. her gün, her gece mektup üstüne mektup. Ona yazarsam yeniden yazacak, eğer yazmayacak olursam yanıt isteyecek. Hep bir şeyler isteyecek benden, her gün, her gün! Bana haberciler gönderecek, telefonlar edecek, attığım her adımı gözetleyecek ve gözetletecek, ne zaman çıktığımı, ne zaman döndüğümü, neler yaptığımı bilmek isteyecek. Görüyorum, işim bitti artık (Bir daha bırakmayacaklar beni). Ah, cin, o cin, ihtiyar adam ve kötürüm! Bu anlamsız ve lanetli tutku yüzünden ikimizden biri felakete uğramadan, bu çaresiz ve doymak bilmeyen insanlar beni rahat bırakmayacaklar. Hiçbir zaman özgür olamayacağım artık!

Okuma, diyorum kendi kendime. Ne olursa olsun, bugün okuma. Her şeye boyun eğme artık! Yıkımına neden olacak bu çekişmelere karşı koyabilecek kadar güçlü değilsin. En doğrusu, mektubu yok etmek veya açmadan geri göndermek! Herhangi bir yabancı varlığın seni sevdiği gerçeğinin bilinçaltına, vicdanına zorla yerleştirilmesine izin verme! Şeytan alsın tüm Kekesfalva'ları! Onları önceden tanımıyordum ve bundan böyle de tanımak istemiyorum. Ama sonra, bir düşünceyle tüylerim ürperiyor: Yanıt vermediğim için belki de kendine bir şey yaptı! Belki kendine bir şey yapıyor! Çaresizlik içindeki bir insan yanıtsız bırakılmamalı! Acaba Kusma'yı uyandı-

rıp, hemen rahatlatıcı bir haber göndersem mi? Suçlu duruma düşmemeliyim, düşmemeliyim! Böylece zarfı yırtıyorum. Çok şükür, kısa bir mektup bu. Bir tek sayfaya başlıksız olarak on satır yazılmış :

«Önceki mektubumu hemen yok edin! Çıldırmıştım, tam anlamıyla çıldırmıştım. Yazdıklarımın hiçbiri gerçek değil. Ve yarın bize **gelmeyin.** Kesinlikle **gelmeyin,** lütfen! Gözünüzde kendimi böylesine alçaltabildiğim için cezalandırmalıyım kendimi. Yani, ne olursa olsun gelmiyorsunuz yarın; istemiyorum, yasaklıyorum bunu size. Ve yanıt vermeniz de gerekmez! Şartlar ne olursa olsun, yanıt yok! Önceki mektubu güvenilir bir biçimde yok ediniz, içindeki her sözü unutunuz ve bu konuyu artık hiç düşünmeyiniz!»

Bu konuyu hiç düşünmeyiniz, sözleri çocukça bir emirdi doğal olarak. Gerilmiş sinirler istendiği anda dizginlenebilir, yönlendirilebilirdi sanki! Düşünceler, ürkerek ipini koparmış atlar gibi şakaklarımın arasında korkunç nal sesleriyle koşuşup dururken, hiç düşünmemek! Sinirler allak bullak olmuş, tüm duygular savunmaya ve karşı koymaya hazırlanmışken, anılar bellekte yakıcı bir ateşle birbirini kovalarken, hiç düşünmemek! Ateşli sözler içeren mektubun kağıdı insanın elini hâlâ yakıyorken, her sözcük insanın beynine kızgın bir damga gibi işleyene dek, mektuplardan birini alıp ötekini bırakıyor ve anlamlarını karşılaştırıyorken, hiç düşünmemek! Bu usandırıcı istekten, bu istenmeyen taşkınlıktan nasıl kaçıp kurtulunabileceğinden başka bir şey düşünülmediği bir sırada, hiç düşünmemek!

Hiç düşünmemeyi insan kendisi de istiyor ve ışık tüm düşünceleri uyanık tuttuğu, gerçekleştirdiği için, ışığı söndürüyor. Karanlıkta saklanmaya çalışıyor insan. Rahat soluk alabilmek için giysilerini üstünden çıkarıyor,

duygulardan kurtulmak için kendini yatağa atıyor. Düşünceler rahat durmuyor ama; yorulan duygularda yarasalar gibi şaşkın ve ürkütücü uçuşuyor, ağır yorgunluğu aç sıçanlar gibi kemirip duruyorlar. İnsan ne kadar hareketsiz yatarsa, anımsamak da o derece rahatsız edici oluyor, karanlıkta salınıp duran resimler o derece heyecanlandırıyor. İşte o zaman insan, hayalleri kovalamak için, ayağa kalkarak ışığı yeniden açıyor. Fakat, ışığın düşmanca aydınlattığı ilk şey, anımsatan ve uyaran açık renkli dört köşe zarf ve iskemlede asılı duran lekeli gömlek oluyor. Hiçbir şey düşünmemeyi insan kendisi de istiyor ama, elinden bir şey gelmiyor ki! Böylece, insan odada bir aşağı bir yukarı, bir yukarı bir aşağı gidip gelmeye başlıyor ve sonra uyku ilacını bulana kadar çekmeceleri karıştırıp, sallanarak yatağa yöneliyor. Ama kaçış olanaksız! Kara düşüncelerin yorulmak bilmeyen sıçanları, uykunun siyah örtüsünü de kemirerek, hep aynı şeyi, hep aynı şeyi eşeleyip duruyorlar ve insan sabahleyin kalktığında, kanının vampirler tarafından emilerek, bomboş bırakıldığını sanıyor.

Bu yüzden, kalk borusu ve görev, bu daha elverişli, daha yumuşak tutsaklık, bir mutluluk oluyor. Atının üstüne atlamak ve ötekilerle birlikte dörtnal ileri atılmak, sürekli uyanık ve gayretli olmak büyük bir mutluluk. Emirlere uymak ve emir vermek zorunda kişi. Üç veya dört eğitim saati boyunca kendinden kaçabiliyorsun.

Önce her şey iyi gidiyor. Çok şükür ki günümüz dolu. Manevra için deneme yapıyoruz. Her bölük, yayılmış bir sıra halinde üst subayların önünden geçerken tüm at kafalarının ve mızrak uçlarının aynı hizada olmasını sağlamak gerek. Bu tür geçit törenleri için çok çalışmak, on kere yirmi kere baştan başlamak ve bu arada da hiçbir süvariyi gözden kaçırmamak gerekir. Bu eğitim için biz subaylar çok dikkatli olmak zorundayızdır ve ben de tüm

varlığımla kendimi işime vererek, başka hiçbir şey düşünmüyorum. Çok şükür!

Fakat, atların rahat bir soluk almaları için on dakika mola verdiğimizde, çevreme bakınırken gözüm bir ara ufka takılıyor. Hasat yapılan tarlalar çelik maviliği altında göz alabildiğince uzanıyor ve düz ufuk çizgisi gökyüzüne doğru dalgalanıyor. Yalnızca bu sınırın ardında, dar bir kulenin garip şekli büyük bir açıklıkla göze çarpıyor. Bu **onun** kulesi, diye ürküyorum birden. Zorunlu olarak düşünmeye balşıyorum yine. Zorunlu olarak gözlerimi kuleye dikip anımsıyorum: Saat sekiz, çoktan uyanmıştır şimdi ve beni düşünüyordur. Belki de yatak odasına giden babasına benden söz ediyor, İlona'yı ve uşakları, benden beklediği haberin gelip gelmediğini öğrenmek için koşuşturuyordu (Yine de yazmam gerekirdi ona). Belki de şimdiden kuleye çıkartılmasını istemiş ve parmaklıklara sarılarak, benim gözlerimi oraya dikişim gibi, o da gözlerini buraya dikmiş bakıyordur. Ve orada beni özleyen birinin bulunduğunu anımsar anımsamaz, acımanın o lanetli pençesinin tırmalayışlarını göğsümde duymaya başlıyorum. Eğitim yeniden başladığı, her yandan komutlar yağdığı, değişik gruplar halinde dörtnal ve tırısla hareketler yapılmaya başlandığı ve hatta ben de kalabalığa doğru «sağa dön, sola dön» komutlarını haykırdığım halde, kafamda bambaşka düşünceler kol geziyor. Bilincimin en alt ve en özel tabakasında hep bir tek şeyi düşünüyorum. Düşünmek istemediğim, düşünmemem gereken bir şey bu!

«Allah belasını versin, bu ne biçim saçmalık böyle! Geriye! Dağılın, sersem herifler!»

Bizim Albay Bubencic bu. Suratı kıpkırmızı kesilmiş, bağırarak hızla yaklaşıyor. Hiç de haksız sayılmaz hani. Yanlış bir komut verilmiş olmalı ki, benimki de dahil olmak üzere iki grup, yan yana dönerken hızla birbirine

girmiş ve tehlikeli bir biçimde karışmışlardı. Kargaşadan ürken birkaç at kaçmaya başlamış, pek çoğu şaha kalkıyorken, süvarilerden biri düşerek yaralanmış ve üst rütbeliler bağırıp çağırıyorlardı. Gerçek bir savaştakinden pek farklı değildi durumumuz. Ancak her bir yandan yetişen subayların yardımıyla bu gürültülü karmaşa yavaş yavaş çözülebiliyor ve keskin bir boru sesiyle tüm bölükler tek bir sıra halinde yan yana diziliyorlar. İşte o zaman korkunç bir sessizlik başlıyor; hesap verme zamanının geldiğini herkes biliyor çünkü. Karışıklık sırasında ürkmüş olan atlar ter ve köpük içinde. Belki binicilerinin heyecanını da sezmiş olduklarından, bedenleri titriyor ve seğiriyorken, miğferler de rüzgarda sallanan telefon hatları gibi yavaşça sallanıp duruyor. Bu rahatsız edici sessizlik içinde, Albay atının üstünde yaklaşıyor. Eyerinin üstünde kaskatı oturuşundan ve kamçısıyla sert sert çizmesine vuruşundan, nasıl bir fırtınanın kopmak üzere olduğunu hepimiz anlıyoruz. Dizginini hafifçe kasınca atı duruveriyor. Sonra sesi eğitim alanında top gibi gürlüyor :

«Teğmen Hofmiller!!!»

Neler olduğunu ancak o zaman anlayabiliyorum. O yanlış komutu kuşkusuz ben vermiş olmalıydım. Aklım başımda değildi herhalde. Beni allak bullak eden o ürkütücü konuyu düşünüyor olmalıydım. Tüm sorumluluk bana aitti. Hafifçe baldırlarımı kasıyorum ve bakışlarını üzüntüyle benden saklanan arkadaşlarımın arasından, otuz adım kadar ilerde duran Albay'a doğru sürüyorum atımı. Sonra, yönetmeliğe uygun bir uzaklıkta duruyorum. Bu arada en ufak tıkırtı ve şıngırtı da kesilmiş durumda. İdam törenlerinde «ateş» komutunun beklendiği sıralardaki sessizliği andıran o en son, en derin sessizlik başlıyor artık. Herkes, hatta en arkadaki Rutenya'lı köylü delikanlısı bile, beni nelerin beklediğini çok iyi biliyor.

Şimdi duyacaklarımı hiç anımsamak istemiyorum. Uygun bulduğu kaba ve çirkin sözleri eratın duymaması için o kuru ve gıcırtılı sesini bilinçli olarak yükseltmiyor ama, arada sırada, «eşeklik» ve «ahmakça komutlar» gibi aşağılayıcı deyimlerin gırtlağından yükselerek sessizlikte çın çın ötmesine engel olamıyor. Fakat, kıpkırmızı bir suratla veriştirip duruşunu ve sesini her yükeltişinde kamçısının da çizmesinde şakladığını görenler, bir okul çocuğu gibi azarlandığımı rahatça anlayabiliyorlar. Öfkeli komutan tarafından yerin dibine sokulurken, yüzlerce meraklı ve belki de alaycı gözün sırtıma saplandığını hissediyorum. Kırlangıçların neşeyle uçuştuğu bu masmavi temmuz gününde benim başımda patlayan bu fırtına gibisi aylardır hiçbir kişinin başında patlamamıştı.

Dizginleri tutan ellerim sabırsızlık ve kızgınlıkla titriyor. Atımı mahmuzlayarak dörtnal kaçıp gitmemek için zor tutuyorum kendimi. Fakat, yönetmeliğe uygun bir biçimde, hiç kıpırdamadan, taşlaşmış bir yüzle, Bubenicic'in son sözlerini, benim gibi bir beceriksiz yüzünden eğitimin aksamasına göz yumamayacağını dinlemem gerekiyor. Kalanını yarın duyacağımı, bugün artık suratımı görmek istemediğini de ekliyor. Sonunda, atılan bir tekmeyi aratmayan keskinlikte ve aşağılayıcı bir tonla «çekilin» komutunun eşliğinde, kamçısını çizmesinde yine şaklatıyor.

Ama ben, dönerek sıraya girmeden önce ona saygıyla selam vermek zorundayım. Arkadaşların hiçbiri açıkça yüzüme bakamıyor, gözlerini sıkıntıyla miğferlerinin gölgesine saklıyorlar. Benim yüzümden utanç duyuyorlar veya en azından ben böyle düşünüyorum. Birden duyulan bir komutla ceza yürüyüşüm çok şükür ki sona eriyor. Verilen boru sinyaliyle eğitim yeniden başlıyor. Tek sıra dağıtılarak gruplar oluşturuluyor. Bu andan yararlanan Ferencz, (En aptal kişiler neden aynı zamanda da en iyi

yürekli kişiler oluyor?) atını sanki rastlantı eseriymiş gibi yanıma yaklaştırarak fısıldıyor : «Üzülme, herkesin başına gelebilir böyle şeyler.»

Fakat, iyiliksever delikanlı pek şanslı sayılamaz; çünkü kabaca çıkışıyorum ona :

«Sen kendi işlerinle ilgilensen çok daha iyi olur!»

Sonra da hızla dönüyorum. Bir kişinin acınılmak yüzünden nasıl yaralanabileceğini o saniyede ilk olarak ve kendi varlığımda duyuyorum; ilk olarak ve çok geç.

Vazgeçmeli! Her şeyden vazgeçmeli, diye düşünüyorum, yeniden kente dönerken. Gitmeli, hemen gitmeli! Hiç kimselerin tanımadığı, her bakımdan, ama her bakımdan özgür olabileceğim bir yere kaçıp gitmeli! Bundan böyle hiç kimseyi görmemek, tanrılaştırılmaya ve alçaltılmaya son vermek! Kaçmak, hemen kaçmak! Farkında olmadan tırısın temposuna uyduruyorum bu sözleri. Kışlada dizginleri hemen bir ere fırlatarak, avludan ayrılıyorum.

Subay gazinosunda oturmak istemiyorum bugün; ne alaylarına, ne de acımalarına katlanabilecek durumda değilim.

Fakat, nereye gidebileceğimi de pek bilmiyorum. Hiçbir niyetim ve hiçbir hedefim yok. Her iki dünyama da katlanabilecek durumda değilim; ne içerdekine, ne de dışardakine. Yalnızca kaçmak, yalnızca kaçmak, diye atıyor damarlarım. Yalnızca kaçmak, yalnızca kaçınak, diye uğulduyor şakaklarım. Yalnızca dışarı, herhangi bir yere, bu lanetli kışladan ve kentten çıkmam gerek! Ama birden, çok yakınımdaki birinin bana içtenlikle «merhaba» dediğini duyuyorum. Farkında olmadan gözlerimi dikiyorum adama. Bu uzun boylu ve iyi giyimli sivil beni nasıl oluyor da böylesine dostça selamlayabiliyor? Onu daha önce gördüğümü anımsamıyorum. Mavi tulumlu iki işçinin tamir etmeye uğraştığı bir otomobilin yanında duru-

yor bu yabancı sivil. Şimdi de, şaşkınlığımın farkına varmamış olacak ki, yanıma geliyor. Bu adam, kendisini hep üniforma içinde gördüğüm Balinkay.

«Yine prostat nezlesine yakalandı,» diye gülüyor, otomobilden yana işaret ederek. «Her yola çıkışımda başıma gelir bu. Sanırım, bu oyuncaklarla rahatça yola çıkabilmek için aradan bir yirmi yıl kadar geçmesi gerekecek. Bizim o eski at arabalarımız çok daha kolaydı ve onların dilinden anlardık hiç olmazsa.»

Bu yabancı adama karşı ister istemez büyük bir sempati duyuyorum. Her hareketinden anlaşılabilen güven duygusunun yanı sıra, yarınını düşünmeden yaşayan atılgan kişilere özgü sıcak ve aydınlık bakışları var. Ve bu beklenmedik selamı alır almaz, parlak bir düşünce oluşuyor kafamda : Bu insana güvenebilirsin! Beynimizin önemli anlardaki çalışma hızı ile, bir saniye kadar kısacık bir zaman içinde, bu düşünceye ayrıca bir düşünceler zinciri daha ekleniveriyor. O bir sivil, kendi kendinin efendisi. Aynı olayları bir zamanlar o da yaşamış. Ferencz'in enistesine yardım etmiş. Herkese seve seve yardım ediyormuş. Bana da niçin yardımcı olmasın ki? Daha doğru dürüst bir soluk alamadan, kafamda uçuşup duran bu çok çabuk düşünülmüş zincir, hızla verilen bir kararla bir bütün haline geliveriyor. Çekingenliği bir yana bırakarak Balinkay'a yaklaşıyorum.

«Bağışla, ama acaba bana beş dakikanı ayırabilir miydin?» diyorum ve böylesine rahat davranabilişime kendim de şaşıyorum.

Biraz şaşırıyorsa da, dişleri hemen parlamaya başlıyor.

«Sevinerek, sevgili Hoff... Hoff...»

«Hofmiller,» diye tamamlıyorum.

«Tümüyle emrindeyim. Bir arkadaş için zaman ayıramamak çok hoş olurdu doğrusu! Lokantada mı oturalım, yoksa odama mı çıkalım, ne dersin?»

«Eğer senin için bir farkı yoksa yukarı çıkalım derim ve sadece beş dakika için. Seni oyalamak istemem.»

«Ne kadar istersen otururuz. Külüstürün tamiri nasıl olsa en azından daha yarım saat sürer. Yalnız, yukarsının pek rahat olmadığını bilmen gerek. Otelci bana hep birinci kattaki şık odayı vermek ister ama, duygularıma söz geçiremeyerek hep o eski odayı isterim ben. Bir keresinde o odada... neyse, bundan söz etmeyelim.»

Yukarı çıkıyoruz. Böylesine zengin bir kişi için oda gerçekten de çok gösterişsiz. Tek kişilik yatakla pencere arasında duran iki hasır iskemleden başkaca hiçbir mobilya yok. Altın tabakasını çıkaran Balinkay, bir sigara ikram edip, doğruca söze başlayarak beni rahatlatıyor :

«Evet, sevgili Hofmiller, nasıl yardımcı olabilirim sana?»

«Bana akıl vermeni rica ediyorum, Balinkay. İstifa edip Avusturya'dan ayrılmak istiyorum. Belki bir yol gösterebilirsin bana.»

Balinkay birden ciddileşiyor. Yüzü değişiyor. Kaldırıp atıyor sigarasını.

«Saçma! Senin gibi bir delikanlı! Nerden geldi bu aklına?»

Ama birden güçlü bir inatçılığa kapılıyorum. On dakika öncesine kadar hiç düşünmediğim bu kararın içimde çelik gibi sertleştiğini seziyorum.

«Sevgili Balinkay,» diyorum, karşı koyulamayacak sert bir sesle. «Benden hiçbir açıklama istememeni rica ediyorum. Ne istediğini ve ne yapması gerektiğini herkes kendi bilir. Dışardan baktığında hiç kimse böyle bir durumu yeterince anlayamaz. İnan bana, bu işi bitirmek zorundayım.»

Yüzümü dikkatle süzüyor Balinkay. Gerçekten kararlı olduğumu anlamış olmalı.

«İşine karışmak istemiyorum, ama inan bana Hofmiller, saçmalıyorsun. Ne yaptığını bilmiyorsun. Sanırım şimdi yirmi beş veya yirmi altı yaşındasın ve üsteğmenliğe pek bir şey kalmamış. Hiç de az bir şey değil bu. Yerin burası, burada bir şeyi temsil ediyorsun. Fakat, yeni bir yaşama başlamak istediğin ilk anda, en alçak bir herif veya yağlı bir tezgahtar bile kendini senden daha yüksek görecektir. Çünkü onlar, bizim tüm aptalca önyargılarımızı bir çanta gibi sırtlarında taşımazlar. İnan bana, bizim gibiler üniformalarını sırtlarından çıkardıklarında, eski kişiliklerinden pek fazla bir şey kalmamış olduğunu görürler ve senden yalnızca bir tek şey rica ediyorum: İçine düşmüş olduğum bataktan kurtulmam seni aldatmasın. Ancak binde bir görülen gerçek bir rastlantıdan başka bir şey değildi bu. Benim gibi şanslı olmayanların bugün ne durumda olduklarını öğrenmeyi hiç mi hiç bilmek istemiyorum.»

Kararlılığındaki inandırıcılık oldukça etkileyiciydi. Fakat, yumuşamamam gerektiğini seziyorum.

«Bunun aşağıya doğru bir kayış olduğunu ben de biliyorum,» diyorum. «Ama buradan uzaklaşmak zorundayım ve başka seçeneğim de yok. Bana bir iyilik yap ve vazgeçirtmeye çalışma. Hiçbir özelliğim olmadığını biliyorum ve özel bir öğrenim de görmedim. Ama beni gerçekten bir yere veya kişiye önerecek olursan seni utandırmayacağıma söz veriyorum. Yardım edeceğin ilk kişinin ben olmayacağımı biliyorum. Ferencz'in eniştesine de iş bulmuşsun sen.»

«Jonas'ı söylüyorsun,» diye küçümseyerek elini sallıyor Balinkay.

«Ama rica ederim, kimdi ki o? Taşralı küçük bir memur. Bu tür kişilere yardım etmek çok kolaydır. Onları

bir koltuktan başka bir koltuğa oturtmak yeter, kendilerini hemen Tanrı gibi görmeye başlarlar. Pantalonunu orada veya şurada aşındırması önemli değildir onun için, daha iyisini görmemişti o. Fakat, yakasında bir yıldız taşımış kişiye uygun düşecek bir iş bulmak çok başka bir konudur. Hayır, sevgili Hofmiller, üst katlar doludur hep. Sivil olarak başlamak isteyen kişi en alt kattan ve hatta hiç de hoş kokulu olmayan bodrum katından başlamak zorundadır.»

«Benim için hiç önemi yok bunun.»

Bu sözleri çok sert söylemiş olmalıyım ki, Balinkay bana önce merakla, sonra da sanki çok uzaklardan gelen garip bir bakışla bakmaya başladı. Sonunda, iskemlesini bana doğru yaklaştırarak, elini kolumun üstüne koydu.

«Bak Hofmiller, senin velin değilim ve öğüt verecek durumda da değilim. Fakat, bu yoldan geçmiş bir arkadaşa inan. Birden yukardan aşağıya, subay atının üstünden pisliğe düşüvermek çok önemlidir... bunu sana, şu gördüğün odada öğlenden gece yarısına kadar otururak, kendi kendine, «bunun hiç önemi yok» demiş olan bir kişi söylüyor. Saat on bir buçuğa doğru istifa etmiştim. Subay gazinosunda ötekilerin yanına oturmak ve sivil olarak gün ışığında sokağa çıkmak istemiyordum. İşte o zaman bu odayı kiraladım (Neden hep bu odada kalmak istediğimi anladın mı şimdi?) ve Balinkay'ın sırtında eski gri bir ceket, kafasında melon bir şapkayla kaçısını kimse acıyarak izlemesin diye, gece yarısına kadar bekledim. Pencerenin önünde durdum, işte tam şu pencerenin ve bir kere daha aşağıdaki kalabalığa baktım. Arkadaşlarımın geçtiğini görüyordum. Hepsi üniformasının içinde dimdik ve özgür, hepsi birer küçük tanrıydı sanki. Ne olduklarını ve nereye ait olduklarını biliyorlardı. İşte o zaman, artık bu dünyada bir pislikten başka bir şey olmadığımı anladım. Üniformamla birlikte derimi de soyup

çıkarmıştım sanki. Tabi ki sen şimdi şöyle düşünüyorsun: Bir kumaş mavi, öteki ise siyah veya gri ve kişinin yanında bir kılıç taşımasıyla bir şemsiye taşıması arasındaki fark hiç de önemli değil. Fakat, gece yarısı gizlice istasyona giderken bir yol ayrımında karşılaştığım iki süvari askeri tarafından selamlanmadığımda duyduğum üzüntünün sızısını kemiklerimde hâlâ duyuyorum. Sonra bavulumu kendim yüklenerek üçüncü sınıf vagona, ter kokulu çiftçi karılarının ve işçilerin arasına oturdum (Bunların haksız saçmalıklar olduğunu ve ait olduğumuz sınıfa özgü gururun gereksizliğini biliyorum). Fakat, dört öğrenim yılından ve sekiz görev yılından sonra bu değerler insanın kanına işliyor. Başlangıçta insan kötürümleştiğini veya yüzünün ortasında iğrenç bir çıban oluştuğunu sanıyor. Eğer bunları sen de yaşamak zorundaysan, Tanrının koruyucu eli hiçbir zaman üstünden eksik olmasın! Gece fenerlerinin uzağından dolaşarak görülmeden istasyona gitmeye çalıştığım o geceyi, yeryüzünün tüm paralarının karşılığında olsa bile, bir kez daha yaşamak istemem. Hem bu daha yalnızca başlangıçtı.»

«Ama Balinkay, özellikle bu yüzden uzaklara, hiç kimse tarafından tanınamayacağım yerlere gitmek istiyorum ben de.»

«Aynı senin gibi konuşuyor, senin gibi düşünüyordum ben de, Hofmiller! Yalnızca uzaklara gitmek her şeyi yoluna koyacaktı, tüm pürüzler yok olacaktı! Gazetelerde çıkan milyoner öykülerinde de olduğu gibi, Amerika'da ayakkabı boyacılığı veya bulaşıkçılık yapmak çok daha akla yakın geliyordu! Ama Hofmiller, oraya varmak için de bir miktar paraya gerek var ve bizim gibiler için boyun bükerek borç istemenin ne demek olduğunu bilmiyorsun daha! Eski bir süvari, artık yıldızlı yakasını boynunda hissetmediğinde ne doğru dürüst yürüyebilir, ne de eskiden alışık olduğu biçimde konuşabilir! En iyi arkadaşının yanında aptalca, şaşkınca otursun ve ondan tam yardım isteyeceğin sırada gururun dudaklarını kilitleyiverir. Evet dostum, anımsamamayı teğ tuttuğum pek çok olay geçti başımdan o zamanlar. Yaşadığım bu kepazelikleri ve kişiliğime indirilen darbeleri hiç kimseye anlatmış değilim.»

Ayağa kalkmış ve sanki üstündeki giysi birden daralıvermiş gibi kollarıyla, sert hareketler yapıyordu. Birden bana doğru döndü.

«Ayrıca, bunları sana rahatça anlatabileceğimi sanıyorum. Çünkü, artık utanmıyorum ve kafanda yanmaya başlayan romantik ışıkları zamanında söndürmekle sana iyilik yapmış olacağımı düşünüyorum.»

Yeniden oturdu ve yanıma yaklaştı.

«Karımı Shepherds Hotel'de tanıyışımla ilgili o şanlı av öyküsünün tümünü sana da anlattılar, değil mi? Bu olayın tüm alaylarda anlatıldığını ve bir k.k. subayının kahramanlığının kitaplara geçirildiğini görmeyi çok istediklerini biliyorum. Fakat, pek de şanlı sayılabilecek bir öykü değildi bu. Doğru olan tek şey ise, karımı gerçekten o otelde tanımış olmamdır. Ama onu **nasıl** tanıdığımı yalnızca ikimiz biliriz ve bunu ne ben, ne de o hiç kimseye anlatmadık. Ve sana bunu sadece, üzümlerin yol ortasında yetişmediğini anlayabilmen için anlatıyorum... Evet, kısaca söylemek gerekirse, onu Shepherds Hotel'de tanıdığımda, orada (Ama sakın ürkmeyim deme) kat garsonluğu yapıyordum! Evet, sevgili dostum, alışılmış basit bir garsondum. Tabi ki zevk duyduğum için değil, aptallığımdan ve bizim o acınılacak tecrübesizliğimiz yüzünden garson olmuştum. Viyana'da kaldığım üçüncü sınıf pansiyonda tanıdığım bir Mısırlı, eniştesinin Kahire'deki Royal Polo Klübünün yöneticisi olduğunu ve eğer kendisine iki yüz kuronluk bir komisyon verecek olursam bana orada bir antrenörlük görevi sağlayabileceğini söylemişti. İyi bir adı

olan görgülü kişilere çok değer veriliyordu orada ve ben de polo maçlarında önde gelen oyunculardandım. Ayrıca, alacağımı söylediği ücret de çok iyiydi. Kendime doğru dürüst bir iş kurabilmek için üç yıl çalışarak para biriktirmem yeterli olacaktı. Kahire ise oldukça uzaktı ve poloda insan sadece yüksek tabakaya ait kişilerle bir arada olurdu. Bu yüzden, öneriyi büyük bir coşkuyla kabul ettim. Gerekli giysiler ve gemi yolculuğu için gereken parayı bir araya getirene kadar kaç düzine kapıyı çaldığımı ve eski arkadaş denen kaç kişiden gerçekdışı mazeretler dinlemek zorunda kaldığımı anlatarak canını sıkmak istemiyorum. Fakat, bu tür klüpler için insanın bir binicilik kıyafeti, bir frağı ve günün her saatine uygun giysileri olmalıdır. Ara güverte bileti aldığım halde param ancak yetti. Kahire'ye indiğimde cebimde sadece yedi kuruş kalmıştı ve Royal Klübün kapısını çaldığımda bana şaşkınlıkla bakakalan zenci bir herif, Efdopulos adında birini ve onun kayınbiraderini tanımadığını, antrenöre ihtiyaçları olmadığını, zaten klübün de kapatılacağını söyledi. Bu Mısırlının alçak bir dolandırıcı olduğunu, benim de, varlığından söz edip durduğu o mektupları ve telgrafları görmek isteyecek kadar akıllı davranmamış olduğumu anlamışsındır tabi ki. Evet, dostum Hofmiller, bu tür hergelelerle başa çıkamayız biz ve iş arayışlarım sırasında ilk aldatılışım değildi bu. Fakat bu seferki darbe doğruca mideme indirilmişti. Çünkü, sevgili dostum, hiç kimseyi tanıadığım bu kentte cebimde yedi kuruşla kalakalmıştım ve Kahire sadece sıcak bir yer olmakla kalmayıp ,çok da pahalı bir yerdi. İlk altı gün içinde nerede kaldığımı ve ne yiyip içtiğimi anlatmayacağım sana. Böyle bir durumdan sağ salim kurtulabilmiş olmama hâlâ şaşıyorum. Yabancı ülkelerde böyle bir duruma düşen kişinin doğruca konsolosluğa giderek, geri gönderilmesini istemesi en akla yakın davranıştır. Ama

işin sakat yanı işte burada : Bizim gibileri böyle bir şey yapamaz. Bizim gibiler, liman işçilerinin ve işten atılmış aşçı kadınların arasında o bekleme odasındaki sıralardan birine oturup, küçük bir konsolosluk memurunun elindeki pasaporttan «Baron Balinkay» diye adını okumasına dayanamaz. Bizim gibiler, başlarına gelen her şeye katlanmayı yeğlerler. İşte böyle, Shepherds Hotel'de bir yardımcı garson aradıklarını duyduğumda nasıl sevindiğimi düşünebilirsin. Bir frakım olduğundan (Binicilik kıyafetimi satarak ilk günleri geçirebilmiştim) ve Fransızca'mın da iyi sayılabileceğinden, beni denemeyi kabul ettiler. Dışardan bakıldığında, böyle bir işin hiç de kötü olmadığı düşünülebilir. Kar gibi gömleğin ve temiz giysinle servis yapar, hizmet eder ve etkileyici görünmeye çalışırsın. Ama kat garsonu olarak, cehennem gibi sıcak çatı katındaki küçücük bir odada üç kişiyle ve milyonlarca pireyle birlikte yatmak, sabahları o üç kişiyle arka arkaya aynı leğenin içindeki suyla yıkanmak ve bizim gibi kişilerin aldığı her bahşişle elinin yanışı! Neyse, kapatalım bunları! Bunları yaşamış olmam, bunlara dayanabilmiş olmam yeter!

Sonra karımın konusu başladı. Kısa bir süre önce dul kalmış, kız kardeşi ve eniştesi ile birlikte Kahire'ye gelmişti. Düşünebileceğin en bayağı kişilerden biri olan bu enişte, şişman, pelte gibi, saygısız ve nedense bana karşı hep kızgındı. Ona göre belki gereğinden fazla şıktım, belki de beyefendinin önünde gerektiği kadar eğilmedim. Bir keresinde, kahvaltısını tam istediği zamanda götüremediğim için, «beceriksiz!» diye bağırdı bana. Biliyor musun, eğer insan bir zamanlar subaylık yapmışsa, bu refleks kaslara yerleşmiş oluyor; daha doğru dürüst düşünemeden, ürken bir at gibi sarstı beni. Gerçekten de, yumruğumu nerdeyse suratına indiriyordum. Ama son anda tuttum kendimi. Çünkü, biliyor musun, garsonluk ko-

nusu giderek bir oyun gibi gelmeye başlamıştı bana. Hatta, (Bilmem anlayabilir misin?) o anda, benim, Balinkay'ın, rezil bir peynir tüccarı tarafından hakaret görmeye ses çıkarmayışımdan sadistçe bir zevk almaya başlamıştım. İşte bu yüzden onun önünde öylece durdum ve biraz gülümsedim. Ama öylesine yüksekten ve alaycı bir biçimde gülmüştüm ki, kendisinden daha üstün olduğumu anlayan herif mosmor kesildi. Sonra soğukkanlılıkla kapıya doğru yürüdüm ve özellikle saygılı bir alaycılıkla eğildim. Kızgınlığından neredeyse çatlayacaktı. Ama karım, yani şimdiki karım da oradaydı. Aramızda geçenlerin farkına varmış ve nasıl olmuşsa (Bunu bana sonları itiraf etti) ona karşı dikilişimden, daha önce bana hiç kimsenin böylesi kaba davranmaya kalkışmadığını anlamıştı. Böylece, peşimden koridora çıkarak, eniştesinin biraz sinirli olduğundan kusura bakılmaması gerektiğini söyledi ve (Tüm gerçeği öğrenebilesin diye söylüyorum) hatta her şeyi yoluna koyabilmek için cebime bir banknot sıkıştırmaya bile kalkıştı.

Bu banknotu geri çevirdiğimde, benim garsonluğumda bir gariplik olduğunu anlamıştı sanırım. Fakat konu böylece kapanıp gidecekti, çünkü, konsolosluktan dilenmeden eve dönebilecek kadar parayı birkaç haftalık garsonluğum sırasında biriktirebilmiştim. Günün birinde, bilgi almak için konsolosluğa uğramam gerekti. İşte orada, çok ender görülen bir rastlantı yardımıma koştu. Ben tam oradayken, bekleme odasından geçen konsolos bey, jokey klüpte Tanrı bilir kaç kere birlikte olduğumuz Elemar von Juhacz'dan başka biri değildi. Beni hemen kucaklayarak klübüne davet etti ve yine bir rastlantı sayesinde, şimdiki karımla orada karşılaştık (Bunları sana anlatmamdaki amaç, bizim gibileri bataktan çekip çıkarabilmek için bu tür kaç rastlantının randevüleşmesinin gerektiğini anlatabilmekten başka bir şey değil). Elemar

beni arkadaşı Baron Balinkay olarak tanıttığında kıpkırmızı kesildi. Tabi ki hemen tanımıştı beni ve bahşiş konusundan ötürü büyük bir utanç duyuyordu. Fakat, hiçbir şey belli etmemek için rol yapmaya kalkışmayıp, gerçeği olduğu gibi kabullendiğinde, onun ne soylu, ne dürüst bir kişi olduğunu anladım. Sonra her şey hızla yoluna girdi ve burada söz konusu edilmeleri de gerekmez. Ama bana inan, böylesi uyumlu bir oyun her gün oynanmaz ve sahip olduğum her şey için Tanrı'ya sabah akşam dua ettiğim halde, başımdan geçenleri ikinci bir kez yaşamak istemem.»

Farkında olmadan elimi uzattım Balinkay'a.

«Beni uyardığın için bütün kalbimle teşekkür ederim. Nelerle karşılaşabileceğimi şimdi daha iyi biliyorum. Ama daha önce de söylediğim gibi, başka seçeneğim yok. Benim için gerçekten bir şeyler yapamaz mısın? Büyük işleriniz varmış sizin.»

Bir süre sustuktan sonra, Balinkay beni anladığını belirtircesine içini çekti.

«Zavallı delikanlı, iyice yüklenmiş olmalılar sana. Ama korkma, neler olduğunu soracak değilim, ne halde olduğunu kendim de görebiliyorum. Yolun burasına kadar gelindi mi, artık öğüt vermeye ve vazgeçirmeye çalışmak anlamsızdır. Bu durumda, arkadaş olarak duruma el koymak gerekir ve bunun böyle olacağından hiç kuşkun olmasın. Ama bir tek şeyi bilmende yarar var, Hofmiller, seni hemen parlak bir törenle en üst kademedeki bir yere yerleştirebileceğim düşüncesine kapılma sakın. Hiçbir düzenli işyerinde böyle bir şey olamaz. O işyerinde çalışanların başına durup dururken bir yabancı getiriliverirse, bu yalnızca kargaşaya ve kıskançlığa yol açar. Uzak ülkelerdeki çiftliklere veya herhangi başka bir yere gönderilmeden önce en alt kademeden başlayacaksın ve belki de birkaç ay büroda oturup yazıcılık yapacaksın. Ama ne

olursa olsun, söylediğim gibi, ben durumu ayarlarım. Karımla birlikte yarın yola çıkıyoruz. Sekiz on gün kadar Paris'te gezdikten sonra, acentaları kontrol etmek için birkaç günlüğüne Havre'a ve Antwerpen'e gideceğiz. Fakat, üç hafta kadar sonra Amsterdam'a döndüğümüzde sana yazarım hemen. Meraklanma, unutmam! Balinkay'a güvenebilirsin!»

«Biliyorum ve bunun için teşekkür ederim sana,» diyorum.

Fakat Balinkay, sözlerimin ardındaki gizli düş kırıklığını sezdi sanırım (Herhalde aynı olayları o da yaşamış olmalıydı, çünkü ancak o tür kişiler duyguları çok iyi anlayabilirler).

«Yoksa... yoksa senin için çok mu geç olurdu?»

«Hayır,» diyerek duraksadım. «Zamanı kesinlikle biliyorsam, geç sayılmaz. Fakat... tabi ki daha çok sevinirdim, eğer...»

Kısaca düşündü Balinkay.

«Mesela bugün vaktin yok muydu?... Yani, karım bugün Viyana'da ve iş onun olduğu için son sözü de onun söylemesi gerekir, demek istiyorum.»

«Bunun için tabi ki vaktim var,» dedim hemen. Albayın bugün «suratımı» görmek istemediğini anımsamıştım.

«Bravo! Çok güzel! Öyleyse, hemen benimle birlikte külüstüre atlaman en doğrusu olacak. Önde şoförün yanında boş yer var. Arkada oturamazsın, çünkü eski dostum Baron Lajos'la eşini davet ettim. Saat beşte Bristol Oteli'nin önünde oluruz ve durumu açıklığa kavuşturmak için karımla hemen konuşurum. Bir arkadaşım için yardım istediğimde hiç hayır demedi şimdiye kadar.»

Elini sıktım. Merdivenlerden indik. Tamirciler mavi tulumlarını çıkarmışlardı bile ve otomobil hazırdı. İki dakika sonra da şoseye çıkmış, hızla yol alıyorduk.

Aynı zamanda ruhsal ve bedensel açıdan, hızın sarhoş edici, uyuşturucu bir etkisi var. Otomobil kentten çıkıp göz alabildiğine uzanan açıklıkta yol almaya başladığında garip bir rahatlık çökmüştü üstüme. Otomobili oldukça hızlı sürüyordu şoför. Ağaçlar ve telgraf direkleri geriye doğru yıkılıyor, sallanan bir resimde olduğu gibi, köylerdeki evler birbirine giriyor, birden ayağa fırlayan kilometre taşları, üstlerindeki rakamlar okunamadan yeniden çömeliyorlar ve rüzgarın büyük bir hızla yüzüme çarpışından, nasıl ürkütücü bir hızla yol aldığımızı anlayabiliyordum. Fakat, kendi yaşamımdaki değişimlerin hızı belki daha da ürkütücüydü. Şu son birkaç saat içinde ne önemli kararlar vermiştim! Halbuki, belirsiz istekler, karanlık amaçlar ve kesin uygulamalar arasında kuşkulu duyguların sayısız farklılıkları hep titreşerek uçuşurlar ve kesin bir bilinçlilikle gerçekleştirilmeden önce kararlarla kararsızca oynanması, kalbin gizemli heveslerinden biridir. Fakat bu sefer, herşey düşsel bir hızla sonuçlanıyordu. Gürültüyle yol alan otomobilin geride bıraktığı köyler, yollar, ağaçlar ve tarlalar nasıl ki bir daha dönmemek üzere yok olup gidiyorlarsa, şimdiye kadarki günlük yaşamım sayılan her şey de, kışla, kariyer, arkadaşlar, konak, Kekesfalva'lar, odam, binicilik okulu gibi, görünüşte sağlam ve düzenli yaşamım da bir daha geri dönmemek üzere geride kalıyordu. Duygularımın değişebilmesi için yalnızca bir saatlik bir süre yeterli olmuştu.

Saat beş buçukta, iyice sarsılmış, toz içinde ama bu hızla tazelenmiş olarak Bristol Oteli'nin önünde durduk.

«Karımın yanına böyle çıkamazsın,» diye güldü Balinkay. «Sanki üstüne bir çuval un dökülmüş gibi görünüyorsun. Onunla yalnız konuşmam belki daha iyi olur. Hem ben daha rahat konuşurum, hem de senin sıkılmana gerek kalmaz. En akıllıcası, gardroba gidip güzel bir temizlenmen ve sonra bara geçip oturman olacak. Birkaç dakika

sonra inip haber veririm sana. Üzülme sakın. İstediğin gibi bir iş ayarlamaya çalışacağım.»

Gerçekten de fazla bekletmedi beni. Beş dakika sonra gülerek yanıma geldi.

«Söylemiştim sana, her şey yolunda, yani işine gelirse. İstediğin kadar düşünebilir ve ne zaman istersen ayrılabilirsin. Karım yine en doğru olanı bulup çıkardı. İlk olarak, gidebileceğin ülkeleri tanımak ve dil öğrenmek için hemen bir gemide çalışmaya başlayacaksın. Gemi muhasebecisinin yardımcısı olarak başlayacak, üniforma giyecek, gemi subaylarının masasında yemek yiyecek, Hollanda-Hindistanına birkaç kez gidip gelecek ve yazı işlerine yardım edeceksin. Daha sonra da, istersen oralarda, istersen buralarda uygun bir yere yerleştireceğiz seni. Bunun için söz verdi karım.»

«Çok teş...»

«Teşekkür etmene gerek yok. Sana yardım etmem kadar doğal bir şey olamaz. Ama bir kez daha söylüyorum, Hofmiller, uzun uzun düşünmeden böyle bir şeye kalkışma! Bana kalırsa hemen öbürgün gidip işe başlayabilirsin. Adını not etmesi için direktöre hemen bir telgraf çekeceğim. Ama hiç olmazsa yarına kadar beklemen herhalde daha iyi olurdu. Alayda kalmanı daha çok isterdim, ama yine de sen bilirsin. Konuştuğumuz gibi, eğer istersen gelirsin. Gelmeyecek olursan da dava etmeyiz seni... Evet!» Elini uzattı bana.

«Vereceğin karar her ne olursa olsun, davranışın beni gerçekten çok sevindirdi. Hoşça kal!»

Yazgımın yoluma çıkardığı bu adama büyük bir içtenlikle baktım. O muhteşem rahatlığı ile, rica etmek, kararsızlık ve karar vermeden önceki o ıstırap verici gerginlik gibi ağır yükleri üstümden kaldırmış ve bana yalnızca küçük bir görev bırakmıştı; istifamı yazmak. On-

dan sonra kurtulmuş ve özgürlüğüme kavuşmuş olacaktım.

***

Büro kağıdı diye anılan ve eni boyu milimetrik ölçüde olması gereken kağıtlar, Avusturya'daki sivil ve askeri büroların en önemli ve vazgeçilemez malzemesiydi belki de. Her dilekçenin, her yazışmanın, her bildirinin, kendine has ölçüleri sayesinde özel evrakların resmi evraklardan kesin bir belirginlikle ayırd edilebilmesini sağlayan bu temiz kesimli kağıtlara yazılması gerekiyordu. Bürolarda milyonlarcası, milyarlarcası üst üste yığılmış olan bu kağıtlardan belki de günün birinde Habsburg Monarşisinin çok yönlü öyküsü en güvenilebilir biçimde okunabilecektir. Bu beyaz dikdörtken üstüne geçirilmemiş bir dilekçe hiçbir zaman geçerli sayılamazdı ve bu yüzden benim de ilk işim, en yakındaki tütüncüden böyle iki tabaka kağıt, «tembel» diye anılan bir çizgili altlık ve uygun bir zarf satın almak oldu. Sonra da, ister önemli ister önemsiz olsun, Viyana'da her işin yapılabildiği kahvelerden birine girdim. Yirmi dakika içinde, yani saat altıda dilekçeyi yazmış olacaktım. Ancak ondan sonra kendime, yalnızca kendime ait olabilecektim artık.

O heyecanlandırıcı uğraşın (Yaşam boyunca verdiğim en önemli karardı) tüm ayrıntılarını korkunç bir açıklıkla anımsıyorum. Ring Strasse üstündeki kahvelerden birinde pencere kenarındaki küçük bir yuvarlak masanın başına oturmuştum. Katlanacak yeri açıkça belli olsun diye, sümenin üstüne koyduğum kağıdı bıçakla ortasından büyük bir özenle çizmiştim. Biraz sulu mürekkebin koyu mavi rengini bir fotoğraf netliğinde gözümün önüne getirebiliyor ve başlangıç harfine gerekli yuvarlaklığı verebil-

mek için yaptığım ilk hareketi hâlâ hissedebiliyorum. Çünkü, son askerlik görevimi tam bir kusursuzlukla tamamlamak beni çok ilgilendiriyordu. Önceden belirlenmiş dilekçe içeriğini değiştiremeyeceğim için, gerçekleştirdiğim eylemin belirgin bir özellik kazanmasını ancak temiz ve güzel bir yazıyla sağlayabilirdim. Fakat daha ilk satırda garip hayallere dalıverdim. Yazmaya ara verdim ve yarın sabah dilekçem alaya ulaştığında neler olacağını düşünmeye başladım. Herhalde önce büro başçavuşunun şaşkın bakışlarını kıdemli yazıcıların fısıldaşmaları izleyecekti. Bir teğmenin durup dururken istifa etmesi her gün rastlanan olaylardan değildi çünkü. Sonra kağıt, makam sırasını izleyerek odadan odaya dolaşıp, sonunda Albayın elini geçiyor. Kelebek gözlüğünü miyop gözlerine takışını ve ilk okuduklarıyla şaşırarak duraladıktan sonra, o kendine özgü hırçınlıkla yumruğunu masaya indirişini görür gibi oluyordum. Bu kaba herif, gönlünce hakaret ettiği astlarına„ fırtınanın artık dindiğini ertesi gün saygısızca belirttiğinde, onların hemen mutlulukla kuyruk sallamaya başmalarına pek alışkındı. Ama bu sefer inatçı birine, yani, kendisine hakaret edilmesine göz yummayan küçük Teğmen Hofmiller'e çattığını anlayacaktı. Ve sonra, Hofmiller'in istifa ettiği duyulduğunda, yirmi kişi, kırk kişi şaşıp kalacaktı. Tüm arkadaşlar kendi kendilerine düşüneceklerdi : Bravo doğrusu, erkek adammış! Kendisine hakaret edilmesine dayanamadı! Bu durum, sayın Albay Bubencic için çok kötü sonuçlar doğurabilir. Benimki gibi saygı uyandıracak bir istifaya rastlanmadı alayda daha. Anımsayabildiğim kadarıyla, hiçbir suç işlemeden üniformasını sırtından çıkaran olmadı bugüne kadar.

Bunları hayal ederken garip bir kendini beğenmişlik duygusuna kapılmış olmaktan hiç utanmıyordum. Tüm eylemlerimizde en etkili kışkırtıcılık gururumuzdan kay-

naklanır ve özellikle zayıf karakterli kişiler, dışardan bakıldığında güçlülük, yüreklilik ve kararlılık gibi görülebilen eylemlere girişmekten kendilerini alamazlar. Kendine saygı duyan tam bir erkek olduğumu arkadaşlarıma kanıtlayabilmek için ilk olarak bir fırsat geçmişti elime! Giderek artan bir hız ve enerjiyle yirmi satırı yazıp bitirdim. Başlangıçta sıkıcı bulduğum bu işten özel bir zevk duymaya başlamıştım birden. Altına imzamı da attıktan sonra her şey tamamlandı. Saate bakıyorum; altı buçuk. Şimdi garsonu çağırıp hesabı ödemeli. Sonra, üniformamı son bir kez daha Ring Strasse'de gezdirerek, gece treniyle eve dönmeli. Yarın sabah kağıdı verdiğimde her şey kesinleşir ve benim için yepyeni bir yaşam başlar.

Yazgımı belirleyecek belgeyi özenle göğüs cebime yerleştirebilmek için, kağıdı önce uzunlamasına sonra da enlemesine katladım. İşte tam o sırada hiç beklenmeyen bir olayla karşılaştım.

Şöyle oldu : Kendime güven duyarak, hatta sevinçle o iri zarfı göğüs cebime yerleştirmeye çalıştığım sırada, hışırdayan bir şeyin buna engel olduğunu fark ettim. Orada ne olabilir ki, diye düşünerek, elimi hemen cebime soktum. Fakat bu unutulmuş şeyin ne olduğunu ben daha anımsayamadan, sanki onun ne olduğunu anlayıveren parmaklarım kasılıverdi. Edith'in mektubuydu bu, dünkü mektupları, birincisi ve ikincisi.

Bu anımsama sırasındaki duygularımı tam olarak açıklayamayacağım. Sanırım, ürkmekten çok utançtı bu. Çünkü o anda gözlerimin önündeki sis tabakası veya daha doğrusu, kendi eserim olan sis tabakası dağılıverdi. Son saatler içinde düşündüklerimin ve yaptıklarımın gerçekdışı olduğunu birden anladım. Küçük düşürüldüğüm için duyduğum kızgınlık ve yiğitçe istifa edişimden duyduğum gurur! Kaçışımın nedeni Albayın bağırıp çağırması değildi (Her hafta olurdu böyle şeyler). Gerçekte

Kekesfalva'lardan, söylediğim yalandan, sorumluluktan kaçıyordum. İstemediğim halde sevilmeye dayanamadığımdan kaçmak istiyordum. Kurtulma umudu olmayan bir hastanın birden başlayan bir diş ağrısı yüzünden gerçek hastalığını unutuşu gibi, ben de beni üzen, korkmama ve kaçmak istememe yol açan gerçeği unutmuş (Veya unutmak istemiş) ve eğitim alanındaki o basit olayı istifamın gerçek nedeni olarak öne sürmeye kalkışmıştım. Ama biliyordum artık; bu yiğitçe istifanın nedeni, kırılan gururum değildi. Korkakça, acınılacak bir kaçıştı bu!

Fakat, yapılmış bir şeyin kendine özgü bir gücü vardır hep. İstifa dilekçesi yazılmış olduğu için, kendimi yalanlamak istemiyordum artık. Lanet olsun, dedim kendi kendime, onun orada bekleyip, ağlayıp sızlamasından bana ne! Yeterince canımı sıkıp, aklımı karıştırdılar. Yabancı bir insan tarafından sevilmek beni neden ilgilendirsin ki! Milyonları sayesinde bir başkasını bulabilir, eğer bulamayacak olursa da benim problemim değil bu. Her şeyden vazgeçmem ve sırtımdan üniformamı çıkarmam yetmeli! İyileşip iyileşemeyeceği ile ilgili bu tutarsız konudan bana ne? Ben doktor değilim ki...

Fakat, içimden geçirdiğim bu «doktor» sözcüğüyle, hızla dönüp duran bir makinenin birden duruvermesi gibi, tüm düşüncelerimin akışı birden kesiliverdi. Bu «doktor» sözcüğü bana Condor'u anımsatmıştı. Ve hemen: bu onun işi, onun konusu, dedim kendi kendime. Hastaları iyileştirmek için para alıyor. Edith onun hastası, benim değil. Yol açtığı kargaşayı kendisi düzeltmek zorunda. En doğrusu hemen ona gitmek ve artık bu konuyla ilgilenmediğimi bildirmek.

Saate bakıyorum; yediye çeyrek var ve trenim saat ondan sonra kalkıyor. Yeterince zamanım var. Zaten uzun bir açıklama yapmama da hiç gerek yok. Bu konunun benim için kapandığını bildirmek yeterli olacaktır. Ama

nerede oturuyor ki? Bana söylemiş miydi acaba, yoksa unuttum mu? Fakat, pratik doktor olduğu için, telefon rehberinde mutlaka adı vardır. Hemen telefon kulübesine koşup rehbere bakmalı! Be... Bi... Bu... Ca... Co... İşte tüm Condor'lar burada. Condor Anton, Tüccar... Condor Dr. Emmerich, Pratik Doktor, Florianigasse 97 ve listede başka hiçbir doktor yok; bu o olmalı! Kapıdan çıkarken iki kere, üç kere tekrarlıyorum adresi. Kalemim yok. Aceleciliğim yüzünden her şeyi unuttum. İlk faytona sesleniyorum. Araba lastik kaplı tekerleklerinin üstünde hızla ve sessizce ilerlerken, izleyeceğim planı kafamda tasarlıyorum. Hiç yumuşamadan, kısaca anlatmalı. Kararsız olduğumu düşündürebilecek hiçbir söz söylememeye dikkat etmek gerek. Kekesfalva'lar yüzünden kaçtığımdan kuşkulanmamasını sağlamalı, ordudan ayrılışımın kesinliğine inandırmalıyım onu. Her şey aylar öncesinden başlatılmıştı ve ancak şimdi Hollanda'daki bu olağanüstü işi bulabilmiştim. Eğer yine de uzun uzun sorular sorup duracak olursa, karşı koyup hiçbir şey söylememeli! Aslında, o da bana her şeyi söylemiş değil. Sonu gelmeyen bu başkalarını kırmamaya çalışma alışkanlığından vazgeçmeliyim artık.

Araba durdu. Arabacı yanılmış olmasın veya ona aceleyle yanlış bir adres vermiş olmayayım? Condor gerçekten de böyle kötü bir evde oturabilir mi? Yalnızca Kekesfalva'lardan korkunç para kazanmış olması gerek ve kendini kanıtlamış bir doktor böyle bir barakada oturamaz. Ama hayır, gerçekten de burada oturuyor, evin girişinde tabelası var : «Doktor Emmerich Condor, ikinci avlu, üçüncü kat. Kabul satleri 14-16 arası.» İkiden dörde kadar ve saat şimdi yediye geliyor. Ne olursa olsun, benimle konuşmak zorunda. Faytonun ücretini ödüyorum ve kötü döşenmiş avluyu geçiyorum. Ne bakımsız merdivenler bunlar böyle! Aşınmış basamaklar, sıvaları dökül-

müş, çizik içinde duvarlar. Yoksul mutfakların ve kötü kapanmış klozetlerin kokusu insanın genzini yakıyor. Pis sabahlıklarının içinde kapı önlerinde konuşan kadınlar, akşam loşluğunda sıkılarak yanlarından geçen süvari subayını kuşkuyla süzüyorlar!

Sonunda üçüncü kata ulaşıyorum. Uzun bir koridor ve sağda solda kapılar. Aradığım kapıyı bulabilmek için cebimden tam bir kibrit çıkarırken, birden açılıveren kapıdan kılıksız bir hizmetçi çıkıyor. Elinde boş bir testi var, herhalde akşam yemeği için bira almaya gidiyor. Doktor Condor'u soruyorum ona.

«Evet, burada oturuyor,» diye, Bohemya diyeleği ile yanıt veriyor. «Ama daha dönmedi. Meidling'e gitmişti, nerdeyse gelir. Akşam yemeğine mutlaka yetişeceğini söylemişti hanıma. İçeri girip bekleyin.»

Düşünmeye zaman bulamadan bekleme odasına alıyor beni.

«Üstünüzdekileri buraya asabilirsiniz,» diyerek, görünüşe göre holün biricik mobilyası olan, yumuşak tahtadan yapılmış eski bir gardrobu işaret ediyor. Sonra, daha bir gösterişli olan bekleme odasının kapısını açıyor. Burada ne de olsa masanın çevresinde dört beş iskemle var ve sol taraftaki kütüphane kitap dolu.

«İşte buraya oturabilirsiniz,» diyor hizmetçi, belirgin bir hoşgörüyle. Ve hemen anlıyorum : Condor'a gelen hastalar mutlaka yoksul kişiler olmalı. Zengin hastalar daha değişik bir biçimde karşılanır. Garip insan, garip insan, diye düşünüyorum. Eğer istemiş olsaydı, sadece Kekesfalva'dan kazandığıyla zengin olabilirdi.

Bekliyorum artık. Duyulan huzursuzluğun yatıştırılabilmesi için, okumak istenmediği halde yıpranmış eski dergilerin karıştırıldığı, bir doktorun bekleme odasındaki o bilinen sıkıntılı beklemelerden farklı olmayacak bu bekleyiş. Sık sık ayağa kalkıp sonra yine oturmak ve sar-

kaçı uyuşukça sallanıp duran köşedeki saate göz atmak: yedi on iki, yedi on dört, yedi on beş, yedi on altı ve hipnotize edilmişcesine, doktor odasının kapı tokmağına bakmak. Sonunda, (Yediyi yirmi geçe) daha fazla hareketsiz kalamayacağımı anlıyorum. İki iskemleyi ısıtmıştım bile ve ayağa kalkarak pencereye gidiyorum. Aşağıdaki avluda, topallayan bir adam (Görünüşüne bakılırsa bir köylü) bir el arabasının tekerleklerini yağlıyor. Aydınlık mutfak pencerelerinin ardında bir kadın ütü yapıyor, başka biri çamaşır yıkamakta, küçük çocuğu galiba bir salıncakta yatıyor. Alt katta veya üst katta, yerini tam olarak belirleyemediğim bir yerde, biri piyanoyla gam çalışması yapıyor; hep aynı dizi, hep aynı dizi. Yine saate bakıyorum: Yediyi yirmi beş geçiyor, yedi buçuk. Hâlâ neden gelmiyor bu adam? Daha fazla bekleyemem, beklemek istemiyorum! Bekleyişin beni nasıl kararsızlığa, güvensizliğe ittiğini seziyorum.

Çok şükür, (Derin bir soluk alıyorum) yan odada kapanan bir kapının sesi.

Hemen oturarak etkileyici bir poz alıyorum. Davranışlar önemli şimdi, onun karşısında çok rahat davranmalısın, diyorum kendi kendime. Vedalaşmak için, geçerken şöyle bir uğradığımı büyük bir rahatlıkla söylemeli. Söz arasında da, yakında Kekesfalva'lara uğramasını ve eğer kuşkulanacak olurlarsa, görevden ayrılarak Hollanda'ya gitmek zorunda kaldığımı bildirmesini rica etmeliydi. Allah kahretsin, lanet olsun, neden bekletiyor beni hâlâ? Yan odada bir iskemlenin çekildiğini açıkça duyuyorum. Hizmetçi olacak o geri zekalı dev anası benden söz etmeyi unuttu mu yoksa?

Hemen dışarı çıkarak kendimi anımsatmak istiyorum. Fakat, birden olduğum yerde kalakalıyorum. Çünkü, yan odada dolaşan kişinin Condor olması olanaksız. Onun yürüyüşünü tanıyorum. Gıcırtılı ayakkabılarıyla nasıl so-

luk soluğa kısa ve hantal adımlar atarak yürüdüğünü çok iyi anımsıyorum. Hep yaklaşan ve sonra yine uzaklaşan bu adımlarsa çok daha başka; çekingen, güvensiz, sürüklenen adımlar bunlar. Bu yabancı adımların beni neden böylesine heyecanlandırdığını, onları neden böyle büyük bir dikkatle dinlemeye çalıştığımı bilmiyorum. Ama öyle sanıyorum ki, yan odadaki kişi de aynı benim gibi, huzursuzlukla, güvensizlikle, benim bulunduğum odayı dinliyor. Birden, sanki kapı tokmağıyla oynanıyormuş gibi, çok ince bir ses duyuyorum ve gerçekten de, kapı kolu oynamaya başlıyor. İnce pirinç kolun hareket ettiği loş ışıkta görülebiliyor ve karanlık bir aralık oluşana kadar açılıyor kapı. Belki cereyan yapıyordur, belki de sadece rüzgardır diyorum kendi kendime. Çünkü, gece gelen bir hırsızın dışında hiçbir normal kişi böyle kapı açmaz. Ama hayır, aralık genişliyor. Öteki taraftan bir el kapıyı dikkatle itiyor olmalı ve şimdi karanlıktaki gölgeyi fark edebiliyorum. Bu gölgeden alamıyorum gözlerimi. O sırada karanlıktan çekingen bir kadın sesi duyuluyor :

«Burada... burada birisi mi var?»

Yanıtım boğazımda takılıp kalıyor. Tüm insanların arasında yalnızca bir tek kişinin böyle soracağını anlıyorum; kör bir kişi! Yalnızca körler böyle ayaklarını sürüyerek yürürler ve ses tonlarında böyle bir güvensizlik vardır. Aynı zamanda da bir anı kafamın için aydınlatıveriyor. Condor'un kör bir kadınla evlendiğinden söz etmemiş miydi Kekesfalva! O olmalı. Kapı aralığının ardında durup sorarak hiçbir şey görmeyen bu kişi ondan başkası olamaz. Karanlıkta kadının gölgesini görebilmek için büyük bir dikkatle bakmaya başlıyor ve sonunda, beyaz saçları biraz karışık, üstünde geniş bir sabahlık olan zayıfça bir kadın fark edebiliyorum. Aman Tanrım! Hiç çekiciliği olmayan bu çirkin kadın onun karısı! Bu ölü gözlerin görmeden üstüne dikildiğini bilmek çok kor-

kunç bir şey. Aynı zamanda da, başını ileri doğru uzatarak dinlemeye çalışışından, göremediği kişinin varlığını algılayabilmek için tüm duygularını seferber ettiğini anlayabiliyorum. Harcadığı bu gayret, zaten büyük olan ağzının daha da çirkinleşmesine yol açıyor. Bir saniye boyunca sessiz duruyorum. Sonra ayağa kalkarak eğiliyor (Evet, bir körün önünde eğilmek anlamsız olduğu halde, yine de eğiliyorum) ve kekeliyorum :

«Ben... ben doktoru bekliyorum burada.»

Şimdi iyice açtı kapıyı. Karanlık odada tutunacak bir yer arıyormuş gibi, sol eliyle kapı kolunu hâlâ tutuyor. Sonra ilerlemeye başlıyor ve sönük gözlerinin üstündeki kaşlar iyice çatılırken, bambaşka, sert bir sesle çıkışmaya başlıyor bana :

«Kabul saati çoktan sona erdi. Kocam eve geldiğinde önce karnını doyurmak ve dinlemek zorunda. Yarın gelemez misiniz?»

Huzursuzluğunun her sözcükle biraz daha arttığı görülebiliyor. Kendine hakim olmakta zorluk çekiyor adeta. İsterik bir kadın, diye düşünüyorum hemen. Onu sinirlendirmemeye dikkat etmeliyim. Böylece, yine aptalca eğilerek mırıldanıyorum :

«Bağışlayın, Sayın Bayan... Doktora bu saatten sonra muayene olmayı tabi ki düşünmüyorum. Kendisine yalnızca bir haber verecektim... hastalarından biriyle ilgili bir haber.»

«Hastaları! Hep hastaları!» Öfkeli sesi giderek ağlamaklı bir ton kazanıyor : «Gece saat bir buçukta çağırdılar onu, sabah yedide yine gitmesi gerekti ve kabul saatinden sonra gidip hâlâ dönmedi. Böylesine rahatsız edilirse o da günün birinde hastalanacak! Ama yeter artık! Şimdi kabul saati değil dedim size! Saat dörtte bitiyor! İstediğinizi yazabilirsiniz ona veya çok önemliyse başka bir dok-

tora gidin. Kentte yeterince doktor var; her köşe başında dört tane!»

Daha da yaklaşıyor yanıma ve kızgınlıkla birden gözlerini açtığında, içten aydınlatılmış beyaz bilyeler gibi parlayıveren gözbebeklerinden ve öfkeli yüzünden ürkerek, suçlulukla geri çekiliyorum.

«Gidiniz dedim size! Gidiniz! Bırakın o da başka insanlar gibi yemeğini yesin ve uyusun! Hepiniz birden yapışmayın ona! Gece yarısında, sabah karanlığında, bütün gün boyunca, eline hiçbir şey geçmeden koşuşturup duruyor sizler için! Zayıf olduğunu sezdiğiniz için askıntı oluyorsunuz, sadece ona... ah, ne kabasınız hepiniz de! Yalnızca **sizin** hastalığınız, yalnızca **sizin** sorunlarınız, başka hiçbir şey tanımıyorsunuz! Ama buna izin vermiyorum, dayanamıyorum buna. Gidin dedim size, hemen gidin! Rahat bırakın onu artık. Hiç olmazsa şu akşam saatlerini bırakın ona!»

Masanın başına kadar geldi. Herhangi bir içgüdünün yardımıyla nerede durduğumu sezmiş olmalı ki, sanki görebiliyormuş gibi, gözlerini doğruca yüzüme dikti. Kızgınlığında öylesi bir içtenlik ve hastalara özgü bir çaresizlik var ki, ister istemez utanıyorum kendimden.

«Kuşkusuz, Sayın Bayan, Doktor Condor'un dinlenmesi gerektiğine bütün kalbimle inanıyorum... zaten ben de fazla rahatsız etmek istemiyorum. Ona sadece kısa bir haber bırakmama veya yarım saat sonra telefon etmeme izin verin lütfen.»

Fakat, «hayır» diye çaresizce bağırıyor yüzüme.

«Hayır! Hayır! Telefon etmeyin! Gün boyunca telefon çalıp duruyor. Herkes bir şeyler istiyor ondan. Herker bir şeyler soruyor ve şikayet ediyor! Daha ağzındaki lokmayı yutamadan fırlayıp kalkmak zorunda kalıyor. Yarınki kabul saatinde gelin dedim size, o zamana kadar

bekleyebilirsiniz. Şöyle bir kafasını dinlemesi gerek. Çıkın şimdi!... Çıkın dedim size!»

Ve yumruklarını sıkıp, güvensizce çevresini kollayarak üstüme doğru yürüyor. Korkunç bir durum bu. Öne doğru uzattığı elleriyle beni hemen yakalayacağı duygusuna kapılıyorum birden. Ama tam o sırada dışarda holün kapısı gıcırdıyor ve sonra da kapandığını duyuyorum. Condor olmalı bu. Kadın da olduğu yerde dönerek dinliyor. Hemen değişiyor yüzünün ifadesi. Tüm bedeni titremeye başlıyor. Biraz önce sıktığı ellerini yalvarırcasına göğsünde birleştiriyor birden.

«Onu oyalamayın şimdi,» diye fısıldıyor. «Bir şey söylemeyin ona! Mutlaka çok yorgundur, bütün gün boyunca dışardaydı... Lütfen anlayışlı davranın. Ne olur acı...»

O sırada kapı açılıyor ve Condor odaya giriyor.

İlk bakışta durumu anladığı kuşkusuzdu. Fakat soğukkanlılığını bir saniye için olsun yitirmedi.

«Ah, Sayın Teğmen'e arkadaşlık ediyorsun demek,» dedi babacan bir tavırla. Sabırsızlığını belli etmemeye çalıştığını anlamıştım nedense.

«Bu davranışın beni çok sevindirdi, Klara.»

Aynı zamanda da onun yanına giderek, karışık kırçıl saçlarını şefkatle okşadı. Kadının yüzü bu dokunuşla hemen değişti. Büyük ağzının biraz önce gerilerek çirkinleşmesine yol açan korku, bu şefkatli okşayışla yok olup gitti ve yakınlığını algıladığında, çaresiz bir utanç ifade eden, adeta bir genç kız gülüşüyle ona doğru döndü. Biraz köşeli alnı ışığın yansımasıyla saf ve aydınlık bir görünüm kazanmıştı. O coşkulu kızgınlıktan sonraki bu kişisel güvenlik ve rahatlama duygusunun yüzüne kazandırdığı ifade anlatılır gibi değildi. Onun yanında olduğunu bilmenin verdiği mutluluk, görünüşe göre benim varlığımı tümüyle unutmasına yol açmıştı. Havaya kaldırdığı elleri sanki manyetik bir çekime uyarak ona doğru yöneldi ve

büyük bir yumuşaklıkla arayan parmakları ceketine ulaştığında, kolunu sevgiyle okşadı, okşadı. Yakınlığına ihtiyaç duyduğunu anlayan Condor ona yanaştı ve kör kadın, mola vermek isteyen bitkin bir kişinin yere çökmesi gibi, bedenini onunkine yasladı. Gülümseyen Doktor da kolunu onun omuzuna doladı ve bana bakmadan tekrarladı:

«Bu davranışın beni çok sevindirdi, Klara.» Aynı zamanda da sesiyle okşuyordu onu sanki.

«Bağışla beni,» diye özür dilemeye başladı kadın. «Fakat, önce karnını doyurmak zorunda olduğunu bu beye anlatmak zorunda kaldım. Çok aç olmalısın herhalde. Gün boyunca yoldaydın ve bu arada on iki kez, on beş kez telefonla aradılar seni... Yarın gelmesinin daha iyi olacağını beyefendiye söylediğim için bağışla beni, ama...»

«Onu başından savmak istemekle bu sefer iyice yanıldın, yavrum,» diye güldü ve saçını okşamaya başladı yine (Gülüşüne kırılmaması için böyle yaptığını anladım). «Bu Beyefendi, Sayın Teğmen Hofmiller, çok şükür ki hasta değil. Kente indiğinde beni ziyaret edeceğine çok önceden söz vermiş bir dost sadece. Ancak akşam saatlerinde kendine zaman ayırabiliyor, gündüzleri görevinden ayrılamıyor çünkü. Şimdi bir tek önemli sorum var; akşam yemeği için onun önüne de iyi bir şeyler koyabilecek misin?»

Yüzü yine korkuyla geriliverdi ve onun öyle birden değişivermesinden, uzun süre beklemiş olduğu kişiyle yalnız kalmak istediğini anladım.

«Hayır, teşekkür ederim,» diye karşı koydum hemen. «Fazla vaktim yok. Gece trenini kaçırmamam gerek. Ona sadece bazı dostların selamını getirmiştim ve bunun için birkaç dakikalık bir süre yeter sanırım.»

«Sizin orada her şey yolunda mı?» diye sordu Condor, gözlerimin içine bakarak. Ve herhalde bir şeylerin yolunda olmadığını anlamış olmalı ki, hemen ekledi:

«Bakın sevgili dostum, karım durumumu bilir, neye ihtiyacım olduğunu genellikle benden çok daha iyi bilir. Gerçekten de korkunç derecede açım ve karnımı doyurup puromu hak etmeden hiçbir işe yaramayacağıma inanabilirsiniz. Eğer senin için uygunsa Klara, şimdi biz ikimiz yemek yemeye gidelim ve dostumuz da biraz beklesin. Okuması için ona bir kitap veririm ve isterse biraz dinlenir. Siz de mutlaka dolu bir günü geride bırakmış olmalısınız,» diye bana döndü. «Sıra puroya geldiğinde yanınızda olurum, ama bu sefer ev kıyafetimle. Bu konuşma için özellikle giyinmemi istemezdiniz, değil mi, Teğmenim?»

«Gerçekten yalnızca on dakika kalacağım, Sayın Bayan... sonra hemen istasyona koşmak zorundayım.»

Bu son sözlerle yüzü birden aydınlanıverdi yine. Nerdeyse dostça döndü bana doğru.

«Bizimle yemek istemeyişinize çok üzüldüm. Umarım, bir dahaki gelinişde birlikte oluruz.»

Elini uzattı bana; çok yumuşak, ince, biraz solgun ve kırışık bir el. Saygıyla öptüm onu. Sonra Condor'un onu dikkatle, bir yere çarpmamasına özen göstererek dışarı çıkarışını derin bir saygıyla izledim. Sanki, her an kırılabilecek çok değerli bir şey tutuyordu elinde. İki üç dakika kadar açık durdu kapı. Yavaş adımların uzaklaşışını dinledim. Sonra geri döndü Condor. Biraz önceki yumuşaklık yoktu artık yüzünde. Heyecanlandığı anlardaki o sert ifadeyi takınmıştı. Önemli bir neden olmasa, önceden haber vermeden ona evinde baskın vermeyeceğimi anlamıştı kuşkusuz.

«Yirmi dakika sonra yanınızdayım. O zaman her şeyi çabucak konuşuruz. En iyisi, o zamana kadar kanepeye uzanın veya şu koltuğa rahatça yerleşin. Durumunuzu hiç beğenmedim dostum, çok yorgun görünüyorsunuz. Halbuki, ikimiz de dinç ve uyanık olmak zorundayız.«

Sonra hemen sesini değiştirerek, evin her yerinden duyulabilecek kadar yüksek bir sesle şöyle dedi :

«Evet, sevgili Klara, işte geldim. Beklerken sıkılmaması için dostumuza bir kitap verdim sadece.»

Condor'un tecrübeli bakışları gerçeği görmüştü. Ancak o söyledikten sonra, rahatsız geçen gecenin ve gerginliklerle dolu günün ardından nasıl yorgun düşmüş olduğumu anlayabilmiştim. Onun öğüdüne uyarak, (Beni etkilemeye başladığını seziyordum) muayene odasındaki divana uzandım. Sıkıntılı bekleyişim sırasında dışarda hava iyice kararmış olmalıydı artık. Yüksek camlı dolabın içindeki bedensel aygıtların parıltılarından başka hiçbir şey göremiyordum ve üstünde dinlendiğim divanın bulunduğu köşe yoğun bir karanlık içindeydi. Gözlerim kapanıverdi ve Condor'un eli değer değmez kör kadının yüz ifadesinin nasıl değişip, korkunun nasıl anlatılamayacak bir değişimle mutluluğa dönüştüğü gözlerimin önünde canlandı. Eşsiz bir doktor, diye düşündüm; keşke bana da böyle yardım edebilsen! O arada, aynı o kadın gibi üzüntülü ve çaresiz olan belirli birini düşünmem gerektiğini anımsadım. Ama hiçbir şey düşünecek halde değildim artık.

Birden omuzuma bir el değdi. Condor sessizce karanlık odaya girmiş olmalıydı veya gerçekten de uyuya kalmıştım. Ayağa kalkmak istedim, ama o yumuşakça ve kararlılıkla bastırıyordu omuzumu.

«Kalkmayın. Yanınıza oturacağım. Karanlıkta daha iyi konuşulur. Sadece bir tek ricam olacak; alçak sesle konuşun. Çok yavaş! Biliyorsunuz ya, körlerin duyma duyuları bazen açıklanamayacak bir biçimde gelişebiliyor ve ayrıca, o gizemli anlayış yeteneklerini de hesaba katmak gerek. Evet.» (O arada da, sanki hipnotize edercesine omzumdan elime kadar sıvazladı kolumu.) «Hiç çekinmeden anlatın. Sizde bir şey olduğunu ilk bakışta anladım.»

Çok gariptir ama, o saniyede anımsadım. Süvari okulunda, bir kız gibi yumuşak ve sarışın, Erwin adında bir arkadaşım vardı. Sanırım, kendime bile itiraf etmediğim halde, biraz tutkundum ona. Gündüzleri önemsiz konuların dışında hemen hemen hiç konuşmazdık. Açıklayamadığımız gizli eğilimimiz yüzünden ikimiz de utanıyorduk herhalde. Sadece yatakhanede, ışıklar söndürüldükten sonra cesaret edebilirdik bazen. Ertesi sabah yine birbirimizden aynı utançla kaçmak üzere, yan yana olan yataklarımızda başımızı dirseklerimize dayayarak, içindeki herkesin uyuduğu odanın karanlığına sığınıp, çocukça düşüncelerimizi ve görüşlerimizi anlatırdık birbirimize. Çocukluk yıllarımın gizemi ve mutluluğu sayılan bu fısıltılı itirafları yıllardır hiç anımsamamıştım. Ama şimdi, karanlığın gölgesinde uzanmış yatıyorken, Condor'a rol yapmak için verdiğim kararı tümüyle unutmuştum. Hiç istemediğim halde, ona karşı açıkyürekli davranmaya başladım ve bir zamanlar küçük üzüntülerimi, çılgınca düşlerimi süvari okulundaki arkadaşıma anlattığım gibi, Condor'a da Edith'in şaşırtıcı tutumunu, kapıldığım dehşeti, korkularımı, şaşkınlığımı anlattım. Bazen başını eğdiğinde belirsizce parlayan gözlük camlarından başka hiçbir şeyin kımıldamadığı bu sessiz karanlığa anlatmıştım her şeyi. Sonra başlayan bir sessizliğin ardından garip bir ses duyuldu. Herhalde Condor parmaklarını çıtlatmış olmalıydı.

«Buydu demek ki,» diye homurdandı. «Ve ben aptal herif bunun farkına varamadım! Hep aynı şey; hastalığın ardındaki hastanın farkına varamıyor insan. Dikkatli kontrolların ve belirti arama gayretlerinin arasında, o kişinin iç dünyasında neler olup bittiğini, bu en önemli olguyu sezemiyoruz. Fakat, bu kızdaki değişimi hemen anlamıştım. Onu muayene ettikten sonra, acaba başka bir doktor mu işe karıştı diye ihtiyara sorduğumu anımsaya-

caksınız. Çabucak iyileşebilmek için duyulan o ateşli istek beni hemen kuşkulandırmıştı zaten. Bu işte bir yabancının parmağı olduğunu düşünmekte haklıydım. Ama ben akılsız adam, bunun sadece bir berber veya hipnotizmacı olabileceğini düşündüm. Herhangi bir hokuspokusun aklını başından aldığını sanmıştım. En akla yakın ve kolay olanı, açıkça anlaşılabilecek gerçeği sezemedim. Erişkinlik çağındaki bir kız için, aşık olmak adeta organik bir zorunluluktur. Hoş olmayan, tam şu sırada ve böylesine zorlu bir biçimde ortaya çıkışı. Aman Tanrım! Zavallı, zavallı çocuk!»

Ayağa kalkmıştı. Gidip gelen kısa adımlarını ve iç çekişini duyuyordum.

«Korkunç! Ortaya attığımız bu yolculuk konusu hemen gerçekleştirilmeli. Kendisi için değil, sadece sizin için iyileşmek istediğini aklına koymuş olduğu için, bu yolculuktan hiç kimse alıkoyamaz onu. İsteklerinin gerçekleşemeyeceğini anladığında korkunç bir yıkıma uğrayacak, korkunç bir şey bu. Her şeyi umduğu, istediği şu sırada elde edilebilecek küçük ilerlemeler yetmeyecek ona! Aman Tanrım! Meğerse ne ağır bir sorumluluk yüklenmişiz!»

İçimde birden bir direnç kımıldadı. İşe beni de karıştırmasına sinirlenmiştim. Özgür olabilmek için gelmiştim ben ona. Hemen söze atıldım :

«Düşüncelerinize katılıyorum. Bu işin nasıl sonuçlanacağı bilinemez. Bu anlamsız çılgınlığa bir an önce son vermek gerek. Duruma kararlılıkla el koymalısınız. Ona söylemeniz gerek ki...»

«Ne söylemek gerek?»

«Bu durumda... böyle bir tutkunluğun çocukluk olduğunu, anlamsız olduğunu... Onu bundan vazgeçirtmelisiniz.»

«Vazgeçirtmek? Neden vazgeçirtmek? Bir kadını tut-

kusundan vazgeçirtmek? Ondan duygularını değiştirmesini istemek? Seviyorsa, sevmemesini istemek? En saçma, en yanlış davranış olurdu bu. Bir tutkuya mantıkla karşı koyulabildiğini duydunuz mu hiç? Düşünebilir misiniz ki : «Ateş, yükselme» veya «alev, yanma» diyerek, ateşin düşmesi veya alevlerin sönmesi sağlanabilir? Bir hastanın, bir kötürümün yüzüne haykırmak gerçekten çok insancıl ve hoş bir davranış olurdu : «Senin de sevmeye hakkın olduğunu söyleyip durma, Tanrı aşkına! Özellikle senin duygularını belirtmen, duygularına karşılık beklemen saygısızlık olur. Boyun eğmek zorundasın, çünkü bir kötürümsün sen! Köşene çekil hemen! Vazgeç! Umudunu kes! Kendinden de umudunu kes!» O zavallıya böyle konuşmamı istiyorsunuz herhalde. Fakat, böyle bir davranışın ne gibi sonuçlar doğurabileceğini düşünecek kadar iyi yürekli olmalısınız.»

«Ama özellikle siz...»

«Neden ben? Büyük bir açıklıkla tüm sorumluluğu üstünüze almıştınız siz! Şimdi birdenbire neden ben?»

«Ama ben açıklayamam ki...»

«Açıklamak zorunda değilsiniz! Hatta açıklamamanız gerekir! Kızcağızı önce çıldırtmak ve sonra da mantıklı olmaya davet etmek!... Bir bu eksikti! Sevgisiyle rahatsız olduğunuzu o zavallı çocuğa ne bir sözle, ne de herhangi bir davranışla belli etmemek zorundasınız! Böyle bir davranış, bir insanın kafasına balyozla vurmak anlamına gelebilir ancak!»

«Fakat... (Sesime hakim olamıyordum) önünde sonunda ona bunu herhangi biri açıklamalı...»

«Neyi açıklamalı? Daha açık konuşmaya çalışın, lütfen!»

«Demek istiyorum ki... bu... bu tam anlamıyla olanaksız! Tümüyle saçma... eğer ben... eğer ben... yapmaması için...»

Konuşamıyordum artık. Condor da susuyordu. Bekliyordu galiba. Sonra birden kapıya doğru hızla ilerleyerek elektrik anahtarını çevirdi. Ampullerin flamaları acımasızca parladı. Oda birden gündüz gibi aydınlanıvermişti.

«Evet!» dedi Condor sertçe. «Evet, Sayın Teğmenim! Sizi fazlaca rahatlatmamak gerektiğini görüyorum. Karanlığın ardına saklanmak çok kolaydır, ama bazı konularda kişinin gözünün içine bakmak zorunluğu doğar. Anlamsız konuşmalara son verelim, Teğmenim. Yolunda olmayan bir şeyler var burada! Sadece bu mektubu göstermek için buralara kadar geldiğinize inanmak kolay değil. Bunun ardında başka bir şeyler var. Yapmak istediğiniz belirli bir şey var, seziyorum bunu. Ya bu konuda açıkça konuşursunuz, ya da ziyaretiniz için size teşekkür etmek zorunda kalırım.»

Gözlüğünün parıltısı gözümü alıyordu; onun parlak yuvarlaklığından korkuyordum ve başımı önüme eğdim.

Susuşunuz hiç de etkileyici değil, Teğmenim. Temiz bir vicdanın belirtisi değil bu. Fakat, nasıl bir oyun oynandığını aşağı yukarı anlayabiliyorum. Konuyu değiştirmeye kalkışmayın lütfen. Bu mektup yüzünden... veya ikincisinin yüzünden, sözde dostluğunuza birden son vermeye karar verdiniz?»

Bekliyordu. Gözlerimi kaldırmadım. Sınav yapan bir öğretmeninkine benziyordu sesi artık.

«Şimdi ortadan yok oluvermeniz nelere yol açardı, biliyor musunuz? Şimdi, o çok değerli merhametinizle kızcağızın aklını başından aldıktan sonra?»

Susuyordum.

«Öyleyse, böyle bir davranışın benim gözümde ne anlama geldiğini söylemekten kendimi alamayacağım: Böyle bir kaçış, acınacak bir korkaklık olurdu... öyle askerce sıçramaları bırakın şimdi! Sayın Teğmen'i ve onur

kurallarını karıştırmayalım bu işe! Çünkü, bu tür soytarılıklardan çok daha önemli bir konuyla ilgileniyoruz şimdi. Yaşayan, genç, değerli ve ayrıca da benim sorumlu olduğum bir varlık söz konusu burada. Bu şartlar altında saygılı davranmak için ne bir zorunluluk, ne de bir istek duyuyorum. Ama yine de, kendinizi aldatmamanız için, eğer her şeyi bırakıp kaçacak olursanız vicdanınıza nasıl bir yük yüklemiş olacağınızı tüm açıklığı ile belirtmek istiyorum: Böylesine kritik bir anda kaçıp gitmeniz, (Şimdi dikkatle dinleyin!) hiç günahı olmayan bir varlığa karşı işlenmiş iğrenç bir suça ve korkarım, bir cinayete eşit olacaktır!»

Kısa boylu şişman adam yumruklarını sıkmış, bir boksör gibi üstüme yürüyordu. Tüylenmiş robdöşambrı ve eski terlikleriyle belki de komik bir görünüme sahipti. Fakat, bana yeniden bağırmaya başladığında, yapmacıksız kızgınlığında etkileyici bir heybet vardı.

«Bir cinayet! Bir cinayet! Bir cinayet! Evet ve bunu siz de biliyorsunuz! Yoksa, duygularını ilk olarak bir erkeğe açtığında, şerefli erkeğin sanki şeytanla karşılaşmışcasına paniğe kapılarak kaçıp gidişine bu duygulu ve gururlu varlığın **dayanabileceğini mi** sanıyorsunuz? Hayal gücünüzü biraz zorlayın, Lütfen! Mektubu okumadınız mı, yoksa yüreğinizde gözünüz yok mu? Sağlıklı, normal bir kadın bile böylesi bir aşağılanmaya dayanamazdı! Böyle bir darbe, onun duygusal dengesini yıllarca sürecek bir karmaşaya itebilirdi! Sadece kafasına soktuğunuz o anlamsız iyileşme umuduyla ayakta durabilen bu kızcağızın, bu yılgın ve terk edilmiş kızın böyle bir darbeye dayanabileceğini mi düşünüyorsunuz yoksa? Eğer bu şok onun yıkımına yol açmazsa, bu yolu mutlaka kendisi açacaktır! Evet, kendisi yapacaktır. Çaresiz kalmış bir insan böylesine alçaltılmaya dayanamaz. Böyle bir kabalığa dayanamayacağına inanıyorum ve en az benim kadar siz de bili-

yorsunuz bunu! Ve tüm bunları bildiğiniz için, kaçıp gitmeniz sadece zayıflık ve korkaklık değil, önceden tasarlanmış bir cinayet olacaktır!»

İster istemez biraz daha geriledim. «Cinayet» sözünü ettiği sırada her şey bir film gibi gözümün önüne geliverdi: Kule terasının korkulukları ve her iki eliyle ona sımsıkı sarılışı! Son anda yakalayarak onu zorla geri çekmeye çalışışım! Condor'un abartmadığını biliyordum; aynı şekilde atacaktı kendini oradan aşağı. Kulenin dibindeki taşlar gözümün önüne geldi. Sanki her şey o anda oluyordu, olmuştu bile ve o dört beş kat yükseklikten aşağı düşüyormuş gibi uğuldamaya başlamıştı kulaklarım.

Ama Condor hâlâ sıkıştırıp duruyordu:

«Hadi bakalım, yalanlayın beni! Profesyonel olarak göstermekle yükümlü olduğunuz o yürekliliğin birazını gösterin artık!»

«Ama Doktor Bey... ne yapabilirim ki ben... zorlanmaya nasıl boyun eğebilirim... söylemek istemediğim bir şeyi nasıl söyleyebilirim!... Nasıl olur da, onun o anlamsız saçmalığını olumlu karşılamış gibi davranabilirim?...» Ve elimde olmadan bağırdım: «Hayır, bunu yapamam, böyle bir şeye dayanamam ben!... Elimde değil, istemiyorum, yapamam!»

Yüksek sesle bağırmış olmalıyım ki, Condor çelik gibi parmaklarını koluma geçirdi.

«Tanrı aşkına, yavaş!»

Hemen kapıya koşarak ışığı söndürdü. Sadece yazı masasının üstündeki lambanın şemsiyesinden sarı bir ışık yayılıyordu odaya artık.

«Lanet olsun! Sizinle gerçekten de hasta bir çocukmuşsunuz gibi konuşmak gerek. Önce şuraya bir oturun bakalım; bu iskemlenin üstünde çok daha zor konular konuşulmuştur.»

İyice yaklaştı yanıma.

«Heyecanlanmaya gerek yok artık. Sakin olun ve her şeyi teker teker ele alalım. İlk olarak: «Ben buna dayanamam» diye sızlanıp duruyorsunuz, ama bu bana pek bir şey söylemiyor. Bilmek zorundayım: **Neye** dayanamazsınız? Bu zavallı çocuğun size gönlünü kaptırmış olması gerçeğinde sizi böylesine ürküten nedir?»

Yanıt vermeye hazırlanırken, Condor yine söze başladı:

«Acele etmeyin! Her şeyden önce de, utanmayın! Böylesi bir coşkuyla saldırıya uğrayan kişinin ilk anda ürkebileceğini ben de anlıyorum. Kadın konusunda elde edilen sözümona böyle bir «başarı» ancak boş kafalı kişileri mutlu edebilir; ancak onlar böyle bir olayla şişinirler. Kendisine umutsuzca tutulan bir kadının duygularına karşılık veremeyeceğini anlayan gerçek bir insan ise, her şeyden önce telaşa kapılır. Bunların hepsini anlıyorum. Ama sizin bu alışılmamış, hiç görülmemiş yılgınlığınıza bakarak, sormak zorunluluğunu duyuyorum: Sizin durumunuzda herhangi bir özellik mi var, yani alışılmamış özellikler...»

«Hangi özellikler?»

«Yani... Edith'in... bu tür konuları biçimdendirmek hiç de kolay değil... demek istiyorum ki... onun bedensel sakatlığı sizde herhangi bir antipati... fizyolojik bir tiksinti mi uyandırıyor?»

«Hayır... kesinlikle uyandırmıyor,» diye sertçe protesto ettim. Beni ona çeken, özellikle çaresizliği, güçsüzlüğü olmuştu ve eğer zaman zaman onun için sevgi dolu bir şefkat duymuşsam, çektiği acılar, duyduğu yalnızlık ve kötürümlüğü için üzülüşümde aramak gerekirdi bunun nedenini.

«Hayır! Hiçbir zaman!» diye tekrarladım, nerdeyse öfkeli bir inançla. «Böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsiniz?»

«Böyle oluşu çok daha iyi. Bu beni oldukça rahat-

lattı. Doktor olarak, görünüşte çok normal olan kişilerde bu tür ruhsal tutukluklara sıkça rastlarım. Kadında rastladıkları en küçük bir düzensizlikte aşırı bir istek duymaya başlayan erkekleri tabi ki hiç anlayamadım. Ama milyonlarca erkek vardır ki, bir insan bedenini oluşturan milyarlarca hücrede sadece bir parmak eninde pigman deforme olduğunda erosal bir birleşme olanaksızlaşıverir hemen. Bu tür soğukluklarla, tüm içgüdülerde de olduğu gibi, ne yazık ki kesinlikle başa çıkılamaz. Böyle bir durumun sizin için söz konusu olmayışı, böylesine ürkmenizde onun kötürümlüğünün hiçbir rol oynamamış olması çok sevindirdi beni. Bu durumda, düşünülecek bir tek şey kalıyor ki... rahat konuşabilir miyim?»

«Kuşkusuz.»

«Siz herhalde gerçeğin kendisinden değil, onun sonuçlarından ürküyorsunuz... yani, bu zavallı çocuğun size olan tutkunluğunu başkalarının öğrenmesinden ve alay etmesinden korktuğunuz kadar korkmuyorsunuz bu tutkunluktan... öyle sanıyorum ki, bu ölçüsüz yılgınlık, başkalarının gözünde, arkadaşlarınızın gözünde (Bağışlayın) komik duruma düşmekten duyduğunuz bir çeşit korkudan başka bir şey değil.»

Sanki ince bir iğneyi kalbime saplayıvermişti Condor. Çünkü bu anlattıklarını bilinçaltında çoktandır seziyordum ama düşünmeye bir türlü cesaret edememiştim. İlk günden beri, bu sakat kızla olan garip ilişkimle, arkadaşlarımın o iyi niyetli ama insanın içine işleyen Avusturya şakacılığı ile alay etmelerinden korkuyordum. Çirkin veya yakışıksız bir kişiyle **yakaladıkları** herkesi nasıl maskara ettiklerini çok iyi biliyordum. İşte sadece bu yüzden, yaşamımı içgüdüsel olarak iki bölüme ayırmış, Kekesfalva'larla ilgili hiçbir konunun alayda duyulmamasına özen göstermiştim. Gerçekten de doğru tahmin etmişti Condor. Bu tutkuyu öğrendiğim ilk andan beri,

özellikle başkalarından, babasından, İlona'dan, hizmetçilerden ve arkadaşlardan utanmaya başlamıştım. Hatta, kötü sonuçlar doğuran merhametim yüzünden kendimden bile utanmıştım.

Fakat birden, Condor'un yine yatıştırmak istermiş gibi kolumu sıvazlamaya başladığını fark ettim.

«Hayır, utanmayınız! Anladığım kadarıyla, başkalarının önyargılarına ters düşmekten korkuyorsunuz. Benim karımı gördünüz. Onunla niçin evlendiğimi kimse anlayamadı ve o dar veya kendileri için normal görüş açılarına uymayan her şey onları önce meraklandırır, sonra da kötü davranmaya iter. Saygıdeğer meslek arkadaşlarım hemen, yanlış tedavim yüzünden kör olduğunu ve korktuğum için onunla evlendiğimi fısıldaşmaya başladılar. Yine bu sözümona arkadaşlar, onun çok parası olduğunu veya büyük bir miras beklediğini yaymaya başladılar. Annem, benim öz annem bile, onu kabul etmemekte iki yıl direndi. Çünkü, beni evlendirmek istediği bir kız vardı hazırda, bir profesör kızı. Bu profesör o sıralarda üniversitenin en ünlü iç hastalıkları uzmanıydı ve eğer onun kızıyla evlenseydim, üç hafta sonra doçent, profesör olacak ve yaşam boyunca sıcak köşemde rahatça oturacaktım. Fakat, yüzüstü bırakacak olursam bu kadının yıkılacağını biliyordum ben. Yalnız bana güveniyordu ve eğer onun bu güvenini boşa çıkarmış olsaydım yaşamını sürdürecek gücü yitirecekti. Şimdi, bu seçimden ötürü pişman olmadığımı tüm açıkyürekliliğimle itiraf ediyorum. Çünkü bir doktor olarak ve özellikle bir doktor olarak temiz bir vicdana sahip olmak pek kolay değildir. Yapabildiği yardımın gerçekte ne kadar az olduğunu bilir o; yaşanan her günün ıstıraplarının ölçüsüzlüğüne yalnız başına karşı koyamayacağını da bilir. İnsan bu uçsuz bucaksız denizden ancak bir yüksükle birkaç damla boşaltabilir ve bugün iyileştirdiğini sandığı kişiler yarın başka

bir hastalıkla yine karşısına çıkarlar. Her zaman, çok kayıtsız, çok özensiz davrandığı duygusuna kapılır insan ve bunun yanında kaçınılmaz yanılgıları ve meslek hatalarını da bir türlü unutamaz. İşte bu durumda, hiç olmazsa **bir tek** insanı kurtarmış olmanın, **bir tek** insanın güvenini kötüye kullanmamış olmanın, hiç olmazsa **bir tek** işi doğru yapmış olmanın sağladığı gönül rahatlığını duyar insan. Sonuç olarak, bomboş ve duygusuzca mı yaşadığını, yoksa herhangi bir şey için mi yaşadığını bilmesi gerekir insanın. İnanın bana, (Ve birden, onun yakınlığı ile içimi şefkatli bir sıcaklığın kapladığını hissetim) eğer üstlendiğiniz ağır bir yükle başka birinin yaşamını kolaylaştırıyorsanız, böyle bir özveriye değer bu!»

Sesindeki derin titreşim duygulandırmıştı beni. Birden, göğsümde hafif bir yanma duydum. O çok iyi tanıdığım, sanki kalbimin genişlediğini veya sıkıştığını düşündüren duyguydu bu. O zavallı terk edilmiş çocuğun çaresizliğini anımsadığımda, içimde acıma duygusunun yeniden kımıldanmaya başladığını seziyordum. Karşı koyamadığım o güçlü duygunun içimde kabarıp akmaya başladığını ve benliğimi hemen etkisinin altına alacağını biliyordum. Fakat yine de, yumuşamamalısın, dedim kendi kendime. Seni yeniden bu olaya karıştırmalarına, o olayın içine çekmelerine izin verme. Bu duygularla ve kararlılıkla başımı kaldırdım.

«Doktor Bey, bir yere kadar herkes kendi gücünün sınırlarını bilir. Bu yüzden sizi uyarmak zorundayım : Bana fazla güvenmeyiniz! Edith'e artık ben değil, ancak siz yardım edebilirsiniz. Bu konuda, başlangıçta istediğimden çok daha ileri gittim ve size şunu içtenlikle söylüyorum : Ben hiç de sandığınız gibi iyi yürekli ve özverili bir kişi değilim. Gücümün sonuna geldim artık! Tapınılmaya ve göklere çıkarılmaya, aynı zamanda da sanki bundan hoşlanıyormuş gibi davranmaya dayanamayacağım artık. Sonradan üzüleceğine, gerçeği şimdiden öğrenmesi daha doğru olur. Sözlerimi bir kez daha tekrarlarken, sizi içtenlikle uyarmaya çalıştığıma inanmanızı isterim : Beni hesaba katmayınız, gereğinden fazla güvenmeyiniz bana!»

Çok kesin konuşmuş olmalıydım ki, Condor şaşkınlıkla yüzüme bakmaya başladı.

«Sanki belirli bir karara varmış gibi konuşuyorsunuz.»

Birden ayağa kalktı.

«Tüm gerçeği istiyorum, lütfen, yarısını değil! Değiştirilmesi olanaksız bir şey yaptınız mı?»

Ben de ayağa kalktım.

«Evet,» dedim, istifa mektubunu cebimden çıkarırken. «İşte burada, lütfen kendiniz okuyun.»

Kararsızca elini uzatarak kağıdı alan Condor, masa lambasının ışığına doğru ilerlerken, bir yandan da kaygılı bakışlarla bana bakıyordu. Sessizce, yavaş yavaş okudu. Sonra kağıdı katladı ve her şeyi kabullenmiş bir kişinin sesiyle konuşmaya başladı :

«Biraz önce söylemiş olduğum gibi, bunun ne gibi sonuçlar doğurabileceğinin bilincinde olduğunubu sanıyorum. Kaçışınızın çocuk için ölümcül olabileceği sonucuna varmıştık... öldürücü veya kendine kıydırıcı... Öyle sanıyorum ki, bu kağıdın yalnızca istifa dilekçeniz olmakla kalmayıp, aynı zamanda da... aynı zamanda da zavallı çocuk için bir ölüm fermanı olduğunun bilincindesinizdir.»

Yanıt vermedim.

«Size bir soru yönelttim, Sayın Teğmenim! Bir kere daha soruyorum : Bu sonucun bilincinde misiniz? Tüm sorumluluğu vicdanınıza yükleyebilecek misiniz?»

Yine sustum. Yanıma geldi ve elindeki katlanmış kağıdı geri verdi.

«Teşekkür ederim! Bu konuyla hiçbir şekilde ilgilenmek istemiyorum. Buyrun, alın.»

Fakat, kolum kötürümleşmişti sanki; onu kaldırabilecek gücüm yoktu. Condor'un araştırıcı bakışlarına karşı koyabilecek cesaretim de yoktu.

«Öyleyse siz bu... bu ölüm fermanını yerine vermekten vazgeçtiniz?»

Olduğum yerde döndüm ve ellerimi arkamda birleştirdim. Anladı.

«Demek ki yırtabilirim bunu?»

«Evet,» dedim. «Yırtın lütfen.»

Yazı masasına doğru ilerledi. Oraya bakmadan, kağıdın bir kere, iki kere, üç kere hışırdayarak yırtıldığını ve kağıt sepetine atıldığını duydum. Aynı zamanda da garip bir rahatlık duydum içimde. Aynı günde benim için ikinci kez karar verilmişti. Bu kararları kendim vermek zorunda kalmamıştım; kendi kendime olmuştu her şey.

Condor yanıma geldi ve yumuşak bir hareketle koltuğa itti beni.

«Evet, sanırım büyük bir felaketi önledik... çok büyük bir felaketi! Konumuza dönelim şimdi. Bu fırsat sayesinde az çok tanıyabildim sizi. Hayır, hayır, itiraz etmeyin. Gözümde büyütmüyorum sizi. Kekesfalva'nın anlattığı gibi, «ender rastlanan iyi yürekli bir insan» olarak da görmüyorum sizi. Siz daha çok, duygularınızın tutarsızlığı ve yüreğinizin az rastlanır sabırsızlığı yüzünden, pek güvenilemeyecek bir arkadaşsınız. O anlamsız kaçışınızı önlediğim için çok sevinçliyim. Fakat, çok çabuk kararlar vermeniz ve verdiğiniz kararlardan yine hemen vazgeçirvermeniz hiç hoşuma gitmiyor.

Davranışları ruh hallerine böylesine bağımlı olan kişilere önemli sorumluluklar yüklememek gerekir. Sabır ve dayanıklılık gerektiren bir işle görevlendireceğim kişilerin en sonuncusu siz olurdunuz. İşte bu yüzden, beni

iyi dinlemenizi istiyorum! Fazla bir şey beklemiyorum sizden. Gerekli olanı, yalnızca gerekli olanı. Edith'i yeni bir kür uygulamaya, daha doğrusu, yeni sandığı bir kürü uygulamaya teşvik ettik. Evinden aylarca uzakta kalmayı sadece sizin için kabul etti ve sekiz gün sonra yola çıkacağını biliyorsunuz. Şimdi sizden, bu sekiz gün süresince bana yardım etmenizi istiyorum ve rahatlamanız için de hemen ekliyorum; yalnızca bu sekiz gün için! Başka hiçbir şey istemiyorum sizden. Yola çıkana kadarki bu bir hafta boyunca kaba davranmamaya, beklenmeyen ani hareketler yapmamaya ve her şeyden önce de, bu zavallı çocuğun sevgisinin sizi böylesine rahatsız ettiğini ne bir sözle, ne de bir hareketle belli etmemeye özen göstermenizi istiyorum. Şimdilik başka bir şey istemiyorum sizden ve böyle bir durumda istenebilecek şeylerin en azının bu olduğuna inanıyorum : Bir insan yaşamı söz konusuyken, sekiz gün soğukkanlı olmak!»

«Evet... ama sonra?»

«Şimdilik sonrasını düşünmeyelim. Ameliyatla bir tümör alınırken de, acaba birkaç ay sonra yeniden oluşur mu diye düşünemem. Yardıma çağırıldığımda sadece bir tek şey yapmam gerekir; hiç duraksamadan işe koyulmak! İnsanca bir davranış olduğu için, durum ne olursa olsun, en doğrusu budur. Bundan sonrası rastlantılara veya inançlı kişilerin dediğine göre, Tanrıya kalır. Birkaç ay içinde neler olmaz ki! Sağlık durumu belki gerçekten de sandığımdan daha çabuk düzelebilir. Aradaki uzaklık yüzünden tutkunluğu da azalabilir belki. Olasılıkların tümünü düşünemem şimdi ve özellikle siz bunu yapmak zorunda değilsiniz! Tüm gücünüzü toparlayarak, bu çok önemli sekiz gün boyunca ona... sevgisinin sizin için böylesine ürkütücü olduğunu sezdirmemeye çalışmanız gerekecek. Kendi kendinize hep tekrarlayıp durun; sekiz gün, yedi gün, altı gün ve bir insanı kurtaracak, onu üzmeyecek,

ona hakaret etmeyecek, onu şaşırtmayacağım ve umutsuzluğa düşürmeyeceğim. Sekiz günlük erkekçe bir kararlılık; bunu başaramayacağınıza gerçekten inanıyor musunuz?»

«Başarabilirim,» dedim hemen ve kararlılıkla ekledim: «Kuşkunuz olmasın! Hiç kuşkunuz olmasın!»

Görevimin sınırlı olduğunu anladığımdan beri yepyeni bir güç duymaya başlamıştım kendimde. Condor'un derin bir soluk aldığını duydum.

«Tanrıya şükürler olsun! Nasıl bir korkuya kapıldığımı itiraf edebilirim artık. İnanın bana, duygularını açıklayan mektubuna yanıt olarak kaçıp gitmenize dayanamazdı Edith. Önümüzdeki günler özellikle bu yüzden çok önemli. Öteki konuların hepsi zamanla yoluna girecektir. Bırakalım da, zavallı çocuk şu sekiz gün boyunca biraz mutlu olsun. Bu sekiz gün için bana güvence veriyorsunuz, değil mi?»

Herhangi bir söz yerine ona elimi uzattım.

«Öyleyse her şeyin yoluna girdiğine inanıyorum ve şimdi rahatça karımın yanına gidebiliriz.»

Ama ayağa kalkmadı. Bir kararsızlığa kapıldığını anladım.

«Bir şey daha,» diye ekledi alçak sesle. «Biz doktorlar, hiç beklenmedik durumları da düşünmek, her olasılığa karşı hazırlıklı olmak zorundayızdır. Herhangi bir olay olduğunda... yani, gücünüzü yitirdiğinizde veya kapıldığı kuşkular yüzünden Edith kriz geçirdiğinde hemen bana haber vereceksiniz. Bu kısa ama tehlikeli süre boyunca, ne pahasına olursa olsun, düzeltilemeyecek bir durum olmamalı. Görevinizi sürdürecek gücü kendinizde bulamadığınız veya bu sekiz gün içinde istemeden gerçeği belli ettiğinizde sakın hiç utanmayınız. Tanrı aşkına, utanmayınız benden; yeterince çıplak insan ve kırık kalp gördüm ben! Günün her saatinde gelebilir veya telefon

edebilirsiniz bana. Her zaman yardıma hazırım, çünkü neyin söz konusu olduğunu çok iyi biliyorum. Ve şimdi, öbür tarafa göç edelim. Biraz uzun sürdü konuşmamız ve karım çabuk huzursuzlanır. Aradan yıllar geçtiği halde, onu şaşırtmamak için hâlâ dikkatli olmalıyım. Feleğin bir kez yaraladığı kişi ömür boyunca alınganlıktan kurtulamaz.»

Elektrik anahtarına kadar gitti ve lambalar yandı. Bana döndüğünde, yüzünün değişmiş olduğunu gördüm. Belki de keskin ışıktı çizgileri öylesine derinleştiren; çünkü alnındaki derin çizgilerden ve genel görünümünden, bu adamın ne kadar yorgun, ne kadar bitkin olduğunu ilk olarak fark ediyordum. Kendini hep başkalarına adadı, diye düşündüm. Karşılaştığım ilk güçlükten kaçmak isteyişimin alçakça bir davranış olduğunu düşündüm ve ona duyduğum gönül borcuyla heyecanlandım. Sanırım duygularımı anladı ve gülümsedi.

«Bana gelerek böyle bir konuşma yapabilmemizi sağlamanız ne iyi oldu,» diyerek omuzumu okşadı.» Düşünün bir kere, ya hiç düşünmeden kaçıp gitseydiniz! Tüm yaşamınız boyunca üzüntüden kurtulamayacaktınız. Çünkü kişi her şeyden kaçabilir ama kendinden kaçamaz. Hadi içeri gidelim artık. Geliniz, sevgili dostum.»

Bu adamın bana «dostum» deyişiyle çok duygulanmıştım. Ne kadar zayıf ve korkak olduğumu bildiği halde hor görmemişti beni. Bu bir tek sözcükle bana, daha yaşlı ve tecrübeli olarak, genç ve yeni yeni öğrenen bana, bir kez daha güven vermişti. İyice rahatlamış, hafiflemiş olarak izledim onu.

Bekleme odasından geçtikten sonra, Condor öteki odanın kapısını açtı. Daha toplanmamış yemek masasının başında oturan karısı örgü örüyordu. Şişleri böylesine rahat ve sistemli kullanan bu ellerin sahibinin kör bir kişi olduğunu anlamak pek zordu. Yün torbası ve makası önünde yan yana sıralanmıştı. Ancak başını bize doğru

kaldırdığında, lambanın minyatür yuvarlaklığı gözbeklerine yansıyınca, gözlerinin duygusuzluğu anlaşılabiliyordu.

«Ne dersin, Klara, sözümüzü tutabildik mi?» dedi Condor. Her zamanki gibi, sesi yine şefkatle titriyordu. «Çok uzun sürmedi, değil mi? Teğmenin bizi ziyaret edişine ne kadar sevindiğimi bir bilsen! Senin de bilmen gerekir, (Ama oturun lütfen, sevgili dostum) Kekesfalva'ların oturduğu o küçük garnizon kentinde görevli. O küçük hastamı anımsarsın herhalde?»

«Ah, zavallı kötürüm kız, değil mi?»

«Öyleyse, neler olup bittiğini öğrenmek için oraya gitmeme gerek kalmadan arada sırada dostumuzdan haber aldığımı da anlayacaksın. O zavallıya yardımcı olmak ve arkadaşlık etmek için hemen hemen her gün o eve gider.»

Kör kadın, benim bulunduğumu sandığı yöne doğru çevirdi başını. Sert yüz hatları birden yumuşayıvermişti.

«Ne kadar iyi bir davranış bu, Teğmen Hofmiller! Bunun zavallı kıza ne iyi geldiğini anlayabiliyorum!» diyerek başını salladı. Bu arada da, masanın üstündeki eli benimkine doğru yaklaştı.

«Evet, benim için çok iyi oluyor,» dedi Condor. «Aksi halde, sinirlerini yatıştırmak için daha sık yollara düşmem gerekecekti. Özellikle önümüzdeki hafta, tedavi için İsviçre'ye yola çıkana kadar Teğmen Hofmiller'in hastamıza gözkulak olması benim için büyük bir kolaylık olacak. Onunla başa çıkmak pek kolay değildir ama, dostumuz zavallıyla çok olumlu bir biçimde yakından ilgileniyor ve bu konuda beni yalnız bırakmayacağını biliyorum. Asistanlarımdan ve meslek arkadaşlarımdan daha çok güvenebilirim ona.»

Başka bir çaresiz kişinin önünde de yükümlü kılmakla veya zorlukla karşılaşmayacağız. Bunun böyle olacağın-

anlamıştım. Ama bu yükümlülüğü üstlendiğimi sevinerek bildirdim :

«Bana tabi ki güvenebilirsiniz, Doktor. Bu son sekiz gün boyunca hiç aksatmadan konağa gideceğim ve en küçük olayı bile hemen telefonla size bildireceğim. Fakat, (Doktorun gözlerine anlamlı anlamlı baktım) hiçbir olayla veya zorlukla karşılaşmayacağız. Bunun böyle olacağından hiç kuşkum yok.»

«Benim de,» diye doğruladı gülümseyerek.

Birbirimizi çok iyi anlıyorduk. Fakat o sırada karısının ağzı kasılır gibi oldu. Bir şeye üzüldüğü anlaşılabiliyordu.

«Sizden hâlâ özür dilemiş değilim, Teğmen Hofmiller. Korkarım, ilk karşılaşmamızda biraz... biraz kabaca davrandım size. Fakat aptal kız bana hiç kimseden söz etmedi. Odada kimin beklediğini bilmiyordum ve Emmerich daha önce bana sizden hiç söz etmemişti. Bu yüzden, sizin bir yabancı olduğunuzu ve onu oyalayacağınızı sandım. Biliyor musunuz, akşamları eve geldiğinde çok yorgun oluyor hep.»

«Çok haklıydınız, Sayın Bayan. Hatta daha da sert davranmalıydınız. Korkarım, eşiniz kendinden pek çok şey veriyor.»

«Haklısınız,» diye heyecanla sözümü keserek, iskemlesini bana doğru yaklaştırdı. «Her şeyini veriyor; zamanını, parasını ve sağlığını. Hastalarının yüzünden ne doğru dürüst yiyor, ne de uyuyor. Herkes sömürüyor onu ve kör gözlerimle ben de yardımcı olamıyor, yükünü hafifletemiyorum. Onun için ne kadar üzüldüğümü bir bilseydiniz! Bütün gün boyunca düşünüyorum hep; şimdi hâlâ hiçbir şey yememiştir, şimdi trende, tramvayda oturuyordur ve geceleyin gene uykusundan uyandıracaklar. Herkes için zaman ayırabiliyor, kendisine ayırabileceği

zaman ise hiç yok. Bunun için ona kim teşekkür ediyor ki acaba? Hiç kimse! Hiç kimse!»

«Gerçekten de hiç kimse mi?» diye karısına doğru eğildi Condor.

«Tabi hiç kimse,» derken hafifçe kızardı. «Fakat onun için hiçbir şey yapamıyorum. İşten eve döndüğünde hep korkuyla kendimi yiyip bitirmiş oluyorum. Ah, onu bir etkileyebilseydiniz! Kendisini biraz frenleyebilecek bir dosta ihtiyacı var. İnsan herkese yardım edemez ki...»

«Fakat denemek gerekir,» derken bana bakıyordu Condor. «İnsan bunun için yaşar. Yalnızca bunun için!»

Bu sözlerdeki uyarının içime işlediğini hissettim. Fakat, kararlı olduğuma inandığımdan beri bu bakışlara dayanabiliyordum. Ayağa kalktım. O sırada kendi kendime yemin etmiştim. İskemlemin sesini duyar duymaz hemen başını kaldırdı Bayan Condor.

«Gerçekten de hemen gitmek zorunda mısınız?» diye sordu, gerçekten üzülerek. «Ne yazık, ne yazık! Ama yakında yine geleceksiniz, değil mi?»

Garip bir heyecana kaptırmıştım kendimi. Ne oluyor bana böyle, bu kör kadın gülümseyen gözlerini bana çeviriyor, neredeyse yabancı bir kişi olan bu adam, şimdi dostça kolunu omuzuma atıyor, diye şaşıyordum kendi kendime. Merdivenlerden inerken, beni oraya iten nedenleri anlayamıyordum bile. Neden kaçmak istemiştim ki sanki? Sinirli bir komutan tarafından paylandığım için mi? Zavallı bir varlık, sakat bir insan bana aşık oldu diye mi? Herhangi bir kişi bana tutunmak, benden güç almak istediği için mi? Yardım edebilmek ne güzel bir duyguydu halbuki. Bu gerçeği anladığım için, dün dayanılmaz bir özveri olarak gördüğümü bugün kendiliğinden yapmak için büyük bir istek duyuyordum : Duyduğu büyük ve ateşli aşk için bir insana şükran duymak.

***

Sekiz gün! Condor görevimi sınırladığından beri kendime güvenmeye başlamıştım yine. Sadece bir saat, hatta, duygularını açıkladıktan sonra Edith'le karşılaşacağım o ilk ve biricik dakika korkutuyordu beni. Öylesine çılgınca bir yakınlaşmadan sonra, sanki hiçbir şey olmamış gibi rahat davranabilmenin olanaksız bir şey olduğunu biliyordum. O ateşli öpücükten sonraki ilk göz göze geliş bir soru içerecekti; beni bağışladın mı? Hatta, belki de daha tehlikeli olacaktı bu soru; sevgime katlanacak ve ona karşılık verecek misin?

Utançla kızarmanın, gizlenen, önlenemeyecek kadar güçlü bir sabırsızlığın yönlendireceği bu ilk karşılaşmanın en tehlikeli ve aynı zamanda da en önemli an olacağını açıkça seziyordum. Beceriksizce söylenmiş bir tek söz, yanlış bir davranış, belli etmemem gereken gerçeği açıklamama yetecekti ve Condor'un çok korktuğu o düzeltilmeyecek kabalığı yapmış olacaktım böylece. Fakat, o ilk karşılaşmada başarılı olabilirsem kurtulacak ve belki de onu tüm zamanlar için kurtarmış olacaktım.

Fakat, ertesi gün konağa adımımı atar atmaz, Edith'in ileri görüşlü bir davranışla, yalnız karşılaşmamamız için bazı önlemler almış olduğunu gördüm. Daha holde, yüksek sesle sohbet eden kadın sesleriyle karşılaştım. Karşılaşmamızın ilk kritik anını geçiştirebilmek için konuklar davet etmişti. Halbuki, genellikle başbaşa geçirdiğimiz bu saatlerde konuk kabul etmek alışılmamış bir olaydı.

Daha salona girmeden, İlona beni büyük bir telaşla karşılayarak, jandarma komutanının eşiyle ve Edith'in pek hoşlanmadığını bildiğim, solgun, çilli ve kendini beğenmiş kızıyla tanıştırdı. Böylece o ilk bakışma geçiştirilebildi ve İlona bana masa başında bir yer gösterdi. Çay içiliyor ve oradan buradan konuşuluyordu. Edith anneyle ilgilenirken, ben de, o saygısız, çilli taşra kızıyla konuş-

maya başladım. Hiç de rastlantı eseri olmayan bu paylaşma sayesinde, aramızdaki gizli ilişki olabildiğince azalmış oluyordu. Bakışlarının arada sırada huzursuzlukla bana takıldığını fark ettiğim halde, Edith'e bakmamayı sürdürebiliyordum. Hanımlar sonunda kalktıklarında, İlona yine becerikli bir davranışla durumu kurtarmayı başardı.

«Ben hanımlara dışarı kadar eşlik edeceğim. Siz de bu arada satranç partinize başlayabilirsiniz. Yolculuk için hazırlıklarla da uğraşmam gerekecek, ama bir saat sonra yine yanınızda olurum.»

«Bir satranç partisine ne dersiniz?» diye rahatça sorabildim sonunda Edith'e.

«Memnun olurdum,» diye gözlerini eğdi, ötekiler salondan çıkarken.

Ben satranç tahtasını getirip, zaman kazanmak için beceriksizce taşları dizmeye çalışırken, bakışlarını önünden hiç kaldırmadı. Normal olarak, bir beyaz ve bir siyah taş aldığımız ellerimizi arkamızda saklayıp, eski satranç yöntemine göre, saldırı mı, yoksa savunma mı uygulayacağımızı saptardık.

Fakat, seçim yapmak için bir konuşma yapmak, en azından «sağ» veya «sol» demek gerekiyordu. Sanki anlaşmış gibi, bu sözleri söylemekten bile kaçındık ve taşları öylesine yerleştirdim. Hiç konuşmamalı! Tüm dikkati tahtanın altmış dört karesine yöneltmeli! Onları hareket ettiren yabancı parmaklara dikkat etmeden, gözleri yalnızca taşlara dikmeli! Ve böylece, yalnızca satranç ustalarında rastlanan bir dikkatlilikle, sanki çevremizde olup bitenlerin hiç farkına varmıyormuşuz, kendimizi tümüyle oyuna kaptırmışız gibi oynamayı sürdürdük.

Fakat kısa bir süre sonra, davranışlarımızın yapmacıklığını oyunun kendisi açığa çıkardı. Üçüncü partide Edith artık hiç düşünemez olmuştu. Yanlış oynuyordu ve parmaklarının titreyişinden, bu gerçekdışı suskunluğa daha fazla dayanamayacağı anlaşılıyordu. Oyunun ortasında tahtayı önünden uzaklaştırdı.

«Yeter! Bir sigara verin bana!»

Onun armağanı olan tabakadan bir tane çıkardım ve dikkatle bir kibrit yaktım. Kibrit alev aldığında, gözlerimi gözlerinden kaçıramadım. Hiç kımıldamadan, ne bana ne de herhangi bir yöne doğru yöneltilmeden, öylece bakıyorlardı. Güçlü bir kızgınlıkla donmuşcasına hareketsiz ve yabancı bir görünüm almaya başlayan bu gözlerin üstündeki kaşların da aynı zamanda titreyip kasıldığını gördüm. Kaçınılmaz sinir krizlerinin bu belirgin işaretini hemen anladım.

«Hayır!» diye uyardım, gerçekten korkarak. «Yapmayın, lütfen!»

Fakat o kendini birden koltuğunun arkalığına doğru attı. Titreme tüm bedenine yayılırken, parmaklarını da koltuğun kenarlarına giderek daha derinlemesine geçiriyordu.

«Hayır! Hayır!» diye rica ettim yine.

Başka hiçbir şey söyleyemiyordum. Fakat, biriken ağlama isteği taşma noktasına gelmişti artık. Çılgınca ve yüksek sesli hıçkırıkların eşlik ettiği bir ağlama değildi bu; utanç duyduğu halde durduramadığı, sessiz ve duygulandırıcı bir ağlamaydı.

«Hayır! Rica ederim, yapmayın!» diyerek ona doğru eğildim ve sakinleştirmek için elimi kolunun üstüne koydum. Sanki birden bir elektrik akımı omuzlarından doğru, öne eğilmiş bedenini sarsıverdi. Ve sonra titreme birden kesildi. Hiç hareket etmiyordu. Sanki tüm beden bekliyor, bu yabancı dokunuşun ne anlama geldiğini anlamaya çalışıyordu. Acaba şefkat anlamına mı geliyordu, yoksa sevgi veya yalnızca merhamet mi? Soluk bile almadan süren bu bekleyiş, tüm bedenin hiç kımıldamadan algılamaya çalışışı korkunçtu. Etkisini giderek arttıran ağlama nö-

betini hemen durduruveren elimi çekmeye cesaret edemiyor, aynı zamanda da, bedeninin, alev alev yanan derisinin büyük bir sabırsızlıkla beklediği bir okşayışa (Seziyordum bunu) parmaklarımı zorlayacak gücü kendimde bulamıyordum. Yabancı bir şeymiş gibi bıraktım elimi orada ve sanki tüm kanı o küçücük bölgeden sıcak bir çırpınışla bana ulaşmaya çabalıyor gibime geldi.

Elimi isteksizlikle bırakmıştım kolunun üstünde. Bunun ne kadar sürdüğünü bilemiyorum, çünkü dakikalar boyunca zaman da, odanın havası gibi hareketsizleşmişti. Bir ara, kaslarında hafif bir hareketin başladığını sezdim. Yüzüme bakmaksızın, sağ eliyle elimi yavaş yavaş kalbine doğru çekmeye başladıktan sonra, sol elini de çekinerek ve sevgiyle, ötekiyle birleştirdi. İri, ağır ve çıplak elimi yavaşça tutan elleri, onu hafif hafif, ürkekçe okşamaya başladılar. İncecik parmakları önce, derime ancak değecek bir hafiflikte, kımıldamayan, savunmasız avucumda sanki merakla dolaştılar. Sonra bu çocukça yoklayışların bileğimden parmak uçlarıma doğru, parmakların iç ve dış taraflarını dikkatle yoklayarak, tırnaklarla karşılaştıklarında korkuyla durduklarını ve onların yuvarlaklığını da yoklayıp, damarları izleyerek bileğe dönüşlerini ve böylece gidip geldiklerini fark ettim. Elimi gerçekten kendine çekmek, sıkmak, tutmak isteğinde olmayan, şefkatli bir araştırmaydı bu sadece. Saygılı, çocuksu, şaşkın ve utanç dolu bu okşayışlar, insanın çevresini saran ılık bir su gibiydiler. Ama yine de, bedenimin teslim ettiğim bu küçük parçasında, sevenin tüm varlığımı elde etmiş olduğunu sezdim. Farkında olmadan, bu okşayışların zevkine tam olarak varabilmek için, başını koltuğun arkasına dayamıştı. İncecik parmaklarıyla bileğimden parmak uçlarıma kadar her okşayışında duyduğu mutlulukla yüzü yeniden aydınlanıyordu. Duyduğu iç rahatlığı ile yüz hatları gevşemiş, uyuyan, düş gören bir kişi gibi gözlerini

kapatmış, dudaklarını hafifçe aralamıştı. Bu içtenlik dolu dokunuşta hiçbir istek yoktu. Yalnızca, bedenimin bir parçasına bir an için olsun sahip olabilmenin ve ona sevgisinin ölçüsüzlüğünü gösterebilmenin şaşkın mutluluğunu duyuyordu. O zamandan beri hiçbir kadının kucaklayışında, hatta en ateşli olanlarında bile, o duygulu ve neredeyse düşsel oyundaki etkileyici sevgi gösterisine rastlayamadım.

Bunun ne kadar sürdüğünü bilmiyorum. Bu tür yaşantılar alışılmış zamanın dışında kalıyor. Bu ürkek dokunuşlardan, okşayışlardan gelen uyuşturucu, baştan çıkarıcı, büyüleyici bir şey, beni o ani ve yakıcı öpüşten daha çok sarsmıştı. Elimi çekecek gücü hâlâ bulamıyordum kendimde (Sadece katlanmak zorundasın dostum, diyordum kendi kendime). Derimin üstündeki sürekli kımıldanışların zevkini düşsel bir duygusuzlukla derinlemesine algılıyorken, olanlara karşı koyamıyor ve böylesine ölçüsüzce sevildiğim halde yalnızca belirsiz bir ürkeklik, anlamsız bir heyecan duyduğum için utanıyordum.

Fakat bir ara, bu hiç kımıldamadan duruş dayanılmaz bir hal almaya başladı. Yorulmama neden olan, okşayışlar, incecik parmakların sıcacık gidiş gelişleri, hafif ve ürkek dokunuşlar değildi. Elimin orada bana ait değilmiş gibi cansız yatışı ve onu okşayanın yaşamımda yeri olmayan bir kişi oluşu yormuştu beni. Yarı uykulu bir halde kilise çanlarını duyuyormuşum gibi, bir yanıt vermek zorunda olduğumu, bu okşayışlara karşı koymam mı, yoksa onlara karşılık vermem mi gerektiğine artık karar verme zamanının geldiğini seziyordum. Fakat, ne birine, ne de ötekine gücüm yetiyordu. Yalnızca, artık bu tehlikeli oyuna bir son vermek gerektiğini düşünüyordum ve kaslarımı dikkatle harekete geçirdim. Farkına varmayacağını umarak, elimi ellerinin arasından yavaş yavaş, çok yavaş çekmeye başladım. Fakat, bu geri çekişi daha ben

bile pek anlayamadan, duygulu kız hemen fark ediverdi. Birden ürkerek elimi bıraktı. Elleri yanına düştü ve elimdeki o gıdıklayıcı sıcaklık hemen sona erdi. Terk edilmiş elini biraz sıkılarak tuttum. Çünkü o sırada Edith'in yüzü kararmaya, çocukça bir şımarıklıkla bükülen dudaklarının kenarındaki çizgi yine titremeye başlamıştı.

«Hayır! Hayır!» diye fısıldadım. Başka bir söz bulamıyordum. «İlona neredeyse gelir.»

Bu boş ve anlamsız sözlerden sonra titreyişinin daha da arttığını gördüğümde, içimde parlayıveren o acıma duygusunun etkisine giriverdim yine. Ona doğru eğilerek hafifçe alnından öptüm. Fakat, alnımın gerisindeki düşünceleri okuyorlarmış gibi, sanki kendini korumak istercesine gözlerini bana dikmişti. Sağduyusunu yanıltamamıştım. Elimi çekerek sevgi gösterisinden kaçtığımı ve bu acele öpücüğün gerçek sevgiden değil, sadece şaşkınlıktan ve acımaktan kaynaklandığını anlamıştı.

Kolay kolay düzeltilemeyecek, bağışlanamayacak bir yanlışlık yapmıştım. Tüm çabalarıma karşın, rolümü oynamak için gerekli sabırlılığı gösterememiş, gücümün sonuna kadar dayanamamıştım. Sevgi gösterileriyle rahatsız olduğumu hiçbir sözle, bakışla ve davranışla belli etmemeye boşuna kalkışmıştım. Bu alıngan çocuğu yaralamakla nasıl bir tehlikeye yol açacağım, nasıl bir sorumsuzlukla suçlanabileceğim hakkında Doktor Condor'un uyarılarını her zaman, her zaman anımsamaya çalışıyordum. Onun gururunu kırmamak için bu sekiz gün boyunca sevilmeye razı ol, duygularını sakla, değiştir, diyordum hep kendi kendime. Kendisini iki anlamda aldattığını, yakında iyileşeceğini keyifli bir rahatlıkla söylerken, aynı zamanda da korku ve utançtan için için titrediğini ona belli etme diyordum. Rahat davran, çok rahat davran, sesine içtenlik, ellerine şefkat ve yumuşaklık ver, diye uyarıyordum kendimi hep.

Fakat, tutkusunu bir kez itiraf ettiği erkekle kadın arasında, ateşli, gizemli, tehlikeli bir atmosfer oluşuyor. Seven kişi, sevdiğinin mutluluğu konusunda hep ürkütücü bir önseziye sahiptir ve yapısı bakımından her şeyde ne olursa olsun sınırsızlık bekleyen sevgi, ılımlı ve ölçülü davranışlara dayanamaz, onları anlayamaz. Sevilenin her duraklayışında ve duraklatışında bir direnç sezer, kendisini istekle her kapıp koyuvermeyişinde, gizlenmeye çalışan isteksizliği haklı olarak hemen algılar. O sıralardaki davranışlarımda belirgin bir çekingenlik ve şaşkınlık, sözlerimde bir içtensizlik ve beceriksizlik olmalıydı; çünkü, tüm çabalarıma karşın o uyanık bekleyişine karşı koyamamıştım. Bir türlü inandıramamıştım onu ve gerçekte benden beklediği biricik şeyi kendisine veremediğimden duyduğu kuşkuyu giderek artan bir huzursuzlukla seziyordum; sevgisine sevgiyle karşılık verememiştim. Özellikle onu inandırmaya çalıştığım sıralarda, konuşmamın orta yerinde birden keskin bakışlarını gözlerime dikiyordu. İşte o zaman gözlerimi önüme eğmek zorunda kalıyordum. Derinliklerini araştırmak için, sanki kalbimi deliyordu bu bakışlar.

*
* *

İkimiz için de işkence anlamına gelen bu durum üç gün sürdü. Bu dilsiz ve istekli bekleyişi sürekli olarak bakışlarından, susuşundan seziyordum. Sonra, (Sanırım dördüncü gündü) önceleri anlayamadığım o garip düşmanca davranışlar başladı. Her zaman olduğu gibi yine öğleden sonra erkenden gitmiş ve ona çiçek götürmüştüm. Onları hiç dikkat etmeden elimden aldı ve sanki, çiçek getirmekle kendimi kurtarabileceğimi ummamam gerektiğini açıkça belirtmek istercesine, özensizce masanın kenarına bıraktı. Neredeyse aşağılayıcı bir biçimde :

«Ah, bu güzel çiçeklere ne gerek var ki!» dedikten sonra, yine o meydan okuyucu ve düşmanca dilsizliğin ardına saklandı. Rahatlıkla konuşulabilecek konular açmaya çalıştım. Ama o en çok bir «ya» veya «ah» veya «çok garip» sözcükleriyle yanıt vererek, konuşmama en küçük bir ilgi bile duymadığını açıkça belirtmeye çabalıyordu. Bu arada, ilgisizliğini davranışlarıyla da belirtmekten geri kalmıyordu. Bir kitapla oynuyor, sayfalarını karıştırıyor, onu bir kenara bıraktıktan sonra yine masanın üstündeki başka şeylerle ilgileniyor ve arada bir de açık açık esniyordu. Sonra ben anlatmayı sürdürürken uşağı çağırarak, şinşila kürkü de yerleştirip yerleştirmediklerini sordu ve olumlu yanıt aldıktan sonra bana dönerek, ne anlama geldiğini açıkça belli eden soğuk bir sesle : «Anlatmaya devam edebilirsiniz siz,» dedi. Gevezelikleriniz beni hiç ilgilendirmiyor, demek istediğini açıkça anlamıştım artık.

Sonunda, artık gücümü yitirmekte olduğumu sezdim. Sık sık kapıya göz atmaya başlayarak, beni bu çıldırtıcı monologdan kurtarabilecek birinin, İlona'nın veya Kekesfalva'nın yolunu gözlüyordum artık. Ama bu bakışlar da onun gözünden kaçmadı. Görünüşte ilgisizlikle, ama gizli bir alayla sordu : «Bir şey mi arıyorsunuz? Bir şey mi istiyorsunuz?» Ve ben aptalca utancım yüzünden : «Hayır, hiçbir şey istemiyorum,» sözlerinden başka hiçbir şey söyleyemedim. Herhalde en doğrusu, savaşı açıkça kabul etmek ve ona sormak olacaktı : «Ne istiyorsunuz benden? Neden işkence ediyorsunuz bana? Eğer hoşunuza gidecekse, gidebilirim de!» Fakat, karşı koymak veya kabalık etmek anlamına gelebilecek davranışlarda bulunmayacağım konusunda Condor'a söz vermiştim. Bu düşmanca suskunluğu bir silkeleyişte sırtımdan atacağıma, aptalca bir davranışla, konuşmayı iki saat boyunca, her zamanki sıkılganlığı ile Kekesfalva görünene dek, kızgın ve sessiz kumun üstünde sürüklercesine sürdürdüm.

Sonra, Edith'le ben karşılıklı olmak üzere masaya oturduk. Bir kez olsun kaldırmadı başını ve hiç kimseyle de konuşmadı. İnatçı suskunluğundaki saldırgan kırıcılığı üçümüzde seziyorduk.

Bu yüzden, neşeli bir hava yaratmak için daha da fazla gayret etmeye başladım. Albayımızın bir takvim ayyaşı gibi, haziran ve temmuz aylarında «manevra hastalığı» denen hastalığa yakalandığını ve büyük manevra tarihi yaklaştıkça sinirliliğinin ve titizliğinin arttığını anlatıyordum. Yakam boynumu boğarcasına sıktığı halde, zevkle dinlenebilir hale getirebilmek için bu aptalca öyküyü bir takım saçma olaylarla süslemeye çalışıyordum. Fakat sadece ötekiler gülüyordu. Masaya oturduğundan beri üçüncü kez meydan okurcasına esneyen Edith'in utandırıcı suskunluğunu örtbas etmek zorunluluğunu duyuyorlardı açıkça. Ne olursa olsun konuşmayı sürdür sen, diyordum kendi kendime ve bu sefer de nasıl sıkı bir biçimde çalıştırıldığımızı ve ne yapacağımızı şaşırdığımızı anlatmaya başladım. Dün iki süvari güneş çarpması yüzünden attan düştüğü halde, bu kudurmuş zalim bizi her gün biraz daha sıkıştırıyordu. Attan ne zaman inebileceğini hiç kimse bilemiyordu artık. Manevra nöbetine yakalanmış olan komutan, en aptalca eğitimleri bile yirmi kez, otuz kez tekrarlattırıyordu. Ne yapıp edip zamanında kaçabilmiştim bugün, ama yarın da tam zamanında gelip gelemeyeceğimi sadece Tanrı ve şu sıralarda kendini Tanrının yeryüzündeki vekili sanan komutan bilirdi.

Bunlar, hiç kimseyi kırmaması, sinirlendirmemesi gereken, suçsuzluğu kuşku götürmeyecek sözlerdi. Edith'e hiç bakmadan, Kekesfalva'ya doğru rahatça ve neşeyle söylemiştim bu sözleri (Onun boşluğa diktiği bakışlarına çoktandır dayanamıyordum zaten). Birden bir şangırtı duyuldu. O zamana kadar oynayıp durduğu bıçağı tabağına

fırlatmış ve biz şaşkınlıkla bakınırken de bağırmaya başlamıştı :

«Mademki böylesine zor durumlarda kalıyorsunuz, kışlada veya kahvehanenizde kalınız! Buna dayanabiliriz!»

Sanki biri pencereden ateş etmiş gibi, hepimiz soluk almadan bakakalmıştık.

«Ama Edith!» diye mırıldandı Kekesfalva.

Fakat o, koltuğuna yaslanarak alay etmeye koyuldu: «Böylesi zorluklarla karşılaşan birine acımamak olanaksız! Sayın Teğmen neden buradaki görevine bir gün ara vermiyor ki? Ben kendi hakkımdan ona bir gün armağan etmekten zevk duyardım!»

Kekesfalva ve İlona şaşkınlıkla bakıştılar. Uzun süredir birikmekte olan bir gerginliğin bana karşı anlamsızca saldırıya geçtiğini hemen anlamışlardı. Bana korkuyla bakışlarından, bu kabalağı kabaca yanıt vermemden korktuklarını anladım. Özellikle bu yüzden, kendime hakim olabilmek için dikkatli olmaya çalıştım.

«Hiç de haksız sayılmazsınız, Edith,» dedim, elimden geldiğince tatlı bir sesle. «Görevden yorgun argın döndükten sonra sizin için hiç de eğlendirici olamıyorum. Bugün canınızı iyice sıktığımı ne zamandır düşünüyordum zaten. Fakat önümüzdeki şu birkaç günü benim gibi yorgun biriyle geçirmeyi göze almanız gerekecek. Daha kaç gün gelebileceğim ki size? Nasıl olsa hepiniz gideceksiniz ve ev de boşalmış olacak. En fazla dört gün daha birlikte olacağımıza inanamıyorum. Dört gün kaldı şurada, hatta tam olarak üç buçuk gün...»

Ama tam o sırada, bir bezin hızla yırtılmasını andıran, keskin ve tiz bir kahkaha duyuldu.

«Hahha! Üç buçuk gün! Bizden kurtulacağı zamanı yarım güne varıncaya kadar hesaplamış! Herhalde özellikle bu iş için kendine bir takvim satın alıp, hareket

günümüz olan cumayı kırmızı kalemle işaretlemiş olmalı. Ama siz yine de dikkatli olun! Her zaman yanılabilir insan. Hah! Üç buçuk gün, üç buçuk, buçuk, buçuk...»

Yüzüme sert sert bakarken, gülüşü giderek daha da hırçınlaşıyordu. Bu sarsılarak gülüşe neşe değil, kötü bir ateş yol açıyordu sanki. O anda yerinden fırlayıvermeyi çok istediği belliydi ve bu çok da doğal bir davranış olurdu. Fakat, güçsüz bacakları bu isteğine engel oluyordu. Yerinden kımıldayamayışında, kafese kapatılmış vahşi bir hayvanın acıklı ve çaresiz öfkesine benzeyen bir yan vardı sanki.

«Hemen Josef'i çağırıyorum,» diye fısıldadı ona İlona, yılların tecrübesi ve davranışlarının ne anlama geldiğini bilmenin kararlılığı ile. Aynı zamanda babası da hemen kalkarak yanına gitti. Fakat korktukları şey olmadı. Uşak içeri girdiğinde, Edith hiç itiraz etmeden dışarı çıkarılmaya razı oldu. Yanında babası olduğu halde dışarı çıkarılırken, bir tek sözle olsun özür dileme gereğini duymadı. Sanırım, kapıldığımız şaşkınlığın farkına vararak, neler söylemiş olduğunun bilincine ancak o an varabilmişti.

Masada İlona ile yalnız kalmıştık. Bir uçakla düştükten sonra, kendinde olmadan ayağa kalkan ve neler olup bittiğini pek anlayamayan bir kişi gibiydim.

«Bunu anlamak zorundasınız,» diye fısıldadı İlona hemen. «Hiçbir gece uyuyamıyor artık. Yolculuk düşüncesi onu korkunç derecede heyecanlandırıyor ve... hiçbir şey bilmiyorsunuz siz...»

«Hayır, İlona, biliyorum. Her şeyi biliyorum,» dedim ona. «Özellikle de bu yüzden, yarın yine geleceğim.»

«Dayanmalısın! Güçlü olman gerek!» diyordum, üzüntü içinde eve dönerken. Ne pahasına olursa olsun, dayanmalısın! Condor'a söz verdin, dönemezsin sözünden. Kaprislerle şaşırtılmana göz yumma. Bu düşmanca davranış-

ların, senin suçun olan bir çaresizlikten kaynaklandığını hiç unutma. Son saniyeye kadar güçlü ol. Önünde üç günün, üç buçuk günün kaldı. Ondan sonra görevini yapmış olacaksın ve haftalar, aylar boyunca dinlenebileceksin. Sabırlı ol şimdi, sabırlı ol. Önünde yalnızca birkaç gün kaldı, son üç buçuk gün, üç gün!

Condor'un düşüncesi doğruydu. Bizi yalnızca ölçülemeyen, anlaşılamayan ürkütür; buna karşın, belirli ve sınırlı her şeyi deneyebilir, gücümüzü onda ölçebiliriz. Üç gün : Bunun hakkından gelebileceğimi seziyordum ve bu bilinç rahatlatıyordu beni. Ertesi gün görevimde çok başarılıydım. Her zamankinden bir saat önce eğitim alanına çıkmış ve ter yakalarımızdan aşağı akana kadar çılgınca çalışmıştık. Hatta, kinci Albaydan bir «işte böyle olmalı» sözü bile koparabilmiş ve buna herkesten çok kendim şaşmıştım. Fakat o ünlü fırtına bu sefer de Graf Steinhübel'in başında patlamıştı. Atlara delicesine düşkün olan Graf, iki gün önce uzun bacaklı bir kula at, genç ve ele avuca sığmayan bir safkan satın almıştı. Fakat ne yazık ki, binicilikteki ustalığına güvenerek, daha önceden onu iyice bir eğitmemişti. Albayın yaptığı konuşmanın tam ortasında, bir kuşun gölgesinden ürken hayvan birden şaha kalkmış ve ikinci keresinde de, bir saldırı sırasında gemi azıya alarak koşmaya başlamıştı. Eğer Steinhübel gerçekten de çok iyi bir binici olmamış olsaydı, hepimiz orijinal bir kafa üstü düşüşe tanık olacaktı. Ancak, neredeyse akrobatik bir uğraş sonunda çılgın hayvanı kontrol altına alabilmiş, fakat bu beceri için Albaydan hiç de hoşa gitmeyecek sözler duymak zorunda kalmıştı. Eğitim alanında sirk numaraları yapılmasını kesinlikle yasakladığını homurdanmıştı. Eğer Graf hazretleri atlardan anlamıyorsa, eratın önünde böyle utanç verici bir duruma düşmemek için, onu hiç olmazsa daha önceden binicilik okulundan iyice bir yola getirmesi gerekirdi.

Bu çirkin sözler Yüzbayışı çok üzmüştü. Dönüş sırasında ve masaya oturduğumuzda, nasıl bir haksızlığa uğratıldığını anlatıp duruyordu. Hayvan şimdilik çok hareketliydi; ama kaprislerinden iyice bir arındırıldıktan sonra ne kullanışlı bir süvari atı olacağını herkes görecekti. Ama o hırslandıkça, arkadaşlar tarafından daha da çok iğneleniyordu. At konusunda aldatıldığını iddia ediyorlar ve iyice damarına basıyorlardı. Tartışma giderek alevleniyordu. Tam bu arada, arkadan doğru bir hizmet eri geldi yanıma :

«Telefondan isteniyorsunuz, Teğmenim.»

Kötü bir önseziyle ayağa fırlıyorum hemen. Son haftalar boyunca telefonlar, telgraflar ve mektuplarla hep rahatsız edilmiştim. Ne istiyor yine? Bu öğleden sonrası için bana izin verdiğine pişman oldu herhalde. Eğer gerçekten de pişman olmuşsa, her şey yolunda demektir. Ama yine de, sanki görev alanımla ötekini tümüyle birbirinden ayırmak istercesine, telefon kabininin kapısını hava geçirmeyecek biçimde kapatıyorum. Telefondaki İlona. Sesinden belli sıkıldığı :

«Size sadece, bugün bize gelmemenizin daha iyi olacağını bildirmek istemiştim. Edith kendini pek iyi hissetmiyor.»

«Ama önemli bir şey olmasa gerek?» diye kesiyorum sözünü.

«Hayır, hayır... sadece, bugün dinlenmesinin iyi olacağını düşünüyorum, ayrıca... (Uzunca bir süre susuyor) ayrıca, bir tek günün artık hiçbir önemi yok. Çünkü... çünkü yola çıkış tarihimizi ertelememiz gerekiyor.»

«Ertelemek mi?»

Büyük bir korkuyla sormuş olmalıyım ki, hemen söze başladı :

«Evet... ama bunun sadece birkaç gün süreceğini umuyoruz... ayrıca, bunu yarın veya öbürgün de konuşa-

biliriz... belki bu arada size yine telefon ederim... bunu size hemen bildirmek istemiştim... yani, bugün gelmezseniz çok iyi olur ve... ve... yakında görüşmek üzere, hoşçakalın!»

«Evet ama...» diye sayıklıyorum telefona. Ama artık hiçbir yanıt gelmiyor. Birkaç saniye daha dinliyorum. Hayır, yanıt yok, telefonu kapattı. Çok garip, konuşmayı neden böyle birden kesiverdi? Sanki bazı sorularla karşılaşmak istemiyormuş gibi, çabucak!

Bunun bir anlamı olmalı... Ertelemek de ne oluyor? Günü kararlaştırılmış olan yolculuk neden ertelenmiş olabilir ki? Condor sekiz gün demişti. Sekiz gün! Kendimi buna göre hazırlamıştım ve şimdi yine... olanaksız... böyle bir şey olamaz... bu sonu olmayan gidiş gelişlere dayanamam... benim de bir sinir sistemim var... sonunda ben de rahat bir soluk alabilmeliyim...

Bu telefon kabini gerçekten de bu kadar sıcak mı? Boğulmak üzere olan bir kişi gibi itiyorum kapıyı ve bilinçsizce yerime dönüyorum. Görünüşe göre, kalkıp gidişimi hiç kimse fark etmemiş. Steinhübel'le hâlâ alay edip duruyorlar ve elindeki kızartma tepsisiyle bir hizmet eri iskemlemin başında sabırla bekliyor. Onu hemen başımdan savmak için, bilinçsiz bir hareketle tabağıma iki üç dilim et alıyorum, ama ne çatala ne de bıçağa elimi sürmüyorum. Şakaklarımın arasında öyle güçlü bir zonklama başladı ki, sanki küçücük bir çekiç kafatasımın iç duvarına o sözleri acımasızca kakıyor: «Ertelendi! Yolculuk ertelendi!» Ama bunun bir nedeni olmalı. Bir şeyler olmuştur mutlaka. Acaba gerçekten hasta mı? Ona hakaret mi ettim yoksa? Gitmekten birden cayışı neden? Condor bana yalnızca sekiz gün dayanmam gerektiğini söylemişti ve beş günü zorla geçirebildim... Ama daha fazla dayanamam... elimde değil, dayanamam!

«Hey, bu dalgınlık da ne böyle, Toni? Görünüşe göre,

bizim külbastı pek hoşuna gitmemiş. Tabi ya, insan çok daha iyilerine alışırsa sonu böyle olur. Bunu hep söylüyorum, kendini buraya yakıştıramıyor artık!»

Yapışkan gülüşüyle hep bu lanet olası iyi yürekli Ferencz. Sanki dışarda asalaklık yapıyormuşum gibi, hep bu iğrenç iğnelemeler!

«Cehennemin dibine kadar yolun var! Aptalca şakalarınla rahatsız etme beni!» diye çıkışıyorum ona.

İçimde birikmiş olan tüm kızgınlık sesime vurmuş olmalı ki, karşımızda oturan iki subay adayı büyük bir şaşkınlıkla bize bakıyorlar. Ferencz, çatalını ve bıçağını masaya bırakıyor.

«Toni, böyle konuşamazsın benimle,» diyor gözdağı verircesine.

«İnsan yemek masasında bir şaka yapabilir herhalde. Başka yerdeki yemeklerden hoşlanıp hoşlanmaman beni değil seni ilgilendirir; bu konuda haklısın. Fakat bizim masamızda önüne gelen yemeğe elini sürmediğini belirtmeye hakkım var sanırım.»

Yakınımızda oturanlar ilgiyle bize bakıyorlar. Çatal bıçak sesleri birden yavaşlıyor. Hatta binbaşı bile gözlerini kısarak dikkatle bize doğru bakıyor. Kendime hakim olamayarak yaptığım hatayı düzeltme zamanının geçmek üzere olduğunu seziyorum hemen.

«Ferencz,» diyorum, kendimi gülümsemeye zorlayarak. «Herhalde bir kere başımın ağrımasına ve kendimi kötü hissetmeme izin verirsin sanırım.»

Hemen bir dönüş yapıyor Ferencz:

«O pardon, Toni, anlayamadım. Gerçekten de hiç iyi görünmüyorsun. Durumunun hiç de iç açıcı olmadığının farkındayım birkaç gündür. Ama kısa sürede toparlarsın kendini, sana güveniyorum.»

Olay tatlılıkla kapandı. Ama kızgınlığın ateşi yanıp duruyor içimde. Kekesfalva'lar benimle nasıl bir oyun oy-

nuyorlar böyle? Oraya buraya, aşağı yukarı, soğuk sıcak! Hayır, böyle koşuşturulmak istemiyorum! Üç gün dedim, üç buçuk gün ve bir saat bile fazla değil! Erteleyip ertelememeleri benim için hiç fark etmez! Sinirlerimin daha fazla laçka edilmesine ve bu lanet olası acıma duygusu yüzünden daha fazla işkence çekmeye katlanamayacağım artık. Aklımı kaçırabilirim bu gidişle!

İçimi kemirip duran kızgınlığı belli etmemek için dikkatli davranmalıyım. Bardakları elime alıp parmaklarımın arasında kırmak veya masayı yumruklamak geliyor içimden. Bu gerginlikten kurtulabilmek için, kaba güç gerektiren herhangi bir şey yapmam gerektiğini seziyorum. Burada çaresizlik içinde çırpınarak oturup, acaba yine mektup yazıp, telefon edecekler mi, erteleyip ertelemeyecekler mi diye bekleyemem. Bir şeyler yapmak zorundayım.

Bu arada, karşımda oturan arkadaşlar da tartışmayı hâlâ aynı heyecanla sürdürüyorlar.

«Ve sana şunu söylüyorum,» diye alay ediyor Jozsi, «o at cambazı seni iyice aldatmış. Atlardan ben de biraz anlarım. O hınzır hayvanla başa çıkamazsın sen; hiç kimse başaramaz bunu.»

«Öyle mi? Bunu bir görmek isterdim,» diye konuşmaya katılıyorum birden. «Böyle bir hayvanla başa çıkılıp çıkılamayacağını bir görmek isterdim doğrusu. Söyle Steinhübel, şimdi senin atı ele alıp, aklını başına getirene kadar bir veya iki saat boyunca onunla iyice bir uğraşmama ne dersin?»

«Başarılar dilerim,» diye gülüyor Steinhübel. «Eğer buna cesaret edebilirsen bana bir iyilik yapmış olursun. Bugün onunla başa çıkmaya çalışırken parmaklarıma kramp girdi adeta. Bu şeytan çekicinin üstüne başka birinin çıkması çok iyi olurdu. Eğer sence uygunsa hemen başlayabiliriz. Haydi, yürüyün!»

Zorlu bir alıştırma eğitimine tanık olacakları düşüncesiyle herkes ayağa fırlıyor. Sezar'ı çıkarmak için ahıra gidiyoruz. Yenilmezlik sembolü olan bu adı hırçın atına vermekle Steinhübel belki de biraz acele etmiş. Gürültücü bir kalabalığın ahıra girivermesi Sezar'ı ürkütüyor. Daracık boksunda kişniyor, zıplıyor, dans ediyor ve ipini çekiştirirken direkler gıcırdıyor. İşkilli hayvanı binicilik okuluna sokmamız hiç de kolay olmuyor.

Genel olarak orta derecede bir süvariydim ve Steinhübel gibi meraklı bir biniciye oranla bir hiç sayılırdım. Ama bugün için benden daha uygununu bulamazdı. Başa çıkılamayan Sezar için de çok uygun bir rakiptim. Çünkü, içimdeki kızgınlık kaslarımı gerginleştirmişti. Herhangi bir konuda başarılı olmak, bir şeyleri alt etmek için duyduğum kötü istek, sabrımın bir sınırı olduğunu hiç olmazsa bu inatçı hayvana gösterebilmekten sadistçe bir zevk duymama yol açıyordu (İnsan ulaşamadıklarına bir şey yapamaz ya!). Bir roket gibi ileri fırlaması, duvarlara çifte atması ve beni sırtından atmak için şaha kalkıp, yana doğru sıçramaları yürekli Sezar'a pek yararlı olamadı. Bu zor işe iyice kaptırmıştım kendimi. Tüm dişlerini kırmak istiyormuş gibi dizginlere asılıyor, topuklarımı kaburgalarına geçiriyordum. Bu yöntem sayesinde kısa sürede dik kafalılıktan vazgeçer gibi oldu. Sert direnci beni kışkırtıyor, coşturuyordu ve aynı zamanda da subayların: «Bravo! Onun hakkından geliyor!» veya «Hofmiller'e bakın hele!» diye bağırmaları ile kendime olan güvenim giderek artıyordu. Bedensel başarıların kazandırdığı güven duygusu her zaman kişinin ruhsal durumunu da etkiler. Yarım saatlik kıran kırana bir boğuşmadan sonra üstünlüğümü kabul ettirmiş olarak eyerde oturuyorum ve altımdaki yorgun düşmüş hayvan, sanki sıcak bir duştan çıkmış gibi, terden sırılsıklam ve her yanından dumanlar yükseliyor. Boynu ve koşum takımları köpük içinde. Ku-

lakları usluca eğiliyor ve yarım saat daha süren bir uğraştan sonra, yenilmez Sezar tam istediğim gibi yumuşuyor. Artık bacaklarımı kasmama gerek yok ve attan inerek arkadaşların kutlamalarını kabul edebilirim. Ama içimdeki boğuşma isteği hâlâ son bulmuş değil. Bu zorlu uğraş sırasında kendimi öylesine iyi hissediyorum ki, terli hayvanı biraz soğutmak için eğitim alanına kadar dörtnal koşturmak istediğimi, bunun bir veya iki saat sürebileceğini söylüyorum Steinhübel'e.

«Çok iyi olur,» diye gülerek başını sallıyor Steinhübel. «Onu tüm kusurlarından arındırarak getireceğini sanırım. Bundan böyle yaramazlık yapmayacağına inanıyorum. Bravo Toni, gerçekten iyi iş başardın!»

Arkadaşlar tarafından coşkuyla alkışlanırken eğitim binasından çıkıyorum ve yorgun hayvanın dizginlerini kasarak kent içinden geçip, kırlara çıkıyorum. Hafif ve rahatça koşuyor hayvan ve ben de kendimi hafif ve rahat hissediyorum. Tüm kızgınlığımı ve öfkemi bu bir saatlik yorucu uğraş sırasında inatçı hayvana veriştirip durdum. Sezar artık uslu, akıllı koşuyor ve Steinhübel'e hak vermek gerek; gerçekten de nefis bir gidişi var. Daha güzel, daha rahat, daha yumuşak dörtnal koşulamaz. Başlangıçtaki sıkıntım yavaş yavaş zevkli ve neredeyse düşsel bir hoşnutluğa dönüşüyor. Bir saat kadar hayvanı oraya buraya koşturuyorum ve sonunda saat beş buçuğa doğru yavaş yavaş dönüş saati geliyor. Sezar'la ben yeterince uğraştık bugün. Rahat bir tırısla şose üstünden kente dönüyorum ve yorgunluğumu fark ediyorum artık. Birden keskin bir klakson sesi duyuluyor ardımdan. Sinirli hayvan hemen kulaklarını kasıyor ve titremeye başlıyor. Fakat ondaki değişikliği anlayarak dizginleri kasıp, baldırlarımı sıkıştırıyor ve otomobile yol vermek için yolun kenarına çekiliyorum. Arabanın şoförü anlayışlı bir kişi olmalı, çünkü benim dikkatle kenara çekilişimi iyi değer-

lendiriyor. Motor sesinin bile duyulamayacağı bir yavaşlıkla yaklaşıyor. Hayvanın her an sıçrayabileceği düşüncesiyle baldırlarımı kasıp dikkat etmeme pek gerek yok aslında. Otomobil şimdi yanımızdan geçerken hiç kımıldamadan olduğu yerde duruyor. Başımı kaldırıp rahatça bakabilirim. Fakat, bakışlarımı yukarı kaldırdığım anda, açık otomobilden bana birinin işaret ettiğini görüyorum ve Kekesfalva'nın beyaz saçlarla çevrelenmiş yumurta biçimi kafasının yanında Condor'un yuvarlak kel kafasını tanıyorum.

Altımdaki hayvan mı, yoksa ben mi titriyorum, bilemiyorum. Ne demek oluyor bu? Condor burada ve benim bundan haberim yok! Kekesfalva'lardaydı herhalde, ihtiyar da yanında oturuyor ya! Ama beni selamlamak için neden durmuyorlar ki? Bir yabancıymışım gibi neden böyle yanımdan geçip gidiyorlar? Ve Condor neden böyle birden çıkıp geldi? Saat ikiden dörde kadar Viyana'daki hastalarıyla ilgileniyordu ya! Onu ısrarla çağırmış olmaları gerek ve bu herhalde sabah erkenden olmuştur. Mutlaka İlona'nın telefonda belirttiği erteleme konusuyla ve bugün kendilerini ziyaret etmememi isteyişiyle ilgili bir durum bu. Mutlaka, bana söylemek istemedikleri bir şeyler olmuş olsa gerek! Sonunda kendisine bir şey yaptı bu kız! Dün akşam onda, sadece kötü bir şey yapmaya kalkışan, tehlikeli bir şeyler planlayan kişilere özgü alaycı bir kararlılık vardı. Mutlaka kendine bir şey yapmıştır! Acaba arkalarından hayvanı dörtnal koşturşam mı? Belki Condor'u istasyonda yakalayabilirim!

Ama belki de, (Hemen anımsıyorum) yola çıkmak istemiyordur. Hayır, eğer gerçekten de kötü bir şeyler olmuşsa, bana hiç olmazsa bir haber bırakmadan gitmez. Belki de kışlaya benim için bir pusula bırakmıştır. Bu adamın benden gizli veya bana karşı bir şey yapmayacağını biliyorum. Bana ihanet etmez bu adam. Şimdi hızla kış-

laya dönmeli! Mutlaka bir söz, bir mektup, bir pusula veya kendisi beni bekliyordur şimdi evde. Çabucak dönmeliyim!

Kışlaya döndüğümde atı hemen yerine bırakıyorum ve tüm gevezeliklerden, kutlamalardan kaçmak için yan merdivenlerden yukarı çıkıyorum. Gerçekten de, Kusma kapının önünde bekliyor. Öne eğilmiş omuzlarından ve ürkek yüzünden anlaşıldığına göre, alışılmamış bir durum var. Odamda bir sivilin beklediğini ve beni mutlaka görmek isteyen bu beyefendiyi odaya almamazlık edemediğini telaşla bildiriyor. Ama herhalde Condor ona bahşiş vermiş olmalı. Çünkü, ben sadece keyifli bir «tamam» diyerek kapıya yöneldiğimde, Kusma'nın korkusu ve rahatsızlığı hemen bir şaşkınlığa dönüşüyor. Çok şükür, Condor gelmiş! Her şeyi anlatır bana o.

Aceleyle açıyorum kapıyı ve karartılmış odanın (Sıcak yüzünden kepenkleri kapatmıştı Kusma) en ucundaki gölgelerin arasından bir insan şekli hareket ediyor. Condur'u içtenlikle karşılamak için ilerlemeye başladığımda, onun Condor olmadığını anlıyorum hemen.

Burada beni bekleyen başka biri, hiç de karşılaşmak istemediğim biri, Kekesfalva bu. Karanlık ne kadar koyu olursa olsun, onun utanarak ayağa kalkışını ve eğilişini binlerce kişinin arasından ayırt edebilirim. Ve daha öksürerek konuşmaya başlamadan önce, onun o alçakgönüllü, acıklı sesini duyar gibi oluyorum.

«Sayın Teğmenim,» diyerek eğiliyor, «haberiniz olmadan evinize girdiğim için beni bağışlayacağınızı umarım. Doktor Condor selamını size ulaştırmakla görevlendirdi beni ve ayrıca, otomobili durdurtamadığı için de sizden özür dilemek istediğini bildirmemi söyledi... hiç vakit yoktu ve Viyana ekspresine yetişmesi gerekiyordu, çünkü orada akşamları... ve... ve... bu yüzden ne kadar

üzüldüğünü size bildirmemi istedi... Sadece bunun için... yani, sadece bunun için odanıza girmeye kalkıştım...»

Görünmeyen bir boyunduruğun altındaymışcasına, başını eğmiş duruyor önümde. Seyrek saçlı kemikli kafası karanlıkta parlıyor. Bu hiç gereksiz yaltaklanışa sinirleniyorum. Bu şaşkın sözlerin ardında belirli bir amaç yatıyor; içimdeki huzursuzluk tam bir yanılmazlıkla bildiriyor bunu bana. Sadece önemsiz bir selamı bildirmek için, kalp hastası yaşlı bir adam üç katın merdivenini çıkmaya kalkışmaz. Böyle bir selam telefonla da bildirilebilir veya bir gün sonrasına kadar bekletilebilirdi pekala. Dikkatli ol, diyorum kendi kendime, bu Kekesfalva senden bir şeyler istiyor. Bir kere daha böyle karanlıktan çıkarak önüne dikilmişti. Bir dilenci gibi kendine acındırarak başlar ve düşteki cinin merhametli kişiye yaptığı gibi, isteklerini sana zorla kabul ettirir. Yumuşama sakın! Seni eline geçirmesine izin verme! Hiçbir şey sorma. Hiçbir şey öğrenmeye kalkışma. Onunla elden geldiğince çabuk vedalaş ve aşağıya kadar eşlik et!

Fakat, önümde duran yaşlı bir adam ve başını alçakgönüllülükle eğmiş. Seyrek beyaz saçları gözüme takılıyor. Bir düşteymiş gibi, örgüsünü örerken kardeşlerime ve bana masallar anlatan büyükannemin saçlarını görür gibi oluyorum. Yaşlı ve hasta bir adam saygısızca gönderilemez ki. Böylece, sanki tecrübelerimden hiçbir ders almamışım gibi, ona iskemleyi işaret ediyorum :

«Bunun için buraya kadar yorulmuşsunuz, çok teşekkür ederim, Herr von Kekesfalva. Gerçekten, çok dostça bir davranış bu. Oturmak istemez miydiniz?»

Yanıt vermiyor Kekesfalva. Herhalde sözlerimi anlayamadı. Ama en azından elimle yaptığım hareketi anlamış olmalı. Kendisine gösterilen iskemlenin en ucuna ürkekçe oturuyor. Gençliğinde de karnını doyurmak için yabancı kişilerin masasına böyle bir çekingenlikle otur-

muş olmalı, diye düşünüyorum birden. Ve şimdiki milyoner, benim eski iskemlemde yine öyle oturuyor. Gözlüğünü beceriksizce çıkarıp, bir süre karıştırdığı cebinden çıkardığı mendille camlarını silmeye başlıyor. Ama sevgili dostum, gözüm açıldı artık. Bu temizliği tanıyorum ben, bu numaralarını biliyorum! Gözlük camlarını zaman kazanmak için temizlediğini biliyorum. Konuşmaya benim başlamamı, benim sormamı istiyosun ve hatta sana neyin sorulmasını istediğini bile biliyorum; acaba Edith gerçekten de hasta mı, yolculuk neden ertelendi? Ama dikkatliyim ben. Eğer bana bir şey söylemek istiyorsan, önce sen başla! Sana yardım etmeyi hiç düşünmüyorum. Hayır, bu lanet olası merhamet yeter artık. Sonu gelmeyen bu daha çok, daha çok istemeye de paydos artık! Bu sinsilik ve belirsizlik sona ermeli artık! Eğer benden bir şeyler istiyorsan, hemen ve açıkça söyle bunu; ama bu aptalca gözlük temizliğinin ardına saklanmayı bırak! Tuzağına düşmeyeceğim artık! Acımaktan bıktım!

Yaşlı adam, sanki kapalı dudaklarımın ardındaki söylenmemiş sözleri duymuş gibi, iyice temizlenmiş gözlüğü sonunda belirgin bir boyun eğişle önüne bıraktı. Görünüşe bakılırsa, kendisine yardım etmek istemediğimi ve söze başlamak zorunda olduğunu anladı. Başını eğik tutmayı sürdürerek ve hiç yüzüme bakmadan konuşmaya başlıyor. Sanki, sert ve çatlak tahtadan benden daha çok anlayış bekliyormuş gibi, sadece masaya doğru konuşuyor:

«Teğmen Hofmiller, zamanınızı almaya hakkım olmadığını, hiçbir hakkım olmadığını çok iyi biliyorum. Ama başka ne yapabilirim, ne yapabiliriz? Ne yapacağımı bilemiyorum artık, hiçbirimiz bilemiyoruz... Ama kötü bir niyetle böyle davranmadığını da biliyorum... sadece mutsuzluk. Ölçüsüz bir mutsuzlukla çırpınıyor... duyduğu çaresizlik yüzünden yapıyor bize bunları ...inanın bana, sadece çaresizlikten.»

Bekliyorum. Ne demek istiyor? Edith onlara ne yapıyor? Ne olabilir? Ağzındaki baklayı çıkar artık! Neden böyle şaşırtmacalar yapıyorsun? Ne olduğunu neden dosdoğru söylemiyorsun?

Ama yaşlı adam bomboş gözlerle bakıp duruyor.

«Halbuki her şey kararlaştırılmış, tüm hazırlıklar yapılmıştı. Yataklı vagon biletleri alınmış, en güzel odalar ayırtılmıştı. Daha dün öğleden sonra bile sabırsızlık içindeydi. Yanında götüreceği kitapları kendisi seçmiş ve Viyana'dan getirttiğim giysileri ve kürkü giyerek denemişti. Dün akşamki yemekten sonra birden değişiverdi. Ne kadar heyecanlandığını anımsıyorsunuz herhalde. Ona böyle birdenbire ne olduğunu hiçbirimiz anlayamıyoruz. Ama o bağırarak, yeminler ederek, ne olursa olsun yola çıkmayacağını, yeryüzündeki hiçbir gücün kendisini yerinden kımıldatamayacağını söylüyor. İçinde yaşadığım evi yaksalar bile, kalacağım, kalacağım, kalacağım, diyor. Bu aldatmacaya katılmayacağını, kendisini aldatmalarına göz yummayacağını söylüyor. Bu yeni kür bahanesiyle onu göndermek, ondan kurtulmak istiyorlarmış sadece. Ama hepimiz yanılıyormuşuz, hepimiz. Yola çıkmayacak, kalacak, kalacak, kalacakmış.»

Birden buz kesildim. Demek ki dün akşamki o öfkeli kahkahaların ardında bu yatıyordu. Artık gücümün tükendiğini sezdi ve ardından İsviçre'ye gideceğime söz vermem için bu oyunu hazırladı herhalde. Fakat, bu oyuna gelme, diye emrediyorum kendime. Telaşlandığını belli etme! Onun burada kalışıyla sinirlerinin allak bullak olduğunu ihtiyara belli et! Böylece, budalaca davranmaya gayret ederek, hiç etkilenmemiş gibi konuşuyorum:

«Meraklanmayın, düzelecektir herhalde. Onun kaprislerinin ne değişken olduğunu sizin kadar kimse bilemez. Hem, İlona'nın bana telefonda söylediğine göre, bu sadece birkaç günlük bir ertelemeymiş.»

Yaşlı adam içini çekiyor ve bu iç çekiş bir kusma gibi çıkıyor boğazından. Sanki bu ses, göğsündeki son gücü de çekip çıkarıyor.

«Ah Tanrım, keşke öyle olabilseydi! Ama en kötüsü, öyle sanıyorum ki... hiçbir şekilde gitmek istememesinden çok korkuyoruz... Bilmiyorum, anlayamıyorum... bu küre duyduğu ilgiyi birden yitiriverdi ve iyileşip iyileşmemesi umurunda değil. "Bana daha fazla işkence etmelerine izin vermeyeceğim! Beni iyileştirmeye çalışmalarını istemiyorum. Hiçbir şeyin anlamı yok!" diyor ve onları öyle söylüyor ki, dinlerken insanın kalbi duracak gibi oluyor. "Kandırılmak istemiyorum artık," diye bağırarak hıçkırıyor. "Her şeyi anlıyorum, her şeyi anlıyorum... her şeyi!"»

Hızla düşünüyorum. Aman Tanrım! Yoksa bir şeylerin farkına mı vardı? Kendimi ele vermiş olmayayım? Condor bir dikkatsizlik yapmış olmasın? Dikkatsizce söylenen bir söz yüzünden, İsviçre'deki tedavi konusunun güvenilir olmadığından kuşkulanmış olmasın?

Gerçekte onu boşu boşuna gönderdiğimizi, o ürkütücü derecede kuşkucu önsezisiyle anlamış olmasın? Dikkatle konuya girmeye çalışıyorum :

«Bunu anlayamıyorum... Halbuki kızınız Doktor Condor'a sarsılmaz bir güven beslerdi ve eğer bu yolculuğu özellikle o önermişse... bu durumda hiçbir şey anlayamıyorum.»

«Evet, işte asıl bu... Yaptığı çılgınlık bu işte. Artık hiçbir şekilde tedavi edilmek, iyileştirilmek **istemiyor!** Ne söylediğini biliyor musunuz? "Ne pahasına olursa olsun, gitmiyorum. Yalanlara karnım tok artık!... Kötürüm olarak kalmak ve bu evden dışarı adım atmamak çok daha iyi... İyileştirilmek istemiyorum, istemiyorum, artık bunların hiçbir anlamı kalmadı!"»

«Anlamı kalmamış,» diye tekrarlıyorum çaresizlikle.

Ama yaşlı adam başını daha da eğiyor. Gözlerinin sulandığını fark ediyorum ve gözlüğünü göremiyorum artık. Hızla titremeye başladığı, yalnızca ince beyaz saçlarının sallanışından anlaşılıyor. Sonra, neredeyse anlaşılamayacak bir biçimde mırıldanmaya başlıyor :

«İyileştirilmemin hiçbir anlamı kalmadı artık,» diyerek hıçkırıyor. «Çünkü o... o...»

Yaşlı adam, zorlu bir işe kalkışacakmış gibi, derin bir soluk alıyor. Sonra ağzından şu sözler dökülüyor :

«O... o benim için merhametten başka hiçbir şey duymuyor ki!»

Kekesfalva'nın ağzından çıkan «o» sözcüğüyle birden buz kesiliyorum. İlk olarak, kızının duygularıyla ilgili bir söz söylüyor bana. Önceleri derin bir şefkatle benimle ilgilenirken, son zamanlarda giderek benden uzaklaştığını, hatta yüzüme bakmaya bile cesaret edemediğini uzun süredir seziyordum zaten. Fakat, onu benden uzak tutan şeyin utanç olduğunu biliyordum. Kızının kendisinden kaçan bir insana kur yapışına tanık olmak bu adamcağız için korkunç olmalıydı. Kızının gizli itirafları yüzünden müthiş işkenceler çekmiş, onun açıkça isteyişinden ölçüsüz bir utanç duymuş olmalıydı. Benim gibi, o da rahatlığını yitirmişti bu yüzden. Herhangi bir şeyi saklayan veya saklamak zorunda olan kişi, açık ve rahat bakışlarını yitirir hep.

Ama bu konu şimdi açıklanmış ve ikimizin kalbi de aynı darbeyle titremişti. Duruma açıklık getiren bu bir tek sözden sonra ikimiz de sessizce oturuyor ve birbirimize bakmaktan çekiniyoruz. Aramızdaki masanın üstündeki hareketsiz havaya derin bir sessizlik hakim. Ama bu sessiz bölge yavaş yavaş genişliyor; siyah bir gaz gibi tavana yükselerek, tüm odayı dolduruyor. Aşağıdan, yukardan, her yandan üstümüze yükleniyor bu boşluk ve onun sıkıntılı soluk alışlarından sessizliğin nasıl boğazını sık-

makta olduğunu anlıyorum. Çok sürmez, bu basınç ya ikimizi de boğacak veya ikimizden biri harekete geçerek, bir tek sözle yok edecek bu sıkıcı, bu öldürücü boşluğu. İşte, bir şeyler oluyor bile : Önce onun sadece biraz kımıldadığını, beceriksizce, garip bir hareket yaptığını seziyorum. Sonra da, yaşlı adam birden yumuşak bir kitle gibi iskemlesinden yere düşüyor. Ardından da iskemlesi gürültüyle devriliyor.

İlk aklıma gelen, bir kalp krizi. Kalp hastası olduğunu söylemişti Condor. Mutlaka bir kalp krizidir bu. Onu kaldırmak ve divana yatırmak için korkuyla sıçrıyorum yerimden. Ama tam o sırada, onun iskemleden düşmediğini anlıyorum. Kendi kendini yere atmış. İsteyerek dizlerinin üstüne çökmüş ve onu kaldırmak isterken, dizlerinin üstünde sürünerek yanıma yaklaşıp, ellerime sarılıyor ve yalvarıyor :

«Ona yardım etmek zorundasınız... yalnız siz yardım edebilirsiniz ona, yalnız siz... Condor da söyledi bunu : Yalnızca siz. başkası değil!... Yalvarıyorum size, merhamet edin... bu böyle devam edemez... yoksa kendine bir şey yapacak, kendi kendini yok edecek!»

Ellerim her ne kadar titriyorsa da, diz çökeni zorla ayağa kaldırıyorum. Ama yardım eden koluma yapışıyor. Çaresizlikle kenetlenen parmaklarını, bir pençe gibi etimde hissediyordum. Düşümde gördüğüm, kendine acıyan kişiyi kandıran cin bu, o cin bu!

«Ona yardım ediniz,» diyor soluk soluğa. «Tanrı aşkına yardım ediniz... çocukcağız bu durumda yüzüstü bırakılamaz ki... Yemin ediyorum size, ölüm kalım konusu bu... Düştüğü çaresizlik içinde ne anlamsız sözler söylediğini bilemezsiniz... Hıçkırıklar arasında, sizin ve hepimizin rahata erebilmesi için kendisini ortadan kaldırmak zorunda olduğunu, artık yolunuzun üstünden çekileceğini söylüyor... ve bunu öylesine söylemiyor, mutlaka yapa-

caktır bunu... iki kere denedi bile... birinde bileklerini kesti, ikincisinde ise uyku ilacı aldı. Eğer bir şeyi bir kez isterse, hiç kimse onu bu isteğinden caydıramaz, hiç kimse... onu şimdi yalnızca siz kurtarabilirsiniz, yalnızca siz... Yemin ediyorum size, yalnızca siz...»

«Bundan kuşkunuz olmasın, Herr von Kekesfalva... lütfen sakinleşiniz artık... Tabi ki elimden gelen her şeyi yapacağım. Eğer isterseniz hemen şimdi birlikte gidelim ve onu yatıştırmaya çalışayım. Hemen gelebilirim sizinle. One ne söylemem, ne yapmam gerektiğini siz belirleyiniz...»

Birden kolumu bırakarak, gözlerini yüzüme dikiyor.

«Ne mi yapmanız gerek?... Gerçekten anlamıyor musunuz, yoksa anlamak mı istemiyorsunuz? Duygularını açtı size, kendini size sundu ve bu yaptıklarından ölümcül bir utanç duyuyor şimdi. Size mektup yazdı, sizse ona bir yanıt vermediniz ve şimdi de, kendisinden kurtulmak için göndermek istediğinizi, çünkü onu küçük gördüğünüzü sayıklayarak, gece gündüz işkence ediyor kendine... kendisinden iğrendiğiniz düşüncesiyle çılgınca bir korkuya kapılmış... çünkü siz... çünkü siz... bu çocuk gibi gururlu, bu çocuk gibi duygulu bir kişiyi böylesine bekletmekle onu nasıl yıktığınızı anlayamıyor musunuz? Ona niye biraz umut vermiyorsunuz ki? Niye bir tek söz söylemiyorsunuz ona? Neden bu kadar kötü ve kalpsiz davranıyorsunuz ona karşı? Bu zavallı, bu suçsuz çocuğa neden böylesine korkunç bir biçimde işkence ediyorsunuz?»

«Ama onu yatıştırmak için her şeyi yaptım ben... ona dedim ki...»

«Hiçbir şey söylemediniz ona! Gelişiniz ve susuşunuzla onu çıldırttığınızı siz de anlamış olmalısınız... halbuki o sizden bir tek şey bekliyor... her kadının sevdiği erkekten beklediği bir tek söz... İyileşemeyeceğini bildiği sü-

rece böyle bir umuda hiçbir zaman kapılmadı... Ama şimdi, yalnızca birkaç hafta içinde iyileşebilecekken, her genç kızın beklediği şeyi neden o da beklemesin ki, neden beklemesin?... Bir tek sözünüzü nasıl bir sabırsızlıkla beklediğini size belirtti, söyledi... yaptıklarından fazlasını yapamaz ki... ve siz, siz hiçbir şey yapmıyor, onu mutlu edecek bir tek sözü söylemiyorsunuz!... Bu sizin için gerçekten de böylesine korkunç mu? Bir insanın yeryüzünde sahip olabileceği her şeye sahip olabilirsiniz halbuki. Ben yaşlı ve hasta bir kişiyim. Sahip olduğum her şeyi size bırakacağım; konağı, malikaneyi ve kırk yıl içinde bir araya getirdiğim altı veya yedi milyonu... her şey sizin olacak... yarın her şeyi alabilirsiniz; her gün, her saat! Ben kendim için hiçbir şey istemiyorum artık... istediğim tek şey, ben artık yanında olmadığımda çocukla birinin ilgilenmesi. Sizin iyi yürekli, doğru bir insan olduğunuzu biliyor ve onu hoş tutacağınıza, ona iyi davranacağınıza inanıyorum!»

Soluk alamaz olmuştu artık. Tüm gücünü yitirmiş gibi, çaresizlikle iskemlesine çöktü. Ama ben de gücümü yitirmiştim, ben de yorulmuştum ve öteki iskemleye de ben çöktüm. Ve böylece, daha önce de olduğu gibi, yine hiç konuşmadan, bakışmadan, ne kadar karşılıklı oturup kaldığımızı bilemiyorum. Sadece, sıkı sıkı tuttuğu masanın, arada bir bedenini sarsan kasılmalarla titrediğini fark ediyordum. Sonra bir ara, iki sert maddenin çarpışmasını andıran tok bir ses duyuldu. İyice eğilmiş alnı masaya çarpmıştı. Bu insanın çektiği acının büyüklüğünü anladım ve onu rahatlatmak için içimde ölçüsüz bir istek duydum.

«Herr von Kekesfalva,» diyerek ona doğru eğildim. «Bana güvenmelisiniz... Her şeyi bir daha düşünelim, rahatça düşünelim... yine söylüyorum, her bakımdan yardıma hazırım size... gücümün yettiği her şeyi yapacağım... yalnızca... biraz önce açıkladığınız... işte bu... bu olanaksız... tümüyle olanaksız.»

Düşüp kaldıktan sonraki son öldürücü darbeyle sarsılan bir hayvan gibi, hafifçe sarsıldı. Dudaklarını zorla kımıldatmaya çalışıyordu, ama konuşacak zaman bırakmadım ona :

«Olanaksız bu, Herr von Kekesfalva, lütfen bu konuya bir daha değinmeyelim... düşünün bir kere... kimim ki ben? Sadece aylığı ve eline geçen küçük bir aylık yardımla geçinen küçük bir teğmen... böylesine sınırlı bir gelirle insan kendine bir yaşam biçimi hazırlayamaz, bununla iki kişi geçinemez...»

Sözümü kesmek istedi.

«Evet, ne söylemek istediğinizi biliyorum, Herr von Kekesfalva. Paranın önemsiz olduğunu, bu problemin çözülebileceğini belirtmek istiyorsunuz. Çok zengin olduğunuzu da biliyorum ve... sizin sayenizde her şeye sahip olabileceğimi de... ama özellikle sizin bu kadar zengin oluşunuz ve benimse yoksul bir kişi, bir hiç oluşum... özellikle bu durum her şeyi olanaksızlaştırıyor... Herkes bunu yalnızca para için yaptığımı düşünecek. Kendimi... ve Edith de tüm yaşamı boyunca bu kuşkudan kurtulamayacak ve kendisini yalnızca para için aldığımı düşünecektir, inanın bana ve... alışılmamış bir durumla karşı karşıya olduğumuz halde... kızınıza her ne kadar saygı duyuyor ve hoşlanıyorsam da, böyle bir şey yapabilmem olanaksız, Herr von Kekesfalva, inanın bana... bunu anlamak zorundasınız ama.»

Yaşlı adam hareketsiz kaldı. Önce, sözlerimin anlamını kavrayamadığını sandım. Fakat, güçsüz bedeni yavaşça kımıldamaya başladı. Başını güçlükle kaldırdı ve boş gözlerini önüne dikti. Sonra her iki eliyle masanın kenarlarına tutundu ve ağırlaşan bedenini yukarı itmeye, ayağa kalkmaya çalıştığını anladım. Ama hemen başaramadı

bunu. İki kez, üç kez boşuna denedi. Sonunda büyük bir çaba harcayarak kalkabildi ve güçsüzce sallanarak, karanlıkta siyah bir gölge gibi, gözbebekleri siyah bir cam gibi parlayarak bir süre durdu. Sonra, sanki insansı sesi ölmüşcesine, çok yabancı, ürkütücü bir umursamazlık yansıtan bir sesle, kendi kendine mırıldandı :

«Öyleyse... öyleyse, bu her şeyin sonu demek olur.»

Bu ses tonu, bu kendini tümüyle bırakmışlık korkunçtu. Gözleri hâlâ bomboş bakmayı sürdürürken, eliyle masanın üstünü yoklayarak gölzüğünü aramaya başladı. Fakat onu taşlaşmış gözlerine takmadı (Görmek neye yarardı ki artık, yaşamak nere yarardı ki?), becerriksizce cebine sokuşturdu. Keiardaki buruşuk şapkasına rastlayana kadar, (Condor'un onlarda ölümü gördüğü) renksiz parmaklarını masanın üstünde bir süre gezdirdi. Ancak ondan sonra gitmek için döndü ve yüzüme bakmadan mırıldandı :

«Rahatsız ettiğim için bağışlayın.»

Bu yıkılmış ihtiyar benim önümde eğildi ve özellikle, şaşkınlığının en yoğun olduğu bir sıradaki bu saygılı davranışı allak bullak etti beni. Birden, içimde sıcak sıcak akıp, dalgalar halinde yükselen ve gözlerimin yanmasına yol açan o tanıdık duyguyu, aynı zamanda da o yumuşamayı, zayıflığı duyuverdim; bir kez daha acıma duygusunun etkisine kapılmıştım. Böyle gönderemezdim onu. Kızını, yeryüzündeki biricik varlığını bana vermek için gelmiş olan bu yaşlı adamı çaresizlik içinde ölüme gönderemezdim. Ruhunu bedeninden söküp atamazdım. Bir şeyler daha söylemeliydim; avutucu, rahatlatıcı, yumuşatıcı bir şeyler. Böylece, hemen ona yöneldim.

«Herr von Kekesfalva, beni yanlış anlamayınız lütfen... ne olursa olsun, böyle gidemez ve ona söyleyemezsiniz ki... şu sırada onun için korkunç olurdu bu ve... ve bu sözler hiçbir gerçeği açıklamamış olurdu.»

Heceyanım giderek artıyordu, çünkü yaşlı adamın beni dinlemediğini fark etmiştim. Çaresizlikle taş kesilmiş, gölgeler arasında bir gölge, yaşayan bir ölü gibi dikilmiş duruyordu. O arada, onu rahatlatmak için duyduğum istek bir coşkuya dönüşmüştü.

«Gerçekten de doğru olmazdı bu., Herr von Kekesfalva, yemin ediyorum size... ve kızınızı, Edith'i üzmek kadar hiç bir şey korkunç olamazdı benim için... onu yaralamak... veya kendisinden gerçekten de hoşlanmadığım düşüncesine kapılmasına yol açmak istemem... onun için hiç kimse benim kadar içtenlik dolu duygulara sahip olamaz, yemin ediyorum size, hiç kimse ondan benim kadar hoşlanamaz... kendisi için hiçbir duygu beslemediğimi düşünmesi bir çılgınlık... aksine... aksine... ben demek istemiştim ki... yani, şimdi bu konuda bir şey söylememin anlamsız olacağını belirtmek istemiştim... önemli olan yalnızca bir tek şey var... kendine özen göstermesi... gerçekten iyileştirilebilmesi!»

«Ama sonra... iyileştikten sonra?...»

Birden bana doğru döndü. Biraz önce ölü olan gözbebekleri pırıl pırıldı artık. Korktum. İçgüdüsel olarak sezmiştim tehlikeyi. Şimdi bir söz verirsem kendimi bağlamış olacaktım. Ama o anda anımsadım; Edith'in umudu sızdı. Bunun gerçekleşmesi yıllar ve yıllar sürebilirdi. O kadar uzağı düşünmeyelim demişti Condor, onu şimdilik rahatlatmak, avutmak gerek! Ona neden umut vermemeli, neden mutlu etmemeli, nasıl olsa uzun sürmeyecek bu. Ve söze başladım :

«Evet, iyileştiğinde tabi ...o zaman ben... ben kendiliğimden gelirdim size!»

Yüzüme bakakaldı. Bedeninden bir titreme geçti; sanki içindeki bir güç dikleştiriyordu onu.

«Bunu ona... ona söyleyebilir miyim?»

Yine bir tehlike sezdim. Ama yalvaran bakışlarına karşı koyacak gücüm kalmamıştı artık. Böylece, kararlılıkla yanıt verdim :

«Evet, ona söyleyin bunu.»

Ve elimi uzattım ona.

Parlayan gözleri doluyor, ışıl ışıl bakıyordu bana. Kendinde olmadan mezarından kalkarak, gökyüzünü ve onun kutsal ışığını gördüğünde herhalde Lazarus da böyle bakmış olmalıydı. Elimin içindeki elinin titrediğini, giderek daha fazla titrediğini duyuyordum. Daha sonra alnı alçalmaya başladı; aşağı, daha aşağı. Bir zamanlar nasıl eğilip elimi öptüğünü tam zamanında anımsayabildim. Hemen elimi çektim ve tekrarladım :

«Evet, söyleyin ona, lütfen söyleyin ona; hiçbir şeye üzülmesin. Ve herşeyden önce de iyileşmeye baksın. Kısa sürede iyileşsin; kendisi için ve bizler için!»

«Evet!» diye tekrarladı o da coşkuyla. «İyileşsin, kısa sürede iyileşsin. Artık hemen yola çıkacaktır, ah, buna inanamıyorum! Hemen yola çıkacak ve sizin sayenizde, sizin için sağlığına kavuşacaktır... ilk andan beri biliyordum, sizi Tanrı gönderdi bana... hayır, hayır, size teşekkür edemem... Tanrı ödüllendirmek zorunda sizi... gidiyorum artık... hayır, kalın siz, yorulmayın, ben yalnız gidebilirim.»

Ve onda hiç tanımadığım, bambaşka, hafif, esnek adımlarla ve siyah ceketinin etekleri uçuşarak kapıya doğru ilerledi. Çıktıktan sonra da onu ince, neredeyse neşeli bir sesle kapattı. Karanlık odada yalnız başıma, her zaman olduğu gibi, uzun uzun düşünmeden önemli bir karara varmış kişilerin şaşkınlığı ile kalakalmıştım. Fakat, acıma duygusuna yenik düşerek gerçekte nasıl bir söz vermiş olduğumu ve bu sözün bana nasıl bir sorumluluk yüklediğini ancak bir saat sonra, emirerim çekingenlikle

kapımı vurup, mavi renkli, şeklini iyi tanıdığım bir zarf getirdiğinde tüm açıklığı ile anlayabildim.

«İki gün sonra yola çıkıyoruz. Babama söz verdim. Son günler için bağışlayın beni. Fakat size yük olduğumdan duyduğum korkuyla ne yapacağımı bilemez hale gelmiştim. Ama artık neden ve kimin için iyileşmem gerektiğini biliyorum. Hiçbir şeyden korkmuyorum artık. Elinizden geldiğince erken gelin yarın. Hiçbir zaman böylesi bir sabırsızlıkla beklememiştim sizi. Her zaman sizin olan E.»

«Her zaman!» Bir insanı sonsuzluğa kadar bağlayan bu sözü okuduğumda birden tüylerim ürperdi. Ama dönüş yoktu artık. Merhametim bir kez daha isteğimden güçlü çıkmıştı. Kendimi bir başkasına vermiştim. Kendime ait değildim artık.

* *

Kendini toparla, dedim kendi kendime. Hiçbir zaman gerçekleşemeyecek olan bu yarım söz veriş, senden alabilecekleri son şey olacak. Bu anlamsız sevgiye iki gün daha sabırla katlan, sonra yola çıkacaklar ve sen yine kendine ait olabileceksin. Fakat, öğleden sonraki saat yaklaştıkça, kalbimdeki yalanla, onun sevgi dolu inançlı bakışlarına dayanmak zorunda kalacağım düşüncesiyle huzursuzluğum da giderek artıyordu. Arkadaşlarla rahatça konuşmaya boşuboşuna çabalıyordum. Alnımın gerisindeki tiktakları, sinirlerimdeki gerginliği ve sanki içimde alev alev yanan bir ateş varmışcasına, ağzımın birdenbire kuruyu kesildiğini açıkça algılayabiliyordum. İçgüdüsel olarak bir konyak ısmarladım ve hemen ağzıma boşalttım. Yararı olmadı; kuruluk boğazımı hâlâ sıkıp duruyordu. O zaman bir ikincisini ısmarladım. Ancak üçüncü kadehi ısmarladığımda, davranışlarımı yönlendiren bilinçsiz iste-

ğin farkına varabildim : Gideceğim yerde korkakça veya duygusal davranışlarda bulunmamak için sarhoş olmak istiyordum. İçimdeki herhangi bir şeyi önceden uyuşturmak istiyordum; belki korkuyu, belki utancı, belki çok güzel, belki de çok kötü bir duyguyu! Evet, buydu, yalnızca buydu. Saldırıya geçmeden önce askere bu yüzden iki pay konyak dağıtılıyordu demek ki! Karşılaşacağım düşündürücü veya tehlikeli olayları tüm açıklıkları ile algılamamak için duygularımı uyuşturmak, körleştirmek istiyordum. Halbuki bu üç kadehin biricik etkisi, ayaklarımın ağırlaşması ve sanki bir dişçi matkabının, can yakıcı gerçek işlevine başlamadan önceki sesiyle beynimi oyup durması oldu. Uzun şose boyunca (Yoksa bana mı öylesine sonsuz görünüyordu o yol!) yürek çarpıntıları eşliğinde o ürkütücü eve doğru kendini zorlayarak ilerlemeye çalışan, kendine güvenmeyen, aklı pek başında olmayan, can sıkıntısından ne yapacağını bilemeyen bir kişiydi.

Fakat her şey düşündüğümden çok daha kolay oldu. Kalitesiz içkide aradığımdan daha hoş, daha temiz, daha başka bir sarhoşluk bekliyordu beni. Çünkü kendini beğenmişlik de baştan çıkarır, gönül borcu da uyuşturur, sevgi gösterileri de kişiyi mutlu edebilir. İhtiyar Josef'cik beni kapıda gördüğünde sevinçle irkildi (Oh, Sayın Teğmen gelmişler!), yutkundu, heyecanla bir iki adım attı ve o arada da (Başka bir söz bulamıyorum) kilisede bir aziz resmine bakıyormuş gibi yüzüme bakmaya başladı.

«Lütfen, Sayın Teğmen hemen salona geçebilirler. Bayan Edith uzun süredir Sayın Teğmeni bekliyorlar,» diye fısıldadı, duyduğu sevinci saklamaya çalışan bir tonla.

Şaşkınlıkla sordum kendi kendime : Bu yabancı insan, bu yaşlı uşak bana neden kendinden geçercesine bakıyor? Beni neden bu kadar seviyor? Başkalarında gördükleri iyilik ve merhamet, insanları gerçekten de böylesine

mutlu edebilir mi? Evet, Condor haklıydı. Eğer bir tek kişiye yardım etmekle yaşam bir anlam kazanıyorsa, gücünün sonuna dek, hatta gücünün de ötesinde kendini başkalarına adamaya değerdi bu. Bu durumda, her özverili davranış doğru ve başkalarını mutlu kılan bir yalan bile gerçekten daha önemliydi. Ayaklarımda bir canlılık duydum birden; yanında sevinç getirdiğini bilen kişinin adımları daha bir başka oluyor.

Fakat tam o sırada İlona bana doğru yaklaşmaya başladı. Onun yüzü de pırıl pırıldı. Onun bakışları da koyu renkli kollarıyla kucakladı beni. Daha önceleri elimi böylesi bir içtenlik ve sıcaklıkla sıkmamıştı hiç.

«Teşekkür ederim size,» dedi, sanki nemli bir yaz yağmurunun ardından gelen bir sesle. «Bu çocuk için yaptığınızın ne anlama geldiğini siz bile bilemezsiniz. Kurtardınız onu. Tanrı biliyor ya, gerçekten kurtardınız. Gelin hemen, sizi nasıl bir sabırsızlıkla beklediğini anlatamam.»

O arada öteki kapı hafifçe kımıldadı. Onun ardında birinin bizi dinlediği duygusuna kapılmıştım ki, Kekesfalva içeri girdi. Yüzünde dünkü gibi ölüm ve yılgınlık yoktu artık, sevgiyle parlıyordu gözleri.

«Ne iyi ettiniz de geldiniz. Onun nasıl değiştiğini gördüğünüzde şaşacaksınız. O felaketten sonraki yıllar boyunca onu böylesine sevinçli ve mutlu görmemiştim hiç. Bu bir mucize, gerçek bir mucize! Ah Tanrım! Onun için, bizim için neler yaptınız!»

Sözlerini bitiremeden tıkandı kaldı. Yutkunuyor, hıçkırıyor ve yavaş yavaş beni de etkilemeye başlayan duygusallığı yüzünden utanıyordu. Bir gönül borcunun böylesi dile getirilişi karşısında kim duygulanmazdı ki? Umarım, hiçbir zaman büyüklük taslayan, kendini beğenen bir kişi olmamışımdır ve bugün bile hâlâ ne iyilikseverliğime, ne de güçlülüğüme inanıyorum. Fakat, ötekilerin

bu çılgınca coşkunluklarından kopan, güven duygusuyla yüklü sıcak bir dalga, karşı koyulamaz bir güçle içime aktı. Tüm korkular, tüm korkaklıklar, sanki bir altın rüzgar tarafından uzaklara taşınmışlardı birden. Eğer başkalarını böylesine mutlu ediyorsa, kendimi neden hiçbir şey düşünmeden sevilmeye terk etmemeliydim ki? İki gün önce büyük bir çaresizlikle terk ettiğim salona girmek için neredeyse sabırsızlık duymaya başlamıştım.

Bakın hele, şuradaki koltukta oturan kız çevresine öyle bir ışık saçıyor, öylesine mutlu bakıyor ki, onu tanımakta gerçekten zorluk çekiyorum. Kendisini daha bir çocuksu, daha bir genç gösteren açık mavi ipekten bir giysi vardı üstünde. Kızılımsı saçlarında beyaz çiçekler parlıyordu ve oturduğu koltuğun yanına dizilen çiçek sepetleriyle de renkli bir çiçek bahçesi oluşturulmuştu. Geldiğimi çoktan anlamış olmalıydı; sevinçli selamlaşmaları ve yaklaşan ayak seslerimi duymuş olmalıydı mutlaka. Ama bu sefer, her gelişimde karşılaştığım, yarı kapalı gözkapaklarının ardında kuşkuyla gözleyen o araştırıcı bakışlardan eser yoktu. Rahatça ve dimdik oturuyordu koltuğunda. Dizlerindeki örtünün bir sakatlığı gizlediğini ve oturduğu koltuğun gerçekte onun için bir zindan olduğunu hiç düşünmedim. Çünkü, duyduğu sevinçle çocuklaşmış olan bu yepyeni varlığın güzelliği içinde daha kadınca bir görünüm kazanmış oluşuyla çok şaşırmıştım. Şaşkınlığımı hemen fark ederek, onu bir armağan olarak kabul etti. Beni yanına davet ederken, rahat davranabildiğimiz o eski günlerdeki ses tonu duyuldu yine :

«Sonunda gelebildiniz! Şuraya, yanıma oturun ve lütfen hiç konuşmayın. Önemli bir şey söylemek istiyorum size.»

Büyük bir rahatlıkla oturdum. Böylesine rahat, böylesine dostça konuşan bir kişinin yanında rahatsız olmak, şaşırmak olanaksızdı.

«Yalnızca bir dakika dinleyin beni. Sözümü kesmeyeceksiniz, değil mi?» Bu sefer söyleyeceği her sözü önceden düşündüğünü sezdim. «Babama söylediğiniz her şeyi biliyorum. Benim için neler yapmak istediğinizi de biliyorum. Ve şimdi size vereceğim söze harfi harfine inanınız lütfen : Bunu neden yaptığınızı, babam için mi, yoksa benim için mi yaptığınızı hiçbir zaman, ama hiçbir zaman sormayacağım size. Yalnızca acıdığınız için mi... hayır, sözümü kesmeyiniz, bunu bilmek **istemiyorum** artık... artık bunu düşünmek, kendime ve ötekilere işkence etmek istemiyorum. Sayenizde yeniden yaşamaya başlamam ve yaşayacak olmam, ilk olarak gerçekten dünden beri yaşamaya başlamış olmam yeter. Eğer iyileştirilebilirsem, bunu yalnızca bir kişiye, size borçlu olacağım. Yalnızca size...»

Bir süre duraladıktan sonra konuşmasını sürdürdü :

«Ve şimdi benim de nasıl bir söz vereceğimi dinleyin. Bu gece her şeyi iyice düşündüm. İlk olarak açıkça, sağlıklı bir kişi gibi düşündüm; sabırsız, sinirli ve kuşkulu olduğum zamanlardaki gibi değil. Korkusuzca düşünebilmenin ne güzel bir şey olduğunu ancak şimdi anlayabiliyorum; şahane bir şey bu! Normal bir kişinin duygularına sahip olabilmenin ne demek olduğunu ilk olarak anladım ve bu duyguyu size, yalnızca size borçluyum. Bu yüzden, şimdiki durumdan kurtulup normal bir insan olabilmek için doktorların istedikleri her şeyi, ama her şeyi yapacağım. Neyin söz konusu olduğunu artık çok iyi bildiğim için vazgeçmeyeceğim, kendimi bırakmayacağım. Bedenimin her lifi, her siniri ve kanımın her damlası ile gayret edeceğim ve öyle sanıyorum ki, böylesine sınırsız bir tutkuyla istenen şey Tanrıya zorla kabul ettirilebilir. Tüm bunları sizin için, yani kendinizi fade etmemeniz için yapacağım. Ama eğer başaramazsam... lütfen, sözümü kesmeyin!... veya tam olarak başaramazsam, eğer başkaları gibi sağlıklı ve hareketli olamazsam... o zaman

korkmanıza gerek yok! O zaman her şeyi kendi kendime bir sonuca bağlayacağım. İnsanın kabul etmemesi gereken özverili davranışlar olduğunu ve hele onların sevilen bir kişiden hiç kabul edilmemeleri gerektiğini biliyorum. Tüm umutlarımı bağladığım bu kürden iyi bir sonuç alamayacak olursam, bir daha benimle ilgili hiçbir şey duymayacak, beni hiç görmeyeceksiniz. O zaman size hiçbir şekilde yük olmayacağım, yemin ediyorum size! O zaman artık kimseye ve özellikle de size yük olmak istemiyorum. Evet, söylemek istediklerim bunlardı. Bu konuyla ilgili hiçbir söz duymak istemiyorum artık! Önümüzdeki zaman içinde yalnızca birkaç saat birlikte olacağız; bu süre içinde çok mutlu olmaya çalışacağım.»

Bambaşka bir sesle, sanki yetişkin bir kişinin sesiyle konuşuyordu. Gözler de artık, çocuğun o huzursuz gözleri, hastanın kemirici, istekli gözleri değil, bambaşka gözlerdi. Bana duyduğu sevgi ise, başlangıçtaki oyunbaz ve sonraki, istekle acı çektiren sevgi değildi, seziyordum bunu. Ben de onu bambaşka gözlerle görüyordum; durumundan ötürü acıyordum ona artık. Korkmaya ve dikkatli davranmaya gerek kalmamıştı. Her şey apaçık ve içtenlik doluydu. Kendim de pek farkına varmadan, umulan mutlulukla aydınlanmış bu incecik kız için ilk olarak gerçek bir sevgi duymaya başlamıştım. Farkında olmadan, bilinçli olarak istemeden, elini tutmak için biraz daha yaklaştım yanına ve eline dokunduğumda daha önce olduğu gibi istekle titremedi. İncecik serin bileğini parmaklarımın arasına bırakmaya razı oldu ve kalbinin rahat atışlarını duyarak mutlu oldum.

Sonra büyük bir rahatlıkla yolculuktan ve ufak tefek günlük olaylardan, kentte ve kışlada olup bitenlerden söz ettik. Her şey bu kadar kolay olabilecekken kendime işkence edip duruşumu anlayamıyordum; birinin yanında oturup elini tutuyordunuz. İnsanın kendini kasmasına ve

saklanmasına gerek yoktu. Duyguların gerçekliği belirtiliyor, sevgi gösterilerine karşı koyulmuyor ve özlem duyguları, utanç duyulmadan içtenlikle kabul ediliyordu.

Daha sonra hep birlikte yemeğe oturduk. Gümüş şamdanlar mum ışığında parlıyor ve çiçekler vazolarından renkli alevler gibi yüksekliyordu. Kristal avizenin ışığı aynadan aynaya kendini selamlıyordu ve ortasında ışıldayan incisini koruyan bir midye gibi ev tam bir sessizlik içindeydi. Bazen dışarda ağaçların sessiz soluyuşlarını, sıcak ve iç gıcıklayıcı rüzgarın çimenleri okşayışını duyar gibi oluyordum. Açık pencerelerden hoş kokular giriyordu içeri. Her şey daha önce olmadığınca iyi ve güzeldi. Yaşlı adam bir rahip gibi, dimdik ve ağırbaşlı oturuyordu. Edith'i ve İlona'yı daha önce hiç böylesine güler yüzlü ve genç görmemiştim. Uşakların gömlekleri hiçbir zaman böylesine beyaz olmamıştı. Meyvelerin pürüzsüz kabukları o ana kadar böylesine canlı renklerle kızarmamıştı hiç. Ve biz oturuyor, yiyor, içiyor, konuşuyor, yeniden kaynaşabildiğimiz için seviniyorduk. Cıvıl cıvıl öten bir kuş kadar tasasız kahkahalar birimizden ötekine uçuyor, gönül şenliği, oynaşan dalgalar gibi alçalıp yükseliyordu. Yalnızca, kadehlere şampanya koyulduğunda ve kadehimi Edith'e doğru kaldırarak «sağlığınıza» dediğimde birden bir sessizlik başladı.

«Evet, sağlıklı olmak!» diye içini çekti Edith ve sanki istersem yaşama ve ölüme söz geçirebilirmişim gibi, inançla gözlerime baktı. «Senin için sağlıklı olmak!»

«Allah büyüktür!»

Kendini tutamayan babası ayağa kalkmıştı. Gözyaşları ile ıslanan gözlüğünü eline alarak beceriksizce temizlemeye başladı. Bana dokunmamak için ellerine zorla hakim olabildiğini seziyordum ve buna karşı koymayı düşünmedim. Ben de ona teşekkür etmek ihtiyacını duyuyordum. Yanına giderek kucakladığımda sakalı yanağıma

değdi. Ayrıldığımızda, Edith'in bana baktığını fark ettim. Belirsizce titreyen yarı açık dudaklarının içtenlikli bir dokunuşa duydukları özlemi sezebiliyordum. İşte o zaman hemen eğilerek, o dudakları öptüm.

Nişanlanmıştık artık. Beni seveni öpüşüm bilinçli bir davranış değildi, kapıldığım saf duygusallık yapmıştı bunu benim yerime. İstemeden, bilinçsizce olmuştu bu; ama bu tertemiz, basit sevgi gösterisinden pişman değildim. Çünkü daha önce olduğu gibi, çılgınca bir heyecanla bana sokulmaya çalışmamış, mutlulukla alev alev yanarak boynuma sarılmamıştı. Dudakları, dudaklarımı büyük bir armağanmış gibi, alçakgönüllülükle kabul etmişti. Ötekiler susuyordu. O sırada salonun köşesinden çekingen bir ses duyuldu. Hafif bir öksürük sesi sanmıştık önce, ama o yöne baktığımızda, Josef'in hıçkırarak ağladığını gördük. Elindeki şişeyi bırakmış ve arkasını dönmüştü. Bu yakışıksız duygusallığı fark etmemizi istemiyordu; fakat herkes o yabancı gözyaşlarının sıcaklığını gözlerinde duydu. Birden Edith'in elini elimde hissettim.

«Onu biraz bana bırak,» dedi.

Ne yapmak istediğini bilmiyordum. O sırada soğuk ve kaygan bir şey dördüncü parmağıma geçirildi. Bir yüzüktü bu. «Burada olmadığımda beni düşünmen için,» diye özür diledi. Yüzüğe bakmadım. Sadece elini aldım ve öptüm.

O gece Tanrı'ydım ben! Dünyayı yaratmıştım ve işte her şeye iyilik, dürüstlük hakimdi. Bir insan yaratmıştım; alnı sabah gibi temizlikle parlıyor ve gözlerinden mutluluk gökkuşağının renkleri yansıyordu. Masayı zenginlik ve bollukla donatmış, meyveleri, şarabı ve yiyecekleri olgunlaştırmıştım. Yarattığım bu bolluğun tanıkları, göz kamaştırıcı çeşitlilikleriyle gözüme bir armağan gibi görünüyordu. Pırıl pırıl tepsilerle ve geniş karınlı sepetlerle

getiriliyorlar, şaraplar şimşekler çakıyor, meyveler parıldıyor, tatlılıkları ve lezzetlilikleriyle kendilerini ağzıma sunuyorlardı. Salonu ışıklandırmış, insanların kalbini aydınlatmıştım. Kristal avizenin güneşi kadehlerde parıldıyor, beyaz masa örtüsü kar gibi ışıldıyor ve onların gösterdikleri sevgiyi kabul ederek, onunla sarhoş oluyordum. Bana şarap sunuyorlardı ve ben onu son damlasına kadar içiyordum. Bana meyve ve yemek sunuyorlardı ve bu beni sevindiriyordu. Bana saygılarını ve şükranlarını sunuyorlardı, yemek ve içki adakları gibi, bu kutlayışlarını da kabul ediyordum.

O gece Tanrı'ydım ben! Fakat, uygulamalarıma ve eserlerime yüksekteki tahtımdan soğukça bakmıyordum. Yarattıklarımın arasında alçakgönüllülükle ve yumuşaklıkla oturuyor, bulutlarımın gümüş renkli dumanları ardındaymışlar gibi, yüzlerini ancak hayal meyal seçebiliyordum. Sol yanımda yaşlı bir adam oturuyordu; benden yayılan büyük iyilik ışığı, kırışık alnındaki derin çizgileri düzeltmiş ve gözlerini karartan gölgeleri dağıtmıştı. Ölümü uzaklaştırmıştım ondan ve yeniden dirilmişliğin sesiyle, kendisi için gerçekleştirdiğim mucizeye duyduğu şükranı dile getiriyordu. Yanımda bir kız oturuyordu ve o eli kolu bağlanmış, köle edilmiş, kendi karmaşasına kötü bir biçimde takılıp kalmış bir hastaydı. Ama artık iyileşmenin ışığını saçıyordu çevresine. Dudaklarımın bir dokunuşuyla, korkunun cehenneminden sevginin göğüne çıkarmıştım onu ve yüzüğü parmağımda bir sabah yıldızı gibi parlıyordu. Onun karşısında başka bir kız oturuyordu ve o da gönül borcu duyarak gülümsüyordu. Çünkü hoş kokulu saçlarının karanlık ormanını parıldayan alnının çevresine ve o ender güzelliğini yüzüne ben yerleştirmiştim. Hepsine armağanlar sunmuş, varlığımın gerçekleştirdiği mucizeyle hepsini yüceltmiştim. Hepsinin gözlerinde benim ışığım vardı; birbirlerine baktıklarında, gözlerinde ben

parıldıyordum. Aralarında konuştuklarında, sözlerinin anlamında ben, yalnızca ben vardım ve hiç konuşmadığımız sıralarda bile, düşünceleri yalnızca benimle ilgiliydi. Çünkü, mutluluklarının başlangıcı, ortası, kaynağı ben, yalnızca bendim. Birbirlerini övdüklerinde, beni övmüş oluyorlardı ve birbirlerini sevdiklerinde, tüm sevgilerin yaratıcısı olan beni kastediyorlardı. Fakat ben, eserlerimden memnunluk duyarak olanların ortasında oturuyor ve yarattıklarıma şefkatli davranmakla iyi etmiş olduğumu görüyordum. Şarapla birlikte sevgilerini de içiyor, yiyeceklerle birlikte mutluluklarının tadına varıyordum.

O gece Tanrı'ydım ben! Kaygı denizinin dalgalarını yatıştırmış ve kalplerdeki karanlıkları dağıtmıştım. Ama aynı zamanda kendi korkularımı da yok etmiştim. Tüm yaşamım boyunca tanımadığım bir huzara kavuşmuştu ruhum. Akşam sona ermek üzereyken masadan kalkıldığında içimde hafif bir keder başladı; yedinci günde eserini tamamladığında Tanrının duyduğu sonsuz keder. Ve benim bu kederim onların bomboş yüzlerinde yansıyordu. Çünkü ayrılık zamanı gelmişti artık. Bulutların hiçbir zaman geri dönmeyişleri gibi, o eşi benzeri bulunmayan, o her zaman yaşanamayan saatlerin de sona erdiğini sanki biliyorduk ve hepimiz garip bir heyecana kapılmıştık. Kızdan ayrılacağım için ilk olarak üzülüyordum. Beni sevenle vedalaşmayı, seven bir kişi gibi uzatmaya çalışıyordum. Şimdi de yatağının kenarına ilişerek bu incecik eli okşamak, okşamak, mutluluğun pembe gülümseyişiyle yüzünün aydınlanışını izlemek ne iyi olurdu, diye düşündüm. Ama geç olmuştu artık. Böylece, onu kucakladım ve dudaklarından öpüverdim. Sanki benimkinin sıcaklığını sonsuza dek içinde saklamak istercesine, soluğunu tuttu. Sonra kapıya doğru ilerledim. Babası da benimle geliyordu. Bir kez daha bakıp son bir selam daha verdikten sonra, başarılmış bir eserden, övülmeye değer bir davranışın

gerçekleştiği yerden ayrılınırken hep olduğu gibi, rahat ve güvenli adımlarla yürümeye başladım.

Elinde kasketim ve kılıcımla uşağın beklediği hole kadarki birkaç adımlık yolu geride bıraktım. Ama keşke daha hızlı yürümüş olsaydım! Keşke anlayışsızca davransaydım! Ama yaşlı adam hâlâ ayrılamıyordu benden. Bir kez daha tuttu beni, bir kez daha kolumu okşadı ve kendisi için neler yapmış olduğumu, bana nasıl bir gönül borcu duyduğunu belirtti. Rahatça ölebilirdi artık. Çocuğu iyileşecekti. Artık her şey yoluna girmişti ve her şey benim sayemde, yalnızca benim sayemde gerçekleşmişti. Başını eğip sabırla bekleyen uşağın yanında övülmekten ve okşanmaktan duyduğum utanç giderek artıyordu. Artık ayrılmak için yaşlı adamın elini pek çok kereler sıktığım halde, o her seferinde yine baştan başlıyordu. Ve merhamet delisi ben de durdum, bekledim! İçimden bir ses, yeter artık, çok oldu bu dediği halde, zorla ayrılacak gücü bir türlü bulamamıştım kendimde.

Birden kapı yönünden doğru telaşlı sesler duyuldu. Dinlemeye başladım. Salonda bir çekişme başlamış olmalıydı. Kızgınlıkla söylenen karşılıklı sözler açıkça duyulabiliyordu. Edith'le İlona'nın çekişen seslerini korkuyla tanıdım. Biri bir şeyler istiyor gibiydi ve öteki de karşı çıkıyor. «Yalvarırım sana, gitme!» diye uyaran İlona'nın sesini açıkça duydum. «Hayır, bırak beni, bırak!» diyordu Edith. Yaşlı adamın gevezeliği arasında giderek artan bir huzursuzlukla dinlemeye başlamıştım. Kapalı kapının ardında neler oluyordu acaba? Barış neden bozulmuştu; benim barışım, bugünün tanrısal barışı? Böyle zorbalıkla ne istiyordu Edith? Neyi önlemeye çalışıyordu öteki? Birden o uğursuğ toktoklar, koltuk değneğinin tok, tok, tok, tokları duyuldu. Aman Tanrım! Herhalde Josef'in yardımı olmadan yanlız başına ardımdan gelmiyordur! Fakat, sert toktoklar yaklaşıyordu: tok... tok... tok, sağ, sol... tok,

tok... sağ, sol, sağ, sol (İster istemez, sallanıp duran bedenini düşündüm). Artık çok yakında, kapının hemen ardında olmalıydı. Sonra bir gürültü ve bir çarpma; belirsiz bir kütle kapıya fırlatılmıştı sanki. Sonra zorlu bir uğraştan kaynaklanan derin solumalar ve zorla aşağı bastırılan kapı kolunun takırtısı.

Korkunç bir görünüm! Edith, harcadığı gayretle bitkin düşmüş, kapı kasasına dayanıyordu. Dengesini yitirmemek için sol eliyle hırsla kapı kasasına tutunuyor ve koltuk değneklerini sağ elinde tutuyordu. Onu desteklemek veya zorla geriye çekmek istediği açıkça belli olan İlona, belirgin bir çaresizlikle onun arkasında duruyordu. Fakat Edith'in gözleri büyük bir sabırsızlık ve hırsla parlıyordu.

«Bırak beni, bırak beni diyorum sana!» diye bağırdı can sıkıcı yardımcısına. «Hiç kimsenin yardım etmesi gerekmez bana. Yalnız başıma yapabilirim!»

Ve Kekesfalva veya uşak daha ne olduğunu anlayamadan, inanılmaz şey gerçekleşti. Kötürüm kız, zorlu bir işe başlanırken yapıldığı gibi, dudaklarını sıkı sıkı birbirine bastırdı. Alev alev yanan gözlerini gözlerime dikerek, koltuk değneği kullanmadan bana gelebilmek için, kıyıdan ayrılan bir yüzücü gibi kapı kasasını hızla itti. Bu itiş sırasında dengesini yitirerek sallandı ama, her iki elindeki koltuk değneklerini yukarı kaldırıp sallayarak durumunu düzeltebildi hemen. Sonra dudaklarını bir kez daha birbirine bastırarak bir ayağını öne attı ve ikincisini de sürüyerek onun yanına çekti. Bu kesik sağ sollar, bir kuklanın titreyişi gibi sarsıyordu bedenini. Ama evet, yürüyordu! Yürüyordu!! İri iri açtığı gözlerini yalnızca benim üstüme dikmiş, dişlerini dudaklarına geçirmiş, görünmeyen bir ipi çekercesine yürüyordu! Fırtınaya tutulmuş bir sandal gibi sağa sola yalpalıyor, ama yürüyordu. İlk olarak yalnız başına, koltuk değneksiz ve yardımsız yürü-

yordu. İçtenlikle isteyişin gerçekleştirdiği bir mucize ölü bacaklarını uyandırmış olmalıydı. Kötürümün bu bir kereye özgü olmak üzere güçsüz bacaklarını hareketsizlikten nasıl olup da kurtarabildiğini hiçbir doktor açıklayamadı bana ve bunun nasıl gerçekleştiğini ben de açıklayamam. Çünkü hepimiz taşlaşmışcasına, onun o anlamsız gözlerine bakakalmıştık. İlona bile onu izlemeyi ve korumayı unutmuştu. Ama o, sanki içindeki bir fırtına tarafından itiliyormuşcasına, sallanarak o birkaç adımı tamamlamaya çalışıyordu. Bu bir yürüyüş değil, alçaktan uçuştu sanki; kırık kanadıyla çevresini yavaş yavaş yoklamaya çalışan bir yaralı kuşun uçuşuydu.

Ama duyduğu istek, kalbin bu iblisi onu hep ileri, ileri itiyordu. Çok yaklaşmıştı artık. O ana kadar kanat çırpınışlarını andırırcasına sallayarak dengesini sağladığı kollarını, başarılı olmanın sevinciyle bana doğru uzatmıştı ve yüzünün sert hatları mutlu bir gülümsemeye geçmek üzere yumuşamıştı bile. Bir mucizeyi kerçekleştirmişti. İki adım daha, hayır, hayır, son bir adım daha... Bir gülümseyişe açılan ağzından çıkan soluklarını algılayabiliyordum artık ve tam o sırada korkunç bir şey oldu! Hak etmiş olduğu kucaklaşma için sabırsızlıkla kollarını açtığında, bu ani hareketle dengesini yitirdi. Bir orakla biçilmişcesine dizleri bükülüverdi. Ayaklarımın ucuna hızla yuvarlandı ve koltuk değnekleri takırdayarak sert zemine düştü. Ve ben, kapıldığım dehşetin ilk anında, en doğal hareketi yapmak yerine, ona yardım etmek için hemen atılmak yerine, farkında olmadan geriledim.

Fakat, hemen hemen aynı anda da, inlemeye başlayan Edith'e yardım etmek için Kekesfalva, İlona ve Josef birlikte atılmışlardı. Onlara bakamıyordum ama, Edith'i hep birlikte taşıdıklarını sezdim. Yalnızca, yüklerini dikkatle taşıyan adımların sürüklenişini ve çaresizlik ifade eden hıçkırıkları duyabiliyordum. Tüm akşam boyunca bakışla-

rımı perdelemiş olan o coşkun heyecanın sisi birden dağılıverdi. İçimde birden çakan bir şimşeğin ışığında her şeyi ürkütücü bir açıklıkla görüverdim: Bu kara yazgılının hiçbir zaman tam olarak iyileşemeyeceğini biliyordum! Benden herkesin beklediği mucize gerçekleşmemişti. Artık Tanrı değil, zayıflığı ile alçakça zarar veren ve merhametiyle yıkan, yok eden, küçük, zavallı bir insancıktım. Görevimin ne olduğunu tam bir açıklıkla biliyordum : Ona bağlılığımı ya şimdi gösterecektim, ya da hiçbir zaman. Ötekilerin peşinden koşarak yatağının kenarına oturup, ne de güzel yürüdüğü, çok çabuk iyileşebileceği yalanlarını söyleyerek onu yatıştırmak, ona yardım etmek zamanıydı şimdi veya bunu bir daha hiç yapamayacaktım! Fakat böylesi, umutsuzca bir yalan için gerekli gücü bulamıyordum kendimde. Korkuya kapılmıştım. Korkuyla yalvaran ve sonra da hırsla isteyen o gözlerden büyük bir korku duyuyordum. Üstesinden gelemeyeceğim bu yabancı sevgiden, bu çılgın yüreğin sabırsızlığından korkuyordum. Ne yaptığımı düşünmeden, kasketimi ve kılıcımı aldım. Üçüncü ve son kez, bir suçlu gibi kaçtım o evden.

Hava şimdi, yalnızca bir solukluk hava! Boğulmak üzereyim. Buradaki ağaçlar arasındaki hava mı böylesine nemli, yoksa şarap mı, içtiğim şarabın fazlalığı mı yol açıyor buna? Gömleğim iğrenç bir darlıkla bedenime yapışmış, çekip açıyorum yakamı. Omuzlarıma ağır gelmeye başlayan paltomu kaldırıp atmak istiyorum. Hava, yalnızca bir solukluk hava! Kanım derimden dışarı taşmak istercesine bir sıcaklıkla sıkıştırıyor, bastırıyor ve kulaklarımda bir tek ses var : tok-tok, tok-tok! Acaba bu hâlâ koltuk değneklerinin o korkunç sesi mi, yoksa şakaklarımın zonklaması mı? Ve neden böyle koşup duruyorum? Ne oldu böyle? Düşünmeye çalışmalıyım. Gerçekten, neler oldu? Yavaş yavaş ve serinkanlılıkla düşünmeli, bu tok-tokları dinlemeliyim! Evet, nişanlandım... hayır, be-

ni nişanladılar... böyle bir şeyi istemiyordum, düşünmemiştim bile... ve şimdi nişanlıyım, bağlandım artık... ama hayır... gerçek değil bu... ancak iyileştiğinde bunun gerçekleşebileceğini söylemiştim ihtiyara ve o hiçbir zaman iyileşemeyecek... Verdiğim sözün geçerliliği sadece... hayır, hiçbir şekilde geçerli olamaz! Bir şey olmadı, hiçbir şey olmadı. Ama o zaman niye öptüm onu, niye dudaklarından öptüm? Böyle bir şeyi istemiyordum ki... Ah, şu merhamet, şu lanet olası acıma duygusu! Hep onun yüzünden tuzağa düşürdüler beni ve şimdi de tutsak ettiler! Babasının, ötekilerin ve uşakların yanında resmen nişanlandım... Ama istemiyorum, istemiyorum bunu... ne yapılabilir ki bu durumda?... Serinkanlılıkla düşünmek gerek şimdi!... Ah, bu iğrenç tok-toklar, bu tok-toklar... Artık hep kulaklarımı tırmalayacaklar ve koltuk değnekleriyle peşimden gelecekler... oldu bu artık, değiştirilemez bir biçimde oldu. Ben onları aldattım, onlar da beni aldattılar. Nişanlandım. Beni nişanladılar.

Bu da ne böyle? Ağaçlar neden sallanıp duruyor? Ve yıldızlar, onlar neden böylesine canımı yakıyor, vızıldayıp duruyorlar? Gözlerimde bir şey mi var yoksa? Kafamda da korkunç bir basınç var! Ah, boğucu hava! İnsan alnını bir yerde serinletebilmeliydi ki, doğru dürüst düşünebilsin. Veya, gırtlaktaki bu çamur gibi acılıktan kurtulmak için bir şeyler içmeli. Biraz ilerde bir çeşme yok muydu? Hayır, çoktan geçtim bile onu. Deli gibi koşmuş olmalıyım; şakaklarım bu yüzden böylesine zonkluyor, zonkluyor! Önce mutlaka bir şeyler içmeli, ancak o zaman kendime gelebilirim belki. Çok şükür! İşte, şu karşıki binanın yarı örtülü pencerelerinde ışık var. Çok doğru, (Şimdi anımsıyorum) bir kadeh içkiyle ısınmak için arabacıların sabahları hep önünde durdukları bir meyhane burası. Oradan bir bardak su veya sert bir şeyler isteyerek bu acı çamuru ağzımdan söküp atabilirim. İçecek

bir şey olsun da ne olursa olsun! Hiç düşünmeden, susuz kalmış birinin telaşıyla kapıyı itiyorum.

Kötü tününün boğucu pis kokusu yüzüme çarpıyor. Dip tarafta içki tezgahı, ortadaki masada yol işçileri kağıt oynuyorlar. Arkası bana dönük olarak tezgaha yaslanmış bir süvari askeri meyhaneci kadınla şakalaşıyor. Hava cereyanının farkına varıyor şimdi ve arkasına bakar bakmaz korkudan ağzı bir karış açık kalıyor. Sonra hemen kendini toparlayarak, topuklarını birbirine vuruyor. Neden böyle korktu ki? Ama tabi, beni herhalde bir inzibat subayı sanmış olmalı ve kendisinin de çoktan yatakta olması gerekirdi. Meyhaneci kadın da rahatsızca bakıyor bana, işçiler oyuna ara veriyorlar. Dikkat çeken bir şeyler olmalı bende. Ama, geç olsa bile, yine de anımsıyorum; burası herhalde yalnızca eratın girebildiği meyhanelerden biri olmalı. Bir subay olarak girmemem gerekir buraya. İçgüdüsel olarak geri dönüyorum. Fakat, meyhaneci kadın saygıyla yanıma gelip, bana nasıl bir hizmette bulunabileceğini soruyor bile. Bir kör gibi içeri dalışım için özür dilemem gerektiğini seziyorum. Pek iyi olmadığımı söylüyorum. Acaba bana bir soda ve sert bir içki verebilir mi diye soruyorum. «Tabi, tabi,» diyor ve tezgaha doğru ilerliyor. Aslında, hemen tezgahta iki kadehi gırtlağımdan aşağı boşaltmak istiyorum. Ama birden, ortada asılı gaz lambası sallanmaya başlıyor, tezgahın üstündeki şişeler sessizce ileri geri sallanıyorlar, çizmelerimin altındaki zemin yumuşuyor, titriyor ve öyle sarsılıyor ki, yalpalamaya başlıyorum. Oturmam gerek, diyorum kendi kendime ve son bir güçle boş bir masaya ilerliyorum. Getirilen sodayı kafama dikiyorum. Oh, buz gibi, çok iyi geldi. Ağzımdaki o iğrenç tat bir süre için yok oluyor. Onun üstüne de şu sert içkiyi yuvarlayıp hemen kalkmalı. Ama yapamıyorum! Sanki ayaklarım zemine gömülmüş ve ka-

famın içinde garip bir uğultu var. Bir içki daha ısmarlıyorum. Sonra bir sigara daha ve hemen çıkmalı.

Sigarayı yakıyorum. Şöyle biraz oturup, sersemlemiş kafamı avuçlarımın arasına alarak düşünmek, olanları düşünmek, her şeyi birbiri ardına düşünmek istiyorum. Evet, nişanlandım... beni nişanladılar... ama bunun geçerliliği yalnızca... hayır, kaçamak yok, geçerli bu, geçerli... dudaklarından öptüm onu, kendi isteğimle öptüm. Ama sadece onu yatıştırmak için, çünkü hiçbir zaman iyileşemeyeceğini biliyordum... daha biraz önce düştü, bir baston gibi düştü yere... böyle bir kişiyle evlenilemez, gerçek bir kadın değil o, sadece... ama bırakmayacaklardır beni, hayır, rahat bırakmazlar beni... yaşlı adam, o büyücü, cin, yumuşak yüzü ve altın çerçeveli gözlükleriyle o cin bana sarılıyor ve bir daha bırakmıyor... kolumu tutuyor hep, acıma duygumdan yakalayarak hep geri çekecek beni, o lanet olası acıma duygumdan. Kentin her yanında anlatırlar yarın, gazeteye ilan verirler ve ondan sonra da geri dönülemez artık... Başkalarından ve hatta gazetelerden öğrenmemeleri için, annemi, babamı ve akrabaları acaba şimdiden hazırlasam mı? Neden ve nasıl nişanlandığımı, durumun düşündükleri gibi olmadığını, hemen evlenmeyeceğimizi ve yalnızca merhamet yüzünden bu olaya karıştığımı anlatmalı onlara... Ah, bu lanet olasıca merhamet, bu lanet olasıca merhamet! Hele alayda hiç kimse anlamayacaktır bunu, arkadaşların hiçbiri. Stenihübel ne demişti Balinkay için. «İnsan kendini satacaksa, hiç olmazsa pahalıya satmalı...» Aman Tanrım! Kim bilir neler diyecekler? Ama ben bile öyle biriyle nasıl olup da nişanlanabildiğimi pek anlayamıyorum... bu sakat yaratıkla... Hele bir de Daisy Yenge öğrenirse! Gözünden hiçbir şey kaçmaz onun, her şeyi anlayıverir hemen. Soylulukla, konaklarla filan aldatılamaz o. Hemen soyluluk rehberine bakar ve iki gün içinde, Kekesfalva'

nın Kanitz'den başkası olmadığını ve Edith'in Yahudi melezi olduğunu anlayıverir. Bir Yahudi ile akraba olmak kadar korkunç bir şey olamaz onun nazarında... Annem bakımından o kadar önemli değil, para etkiler onu. Altı milyon, yedi milyon demişti... Ama onun parası umurumda değil. Onunla evlenmeyi gerçekten de düşünmüyorum. Yeryüzündeki paraların tümü için bile evlenmem... İyileştikten sonrası için söz verdim ben, ancak o zaman... ama bunu onlara nasıl anlatmalı... Alaydaki herkes zaten ihtiyara karşı ve bu tür konularda korkunç derecede titizdirler... Alayın şerefi, biliyorum bunu... Balinkay'ı bile bağışlayamadılar bu yüzden. Kendini sattı diye alay ettiler... yaşlı Hollanda ineğine sattı. Hele bir de koltuk değneklerini görecek olurlarsa... hayır, en iyisi bunu eve yazmamak, şimdilik hiç kimse bir şey bilmemeli, ama hiç kimse! Subay gazinosunda benimle dalga geçmelerine izin veremem! Ama onların elinden nasıl kurtulabilirim ki? Acaba yine de Hollanda'ya, Balinkay'a mı gitsem? Gerçekten de, vazgeçtiğimi ona hâlâ bildirmedim, ne zaman istersem kalkıp gidebilirim. Gerisini Condor düşünsün, bu işi başıma o açtı, sonunu da o getirsin... İşi nasıl yoluna koyabileceğini araştırsın bakalım, tüm suç onun... En iyisi hemen ona gitmek ve her şeyi açık açık anlatmak. Artık elimden bir şey gelmediğini bilsin... Bir yulaf çuvalı gibi yere yıkılışı korkunçtu... böyle bir şeyle evlenemez ki insan... Evet, bu işten caydığımı hemen söyleyeceğim... Hemen Condor'a gidiyorum, hemen... Faytoncu, gel buraya! Faytoncu! Faytoncu! Nereye mi? Floriani sokağı... numara kaçtı? Floriani sokağı doksan yedi... Çok hızlı gitmelisin, iyi bir bahşiş vereceğim sana... sen yalnız hızlı gitmene bak... istersen neftyağı sür atlarına... Ah, geldik işte, onun oturduğu bu eski evi, iğrenç merdivenleri tanıyorum. Ama böylesine dik olmaları da bir şans... Ha ha, koltuk değnekleriyle çıkamaz buraya, tok-toklar-

dan kurtulmuş sayılırım burada... Ne?... Gene o pasaklı hiğmetçi kız mı duruyor kapıda?... «Doktor evde mi?» «Hayır, hayır, ama girin içeri. Yakında gelicektir.» Bohemya ayısı! Neyse, oturup bekleyelim. Hep beklemek gerek bu herifi... hiç evde durmaz. Aman Tanrım, inşallah kör kadın gelmez yine... onunla uğraşamam şimdi, sinirlerim dayanamaz buna. Bıktım artık dikkatli olmaktan... Ehvah! İşte geliyor bile... yan odadan adımlarını duyuyorum... Hayır, çok şükür, hayır, o olamaz, böyle sert adımlar atamaz o... orada yürüyen ve konuşan başka biri olmalı... Ama bu sesi tanıyorum ben... Nasıl?... Ama, nasıl olabilir ki?... ama bu... bu Daisy Yengenin sesi ve... evet, nasıl olabilir bu?... Bella Hala, annem, kardeşim ve yengem nasıl burada olabilirler?... Saçmalık... olanaksız... Condur'un evinde bekliyorum ben... ailede onu hiç kimse tanımaz, nasıl olur da hepsi birden Condor'a gelmiş olabilirler? Ama evet, onlar, bu ince ses Daisy Yengenin... Aman Tanrım! Neyin altına saklansam acaba?... sesler giderek yaklaşıyor... işte kapı açıldı... iki kanat da kendiliğinden açıldı ve sanki fotoğrafçıya poz verir gibi yarım daire şeklinde dizilmiş, bana bakıyorlar! Annemin üstünde, Ferdinand'ın düğününde giydiği, beyaz dantelli siyah tafta giysi var. Daisy Yengenin giysisinin kolları kabarık. Altın saplı gözlüğünü, sivri, kibirli burnunun üstüne oturtmuş; dört yaşından beri nefret ettiğim o sivri burnuna! Kardeşimin üstünde frak var... gün ortasında neden böyle giyinmiş ki?... ya Yengem Franzi, yuvarlak, arsız suratıyla... Ah, iğrenç, iğrenç! Hepsi de gözlerini bana dikmişler ve Bella Hala, sanki bir şey bekliyormuş gibi pis pis sırıtıyor... Ama hepsi, sanki bir kabul törenindelermiş gibi, yarım daire şeklinde dizilmişler ve bekliyorlar, hep bekliyorlar... neyi bekliyorlar ki acaba?

Fakat, kardeşim birden silindir şapkasını eline alarak

ilerliyor ve «tebrik ederim» diyor... Bu pis herifin konuşmasında biraz alaycılık var galiba ve ötekiler de «tebrik ederim... tebrik ederim» diye kafalarını sallayıp, diz kırıyorlar... Ama nasıl... nereden öğrendiler ki ve neden hepsi bir arada?... Daisy Yenge Ferdinand'la kavgalıydı ya hani... ve ben hiç kimseye hiçbir şey söylemedim!

«Böyle bir durumda tebrik etmek gerekir, bravo, bravo... yedi milyon, iyi bir vurgun bu, iyi başarmışsın bu işi... ailedeki herkese de bir şeyler düşer bundan,» diye karmakarışık konuşuyor ve gülüyorlar. «Çok iyi, çok iyi,» diye ağzını şapırdatıyor Bella Hala, «Artık Franzi de öğrenimini sürdürebilir. İyi bir kısmet!» «Ayrıca soylumuş da,» diyor kardeşim, silindir şapkasının ardından. Ama Daisy Hala hemen o papağan sesiyle lafa karışıyor: «Acele etmeyin, soyluluk konusunu şöyle bir araştırmak gerek!» Annem de yaklaşarak, utançla pepelemeye başlıyor : «Ama artık nişanlın olan bayanı bizimle tanıştırmak istersin herhalde?»

Tanıştırmak?... bir bu eksikti... tanıştırayım da koltuk değneklerini görsünler ve ahmakça merhametim yüzünden ne elde ettiğimi anlasınlar... dikkatli olmam gerek... sonra, nasıl tanıştırabilirim ki, biz Condor'un evindeyiz... o sarsak ölse de bu seksen basamağı çıkamaz... Fakat, sanki yan odada bir şey olmuş gibi neden hepsi arkalarını dönüyorlar?... Hava cereyanını sırtımda hissediyorum şimdi... arkamızdaki kapıyı biri açmış olmalı. Yoksa, biri daha mı geliyor?... Evet, bir şeyin geldiğini duyuyorum... merdivenlerden doğru bir şey gıcırdıyor ve inliyor... orada bir şey soluk soluğa kendini yukarı itmeye çalışıyor... tok-tok, tok-tok... Aman Tanrım! Gerçekten yukarı çıkıyor olamaz!... herkesin içinde koltuk değnekleriyle utandıramaz beni... bu kıskanç kalabalıktan kurtulmak için yerin dibine girmem gerekir... ama korkunç bir şey bu, gerçekten de o geliyor... tok-tok, tok-tok...

bu sesi çok iyi tanıyorum ben... tok-tok, tok-tok, durmadan yaklaşıyor... nerdeyse yukarda olur... en iyisi, kapıyı hemen kapatmalı ...Ama işte, kardeşim silindir şapkasını eline alarak, tok-toklara doğru saygıyla eğiliyor... kimin önünde eğiliyor böyle ve neden böyle yerlere kadar... ve birden hepsi gülmeye başlıyorlar... öyle gülüyorlar ki, pencereler zangırdıyor. «Demek böyle, demek böyle, demek böylee, demek böyleee! Haha... haha... yedi milyonun görünümü böyleymiş demek ki... yedi milyonun... görünümü böyleymiş demek ki... yedi milyonun... Hahhaa, haaa... ve koltuk değneklerini de çeyiz olarak vermişler, hahhaa, hahhaaa...»

Ah! Olduğum yerde sıçrıyorum. Nerdeyim? Deliler gibi bakınıyorum. Aman Tanrım! Uyumuş olmalıyım! Bu pis barakada uyumuş olmalıyım! Utançla bakınıyorum çevreme. Bir şey anladılar mı? Meyhaneci kadın umursamazlıkla bardaklarını temizliyor. Süvari askeri ise geniş sırtını ısrarla bana gösteriyor. Belki de hiç farkına varmamışlardır. Ancak bir dakika veya çok çok iki dakika dalmış olmalıyım. Bastırdığım sigara izmariti tablada hâlâ yanıyor O çılgınca düş en çok bir veya iki dakika sürmüş olmalı. Ama bu düş, içimdeki sıcak ve belirsiz her şeyi temizledi. Birden, neler olduğunu tüm açıklığı ile anımsıyorum. Gitmeli, her şeyden önce bu batakhaneden çıkmalı! Parayı masanın üstüne atıp kapıya doğruluyorum ve asker hemen hazırola geçiyor. İşçilerin kartlarının üstünden nasıl garip bir bakışla beni süzdüklerini son anda fark ediyorum ve çok iyi biliyorum; kapıyı ardımdan çektiğim anda, subay üniforması içindeki bu eksantrik adam hakkında hemen konuşmaya başlayacaklar. Bugünden sonra, işte böyle herkes gülecek ardımdan. Herkes, herkes, herkes ve bu merhamet delisine hiç kimse acımayacak.

Nereye gitmeli şimdi? Evden başka neresi olursa

olsun! O bomboş odaya çıkıp, bu iğrenç düşüncelerle baş başa kalmak istemiyorum. En iyisi bir şeyler daha içmek, soğuk ve sert bir şeyler. O acı tadı yine damağımda duymaya başladım çünkü. Belki de, kusmak istediğim düşüncelerdir sadece. Her şeyi silip süpürmek, yakıp yok etmek, boğmak, körletmek istiyorum! Ah, bu iğrenç duygu çok korkunç! Kente gitmeli. Çok güzel, belediye alanındaki kahve açık işte! Pencere perdelerinin arasından ışık sızıyor. Ah, bir şeyler içmeli şimdi, bir şeyler içmeli!

İçeri giriyorum ve hepsinin bizim masanın başında oturduklarını daha kapıdan görüyorum; Ferencz, Joszi, Graf Steinhübel, Doktor Goldbaum, tüm çete burada. Ama Joszi neden öyle şaşkınlıkla bakıyor ve yanında oturana gizlice bir dirsek atıyor? Neden hepsi de böyle dikkatle bakıyorlar bana? Konuşmaları neden birdenbire kesiliverdi? Biraz önce öylesine heyecanlı bir tartışmaya kaptırmışlardı ki kendilerini, gürültüyü kapıdan duyabiliyordum. Şimdi, beni görür görmez dilsizleşiverdiler ve ne yapacaklarını bilemez bir halleri var. Mutlaka bir şeyler var bu işte!

Fakat, artık beni gördükleri için geri dönemem. Elimden geldiğince rahat davranmaya çalışarak yanlarına gidiyorum. Hiç iyi hissetmiyorum kendimi. Şakalaşmak veya gevezelik etmek için hiçbir istek duymuyorum. Ayrıca, havada bir gerginlik seziyorum. Yoksa, hiç olmazsa biri elini sallar, gürültülü bir «merhaba» patlatırdı. Bugün hepsi, suçüstü yakalanmış okul çocukları gibi sessizce oturuyorlar. Kendime bir iskemle çekerek, aptalca bir çekingenlikle konuşuyorum :

«İzin verirsiniz herhalde?»

Joszi garip garip bakıyor bana.

«Şuna bakın hele, izin verir miymişiz,» diyor, ötekilerek bakarak. «Böyle bir törenle karşılaştınız mı hiç? Evet, evet, bugün Hofmiller için tören günü!»

Kötü niyetli herif bir şaka yapmış olmalıydı bu sözlerle. Çünkü ötekiler de bıyık altından gülümsüyor veya pis bir gülümseyişi saklamaya çalışıyorlar. Evet, bir şeyler oluyor. Yoksa, içimizden biri gece yarısından sonra çıkageldiğinde, neden ve nereden geldiğini inceden inceye soruşturur ve oyunlarını bazı tahminlerle sağlamlaştırmaya çalışırlardı. Bugün hiç kimse ilgilenmiyor benimle. Sanki utanıyormuş gibi davranıyorlar. Suya düşen bir taş gibi sohbetlerini kesmiş olmalıyım. Sonunda Joszi arkasına yaslanarak, sol gözünü nişan alırcasına yarı yarıya kapatıyor ve soruyor :

«Tebrik edebilir miyiz artık?»

«Tebrik etmek mi, neden?»

Öylesine şaşkınım ki, ne demek istediğini gerçekten de anlayamıyorum hemen.

«Şey, bizim eczacı (Biraz önce çıktı) bir şeyler anlattı... konaktan telefon eden bir uşağın dediğine göre, onunla... yani... şöyle diyelim : O evdeki genç hanımla nişanlanmışsın!»

Herkes bana bakıyor şimdi. İki, dört, altı, sekiz, on, on iki göz ağzıma dikilmiş. Biliyorum, eğer kabul edecek olursam, hemen, vay canınalar, bravolar, helal osunlar ve alaylı tebrikler başlayacak. Hayır, bunun doğru olduğunu kabul edemem. Bu yaramaz heriflerin, bu alaycıların önünde olanaksız bu!

«Saçma!» diye homurdanıyorum, kendimi kurtarmak için. Fakat bu kaçamak savunma pek yeterli değil onlar için. Gerçekten de merak içinde olan iyimser Ferencz omuzuma bir yumruk atıyor.

«Söyle Toni, ben haklıyım, yok böyle bir şey, değil mi?»

İyi yürekli sadık arkadaş kötülük olsun diye konuşmadı ama, «hayır» demeyi benim için bu kadar kolaylaştırmamalıydı. Bu saygısız ve alaycı meraka karşı sınırsız

bir tiksinti duyuyorum. Kendi kendime bile tam olarak açıklayamadığım bir olayı burada, kahve masasında anlatmaya kalkışmanın saçmalığını seziyorum. Hiçbir şey düşünmeden, hemen karşı çıkıyorum :

«Hiçbir ilgisi yok.»

Bir an sessizleşiyor ortalık. Şaşkınlıkla ve sanırım biraz da üzüntüyle bakışıyorlar. Görünüşe göre, heveslerini kursaklarında bıraktım. Fakat, dirseğini gururla masaya dayayan Frencz, sevinçle bağırıyor :

«Ne haber? Söylemedim mi size hemen! Hofmiller'i cebimin içi gibi bilirim ben! Bunun bir yalan olduğunu, eczacının pis bir yalanı olduğunu hemen söyleıniştim size. O geri zekalı pomatçıya yarın ne yapacağımı biliyorum ben. Kandırmak için başkalarını bulsun. Hemen karşısına çıkacağım onun ve birkaç tokadımı yemek zorunda kalacak! Ne sanıyor ki kendini? Durup dururken, şerefli bir kişiyi alay konusu yapmaya kalkışıyor! Geveze çenesiyle, bizden biri hakkında dedikodu yapıyor. Ama görüyorsunuz, Hofmiller yapmaz böyle bir şey! Hiçbir servet için satmaz o kendini!»

Bana doğru dönüyor ve tam bir içtenlikle, o ağır pençesiyle omuzuma bir şaplak indiriyor.

«Gerçekten, Toni, böyle bir şey olmadığı için çok sevinçliyim. Senin için, bizim için ve tüm alay için büyük bir ayıp olurdu yoksa.»

«Hem de ne ayıp olurdu!» diye tamamlıyor Graf Steinhübel. «Bir zamanlar, senetleri yüzünden Uli Neundorf'un başına bela olan o ihtiyar tefecinin kızıyla böyle bir işe kalkışmak çok hoş olurdu doğrusu.. Bu tür kişilerin küplerini doldurmaları, konaklar ve hatta soylu bir ad satın almaları zaten yeterince büyük bir skandal. Saygıdeğer küçük hanım için bizlerden birini kapmak çok hoşlarına giderdi doğrusu! Böyle alçak bir herif! Karşılaştığımızda yolunu neden değiştirdiğini çok iyi bilir o!»

Şamata arttıkça, Ferencz'in heyecanı da artıyor.

«Böyle rezil bir köpek bu eczacı! Tanrı biliyor ya, onu şimdi yatağından kaldırıp, kulak tozuna doğru şöyle bir iki tokat patlatmayı ne kadar isterdim. Böyle bir yüzsüzlük! Sadece oraya birkaç kere gittiğin için sana böyle iğrenç bir yalanı yakıştırmak!»

Şimdi Graf Schönthaler de, bu zayıf aristokrat tazı da söze karışıyor :

«Bak Hofmiller, seni etkilemek istemem, ne yapacağına herkes kendi karar vermeli. Ama eğer bana içtenlikle soracak olursan, oraya sık sık takılıp kalışın başından beri hiç hoşuma gitmedi. Bizim gibiler, ziyaretleriyle onurlandırdıkları kişilerin kim olduklarını düşünmek zorundadırlar. Onun ne işler çevirdiğini veya çevirmiş olduğunu bilmiyorum ve bu beni ilgilendirmez de. Hiç kimseyi yargılamak istemem. Ama bizler biraz hesaplı davranmak zorundayızdır. Görüyorsun işte, durup dururken böyle saçma bir dedikodu çıkıveriyor ortaya. İyi tanımadığın kişilerle fazla içli dışlı olmayacaksın. Bizler hep lekesiz olmak, lekesiz kalmak zorundayızdır; birazcık sürtünmekle bile kirlenebilir insan. Fakat, başını gerçekten de derde sokmadığın için sevinmeliyiz.»

Hep bir ağızdan heyecanla konuşuyor, yaşlı adama çatıyor, onunla ilgili çirkin olaylar anlatıyor ve kötürüm kızıyla alay ediyorlar. Arada bir de hep, bu «bagajla» gerçekten de nişanlanmadığım için beni kutluyorlar. Ve ben, ben hiç kımıldamadan, dilsiz gibi oturuyorum. Uğursuz övgüleriyle işkence ediyorlar bana. Suratlarına bağırmak geliyor içimden : «İğrenç çenelerinizi kapatın!» Veya haykırmak istiyorum : «Alçak olan kişi benim! Gerçeği söyleyen ben değilim, eczacı! Yalan söyleyen o değil, benim! O korkak ve zavallı yalancı benim!» Ama artık geç olduğunu biliyorum. Her şey için geç artık! Hiçbir şeyi

değiştiremem artık, hiçbir şeyi yalanlayamam. Öylece oturuyor ve önüme bakıp duruyorum. Sönük sigaramı dişlerimin arasına sıkıştırmış, susuşumla o zavallı, o suçsuz insanlara karşı işlediğim bu çirkin suçun bilincinde olarak, öylece oturuyorum. Ah, yerin dibine girebilsem keşke! Nereye bakacağımı, titreyişleriyle beni ele verecek ellerimi nereye koyacağımı bilemiyorum. İçimdeki gerginlikle birkaç dakika daha başa çıkabilmek için, ellerimi dikkatle kendime doğru çekerek, parmaklarımı birbirine kenetliyor ve canım yanana kadar sıkıştırıyorum onları. Fakat, parmaklarım birbirine kenetlendiği sırada, sert ve yabancı bir şeyin farkına varıyorum. İster istemez yokluyorum onu. Yüzük bu! Bir saat önce Edith'in kızararak parmağıma taktığı yüzük. İsteyerek kabul ettiğim nişan yüzüğü bu! Yalanımın ışıltılı kanıtını parmağımdan çıkaracak gücüm yok artık. Veda için arkadaşlara elimi uzatmadan önce, hırsızlara yaraşır korkakça bir davranışla, taşı avucuma gelecek biçimde çeviriyorum onu.

*
* *

Donuk ay ışığında belediye alanı düşsel bir görünüm kazanmıştı. Kaldırım taşlarının her köşesi, çatıların en uç noktasına dek tüm çizgiler iyice belirginleşmişti. İçimde de öylesi bir netlik vardı işte. Daha önceleri böylesine apaçık ve rahatça düşünememiştim hiç. Ne yaptığımı ve ne yapmak zorunda olduğumu biliyordum artık. Akşam saat onda nişanlanmış ve üç saat sonra bu nişanı korkakça yalanlamıştım. Alayımdan bir yüzbaşı, iki üsteğmen, bir doktor, iki teğmen ve bir subay adayı önünde, bu yedi tanık önünde, nişan yüzüğü parmağımda olduğu halde, alçakça yalanım için övülmeme de karşı koymamıştım. Beni büyük bir tutkuyla seven zavallı, güçsüz, hiçbir şeyden habersiz bir varlığı alçakça lekelemiş, babasına hakaret edilmesine göz yummuş ve gerçeği söylemiş olan bir yabancının yalancılıkla suçlanmasına ses çıkarmamıştım. Ertesi sabah tüm alay bu rezaleti öğrenecek ve her şey sona erecekti. Bu akşam kardeşçe omuzumu okşayanlar, yarın bana ellerini uzatmayacak, selam bile vermeyeceklerdi. Foyası meydana çıkarılmış bir yalancı olarak artık kılıç taşımayacak, ama ötekilere, ihanete ve iftiraya uğrayanlara da dönemeyecektim. Balinkay'ın gözünde bile işim bitikti artık. Bu üç dakikalık korkaklık hayatımı söndürmüştü. Tabancadan başka hiçbir seçeneğim yoktu.

Şerefimi yalnızca bu yolla kurtarabileceğimi daha o masadan kalkmadan biliyordum. Şimdi yalnız başıma sokaklarda dolaşırken düşündüğüm, bunu en iyi ne biçimde gerçekleştirebileceğimdi. Beyaz ay ışığı sanki kasketimden içeri sızmış gibi, düşünceler kafamda tam bir açıklıkla sıralanıyor ve sanki bir tüfeği umursamazlıkla parçalarına ayırıyormuşum gibi, önümdeki iki üç saati, son saatlerimi düzenlemeye çalışıyordum. Her şeyi titizlikle yoluna koymalı, hiçbir şeyi unutmamalı, gözden kaçırmamalı! Önce aileme bir mektup yazıp, onlara bu acıyı tattırdığım için özür dilemeli. Sonra Ferencz'e bir mektup yazarak, eczacıyı rahat bırakmasını, bu konunun ölümümle kapanması gerektiğini bildirmeliyim. Üçüncü mektup da Albaya. Bu konuyla ilgili herhangi bir olaya izin vermemesini rica etmeli. Cenaze töreninin Viyana'da yapılması uygun olur. Hiç kimse gelmesin ve çelenk göndermesin. Belki Kekesfalva'ya da birkaç kısa satırla, kendisine duyduğum içtenlik dolu ilgiye Edith'i inandırmasını ve benim için kötü düşünmemesini rica etmesini bildirmek gerekebilir. Sonra, evde her şeyi düzene sokmalı. Küçük borçların listesini çıkarıp, borcumun tümünün ödenebilmesi için atımın satılmasını belirtmeli. Miras bırakabileceğim hiçbir şeyim yok. Saatim ve çamaşırlarım as-

kerlerime verilmeli. Ah! Evet, yüzükle altın sigara tabakası Herr von Kekesfalva'ya geri gönderilmeli.

Daha başka? Tamam! Edith'in mektuplarını ve öteki tüm mektuplarla resimleri yakmalı! Hiçbir şey kalmamalı geriye; ne bir anı, ne bir iz. Göze çarpmayan bir biçimde yaşandığı gibi, sessizce yok oluvermeli. Tüm bu işler en azından iki üç saat sürer. Çünkü, mektupların büyük bir özenle yazılması gerek, yoksa korktuğumu veya şaşkınlık içinde olduğumu düşünebilirler. En sona da en kolay iş kalıyor! Yatağa uzanıp, iki üç battaniyeyi kafamın üstüne çekip, gürültünün dışardan duyulmaması için ağır yatağı da üstüme sermeliyim. Bir zamanlar Yüzbaşı Felber de böyle yapmıştı. Gece yarısı kendini vurmuştu ve hiç kimse en küçük bir ses bile duymamıştı. Ancak sabahleyin, kafası parçalanmış olarak bulmuşlardı onu. Örtülerin altında namluyu şakağa iyice yaklaştırmalı. Tabancama güvenebilirim; daha iki gün önce yağlamıştım onu. Elimin titremeyeceğine de inanıyorum.

Yaşamım boyunca hiçbir şeyi, ölümümü düzenlediğim açıklıkla, kılı kırk yararak, inceden inceye düzenlediğimi anımsamıyorum. Görünüşte hiçbir hedefim olmadan bir saat kadar sokaklarda dolaştıktan sonra kışlanın önüne geldiğimde, her şey dakikası dakikasına tam bir açıklıkla sıralanmıştı kafamda. Tüm bu zaman boyunca hiçbir şaşkınlığa, yılgınlığa kapılmamıştım; adımlarım rahat, kalp atışlarım düzenliydi. Gece yarısından sonra subayların her zaman kullandıkları yan kapının anahtarını cebimden çıkarırken ellerimin de hiç titremediğini fark ettiğimde garip bir gurur duydum nedense. Zifiri karanlıkta anahtar deliğini bir milimetre bile şaşırmadım. Artık avluyu geçip merdivenlerden çıkmak kaldı! Ondan sonra kendimle baş başa kalabilecek ve aynı zamanda başlayıp, son verebileceğim. Fakat, ay ışığı ile aydınlanmış avludan merdiven ağzının karanlığına doğru ilerlerken,

orada bir gölgenin kımıldadığını fark ettim. Lanet olsun, diye düşünüyorum, biraz önce gelen bir arkadaş beni selamlamak ve belki de gevezelik etmek istiyor! Ama hemen ardından, beni daha birkaç gün önce iyice bir azarlamış olan Albay Bubencic'i geniş omuzlarından tanıyarak şaşırıyorum. Görünüşe göre bir amaçla bekliyor orada. Görevine çok bağlı bir kişi olarak, subayların eve çok geç dönmelerinden hoşnut olmadığını biliyorum. Ama hepsinin canı cehenneme, bana ne artık bunlardan! Yarın bambaşka birinin önünde tekmil vereceğim ben! Böylece, sanki hiçbir şey fark etmemişim gibi, inatla ilerlemeye karar verdiğim sırada aydınlığa çıkıveriyor Albay. Gıcırtılı sesi olanca sertliğiyle yüzüme çarpıyor :

«Teğmen Hofmiller!»

Yaklaşıp esas duruşa geçiyorum. Sertçe süzüyor beni.

«Paltoyu yarı açık giymek genç beylerin en son modası olsa gerek. Memeleri sallanan bir domuz gibi gece yarıları sokaklarda dolaşabileceğinizi mi sanıyorsunuz siz? Bu gidişle nerdeyse açık pantalonla dolaşmaya başlayacaksınız. Bu tür davranışlara izin veremem! Subaylarım gece yarısından sonra bile giyimlerine özen göstermek zorundadırlar. Anlaşıldı mı?»

Hemen topuklarımı birbirine çarpıyorum.

«Başüstüne Albayım!»

Gözlerinde aşağılayıcı bir bakışla dönüyor ve selam vermeden merdivene doğru ilerliyor. Ay ışığında sırtı daha da geniş görünüyor. Fakat, hayatta en son duyduğum sözcüğün bir hakaret sözcüğü oluşuna isyan ediyorum birden. Hiçbir şey düşünmeden, ne yaptığımın farkında olmadan, hızla ilerleyerek peşine düşüyorum. Bu davranışın tam anlamıyla saçma olduğunu biliyorum; her şeyin sona ermesinden bir iki saat önce kalın kafalı birine bir şeyler açıklamak veya bildirmek neye yarar ki! Fakat, parçalanmış bir kadavra olmadan on dakika önce, ya-

şamdan mutlaka tertemiz ayrılmak gibi anlamsız bir tutarsızlığa kapılmak intihara kalkışanlara özgü bir davranıştır genellikle. Kafalarına bir kurşun sıkmadan önce traş olurlar (Kimin için?) ve temiz çamaşır giyerler (Kimin için?). Hatta, kendini dördüncü kattan aşağı atmadan önce, bir kadının tuvalet yaptığını, berberde ondüle yaptırdığı saçlarına en pahalı parfümü sürdürdüğünü duyduğumu anımsayabiliyorum. Kaslarımı birden harekete geçiren de, mantıksal olarak açıklanamayacak bu duyguydu işte. Albayın ardına düşüşümün ölüm korkusuyla veya korkaklıkla hiçbir ilgisi yoktu. Düzensizlik ve pislik içinde yok olup gitmeye karşı çıkan bir temizlenme içgüdüsüydü bu.

Adımlarımı duymuş olmalıydı Albay. Çünkü birden döndü ve kalın kaşlarının altındaki, insanın içine işleyen küçük gözlerini şaşkınlıkla yüzüme dikti. Görünüşe bakılırsa, bir ast subayın izinsiz olarak peşine takılması gibi büyük bir saygısızlığı kavrayamıyordu bir türlü. Ona iki adım kala durarak elimi kasketime götürdüm ve tehlikeli bakışlarına rahatça dayanarak, şöyle dedim :

«Eğer izin verirlerse, Sayın Albayımla birkaç dakika konuşabilir miyim?»

Kalın kaşları şaşkınlıkla çatıldı.

«Ne? Şimdi? Gecenin bir buçuğunda mı?»

Ters ters baktı yüzüme. Nerdeyse kabaca bağırmaya başlayacak veya rapor yazmamı isteyecekti. Fakat, yüzümde gördüğü herhangi bir şey rahatsız etmiş olmalıydı onu. İnsanın içine işleyen o keskin gözleriyle bir dakika, iki dakika yüzümü inceledikten sonra homurdandı :

«Güzel şeyler duyacağım herhalde! Ama nasıl istersen. Peşimden yukarı gel ve kısa kes!»

İnsan soluğu kokan o yarı aydınlık koridorlarda bir gölge gibi peşinden yürüdüğüm bu Albay Svetozar Bu-

bencic, komutanlarımızın arasındaki en tecrübeli ve en korkulan kişiydi. Kısa bacaklı, kısa boyunlu, dar alınlıydı. Kalın kaşlarının altına gizlenmiş bir çift kor gibi göz, pek az kişi tarafından gülümserken görülebilmişti. İri gövdesi, ağır ve kaba yürüyüşü, köylü soyundan geldiğini açıkça belirtiyordu (Banat'lıydı). Fakat bu dar manda alnı ve demir gibi kalın kafasıyla yavaş yavaş ve inatla albaylığ kadar yükselmişti. Belirgin kültürsüzlüğü, konuşuşundaki kabalık, kızdığında söylediği çirkin sözler ve gösterişli bir görünüme sahip olmayışı yüzünden, bakanlık onu doğal olarak bir taşra garnizonundan ötekine gönderiyordu. Ama yine de, onun terfi ettirilmesi gerektiği tüm yüksek rütbeli yöneticiler tarafından kabul ediliyordu. Fakat, kışlada ve eğitim alanında ne kadar bayağı ve çirkin davranıyorsa da, hiç kimse boy ölçüşemezdi onunla. İç yönetmeliğin en küçük paragraflarını bile, sofu Hristiyanların İncil'i ezbere bilişleri gibi bilirdi. Bu paragraflar onun gözünde, yumuşak bir elin uyumlulukla sıraladığı lastikli yasalar değil, adeta dinsel buyruklardı; onların anlamalarını veya anlamsızlıklarını araştırmak bir askere düşmezdi. Sofu kişilerin Tanrı için yaşaması gibi, o da yalnızca görevi için yaşardı. Kadınlarla ilgilenmez, sigara içmez, kumar oynamazdı. Yaşamı boyunca ne bir tiyatroya, ne de bir konsere gitmişti. Yüce başbuğu İmparator Franz Josef gibi o da, yönetmelik ve ordu gazetesinden başka hiçbir şey okumamıştı. Onun için yeryüzünde İmparatorluk ve Krallık ordusundan başka hiçbir şey yoktu. Orduda yalnızca süvarileri, süvariler arasında da yalnızca kendi alayını tanırdı o. Öteki alaylara karşı kendi alayının her konuda daha başarılı olması zorunluluğu, yaşamının biricik anlamını oluştururdu.

Yetki sahibi dar görüşlü kişilere her zaman ve her yerde zor katlanılabilir. Ama bu tür kişilerin en korkunç oldukları yer ordudur. Orduda hizmet, pek çoğu eskimiş

binlerce kural demektir ve bunları ancak bir çılgın harfi harfine uygulatmaya kalkışır. Bizim kışlada da, kutsal yönetmeliğin bu softasından hiç kimse koruyamazdı kendini. Kusursuzluk terörü, onun semiz varlığında eyerde oturur, topluiğne keskinliğindeki gözleriyle masaya kurulurdu. Kantinlerin ve büroların en büyük korkusuydu o. Onun görünmesinden önce her yönden soğuk korku rüzgarları esmeye başlardı. Alay teftişe hazır beklerken, pas rengi alçak iğdiş atının üstünde, saldırmaya hazır bir boğa gibi kafasını eğmiş olarak yavaş yavaş yaklaşmaya başladığında, sanki düşman topçusu atışa başlayacakmış gibi bir tedirginliğe kapılırdı herkes. Önlenemeyecek, yönü değiştirilemeyecek ilk patlamanın her an duyulabileceğini herkes bilirdi ve hiç kimse, bu tam isabetin kendisi için öngörülmüş olup olmadığını bilemezdi. Hatta atlar bile onun karşısında taş kesilir, ne kulaklarını oynatır, ne de soluk alırlar, bir mahmuz şakırtısı bile duyulmaz olurdu artık. Çevresine saçtığı korkunun tadını çıkararak ağır ağır ilerleyen zorba, hiçbir şey kaçırmayan keskin gözlerini birbiri ardına herkese saplayarak teftişe başlardı. Bu madensel görev bakışları hiçbir şeyi kaçırmazdı; bir parmak kadar fazla eğilmiş kasketi ve kötü temizlenmiş her düğmeyi görürdü. Kılıçtaki her pas lekesini, atlardaki en küçük pislik izini hemen fark ederdi. En belirsiz aykırılığı sezdiğinde de, sövgülerden oluşan bir fırtına, daha doğrusu bir çamur dalgası kopuverirdi. Dar üniforma yakasının altında gırtlak kemiği, birden oluşuvermiş bir ur gibi şişer, kısa kesilmiş saçların çevrelediği alnı kıpkırmızı kesilir, şakaklarındaki mavi damarlar kabarırdı. Sonra, o boğuk sesiyle bağırmaya başlar, kovalarca pisliği suçlu-suçsuz kurbanının başından aşağı boca ederdi. Sözlerinin bayağılığı bazen öylesine ölçüsüzleşirdi ki, eratın önünde onun yerine utanç duyan subaylar gözlerini öfkeyle yere dikerlerdi.

En önemsiz olaylar için dayak veya hapis cezası verip, bazen de hırsını alamayarak, iri yumruğunu suçlunun suratına indiriverdiği için, gerçek şeytandan korktuğunca korkardı asker ondan. Bir keresinde «sersem kurbağa» (Öfkelendiğinde boynu bir kurbağanınki gibi şiştiği için ona bu adı takmıştık) ahırda bağırmaya başladığında, yan bölmedeki bir Rutenya'lı süvarinin Ruslara özgü biçimde haç çıkarışına ve dudakları titreyerek dua etmeye başlayışına tanık olmuştum Bubencic, zavallı delikanlıları bitkin düşene dek zorlar, işkence eder, kolları çatırdayana dek tüfek eğitimi yaptırır ve paçalarından kan akana dek azgın atların üstünden indirmezdi. Fakat, köylü kökenli o mert kurbanlar da, bu zorbaya karşı kendilerine özgü budalaca ve ürkek bir sevgi duyarlardı. Öteki yumuşak ve yumuşaklıkları oranında da mesafeli subayları kendilerine onun kadar yakın bilmezlerdi. Bu sertliğin, Tanrının isteğine uygun bir düzenin inatçı darkafalılığından kaynaklandığını herhangi bir içgüdü söylüyordu sanki onlara. Ayrıca, biz subayların durumunun da pek iç açıcı olmadığını bilmek, o zavallıları oldukça rahatlatıyordu. Çünkü, komşusunun sırtına da aynı ağırlığın yükleneceğini bildiğinde, kişi en ağır yüklerin altına bile rahatça girebilir. Eşitlik, sertliği gizemli bir biçimde engelliyor. Askerler hep, imparator ailesiyle akraba olan genç prens W.'nin öyküsünü hoşnutlukla anlatır dururlardı. Bu prens, bazı ayrıcalıkları olması gerektiğine inanıyordu başlangıçta. Fakat Bubencic, herhangi bir köylü çocuğu gibi onu da on dört gün boyunca acımasızca süründürmüştü. Bazı ekselansların Viyana'dan telefon edip durmalarının hiçbir yararı olmamıştı. Bubencic bu soylu suçluya cezasının bir gününü bile armağan etmemişti. Ama bu davranışına karşılık olarak, terfi etmesini önlemişti o yüksek kişiler de.

Ama daha da garip olanı, biz subaylar bile ona her-

hangi bir biçimde bağlılık duymaktan kurtaramazdık kendimizi. Acımasızlığındaki budalaca doğruluk ve her şeyden önce de, meslek arkadaşlığına gösterdiği kayıtsız şartsız bağlılık bizde bir saygı uyandırmıştı. Bir süvarinin üstündeki toz taneciğine ve en sonuncu askerinin eyerindeki küçük bir gübre lekesine nasıl dayanamazsa, haksızlığa da hiçbir zaman dayanamazdı. Alayda karşılaşılan her skandalı kendi şerefine indirilmiş bir darbe olarak kabul ederdi. Biz ona aittik ve şunu çok iyi biliyorduk ki, herhangi bir suç işlediğimizde, yapabileceğimiz en akıllıca iş doğruca ona gitmektir. Böyle durumlarda o kişiye önce bir çıkışır, ama sonra onu temize çıkarmak için hemen harekete geçerdi. Bir terfi konusunun gerçekleştirilmesi veya zor durumda olan birinin yardımlaşma fonundan borç alması gerektiğinde hemen işe el koyup, doğruca bakanlığa gider ve inatçılığı sayesinde istediğini elde ederdi. Bizi sinirlendirmesi, üzmesi önemli değildi. Kalbimizin gizli bir köşesinde yer etmişti bu Banat'lı köylü çocuğu. O kaba ve inatçı tutumuyla, ordu geleneklerini tüm soylu subaylardan daha içtenlikle korumaya çalışıyordu. Gözle görülemeyen bu geleneklerin, bu görkemliliğin değerini biz, az gelirli küçük rütbeli subaylar çok daha iyi bilirdik; çünkü bizleri ayakta tutan, aylığımızdan çok bu gurur verici duyguydu.

Ardından merdivenleri çıktığım bu Albay Svetozar Bubencic, alayın bu baş zorbası böyle bir kişiydi işte. Ve yaşam boyunca askerlerini nasıl sıkıştırıp durmuşsa, kendisiyle de aynı biçimde, erkekçe bir davranışla hesaplaşmayı başarmıştı. Sırbistan seferinde, tüm gücüyle saldırıya geçen alayımız Potiorek yenilgisinden sonra ancak kırk dokuz süvari ile Save nehrini geçebildiğinde, savaş alanını yalnızca o terk etmemişti. Askerlerinin korkuyla kaçıştıklarını gördüğünde, bunun ordu için büyük bir utanç olduğunu düşünerek, savaş sırasındaki yenilgiden

sonra pek az yüksek rütbeli subayın yaptığını hemen orada yapmış, ağır görev tabancasını çekerek kafasına bir kurşun sıkmıştı. Kaçışan alayın utanç verici görüntüsünden, bunun Avusturya'nın sonu olacağını hemen anlamış ve böyle bir olaya tanık olmaktansa ölmeyi yeğ tutmuştu.

Odasının kapısını açtı Albay. Aşırı sadeliği nedeniyle, bir öğrenci odasını andırıyordu bu oda : Bir portatif karyola (Franz Josef'in Hofburg'daki yatağından daha iyisinde yatmak istemiyordu), İmparatorun sağda, İmparatoriçenin solda olduğu renkli iki resim, mezuniyetine ve alay toplantılarına ait, ucuz çerçeveler içinde dört veya beş fotoğraf, duvara çapraz olarak aşılmış bir çift kılıç ve iki Türk pistolundan başka bir şey yoktu. Rahat bir koltuk veya kitap da yoktu. Boş bir masanın çevresinde yalnızca dört hasır iskemle göze çarpıyordu.

Bubencic sinirli sinirli sakalını sıvazlamaya başladı; bir kere, iki kere, üç kere. Tartaklamayı andıran bu hareketini hepimiz tanırdık. Tehlikeli bir sabırsızlığın belirgin işaretiydi bu. Sonunda, bana yer göstermeden, kısaca homurdandı :

«Rahat ol! Geveleyip durma ağzında lafı ve hemen başla! Para sıkıntısı mı, yoksa kadın meselesi mi?»

Ayakta durarak konuşmaktan sıkılıyordum. Ayrıca, keskin ışığın altında onun bakışlarına tümüyle tutsak olduğumu düşünüyordum. Para meselesinin söz konusu olmadığını belirttim hemen.

«Öyleyse kadın meselesi! Gene aynı konu! Hiç rahat duramaz mısınız siz? Sanki insanın başını derde sokmayacak karı bulunamazmış gibi! Ama devam et sen ve lafı fazla geveleme. Anlat bakalım!»

Bugün Herr von Kekesfalva'nın kızıyla nişanlandığımı ve üç saat sonra bu gerçeği yalanladığımı elden geldiğince kısaca anlattım. Fakat, bu davranışımın ayıbını

örtmeye çalıştığımı sanmamalıydı sakın. Tam aksine; bir subay olarak, bu yanlış davranışın nasıl sonuçlandırılması gerektiğinin bilincindeydim ve yalnızca, üstüme bunu özel olarak bildirmek için gelmiştim. Nasıl bir yükümlülük altında olduğumu biliyordum ve yerine getirecektim bunu.

Bubencic, pek bir şey anlamamış gibi, bön bön yüzüme bakıyordu.

«Nedir bu saçma sözler? Şerefsizlik ve yükümlülük? Ama neden ve nasıl? Bu anlattıklarında hiçbir garip taraf yok. Kekesfalva'nın kızıyla nişanlandığını söyledin? Bir kere görmüştüm onu, sakat bir kızdı sanırım. Evet, demek ki sonra fikrini değiştirdin. Hiçbir önemi yok bunun. Bir zamanlar bunu bir başkası da yaptı ve bu yüzden hiç de ayıplanmadı. Yoksa sen...» İyice yaklaştı. «Yoksa onunla cilveleştin de şimdi zor durumda mısın? İşte o zaman pis bir durum olurdu!»

Kızıyordum ve utanıyordum da. Özellikle rahat davranmak sevdasına kapılarak her şeyi yanlış anlamasına canım sıkılıyordu. Hemen topuklarımı birbirine çarptım:

«İzin verirseniz açıklamak isterim, Sayın Albayım! Nişanlı olmadığımla ilgili bu çirkin yalanı kahvedeki masamızda, alayın yedi subayının önünde söyledim. Korkaklık ve sıkılganlık yüzünden arkadaşlarımı aldattım. Teğmen Hawliczek, doğru haberi getirmiş olan eczacıdan hesap soracak yarın sabah. Subay masasında yalan söylediğimi ve böylece askerliğe yakışmayacak bir davranışta bulunduğumu yarın tüm kent halkı öğrenecek.»

Şaşkınlıkla bakmaya başlamıştı artık. Sonunda çalışmaya başlamıştı kalın kafası. Suratı yavaş yavaş kararıyordu.

«Nerdeydi bu dedin?»

«Kahvede, her zamanki masamızda.»

«Arkadaşlarının önünde dedin? Hepsi duydular?»

«Evet Komutanım.»

«Eczacı da biliyor mu yalanladığını?»

«Yarın sabah öğrenecek; o ve tüm kent halkı.»

Albay kalın bıyığını öylesine çekiştirmeye başlamıştı ki, onu koparmak istediği sanılabilirdi. Dar alnının ardında bir şeylerin çalıştığı görülüyordu. Ellerini arkasında birleştirerek, kızgınlıkla bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı; bir kere, iki kere, beş kere, on kere, yirmi kere. Bu sert adımların altında döşeme tahtaları hafif hafif gıcırdarken, mahmuzları da yavaşça şıngırdıyordu. Sonra yine benim önümde durdu.

«Ne yapmayı düşünüyorsun şimdi?»

«Yalnızca bir tek çıkar yol var; Sayın Albayım da bilir bunu! Ben yalnızca Sayın Albayımla vedalaşmaya ve olayın fazla dallanıp budaklanmamasını sağlaması için rica etmeye gelmiştim. Benim yüzümden alayımızın adının lekelenmemesi gerekir.»

«Saçma,» diye mırıldandı. «Saçma! Böyle bir şey için! Senin gibi yakışıklı, sağlıklı ve namuslu bir kişi, böyle bir kötürüm kız için! Herhalde o ihtiyar tilki kandırdı seni ve sen de yüzüne karşı hayır diyemedin. Hah, konuya onların açısından bakıldığında umurumda bile olmazdı. Bize ne onlardan! Fakat, arkadaşlarının konusu ve o geri zekalı eczacının olanları bilmesi hiç de hoş bir şey değil!»

Yine bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı ve bu sefer daha da hızlı yürüyordu. Düşünmek zoruna gidiyordu sanki. Her gidiş gelişinde, yüzünün kırmızılığı biraz daha artıyor, alnındaki damarlar siyah kökler gibi kabarıyordu. Kararlılıkla durdu sonunda:

«Dikkat et şimdi. Böyle şeyler hemen yoluna koyulmalı. Bir kere dedikodu başladı mı, önünü alamayız artık. Söyle bakalım şimdi bizimkilerden kimler vardı orada?»

Adlarını söyledim. Bubencic göğüs cebinden not defterini çıkardı. Alayda herhangi bir yakışıksız durumla karşılaştığında bir silah gibi cebinden çıkardığı küçük, eski, kırmızı kaplı not defteriydi bu. Adı bir kez bu deftere geçirilmiş olan kişi bir dahaki izinini unutabilirdi. Kalın ve geniş tırnaklı parmaklarıyla adları alt alta çiziktirmeye başlamadan önce, köylülere özgü bir biçimde, kurşunkalemi dudaklarına götürüp iyice bir ıslattı.

«Hepsi bu kadar mı?»

«Evet.»

«Gerçekten hepsi mi?»

«Evet Komutanım.»

«Tamam.»

Küçük not defterini, kılıcını kınına sokuyormuş gibi, hızla cebine soktu.

«Evet, bu konu kapanmış sayılır. Yarın sabah erkenden, daha eğitim alanına gitmeden birbiri ardına yanıma çağıracağım onları. Yanımdan ayrıldıktan sonra da senin söylediklerini anımsayabilirlerse Tanrı yardımcıları olsun! Eczacıyla daha sonra özel olarak ilgileneceğim. Ona anlatacak bir masal bulacağıma inanabilirsin. mutlaka bir şey bulurum. Belki de, resmen açıklamadan önce bana danışmak, benden izin almak istediğini filan... veya, dur bakalım!» Birden, soluğunu duyacak kadar yaklaştı ve dik dik gözlerimin içine baktı. «Doğru söyle, ama gerçekten doğru söyle; daha önce bir şeyler içmiş miydin? Yani, bu aptallığı yapmadan önse demek istiyorum.»

Utanıyordum.

«Evet Komutanım. Oraya gitmeden önce birkaç konyak içmiştim ve sonra orada da... o yemekte oldukça fazla... fakat...»

Azarlanmayı bekliyordum. Halbuki, birden yayvan bir gülümseme yayıldı yüzüne.

«Enfes! Enfes! Buldum işte! İşi yoluna koyabiliriz

artık. Her şey ortada! Domuzlar gibi içtiğini ve ne dediğinin farkında olmadığını söyleyeceğiz onlara. Hiçbir şekilde namus sözü vermiş değilsin, değil mi?»

«Hayır, Albayım.»

«Öyleyse, her şey yolunda. Sarhoş olduğunu söyleyeceğim onlara. Herkesin başına gelebilir. Hatta bir arşidükün bile başına geldi böyle bir iş! Ne yaptığını bilmeyecek kadar sarhoştun, ne söylediğini hiç bilmiyordun, konuşulanları doğru dürüst duymadın ve hepsini yanlış anladın. Mantıksal bir açıklama bu! Ve eczacıya da, öyle körkütük sarhoş durumda kahveye gittiğin için seni iyice cezalandırdığım masalını anlatacağım. Bu kadar. Birinci madde sonuca bağlandı.»

Beni böylesine yanlış anladığı için üzüntüm giderek artıyordu. Gerçekte iyi yürekli bir kişi olan bu kalın kafalının bana bir kaçış yolu açmaya çalışısına kızıyordum. Kendimi kurtarabilmek için ondan yardım istediğim sonucuna varmıştı sonunda. Lanet olsun! Bu uğursuz kesinliği neden anlayamıyordu ki sanki! Bu düşüncelerle birden toparlandım.

«Sayın Albayım, bu konu benim için böylece kapanmış olamaz. Ne yaptığımı çok iyi biliyorum ve bundan böyle hiçbir şerefli kişinin yüzüne bakamayacağımın da farkındayım. Alçak bir herif olarak yaşamak istemiyorum ve...»

«Kapa çeneni!» diye sözümü kesti. «Ah, pardon. (Bırak da düşüneyim, gevezelik edip durma.) Ne yapacağımı çok iyi biliyorum ve senin gibi bir acemi çaylaktan ders alacak değilim. Bu konunun yalnızca seni ilgilendirdiğini mi sanıyorsun yoksa? Hayır dostum! Şimdi ikinci maddeye geliyoruz ve bunun anlamı da şu : Yarın sabah yok olacaksın! Burada kalamazsın artık! Bu tür konuların unutulabilmesi için zamana gerek vardır. Aksi halde aptalca sorular ve dedikoduların sonu gelmez ve bu da be-

nim işime gelmez. Benim alayımdan olan bir kişi hiç kimsenin kendisine soru sormasına ve yan bakmasına izin vermemelidir. Buna göz yumamam... Şu anda Czaslau'daki yedek kadroya atanmış bulunuyorsun... Atama emrini kendim yazacağım ve albaya verilmek üzere sana ayrıca bir de mektup vereceğim; içindekiler seni hiç ilgilendirmez! Senin görevin hemen yok olmak, gerisi benim bileceğim iş. Bu gece emirerinle birlikte hazırlanırsın ve sabahleyin hiç kimseye görünmeden yola çıkarsın. Hiç kimsenin bir şey anlamaması için, acele bir görevle gönderildiğin öğlen toplantısında erata bildirilir. Daha sonra ihtiyarla ve kızıyla ne yapacağın beni hiç ilgilendirmez. Pisliğini kendi başına temizle; beni ilgilendiren tek şey, onun kokusunun ve dedikodusunun alaya girmemesi... Tamamdır! Yarın sabah beş buçukta hazırlanmış olarak bana geleceksin, sana mektubu vereceğim ve sonra yola çıkacaksın! Anlaşıldı mı?»

Karar veremiyordum. Bunun için gelmemiştim ben. Kaçmak istemiyordum ki. Karşı koyuşumu sezdi hemen Bubencic ve gözdağı verircesine sordu yine :

«Anlaşıldı mı?»

«Anlaşıldı Komutanım,» yanıtını verdim askerce ve soğukça. Ama kendi kendime başka şeyler söylüyordum : «Bırak, istediğini söylesin ihtiyar çılgın. Yapman gereken gene de yaparsın sen.»

«Öyleyse tamamdır artık. Yarın sabah beş buçukta!»

Hazırolda bekliyordum. Yanıma yaklaştı.

«Özellikle senin böyle bir aptallık yapmana üzüldüm. Seni Czeslau'dakilere vermek hiç hoşuma gitmiyor. Gençlerin arasında en sevdiğim kişi sendin!»

Elini uzatıp uzatmamaya karar veremediğini seziyorum. Bakışları yumuşadı.

«Başka bir şeye ihtiyacın var mı? Eğer sana yardım edebileceksem, hiç utanma, zevkle yaparım bunu. Zor

durumda olduğunu düşünmelerini istemem. Hiçbir şeye ihtiyacın yok mu?»

«Hayır Albayım, sağolun.»

«Böylesi daha iyi. Evet, Tanrının emri böyleymiş. Yarın sabah beş buçukta!»

«Başüstüne Albayım.»

İnsanın birine son kez bakışı gibi bakıyorum ona. Yeryüzünde konuştuğum son kişinin o olduğunu biliyorum. Yarın sabah, tüm gerçeği bilen tek kişi o olacak. Topuklarımı hızla birbirine çarpıp, omuzlarımı dikleştirerek dönüyorum.

«Hofmiller, geri dön!»

Geri dönüyorum hemen. Kaşlarını kaldırıp, dikkatle yüzüme bakıyor ve aynı zamanda hırçın ve de babacan bir sesle mırıldanıyor :

«Bana bak delikanlı, durumun hiç hoşuma gitmiyor. Bir şeyler var sende. Beni aptal yerine koyacağını ve bir saçmalık yapacağını sanıyorum. Fakat, böyle boktan bir mesele yüzünden bir saçmalık yapmana izin veremem... tabancayla veya başka bir şeyle... böyle bir şeye izin veremem... anlaşıldı mı?»

«Başüstüne Komutanım.»

«Hadi canım, bırak şu «başüstüne» lafını! Hiç kimse aldatamaz beni. Ben acemi çaylak değilim.» Sesi daha da yumuşuyor. «Elini ver bana.»

Uzattığım elimi sıkıca kavrıyor.

«Şimdi! (Israrla gözlerimin içine bakıyor) Evet! Şimdi, Hofmiller, bu gece bir saçmalık yapmayacağına şeref sözü ver bana. Yarın sabah beş buçukta buraya geleceğine ve Czaslau'ya doğru yola çıkacağına şerefin üstüne söz ver bana!»

Bakışlarına karşı koyamıyorum artık.

«Öyleyse her şey yolunda demektir. Biliyor musun, ilk öfke anında bir saçmalık yapabileceğini sezmiştim.

Sizin gibi ateşli delikanlıların ne zaman ne yapacağı hiç belli olmaz... her şeyle hemen işi bitiriveriyorsunuz siz; tabancayla bile... Daha sonra senin de aklın başına gelecek. Böyle şeyler unutulur gider. Göreceksin Hofmiller, tüm bu olaylardan hiçbir şey çıkmayacak sonunda! En küçük noktasına kadar her şeyi düzeltirim ben ve böyle aptalca bir olay ikinci bir kez başına gelmeyecektir sanırım. Senin gibi birine gerçekten çok yazık olurdu. Haydi git artık.»

*
* *

Verdiğimiz kararlar, genellikle kendimize itiraf edemeyeceğimiz derecede sosyal durumumuza ve çevremize bağlıdır. Düşüncelerimizin önemli bir bölümü, çoktan elde edilmiş sonuçları ve etkileri doğrudan aktarır. Özellikle, çocukluğundan beri askeri disiplinle yetişmiş bir kişi, aldığı komutun karşı koyulamaz baskısından kurtulamaz. Her askeri komut, mantıksal olarak açıklanamayacak, iradeyi yok edici bir güce sahiptir o kişi için. Başarması gereken bir görevin anlamsızlığına yüzde yüz inanmış olsa bile, sırtındaki üniformanın yükümlülüğünden kurtulamayarak, talimatları bir uyurgezer gibi, hiç karşı koymadan ve düşünmeden uygular.

Yirmi beş yıllık ömrünün on beş yılını, bana gerçek karakterimi kazandıran askeri okullarda ve kışlalarda geçirmiş olan ben de, Albayın komutunu aldığım andan başlayarak, kendi başıma düşünmeye veya davranmaya son vermiştim. Hiç düşünmüyordum artık. Yalnızca boyun eğiyordum. Beynimin bildiği tek şey, sabah saat beş buçukta yola çıkmaya hazır durumda olmak ve o saate kadar, hiç şikayet etmeden tüm hazırlıkları tamamlamak zorunda oluşumdu. Böylece, emirerimi uyandırıp, önemli bir görevle yarın sabah Czaslau'ya gitmek zorunda oldu-

ğumuzu kısa sözlerle bildirdim ve onunla birlikte eşyalarımı birer birer toplamaya başladım. İşimizi ancak bitirebildik ve aldığım komuta uygun olarak, görev kağıtlarını almak için saat tam beş buçukta Albayın odasındaydım. Onun isteğine uyarak, hiç kimseye görünmeden kışladan ayrıldım.

Doğal olarak, hiptonize edilmişcesine irademin felce uğrayışı, askeri bir bölgede bulunduğum ve görevimi daha tam olarak sonuçlandırmadığım sürece devam etti. Ama tren hareket eder etmez bu uyuşukluktan kurtuldum ve düşen bir bombanın basıncıyla yere yıkıldıktan sonra sendeleyerek ayağa kalkıp sağlam olduğunu şaşkınlıkla saptayan bir kişi gibi, birden ürktüm. İlk şaşkınlığım, hâlâ yaşıyor olmamdı. İkinci şaşkınlığım ise, ilerleyen bir trende oluşum ve günlük yaşamımdan koparılıp atılmış oluşumdu. Ve olanları anımsamaya başlar başlamaz, hemen aklım başıma geldi. Her şeye son vermek istemiştim ve elimi tabancadan çektirmişti birisi. Her şeyi yoluna koyacağını söylemişti Albay. Ama sadece, (Yılgınlıkla anımsadım) alayla ve benim o «şerefli adımla» ilgili konuları kapsayacaktı bu uğraş. Belki de şimdi arkadaşlar onun yanındaydılar ve olanları bir tek sözcükle olsun anmayacaklarına şerefleri üstüne söz veriyor ve yemin ediyorlardı. Ama onların düşüncelerini hiçbir komut değiştiremeyecekti. Korkakça kaçtığımı hepsi de anlamış olmalıydı. Eczacının başı belki arkadaşlarla biraz derde girecekti, ama ya Edith, babası ve ötekiler? Onlara kim haber verecek, olanları kim açıklayacak? Saat sabahın yedisi; şimdi kalkmış, beni düşünüyordur. Belki de kule terasından dürbünle bakmaya başlamıştır bile (Ah, şu teras! O korkulukları anımsadığımda neden hep tüylerim diken diken oluyor böyle?). Eğitim alanındaki alayı görüyordur ama, içlerinden birinin eksik olduğunu anlayamayacaktır. Fakat öğleden sonra beklemeye başlayacak, ben git-

meyeceğim ve hiç kimse de ona bir şey söylememiş olacak. Bir tek satır bile yazmadım ona. Alaya telefon edecektir. Başka bir yere gönderildiğimi öğrendiğinde anlayamayacak, inanamayacaktır. Veya daha da korkuncu; olanları anlayacak, hemen anlayacak ve sonra da... Parlayan gözlük camlarının ardındaki Condor'un uyarıcı bakışlarını görür gibi oluyorum, bana bağırışını duyuyorum yine : «Bu büyük bir haksızlık, bir cinayet olurdu!» Ve hemen, birincisinin önüne başka bir resim geçiyor : Koltuğundan zorla kalkarak, bakışlarında çaresizlik ve kendini atacağı derinlik olduğu halde korkuluklara doğru atılışı.

Bir şeyler yapmalıyım, hemen bir şeyler yapmalıyım! İstasyondan hemen bir telgraf çekmeliyim. Bir şeyler yazmalıyım ona. Kapılacağı çaresizlik içinde kötü bir şey, bir daha düzeltilemeyecek bir şey yapmasını önlemeliyim. Hayır, **benim** kötü bir şey, düzeltilemeyecek bir şey yapmamamı söylemişti Condor ve beklenmeyen bir olay karşısında hemen kendisine haber vermemi istemişti. Ona söz vermiştim ve söz vermek şeref sözü demektir. Çok şükür! Bu işi yoluna koymak için Viyana'da iki saatlik zamanım olacak. Ancak öğleden sonra yoluna devam edecek tren. Belki Condor'u bulabilirim o arada. Onu bulmak **zorundayım.**

Viyana'ya varışımızda bavulları hemen emirerime emanet ediyorum. Onlarla hemen kuzeybatı istasyonuna gidip, beni orada bekleyecek. Sonra bir arabaya atlayarak Condor'a gidiyorum ve dua ediyorum (Halbuki hiç de inanç sahibi değilimdir) : «Tanrım, onun evde olmasını sağla, evde olmasını sağla! Yalnız ona anlatabilirim, yalnızca o anlayabilir, yalnızca o yardım edebilir!» Fakat umursamazlıkla karşıma çıkıyor yine hizmetçi kız, başında renkli bir iş örtüsü olduğu halde ve Doktorun evde olmadığını söylüyor. Onu bekleyebilir miyim acaba? «Öğleden önce

gelmez ama.» Nerede olduğunu biliyor mu acaba? «Hayır bilmiyorum. Birinden ötekine gidip duruyor.» Acaba Doktorun hanımıyla görüşebilir miyim? «Bir sorayım,» diyerek omuzunu silkiyor ve içeri giriyor.

Bekliyorum. Aynı oda ve aynı bekleyiş. (Çok şükür!) Yan odadan aynı hafif ve sürünen adımlar. Kapı yavaşça, kararsızlıkla açılıyor. Aynı daha önce de olduğu gibi, sanki bir hava cereyanı ile açılıyor kapı. Ama bu sefer duyulan ses daha içten, daha sıcak :

«Sizsiniz, değil mi, Teğmen Hofmiller?»

«Evet,» diyorum, (Her zamanki aptalca davranışla) kör kadının önünde eğilirken.

«Ah! Kocam buna çok üzülecek! Çok iyi biliyorum, üzülecektir. Fakat, umarım bekleyebilirsiniz. En geç saat birde dönmüş olur.»

«Hayır, ne yazık ki bekleyemem. Ama... ama çok önemli... acaba onu herhangi bir hastanın evinde telefonla bulamaz mıyım?»

İçini çekiyor.

«Hayır, korkarım olanaksız bir şey bu. Nerede olduğunu bilmiyorum... sonra, biliyor musunuz... tedavi etmekten zevk duyduğu kişilerin telefonları yoktur genellikle. Ama belki ona ben...»

Yanıma yaklaşırken çekingen bir ifade var yüzünde. Bir şey söylemek istiyor ama çekiniyor, seziyorum bunu. Ama sonunda söylemeye çalışıyor :

«Ben... anlıyorum... çok önemli bir durum olduğunu seziyorum... eğer elimde bir olanak olsaydı size... size tabi ki onu nerede bulabileceğinizi söylerdim. Ama... ama... döndüğünde belki ben bildirebilirim ona haberinizi... hep iyi davrandığınız o zavallı kızla ilgili olmalı herhalde... eğer isterseniz, sevinerek yapardım bunu...»

Sonra çok saçma bir şey geliyor başıma ve onun kör

gözlerine bakamıyorum. Nasıl olduğunu bilmiyorum ama, sanki her şeyi anlamış gibi geliyor bana. Bu yüzden çok utanıyorum ve ancak bir şeyler mırıldanabiliyorum :

«Çok teşekkür ederim, Sayın Bayan, ama... sizi yormak istemem. Eğer izin verirseniz, başlıca konuları ona bir pusuluyla da açıklayabilirim. Fakat, saat ikiden önce dönmeyeceği kesindi, öyle değil mi? Çünkü, hemen saat ikiden sonra tren hareket ediyor ve.... yani... mutlaka harekete geçmesi gerek, inanın bana. Gerçekten, hiç abartmıyorum!»

Hiç kuşkusu kalmadığını seziyorum. Biraz daha yaklaşıyor ve farkında olmadan, sanki beni yatıştırmak istermiş gibi bir el hareketi yaptığını görüyorum.

«Eğer böyle söylüyorsanız, tabi ki inanıyorum size. Hiç üzülmeyin sakın. Elinden gelen her şeyi yapacaktır.»

«Ona yazabilir miyim?»

«Evet, yazın ona... şurada lütfen.»

Odadaki her şeyin yerini kesinlikle bilen bir kişinin rahatlığı ile önüme düşüyor. Her gün düzinelerce kere onun masasını duygulu parmakları ile düzeltip yoklamış olmalı ki, rahat bir hareketle sol çekmeceden üç dört yaprak kağıt çıkararak, sümenin üstüne dümdüz yerleştiriyor. «Orada kalem ve mürekkep bulabilirsiniz,» diye yine tam olarak doğru yeri işaret ediyor.

Büyük bir hızla beş sayfa yazıyorum. **Hemen** yola çıkması için yalvarıyorum ona ve hemen sözcüğünün altını üç kere çiziyorum. Aceleyle ve içtenlikle her şeyi anlatıyorum ona. Dayanamayacağımı ve nişanlılığımı arkadaşlarımın yanında yalanladığımı anlatıyorum.

Arkadaşlarımın davranışlarından, gevezeliklerden ve dedikodulardan duyduğum acınılacak korkuyu başından beri yalnızca kendisinin anlayabildiğini belirtiyorum. Yaşamıma son vermek istediğimi, ama Albayın beni hiç de

istemediğim halde kurtardığını saklamıyorum ondan. Son ana kadar yalnızca kendimi düşünmüş olduğumu, ama kendimle birlikte bir başkasını da, suçsuz birini de yıkıma sürüklediğimi ancak şimdi anlayabildiğimi itiraf ediyorum. Durumun ne kadar tehlikeli olduğunu hemen anlayacağına inanıyorum ve **hemen** (Bu sözcüğün altını yine çiziyorum) onlara koşarak gerçeği, tüm gerçeği anlatmasını rica ediyorum. Hiçbir mazeret göstermemeliydi. Beni olduğumdan daha iyi ve suçsuz göstermeye çalışmamalıydı. Eğer olanları duyduktan sonra zayıflığımı yine de bağışlayacak olursa, nişanlılığımız her zamankinden daha da kutsal bir anlam kazanacaktı gözümde. Edith ancak **şimdi** benim için kutsal bir varlık haline gelmişti. Eğer izin verecek olursa, ben de onlarla birlikte İsviçre'ye gitmeye hazırdım. Görevimden istifa edip yanında kalırdım ve kısa zamanda veya daha sonra iyileşmesi hiç önemli değildi. Korkaklığımı ve yalanımı unutturmak için her şeyi yapmaya hazırdım. Benim için yaşamın yalnızca bir tek anlamı kalmıştı artık; onu değil, başkalarını kandırdığımı kendisine kanıtlayabilmek. Bunların hepsini anlatmalıydı ona. Tüm gerçeği anlatmalıydı; çünkü, herkesten daha çok, arkadaşlarımdan, görevimden daha çok ona karşı sorumluluk taşıdığımın ancak şimdi farkına varabilmiştim. Beni yalnızca o yargılamalı, yalnızca o bağışlamalıydı. Bağışlanıp bağışlanmamam onun elindeydi artık ve her şeyi bir yana bırakıp, öğlen treniyle yola çıkmalıydı. Saat dört buçukta mutlaka orada olmalıydı. Beni beklediği saati ne olursa olsun geçirmemeliydi. Kendisinden en son dileğimdi bu. Yalnızca bu kere bana yardım etmeliydi ve **hemen** (Bu koşuşturan «hemen»in altını dört kere çizdim) yola çıkmalıydı, yoksa her şey yitirilebilirdi.

Kalemi yerine bıraktığımda, ilk olarak kesin bir karara vardığımı fark etmiştim. En önemli şeyin ne olduğunu, yazarken anlamıştım. Beni kurtardığı için, Albaya

karşı ilk olarak bir gönül borcu duyuyordum. Kesinlikle biliyordum artık; o andan sonra yalnızca bir insana, yalnızca beni sevene karşı tüm varlığımla sorumluydum. Kör kadının hiç kımıldamadan yanımda durduğunu da ancak o sırada fark edebildim. Yine saçma bir düşünceye kapılarak, mektuptaki her sözcüğü okuduğunu ve benimle ilgili her şeyi öğrendiğini sandım.

«Saygısızlığımı bağışlayın,» diyerek ayağa fırladım.» Sizi tümüyle unutmuştum... ama... ama... eşinize haber vermek benim için çok önemliydi...»

Gülümsedi bana.

«Biraz ayakta durmanın hiç önemi yok. Önemli olan öteki durum. Kendisinden istediğiniz her şeyi yapacaktır kocam... sizden hoşlandığını, çok hoşlandığını hemen anlamıştım... Kendinize işkence etmeyin artık.» (Sesi giderek tatlılaşıyordu) «Üzülmeyin bu kadar, lütfen. Her şey mutlaka yeniden düzelecektir.»

«İnşaallah!» dedim, umut dolu bir içtenlikle. Körlerin, olacakları algılayabilme yeteneğine sahip oldukları söylenmiyor muydu?

Eğilerek elini öptüm. Yüzüne baktığımda, beyaz saçlarıyla, sert ağzıyla ve gözlerindeki acı ifadeyle bu kadının bana ilk anda neden çirkin göründüğünü anlayamadım. Çünkü yüzü sevgiyle ve insansı bir duygudaşlıkla parlıyordu. Yalnızca karanlığı yansıtan bu gözler, aydınlık bir parıltıyla dünyaya bakan gözlerden daha iyi görebiliyor, yaşamın gerçek yönlerini daha iyi anlayabiliyordu sanki.

Sağlığına yeniden kavuşmuş bir kişi gibi vedalaştım. O sırada başka bir sakat kişiye kendimi sonsuza dek adamış olmam, özverili bir davranış gibi gelmiyordu bana artık. Hayır, sağlıklılar, kendine güvenenler, gururlular, huzurlular, sevinçliler sevemez; bu duyguya ihtiyaçları

yoktur onların! Onlar sevgiyi ancak kendilerine sunulan bir saygı olarak, sunulması gereken bir saygı olarak, gururla ve umursamazlıkla kabul ederler. Bir süs, saçtaki bir takı, koldaki bir bilezik gibi görürler bir başkasının kendini sunuşunu, yaşamlarının tüm anlamı ve mutluluğu gibi değil. Yalnızca kaderin sillesini yemiş kişilere, yalnızca yılgınlara, geride kalmışlara, zayıflara, çirkinlere, cesaretini yitirmiş kişilere sevgi aracılığı ile gerçekten yardım edilebilir. Böylelerine kendini adayan kişi, yaşamın ellerinden aldığı değerleri onlara yeniden kazandırmış olur. Sevmeyi ve sevilmeyi, hatta nasıl sevmek gerektiğini de yalnız onlar bilirler: Gönül borcu duyarak ve alçakgönüllülükle.

Emirerim istasyonun bekleme salonunda sadakatle bekliyor. «Gel!» diye gülüyorum ona. Garip bir rahatlık kaplamıştı içimi birden. Daha önce hiç tanımadığım bir rahatlıkla biliyorum; doğru olanı yaptım sonunda. Kendimi ve başka bir insanı kurtardım. Ve son geceki anlamsız korkaklığımdan bile pişman değilim. Tam aksine, diyorum kendi kendime; böylesi daha iyi oldu. Olayların böyle gelişmesi sayesinde, bana emanet edilmiş olanlar, benim yiğit bir kişi, bir evliya, hasta ve zavallı bir varlığı iyiliksever bir davranışla yanına yükselten bir tanrı olmadığımı biliyorlar artık. Sevgisini şimdi kabul etmem özverili bir davranış sayılmaz artık. Hayır, bağışlanmayı dilemek sırası bende şimdi, bağışlama sırası da onda. Böylesi daha iyi.

Kendime böylesine güven duyduğumu hiç anımsamıyorum. Yalnızca kısa bir süre, Lundenburg'da şişman bir bey kendini soluk soluğa deri koltuğa attığında, belirsiz bir korkuya kapıldım :

«Çok şükür, yetişebildim. Altı dakika gecikmeli olmasaydı yakalayamazdım treni!»

İster istemez içime işledi bu sözler. Condor öğleyin

evine uğramayacak olursa ne olurdu? Veya öğlen trenine yetişemeyecek kadar geç gelirse? Her şey anlamsızlaşacaktı o zaman! O zaman Edith bekleyecek, bekleyecekti. Terasın ürkütücü görüntüsü birden gözümde canlanıverdi yine; korkuluklara tutanarak aşağı bakışını ve eğilmeye başlayışını görür gibi oluyorum! Aman Tanrım! İhanetimden ne büyük bir pişmanlık duyduğumu zamanında öğrenmek zorunda! Çaresizliğe kapılmadan, belki de o korkunç olay gerçekleşmeden öğrenmeli! En iyisi, Condor'un yetişemeyeceğini hesaplayarak, trenin bir dahaki duruşunda onu rahatlatacak bir telgraf çekmek olacak.

Bir sonraki istasyon olan Brünn'de trenden atlayarak, istasyon telgrafhanesine koşuyorum. Ama ne oluyor böyle burada? Kapıya biriken büyük bir kalabalık, bir bildiriyi okumaya çabalıyor. Zorla ve kaba güç kullanarak içeri girebiliyorum. Hemen, hemen bir telgraf kağıdı gerek şimdi! Ne yazmalı? Uzun olmaması gerekir!

«Edith von Kekesfalva. Kekesfalva. Yoldan binlerce selamlar ve sevgiler. Görevliyim. Yakında döneceğim. Condor her şeyi açıklayacak. Yolculuğun sonunda hemen yazacağım. Sevgilerle Anton.»

Telgrafı veriyorum. Memur kadın ne kadar da ağır, ne çok soruyor; gönderen, adres, formalite üstüne formalite. Tren de iki dakika sonra kalkacak. Bu arada bildiriyi okuyabilmek için daha da çoğalan kalabalığın arasından geçebilmek için yeniden kaba güç kullanmak zorunda kalıyorum. Ne oluyor böyle acaba diye sormak istiyorum, ama tam o sırada trenin düdüğü çalmaya başlıyor. Ancak vagona atlayabilecek kadar bir zamanım var artık. Çok şükür, artık her şey yapıldı; kuşkulanmasına, huzursuzlanmasına gerek kalmadı artık. Ancak o zaman, iki heyecanlı günden ve iki uykusuz geceden sonra ne kadar yorgun olduğumu anlayabiliyorum. Ve akşamleyin Czaslau'

ya vardığımda, üst kattaki otel odasına çıkabilecek kadar güçlü olmam gerekiyor. İşte o zaman, bir boşluğa düşercesine uykuya dalıyorum.

***

Uzanır uzanmaz uyumuşum herhalde. Uyuşmuş duygularla, gerçekte hiç ulaşılamayan, kendi kendini yok etmenin derinliklerine inen bir dalgaya kapılmak gibi bir uykuydu bu gerçekte. Ancak daha sonraları, başlangıcını bilemediğim bir düş başladı. Yalnızca, yine bir odada beklediğimi, sanırım Condor'un odasında beklediğimi ve birden o korkunç sesi, günlerdir şakaklarımda zonklayan o ürkütücü tok-tok, tok-tokları duymaya başladığımı anımsıyorum. Önceleri çok uzaktan, sanki sokaktan geliyorlardı ve sonra yaklaşmaya başladılar; tok-tok, tok-tok ve artık çok yakında, çok daha gürültülü : tok-tok, tok-tok, tok-tok, ve sonunda kapıya öylesine ürkütücü bir biçimde yaklaşıyorlar ki, birden korkuyla uyanıyorum.

Açık gözlerle yabancı odanın karanlığına bakıp duruyorum. Ama yine başlıyor : tok-tok, tok-tok, bir kemiğin sert zemine vuran sesini andırıyor. Hayır, uyumuyorum artık, biri kapıya vuruyor. Herhangi bir kişi dışardan kapımı tıklıyor. Yataktan fırlayarak hızla açıyorum kapıyı. Otel katibi duruyor dışarda.

«Teğmen Hofmiller telefondan çağrılıyor!»

Adamın yüzüne bakıp kalıyorum. Ben? Telefon? Nerede... neredeyim ben? Yabancı bir oda, yabancı bir yatak... ah! tabi ya... ben... Czaslau'dayım ben. Ama hiç kimseyi tanımıyorum ki burada, gece yarısı beni telefona kim çağırabilir? Saçma! En azından gece yarısı olmalı şimdi. Ama katip üsteliyor :

«Lütfen çabuk olun Teğmenim, Viyana'dan aranıyorsunuz. Arayanın adını pek anlayamadım.»

Uyanıveriyorum hemen. Viyana'dan! Ancak Condor olabilir bu kişi. Mutlaka haber vermek istiyordur bana; Edith bağışladı beni! Her şey yolunda. Katibe bağırıyorum :

«Aşağı koşun! Hemen geleceğimi söyleyin!»

Adam gidiyor ve ben de hemen gömleğimin üstüne paltomu atarak peşinden koşuyorum. Telefon alt kattaki büronun bir köşesinde ve katip kulaklığı kulağında hazır tutuyor. Sabırsızlıkla itiyorum onu ve kulaklığı alıp dinliyorum.

«Konuşma kesildi,» diyor ama katip.

Hiçbir şey duyulmuyor gerçekten de... hiçbir şey. Yalnızca uzaktan gelen bir vızıltı, uğultu... vzzz... fsss... srrr... metal sivrisinek kanatlarının seslerini andırıyor bu sesler. «Alo! Alo!» diye haykırıyor ve bekliyor, bekliyorum. Hiçbir yanıt yok. Yalnızca o anlamsız, o alaycı vızıltı. Üstümde paltodan başka bir şey olmadığı için mi, yoksa birden kapıldığım korku yüzünden mi titriyorum böyle? Belki de her şey yoluna girmemiştir veya belki de... bekliyorum, sıcak kauçuk kulaklığı kulağıma iyice bastırarak dinliyorum. Sonunda, trk... trk... bir bağlantı ve telefoncu kızın sesi :

«Konuştunuz mu?»

«Hayır!»

«Ama biraz önce Viyana ile bağlantınız vardı!... bir dakika, lütfen. Hemen sorarım.»

Yine trk... trk... Bir bağlantı daha, kulaklıktan garip garip sesler geliyor. Bir süre guruldayıp, hırladıktan sonra, yine yavaş yavaş eski vızıltı duyulmaya başlıyor. Kalın bir ses bağırıyor birden :

«Burası Prag yönetim merkezi! Savaş bakanlığı ile mi konuşuyorum?»

«Hayır! Hayır!» diye çaresizlikle bağırıyorum. Karşımdaki ses anlaşılmaz bir şeyler daha söyledikten sonra

uzaklardan gelen bağlantı sesleri, konuşmalar duyuluyor. En sonunda yine telefoncu kızın sesi :

«Özür dilerim, şimdi araştırdım. Bağlantınız kesilmiş. Çok acele bir askeri konuşma girmiş araya. Yeniden aranacak olursanız hemen bildiririm size. Bu arada kulaklığı yerine koyun lütfen.»

Yorgunlukla, düş kırıklığı ile, üzüntüyle asıyorum kulaklığı yerine. Uzaklardan gelen bir sesi ele geçirdikten sonra kaçırmak kadar anlamsız bir şey olamaz. Sanki hızla yüksek bir tepeye tırmanmışım gibi, yüreğim göğsümde çırpınıp duruyor. Acaba ne olabilir bu? Condor'dan başkası olamaz. Ama neden gecenin bir buçuğunda telefon ediyor bana? Kâtip saygıyla yaklaşıyor yanıma :

«Teğmenim odalarında bekleyebilirler. Bağlantı kurulunca hemen koşarım size.»

Ama kabul etmiyorum. Bir kere daha kaçırmak istemiyorum bağlantıyı. Neler olduğunu bilmek istiyorum. Çok uzaklarda bir şeyler olduğunu seziyorum çünkü. Telefon eden ancak Condor veya Kekesfalva olabilir. Otelin adresini onlara ancak Condor vermiş olabilir. Ne olursa olsun, önemli bir şey olmalı mutlaka, yoksa insanı gece yarısı yatağından kaldırmazlar. Tüm sinirlerimde bir tek düşünce titreşiyor; bana ihtiyaçları var, onlara gerekliyim ben! Herhangi bir kişi benden bir şeyler istiyor. Herhangi bir kişi, ölümle ve yaşamla ilgili kesin bir şeyler söylemek istiyor bana. Hayır, gitmemeliyim, yerimden kımıldamamam gerek. Bir dakika bile yitirmek istemiyorum.

Katibin biraz şaşkınlıkla yanıma bıraktığı iskemleye oturuyorum ve çıplak bacaklarımı paltomla örtüp, gözlerimi telefona dikerek bekliyorum. On beş dakika, yarım saat sabırsızlıkla, belki de soğuktan titreyerek, arada bir birden nemlenen alnımın terini gömleğimin koluyla silerek bekliyorum. Bir zil sesi duyuluyor sonunda. Hemen koşup kulaklığı kulağıma yapıştırıyorum. Şimdi, şimdi

her şeyi öğreneceğim! Fakat bu, katibin hemen dikkatimi çektiği aptalca bir yanlışlık. Telefon değil çalan, dış kapının zili. Katip hemen koşarak, geç kalmış bir çifte kapıyı açıyor. Yanındaki kızla birlikte açılan kapıdan giren yüzbaşı, katip bölmesinin yanından geçerken, çıplak bacakları ve boynuyla bir subay paltosunun içinde orada oturan garip kişiye şaşkınlıkla bakıyor. Öylesine bir selam vererek, yanındaki kızla birlikte merdivenin yarı karanlığında yok oluyor.

Beklemeye dayanamıyorum artık. Manyoto kolunu çevirerek, telefoncu kıza soruyorum :

«Bağlantı hâlâ kurulamadı mı?»

«Hangi bağlantı?»

«Viyana... sanırım Viyana'dandı... yarım saatten daha fazla oldu.»

«Bir kere daha sorayım. Bekleyin lütfen.»

Bekleyiş uzuyor. Sonunda zil sesi. Fakat, telefoncu kız sadece avutuyor :

«Sordum efendim, bir yanıt alamadım daha. Yalnızca birkaç dakika daha beklemeniz gerekecek. Hemen arayacağım sizi.»

Beklemek! Birkaç dakika daha beklemek! Dakikalar! Dakikalar! Bir dakika içinde bir insan ölebilir, yazgılar değişebilir, dünya yok olabilir! Neden böylesine acımasızca bekletiyorlar beni? Bu bir işkence, bir çılgınlık bu! Saat iki buçuğu gösteriyor. Bir saatir oturuyorum burada. Titriyor, üşüyor ve bekliyorum.

Çok şükür, telefon çalıyor sonunda. Tüm duygularımla dinliyorum; ama telefoncu kız yalnızca haber veriyor :

«Ne olduğunu öğrendim. Konuşmadan vazgeçilmiş.»

Vazgeçilmiş? Neden vazgeçilmiş? Beni neden gecenin bu saatinde arıyor ve sonra da vazgeçiyorlar? Bilmediğim ama bilmek zorunda olduğum bir şeyler olmuş olmalı.

Zamanı ve uzaklığı aşamamak korkunç bir işkence! Acaba ben Condur'u arasam mı? Hayır, gecenin bu saatinde olmaz artık! Karısı ürkebilir. Herhalde onun için de geç oldu ve yarın sabah yine arayacak beni.

Bu geceyi anlatmam olanaksız. Karışık görüntülerle yüklü anlamsız düşünceler. Yorgunum, ama uyanığım da. Sinirlerimin tüm uyanıklığı ile bekliyor, merdivenlerdeki ve koridordaki her adımı, sokaktaki her zili ve şıngırtıyı ve her kımıdanışı dinliyorum. Yorgunum, bitkinim, kımıldayanacak gücüm yok ve sonunda uyku, çok derin, çok uzun, ölüm gibi, zamanla ilgisi olmayan, yokluk gibi derin bir uyku.

Uyandığımda oda apaydınlık. Saate bir göz atıyorum: on buçuk. Aman Tanrım! Geldiğimi hemen bildirmemi emretmişti Albay! Özel konularımı düşünmeye başlamadan, yine askerlikle, görevle ilgilenmeye başlıyorum otomatik olarak. Hemen giyinip merdivenlere saldırıyorum. Katip durdurmak istiyor beni. Hayır, her şey daha sonra! Albaya verdiğim şeref sözüne uygun olarak, geldiğimi hemen bildirmeliyim.

Fişekliğim yönetmeliğe uygun biçimde bağlı olarak büroya giriyorum. Fakat orada, beni görünce korkuyla ayağa fırlayan kızıl saçlı küçük bir astsubaydan başka kimse yok.

«Lütfen hemen aşağı koşunuz Teğmenim!» diyor telaşla. «Tüm garnizon subaylarının ve eratın saat tam on birde hazır olmalarını yarbayım özellikle emrettiler. Lütfen, avluya koşunuz hemen!»

Merdivenlerden aşağı yoşuyorum. Gerçekten de, tüm garnizon avluda toplanmış. Ancak ordu rahibinin yanına sokulabiliyorum ve tümgeneral görünüyor. Ağır ve törensel adımlarla ilerleyerek elindeki kağıdın katlarını açıyor ve çın çın öten bir sesle okumaya başlıyor :

«Avusturya-Macaristan'ı ve tüm uygar dünyayı iğ-

rendiren korkunç bir cinayet işlendi. (Hangi cinayet, diye düşünüyorum korkuyla. Sanki onu ben işlemişim gibi, farkında olmadan titremeye başlıyorum.) «İmparatorluğun ve Krallığın çok sevgili Veliahtı, Majesteleri Arşidük Franz Ferdinand ve Saygıdeğer Eşlerine karşı düzenlenen bu saldırı, bu alçakça cinayet... (Nasıl? Veliahtı mı öldürdüler? Ne zaman? Ama doğru, dün Brünn'de bir bildiriyi okumak için toplanan kalabalık demek ki bu konuyla ilgiliydi!) Yüce İmparatorluk Ailesini derin bir kedere itmiştir. Fakat, ordumuz her şeyden önce...»

Bundan sonra duyduklarımı pek anlayamıyorum. Nedendir bilmiyorum ama, o «cinayet» sözcüğü bir balyoz gibi kalbime çarpmıştı. Katil ben olmuş olsaydım ancak bu kadar korkabilirdim. Bir cinayet! Böyle demişti Condor. Birden, nişanlarla ve tüylerle süslü bu mavi adamın gevezeliklerini duymamaya başlıyorum. Sonra, geceleyin telefonla aranışımı anımsıyorum. Condor bana sabahleyin neden bir haber vermedi? Yoksa, sonunda gerçekten de bir şeyler mi oldu? Karışıklıktan yararlanarak, geldiğimi yarbaya bildirmeden otele dönüyorum. Belki bu arada telefonla aranmış olabilirim.

Otele girdiğimde katip bir telgraf veriyor bana. Sabah erkenden gelmiş, fakat aceleyle çıkıp gittiğim için bana vermememiş onu. Hemen açıyorum kağıdı. İlk anda hiçbir şey anlayamıyorum. İmza yok. Anlaşılması olanaksız bir telgraf. Neden sonra anlayabiliyorum : Üçü elli sekiz geçe Brünn'den çektiğim telgrafın teslim edilemediğini belirten bir bildiri bu.

Teslim edilememiş? Gözlerimi bu sözcüğe dikiyorum. Edith von Kekesfalva'ya gönderilen bir telgraf teslim edilememiş? O küçük kentte herkes tanır onu. Kapıldığım gerginliğe dayanamıyorum artık. Hemen Viyana'ya bir telefon yazdırıyorum, Doktor Condor'a. «Acele mi?» diye soruyor katip. «Evet, acele.»

Yarım saat sonra bağlantı kuruluyor ve bir mucize olarak, Condor da evde. Üç dakikada her şeyi öğreniyorum. Kentler arası bir telefon konuşmasında kişiyi üzmeden gerçekleri anlatmaya zaman yok. Şeytanca bir rastlantı her şeyi allak bullak etmiş ve şanssız kız, pişmanlığımı, içtenlikle vardığım kararı öğrenememişti. Olayı kapatmak için Albayın harcadığı tüm çabalar sonuçsuz kalmıştı. Ferencz ve arkadaşlar kahveden eve değil, meyhaneye gitmişlerdi. Kötü bir rastlantı olarak, eczacıyı orada dostlarının arasındayken görmüşler ve iyi yürekli Ferencz hemen adamın üstüne yürümüştü.

Herkesin içinde onun karşısına dikilerek, benim hakkımda alçakça yalanlar yaymakla suçlamıştı onu. Bu skandalı ertesi gün tüm kent halkı öğrenmiş. Çünkü, adının lekelendiğini düşünen eczacı, tanıklığıma başvurmak için ertesi sabah doğruca kışlaya gittiğinde benim yok olmuş olduğumu öğrenince, kuşkulanarak hemen Kekesfalva'lara koşmuş. Orada yaşlı adama bürosunda saldırarak, pencereleri titreten bir sesle bağırmaya başlamış. Namuslu bir kişi olarak, onların yüzünden kötü bir duruma düştüğünü ve bu saygısız subay çetesinin kendisine hakaret etmesine izin vermeyeceğini haykırmış. Bunun sadece bir oyun olduğu laflarına kanmazmış ve neden öyle korkakça yok oluverdiğimi çok iyi biliyormuş. Bu olayın ardında alçakça bir oyun yatıyormuş ve bunun suçlusu benmişim. Fakat, bakanlığa kadar gitmesi gerekse bile, bu işi bir sonuca bağlayacakmış. Böyle sümüklü çocuklar tarafından herkesin içinde hakarete uğratılmasına izin veremezmiş.

Bağırıp çağıran adamı zorla sakinleştirerek gönderebilmişler. Kapıldığı telaş arasında Kekesfalva'nın en çok korktuğu şey, bu kaba suçlamaları Edith'in duymasıymış. Fakat, büyük bir talihsizlik eseri olarak, büronun pencereleri açıkmış ve bağırılarak söylenen sözler Edith'in otur-

makta olduğu salona kadar ulaşmış. Herhalde, uzun süredir planlamakta olduğu şeyi gerçekleştirmeye karar vermiş olmalı hemen. Fakat, hiç kimseyi kuşkulandırmamayı çok iyi başarmış. Yeni giysileri bir kez daha görmek istemiş. İlona ile gülüşmüş, babasına karşı dostça davranmış, acaba şu veya bu bavula yerleştirildi mi diye, pek çok ayrıntı hakkında sorular sormuş. O arada da gizlice Josef'i görevlendirerek, kışlaya telefon edip ne zaman gelebileceğimi, bir haber bırakıp bırakmadığımı öğrenmesini istemiş. Oradaki görevliden, bir görevle yola çıktığımı, dönüş tarihimin bilinmediğini ve hiçbir haber bırakmadığımı öğrenmesi de kararının kesinleşmesine yol açmıştı. Kalbindeki sabırsızlıkla bir tek gün, bir saat bile beklemek istememişti artık. Bana inanmak istediği bir sırada onu büyük bir düş kırıklığına uğratmış, öldürücü bir darbe yemesine neden olmuştum ve benim zayıflığım onu ne yazık ki güçlendirmişti.

Yemekten sonra terasa çıkarılmasını istemiş ve garip bir sezginin dürtüsüyle İlona, onun bu belirgin canlılığından kuşkulanmış. Yanından ayrılmıyormuş hiç. Fakat saat dört buçukta, benim alışılmış geliş saatimde ve Condor'la telgrafımın gelişinden on beş dakika önce, kendisine bir kitap getirmesini istemiş İlona'dan ve ne yazık ki o da bu isteğe olumlu yanıt vermiş. Ve kalbinin sesine karşı koyamayan sabırsız, bu bir dakikalık kısacık süreden yararlanmayı başarmış. Aynı terasta bana gösterdiği gibi, hep gözümün önüne getirdiğim gibi, o korkunç işi gerçekleştirmiş.

Condor geldiğinde yaşıyormuş daha. Anlaşılamayan bir biçimde, hafif bedeninde gözle görülebilecek hiçbir yara izi yokmuş. Baygın halde onu bir ambulansla hemen Viyana'ya götürmüşler. Doktorlar onu kurtarabilmek için gece yarısına kadar uğraşmışlar ve o arada Doktor Condor, saat sekizde sanatoryumdan bana acele telefon etmek

istemiş. Fakat, Veliahtın öldürülüşünü izleyen o 29 Haziran gecesi Krallığın tüm makamları telaş içindeymiş ve tüm telefon hatlarına el konulmuş. Bağlantı kurulması için Condor boşuboşuna dört saat beklemiş. Ancak gece yarısından sonra, doktorlar tüm umutlarını yitirdiklerinde beklemekten vazgeçmiş. Yarım saat sonra da Edith ölmüş.

***

O ağustos günlerinde savaşa katılan yüz binlerce kişinin arasında pek az kimsenin benim kadar umursamazlıkla, hatta sabırsızlıkla ateş hattına koştuğuna inanıyorum. Savaştan hoşlanmamla hiçbir ilgisi yok bu davranışın. Bu yalnızca bir çare, bir kurtuluştu benim için; bir suçlunun karanlığa kaçışı gibi, ben de savaşa kaçmıştım. Karar verilene kadarki dört hafta boyunca kendimi öylesine horgörüp, öyle bir şaşkınlık ve çaresizlik duydum ki, o günlerin anısı şimdi bile, savaş alanlarındaki o korkunç saatlerin anısından daha ağır basıyor. Çünkü, zayıflığım yüzünden, önceleri umutlandırıcı, sonraları ise çekimser merhametim yüzünden bir insanı, beni büyük bir tutkuyla seven biricik insanı öldürdüğüme inanıyordum. Sokağa çıkmaya bile cesaret edemiyor, hasta olduğumu bahane ediyor ve odama saklanıyordum. Üzüntümü belirten bir mektup yazmıştım Kekesfalva'ya; yanıt vermedi. Kendimi temize çıkarabilmek için, Condor'u açıklamalara boğdum; o da yanıt vermedi. Ne arkadaşlarımdan ne de babamdan bir tek satır gelmedi. Fakat, sonradan öğrendiğime göre, o kritik günler boyunca babam bakanlıkta işe gömülmüştü. Bense, birlikte varılmış bir yargı gördüm bu tam suskunlukta. Kendimi nasıl yargıladımsa, herkesin de beni yargıladığı, kendimi nasıl ki bir katil olarak görüyorsam, herkesin de beni bir katil olarak gördüğü

saplantısına giderek daha bir çılgınlıkla kapıldım. Tüm İmparatorluk coşkuyla titrerken, yıkıma uğramış Avrupa'da tüm telefon hatları korkunç haberlerle ateş gibi ısınırken, borsalar çökerken, ordular seferber edilirken ve bazı ihtiyatlı kişiler bavullarını toplamaya başlamışken, ben yalnızca korkak ihanetimi, işlediğim suçu düşünüyordum. Bu yüzden, kendimden ayrılmaya çağrılışım, benim için bir kurtuluş olmuştu. Milyonlarca suçsuzu çekip almış olan savaş, beni, suçluyu umutsuzluktan kurtarmıştı (Ama bu yüzden yüceltmek istemiyorum onu).

Dokunaklı sözlerden nefret ederim. Bu yüzden, o zamanlar ölümü aradığım gibi şeyler söylemek istemiyorum. Yalnızca şunu söyleyebilirim; ondan korkmadım veya en azından, pek çoklarından daha az korktum. Çünkü bazı zamanlar, suçluluğumun tanıklarının bulunduğu yere dönmenin, savaşın tüm ürkütücülüklerinden daha beter olduğunu düşünüyordum. Hem nereye dönebilirdim ki? Kimin ihtiyacı vardı bana, kim seviyordu beni hâlâ, ne için, kimin için yaşayacaktım ki? Eğer yürekli olmak, yalnızca korkmamaktan başka bir şey değilse, savaşta gerçekten yürekli davrandığımı rahatça söyleyebilirim. Çünkü, arkadaşlarımın en çok korktukları şeyden, sakat kalmaktan bile hiç korkmuyordum. Kendi merhametim zayıf ve korkak kaldığı için, bir kötürüm olmayı, başkalarının merhametinin hedefi olmayı herhalde yerinde bir ceza olarak kabullenecektim. Eğer ölümle karşılaşamadıysam, bunda benim hiçbir suçum yoktu; umursamaz kişilerin soğuk bakışlarıyla, düzinelerce kere koştum ona. Nerede zor bir görev varsa, nerede gönüllü aranıyorsa oradaydım ben. En zor şartlarda kendimi ancak rahat hissedebiliyordum. İlk yaralanışımdan sonra makineli tüfek bölüğüne ve daha sonra da pilotluğa geçtim. Oralardaki zavallı silahlarımızla gerçekten de bazı başarılar sağlayabildim. Fakat her zaman, bir bildiride «kahramanlık» sözcüğünün adımla

birlikte yazılmış olduğunu gördüğümde, bir dolandırıcının duygularına kapılmaktan kendimi alamadım. Ve biri madalyalarıma biraz dikkatli baktığında, ona hemen sırtımı dönerdim.

Sonunda o dört sonsuz yıl geride kaldığında, her şeye karşın o eski dünyada yaşayabildiğimi şaşırarak anladım. Çünkü biz savaştan dönenler, her şeyi yeni bir ağırlıkla tartıyorduk. Vicdanında bir ölümün sorumluluğunu taşımak, barış dünyasında yaşayan kimseye yaptığı etkiyi bir dünya savaşı askerine yapamazdı. Benim özel suçum, o korkunç kan bataklığında tümüyle genel suçluluğa karışmıştı. Çünkü aynı ben, aynı gözler, aynı eller makineli tüfeği kurmuştu. Limanova'da ilk Rus piyade dalgalarını siperimizin önünde biçmiştim. Daha sonra, öldürdüklerimin tüyler ürpertici gözlerini ve yaraladıklarımın dikenli tellere takılmış olarak, ölene dek saatlerce inleyişlerini dürbünle izlemiştim. Görz yakınlarında bir uçak düşürdüm; alevler içinde çıplak kayalıklara çarpıp parçalanmadan önce havada üç takla attı. Kömürleşmiş ve iğrenç bir biçimde şişmiş cesetlerin künyelerini kendi ellerimizle araştırdık. Benim yanımda yürüyen binlercesi de aynı şeyleri yaptılar; tüfekle, süngüyle, alev makinesiyle, makineli tüfekle ve çıplak yumrukla. Aynı kuşağa ait olduğumuz binlercesi, milyonlarcası, Fransa'da, Rusya'da, Almanya'da hep aynı şeyleri yaptılar. İnsanlık tarihinin o güne kadar tanımadığı bu korkunç kıyım sırasında özel bir suçun, bir tek cinayetin sözü mü olurdu!

Ayrıca, bu tersine dünyada bana karşı tanıklık edebilecek bir kimse de yoktu. Üstün başarı ödülü kazanmış kişinin daha önceki korkakça davranışlarını açıklayacak bir kimse yoktu orada. O uğursuz zayıflıkla suçlayamazdı beni hiç kimse. Kekesfalva, kızının ölümünden sonra ancak birkaç gün yaşayabilmişti. İlona, noter eşi olarak Yugoslavya'nın bir köyünde yaşıyordu. Albay Bubencic,

Save kıyısında kendini vurmuştu. Arkadaşlarım savaşta ölmüş veya o önemsiz olayı çoktan unutmuşlardı. Bu dört dehşet yılı süresince, önceki paramız gibi, her şey de unutulmuş ve geçersiz olmuştu. Artık beni hiç kimse suçlayamaz, hiç kimse yargılayamazdı. Kurbanının cesedini çalılıkların arasına sakladıktan sonra, yağan karın her şeyi örtüşünü izleyen bir katil gibi hissediyordum kendimi. Ve o katil, bu koruyucu örtünün cinayetini daha aylarca örteceğini ve tüm izlerin sonsuza dek yok olup gideceğini anlamıştı artık. Böylece yeniden cesaret kazandım ve yaşamaya başladım yine. Olanları hiç kimse anımsamadığı için, işlediğim suçu kendim bile unuttum. Çünkü kalbimiz, mutlaka unutmak istediği bir şeyi, derinliklerine saklayarak unutabilir.

O anılara yalnızca bir tek kere döndüm. Viyana operasının parterinde, son sıranın başında oturuyordum. Beni her tür müzikten daha çok etkileyen o saf ve belirsiz melankoliyi içeren «Orpheus»u dinlemeye gitmiştim. Üvertür sona erdiğinde, verilen kısa ara için salon aydınlatılmamış, fakat geç kalmış bazı kişilerin karanlıkta yerlerine geçmelerine fırsat tanınmıştı. Geç kalanların ikisi de benim oturduğum sıraya gelmişlerdi; bir bay ve bir bayan.

«Rica edebilir miyim?» diye saygıyla eğildi bana doğru adam. Geçmelerini sağlamak için, hiç yüzlerine bakmadan veya dikkat etmeden ayağa kalktım. Fakat o, hemen benim yanımdaki koltuğa oturacağına, şefkat ve dikkatle yönlendirdiği hanımı önden geçirtti; ona yol gösterdi, yol açtı ve kendi koltuğuna oturmadan onun koltuğunun minderini dikkatle aşağı indirdi. Böylesi bir yardım gözden kaçacak gibi değildi. Ah, kör bir kadın, diye düşündüm ve farkına varmadan, üzülerek yüzüne baktım. Ama tam o sırada, biraz topluca bey yanıma oturdu ve onu tanıyarak yüreğim ağzıma geldi: Condor! Her şeyi

bilen, suçluluğumu tüm boyutlarıyla bilen biricik kişi yanımda oturuyordu. Onun merhameti, benimki gibi öldürücü bir zayıflığa kapılmamıştı. Kendini adayabilmeyi başaran bu güçlü kişi, kendisinden utanmam gereken ve beni yargılayabilecek biricik kişiydi!

Titremeye başladım ve hiç olmazsa karanlıkta korunabilmek için hemen elimle yüzümü örttüm. Sevdiğim müzikten bir tek titreşim bile algılayamıyordum artık, kalbim hızla çarpıyordu. Yeryüzünde beni gerçekten tanıyan bu biricik insanın yakınlığı ile eziliyordum. İyi giyimli ve görgülü kişilerin arasında çırılçıplak oturuyordum sanki ve çıplaklığımı gözler önüne serecek ışıkların yanacağı anı büyük bir korkuyla bekliyordum. Ve bu duygular içinde, birinci perde sona erdiğinde, ışıklar yanmaya başlarken hemen kafamı eğdim ve oradan kaçtım. Sanırım, beni görmesine ve tanımasına fırsat bırakmayacak kadar çabuk davranabildim. Ama o andan sonra yeni bir şey daha öğrendim: Vicdan anımsadığı sürece hiçbir suç unutulamaz.

SON

www.facebook.com/groups/ekitaphane

www.facebook.com/ekitaphane

HASRET =)